

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ไพฑูรย์ ตรงเที่ยง

GRAD VRU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

พ.ศ. 2561

BUDDHISM PROPAGATION MODEL IN INDONESIA

PAITON TRONGTIANG

GRAD VRU

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN PUBLIC ADMINISTRATION
GRADUATE SCHOOL
VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY
UNDER THE ROYAL PATRONAGE PATHUM THANI

2018

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ชื่อนักศึกษา ไพฑูรย์ ตรงเที่ยง
รหัสประจำตัว 55B73330107
ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

(อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

(อาจารย์ พลโท ดร.ประสารโชค ชูชนะนุติ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พรณา เตียสุธิกุล)

..... กรรมการและเลขานุการ

(อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ ชาญศิลป์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์ ดร.ชนิด เป่าพันธ์ดี)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรฉนิกษ์ ศิริโวหาร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่... 21... เดือน... ธันวาคม..... พ.ศ. ... 2561.....

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ชื่อนักศึกษา	ไพฑูรย์ ตรงเที่ยง
รหัสประจำตัว	55B73330107
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์
กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคติวังค์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย และ 3) นำเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม การวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 27 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวน 13 รูป/คน (2) พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป และจัดการสนทนากลุ่ม 1 กลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาจำนวน 9 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ จำนวน 4 คน และ (3) กลุ่มนักวิชาการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณนั้น ดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซียจำนวน 400 คน ประกอบไปด้วย (1) เมืองบันดุง จังหวัดชวาตะวันตก จำนวน 14 คน (2) เมืองเมดาน จังหวัดสุมาตราเหนือ จำนวน 186 คน และ (3) เมืองจาการ์ตา เขตนครหลวงพิเศษจาการ์ตา จำนวน 200 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณตามสูตร ทาโร ยามาเน่ ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน และการสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถิติ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยใช้วิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน พบว่า ด้านการพัฒนาจำนวนของบุคลากรพระธรรมทูต บัณฑิต และผู้นำเยาวชนชาวพุทธยังไม่เพียงพอ ขาดหลักสูตรอบรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเผยแพร่ ขาดการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ด้านวิธีการเผยแพร่ ขาดวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ความเหมาะสมต่อการเผยแพร่ ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติชาวพุทธขาดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน และผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46) ด้านวิธีการเผยแพร่ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.51) และด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย ($\beta = 0.22$) ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ และด้านวัฒนธรรม (2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ($\beta = 0.14$) ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ ด้านทักษะความสามารถองค์การ ด้านกลยุทธ์การจ้องค์การ และด้านการจัดการบุคลากร โดยทั้งสองปัจจัยสามารถอธิบายความผันแปรของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้ร้อยละ 64.90 ($R^2 = 0.65$) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นอีก 2 ปัจจัย ที่สามารถร่วมอธิบายรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ปัจจัยด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธอินโดนีเซีย มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่มีอัตลักษณ์ในการเชื่อฟัง ปฏิบัติตามสั่งสอนของครูอาจารย์ และปัจจัยด้านความมีเอกภาพบนความหลากหลายที่ทำให้ชาวอินโดนีเซียยอมรับศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างกลมกลืน จึงส่งผลให้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีประสิทธิภาพ

3) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ (1) M = พระสงฆ์ คือ มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยในต่างแดน โดยการเพิ่มปริมาณพระสงฆ์เถรวาทในต่างแดนด้วยการมีพระอุปชฌาย์ในต่างแดน จัดให้มีกระบวนการอบรมพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้พระธรรมทูตนำความรู้ไปใช้ตรงตามประเทศที่ไปปฏิบัติงาน ดำเนินการให้พระธรรมทูตมีความรู้ในด้านหลักธรรมพระพุทธศาสนาเถรวาท เข้าใจในวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซีย และมีความสามารถใช้ภาษาอินโดนีเซียในระดับดี (2) E = ขยาย คือ ควรขยายจำนวนพระธรรมทูตไทยและบัณฑิต ในประเทศอินโดนีเซีย ด้วยการเพิ่มจำนวนพระอุปชฌาย์ ในประเทศอินโดนีเซียให้พระอุปชฌาย์ในประเทศไทยให้การอุปสมบทแก่ชาวอินโดนีเซียได้ ผลิตบัณฑิตให้มีจำนวนเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมเผยแผ่ (3) D = พัฒนา คือ ควรพัฒนาพระธรรมทูตและบัณฑิต ให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านหลักสูตรการอบรมที่มีประสิทธิภาพด้วยกลยุทธ์พัฒนาพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย และกลยุทธ์การพัฒนาบัณฑิตเพื่อแต่งตั้งเป็นบัณฑิตประจำชุมชน (4) A = กิจกรรม คือ ควรจัดกิจกรรมอย่างมีคุณค่า ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมทำสมาธิ การจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และ (5) N = เครือข่าย คือ ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านเครือข่ายทางสังคม ผ่านสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในเมืองใหญ่และในชนบทสอดคล้องกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถสรุปได้ คือ รูปแบบเมตตัน

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูต พุทธศาสนิกชน

Thesis Title	Buddhism Propagation Model in Indonesia
Student	Paitoon Trongtiang
Student ID	55B73330107
Degree	Doctor of Public Administration
Field of Study	Public Administration
Thesis Advisor	General Dr.Kasemchart Naressenie
Thesis Co-Advisor	Associate Professor Dr.Panuwat Pakdeewong

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the current state of Buddhism propagation in Indonesia, 2) study the factors affecting the Buddhism propagation model in Indonesia, and 3) propose an appropriate model for Buddhism propagation in Indonesia. This study combined qualitative and quantitative approaches. The qualitative research was conducted through structured interviews with 27 key informants, divided into 2 groups: (1) 13 buddhist organizations / persons, (2) 14 monks of Dhammaduta. Moreover, a group discussion was conducted with 9 participants formed of (1) 3 Buddhist missionaries, (2) 4 foreign missionaries, and (3) 2 academicians in propagation. They were selected purposively. The data were analyzed using content analysis and interpretation. The quantitative research was conducted by studying a sample of 400 Buddhists in Indonesia, consisting of (1) 14 Buddhists in Bandung city, West Java, (2) 186 Buddhists in Medan city, Northern Sumatra province, and (3) 200 Buddhists in the Jakarta Metropolitan Municipality. They were selected using the proportional stratified random sampling and simple random sampling techniques. The data were collected using a 5-level rating scale questionnaire and the statistics used for data analysis consisted of percentage, mean, standard deviation and stepwise regression analysis.

The research findings were as follows:

1) The study of the current state of Buddhism propagation in Indonesia revealed that the aspect of personnel development on the amount of Dhammaduta was weak, meaning learners and Buddhist youth leaders lacked a training curriculum. The aspect of propagation activities lacked appropriate activities for the propagation of Buddhism. The aspect of method lacked appropriate methods. The aspect of Buddhism implementation lacked knowledge and understanding of daily life applications. The quantitative research revealed that Buddhism propagation in Indonesia was, overall, at a high level ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41). Considering each aspect individually revealed that the aspect of Buddhism implementation was at the highest ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53), followed by the aspect of activity operations ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46), propagation methods ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.51) and the aspect of personnel development ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.60), respectively.

2) The study of the factors affecting Buddhism propagation in Indonesia revealed that there were 2 key factors composed of (1) the factor of Indonesian context ($\beta = 0.22$) composed of 3 variables, namely social network, livelihood, and culture, (2) the factor of management ($\beta = 0.14$) composed of 3 variables, namely organization capacity, organization strategy and personnel management. These 2 factors could explain 64.90 percent ($R^2 = 0.65$) of the variation in Buddhism propagation in Indonesia at a statistical significance level of 0.05. Moreover, there were 2 more factors which could explain Buddhism propagation in Indonesia. They were the historical active faith in Buddhism and the fact that nowadays they have respect for Theravada and the identity provided by the elders' teachings, and the factor of acceptance of unity in the plurality of diversity. This helped Indonesians accept Buddhism and live harmoniously with different cultures.

3) The proposed model for Buddhism propagation in Indonesia consists of 5 key components (1) M = Monk: the Mahathera council should provide clear policies for the Thai sangha management abroad by increasing the number of Theravada teachers abroad. They should have an efficient process for the Dhammaduta to be applied in action, acknowledge Theravada Buddhism, understand Indonesian culture and be able to fluently use the Indonesian language, (2) E = Expand: they should expand the number of Thais and Indonesian Dhammadutas and learners who work in Indonesia. They should also increase the number of Thai sangha teachers entering the monkhood in Indonesia to create learners that are knowledgeable and able to conduct Buddhism propagation through an efficient training curriculum involving the strategy of Dhammaduta development in Indonesia, (3) D = Develop: Dhammadutas and learners should be developed to be known and be able to perform Buddhism propagation through an efficient training curriculum involving the strategy of Dhammaduta development in Indonesia. The strategy for learner development should be appointed to them in the community, (4) A = Action: the activities which are valuable should be organized and consist of a strategy for meditation, Ratanattaya worship of the important days in Buddhism and announce one to be devoted to the Buddha, and (5) N = Network: the networking of Buddhism propagation should be promoted through social networks of ethnic groups based on group activities and online technology that is congruent with their lifestyles in large cities and ethnic culture in rural areas. The model of Buddhism propagation in Indonesia could be concluded as the MEDAN Model, where M stands for Monk, E stands for Expand, D stands for Develop, A stands for Action, and N stands for Network.

Keywords: Buddhism Propagation, Missionary, Buddhist

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้นั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณประธานหลักสูตรและคณาจารย์ทุกท่านโดยเฉพาะ อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคติวังศ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ดูแลตรวจสอบพร้อมแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องอย่างดี

กราบขอขอบคุณกรมการมหาดไทย กรมการสำนักฝึกรวมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) พระธรรมทูตไทยและอินโดนีเซีย กรมการบริหารองค์การชาวพุทธอินโดนีเซียที่ได้ให้อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลสำคัญ พุทธศาสนิกชนชาวอินโดนีเซียที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณ Mr.Supriyanto B.A., M.A. เพื่อนชาวอินโดนีเซีย ที่ได้ตรวจสอบแบบสอบถามฉบับภาษาอินโดนีเซีย อุบาสก อุบาสิกา วัดเด่นสะเดา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้ให้การสนับสนุนตั้งแต่เริ่มการศึกษา อุบาสก อุบาสิกา วัดศาลาประชาสมาคม เมืองแมดาน ประเทศอินโดนีเซีย ที่ได้ให้ที่พักและสนับสนุนการศึกษาในขณะที่ไปรวบรวมข้อมูล เพื่อนรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิตรุ่นที่ 17 ทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา แม่เสรือน (มารดา) และครอบครัวตรงเที่ยง ตลอดท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ช่วยเป็นธุระและช่วยเหลือด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์จากการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของหลวงปู่มีชัย กามฉินโท (ตรงเที่ยง) วัดปรากฏชัยพัฒนาราม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ หลวงปู่ผู้ให้กำลังใจและทุนทรัพย์ในการศึกษาจนสำเร็จ หลวงพ่อประนอม อุชฺจาโร (ตรงเที่ยง) หลวงพ่อผู้สนับสนุนให้ศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตทั้งในทางโลกและทางธรรม บูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน

GRAD VRU

ไพฑูรย์ ตรงเที่ยง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
1.5 สมมติฐานของการวิจัย.....	7
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.7 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	12
2.2 นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย.....	22
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ.....	34
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	39
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ.....	55
2.6 การวิเคราะห์ SWOT Analysis.....	69
2.7 บริบทประเทศอินโดนีเซีย.....	71
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	98
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	116
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	116
3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	119
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	120
3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้การวิจัย.....	121
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	124
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	125
3.7 การจัดทำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย.....	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	127
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	128
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ.....	161
4.3 การกำหนดรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม.....	181
4.4 การนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม.....	187
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	191
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	191
5.2 อภิปรายผล.....	197
5.3 บทสังเคราะห์.....	206
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	210
บรรณานุกรม.....	214
ภาคผนวก.....	222
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย.....	223
ภาคผนวก ข แบบสอบถามภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย.....	228
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม.....	247
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	257
ภาคผนวก จ ข้อมูลทั่วไปในการสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธและ พระธรรมทูต.....	272
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มร่างรูปแบบการเผยแพร่ฯ.....	274
ภาคผนวก ช แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแพร่ฯ.....	276
ประวัติผู้วิจัย.....	289

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซีย.....	117
3.2	จำนวนพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย.....	118
3.3	จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่พุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้ วิธีการสุ่มอย่างง่าย.....	119
3.4	ผลวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	123
4.1	สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	128
4.2	สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารองค์การชาวพุทธและพระธรรมทูต เกี่ยวกับสภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียภาพรวม ตามกรอบแนวคิดการ วิเคราะห์ SWOT.....	155
4.3	จำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	161
4.4	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็น ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา.....	162
4.5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบ แบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	163
4.6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบ แบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน.....	164
4.7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม.....	164
4.8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์การจัดการ.....	165
4.9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างองค์การ.....	166
4.10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ.....	166
4.11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านการจัดการบุคลากร.....	167
4.12	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านทักษะความสามารถองค์การ.....	168
4.13	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านรูปแบบการบริหารจัดการ.....	168

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านค่านิยมร่วม.....	169
4.15 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ โดยภาพรวม.....	170
4.16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียด้านชีวิตความเป็นอยู่.....	171
4.17 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียด้านวัฒนธรรม.....	172
4.18 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซีย ด้านเครือข่ายทางสังคม.....	172
4.19 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม.....	173
4.20 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการพัฒนาบุคลากร.....	174
4.21 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการดำเนินกิจกรรม.....	175
4.22 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านวิธีการเผยแพร่.....	176
4.23 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ.....	176
4.24 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม.....	177
4.25 แสดงผลค่าวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y).....	178

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.26 ผลการวิเคราะห์การแปรปรวนจาก ตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y).....	179
4.27 แสดงการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การถดถอยแบบหลายขั้นตอนของตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y).....	180
4.28 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็นในร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	183
4.29 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเหมาะสมในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	184
4.30 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความถูกต้องในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	185
4.31 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเป็นประโยชน์ในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	185
4.32 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเป็นไปได้ในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	186
4.33 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความง่ายในการนำไปใช้ในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน).....	187

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2.1	ทฤษฎีวิเคราะห์ระบบ (System Approach).....	50
2.2	ทฤษฎีระบบสังคมของ Getzels และ Guba.....	51
2.3	ทฤษฎีจิตใจของมาสโลว์.....	52
2.4	ทฤษฎีการประเมินผลของ Model ของ McKinney 7-S Framework.....	53
5.1	การสังเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย MEDAN Model.....	207

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์ พร้อมมรรค พร้อมทั้งพยัญชนะ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายพวก ที่มีกิเลสอยู่ในจักขุน้อยก็มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมีอยู่” (พระไตรปิฎก)

พระพุทธพจน์ที่ยกมาข้างต้นนี้เป็นพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในคราวส่งพระอรหันต์สาวกไปประกาศพระธรรมยังหมู่บ้านตำบล หรือนิคมชนบทต่าง ๆ ของอินเดีย โดยก่อนจะส่งไปนั้น ได้ทรงรับสั่งให้ประชุมพระอรหันต์ทั้ง 60 รูปแล้วทรงประทาน พระโอวาทนี้จึงถือเป็นอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึง อุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรมของพระภิกษุสาวกจากอดีตสู่ปัจจุบัน นอกจากนี้ การส่งพระอรหันต์สาวกรุ่นแรกไปประกาศพระศาสนาทั่วอินเดียถือว่าเป็นจุดกำเนิดการดำเนินงานพระธรรมทูตอีกด้วย การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่งต่อความมั่นคงและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะเป็นจุดชี้ขาดถึง ภาวะความรุ่งเรืองหรือภาวะเสื่อมถอยขบเซาแห่งพระพุทธศาสนา ในสถานการณ์ปัจจุบัน การที่จะหาทางให้คนนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิธีการเผยแผ่อย่างถูกวิธีและเหมาะสมกับบริบทของผู้นับถือด้วย อย่างไรก็ตาม การจะทำให้คนที่ยังไม่นับถือให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา หรือทำให้คนที่นับถืออยู่แล้วให้มีความศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงยิ่งขึ้น จะต้องคงหลักการเผยแผ่ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนา แต่สามารถเปลี่ยนวิธีการบางอย่างให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ สภาพสังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงควรมีการศึกษา หลักการและแนวคิดต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีวิธีการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ 3 ประการอยู่เสมอ คือ 1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา 2) ทรงวิจัยความต้องการของเขา 3) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของ ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าจึงมีหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย โดยในรูปแบบข้างต้นนั้นพระพุทธเจ้าทรงประทานหลักในการปฏิบัติคือ การแสดงธรรมให้มีเหตุผลต่อเนื่อง ไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจน ในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งประโยชน์ต่อผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือน ในด้านหลักธรรม พระพุทธศาสนา มุ่งสอนด้วยเหตุด้วยผล ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างมกมาย พระพุทธเจ้าทรงสอนอยู่เสมอว่าให้คิดตรึกตรองให้ดีก่อนแล้วจึงเชื่อ ดังนั้นหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุนี้บทบาทการเผยแผ่จึงควรมีลักษณะมีเหตุผลที่ดี อะลุ่มอล่วย มีน้ำใจ

กว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเอง ในด้านประโยชน์การเผยแผ่ พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ประโยชน์สูงสุด 3 ประการ คือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประชาชนสามารถนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปพัฒนาตนเองจนมีเป็นคนเก่ง เป็นคนดี เป็นคนมีความสุข 2) ประโยชน์ในภพหน้า คือประชาชนสามารถนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติจนได้รับผลเป็นความสุขหลังจากสิ้นชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว 3) ประโยชน์สูงสุด คือประชาชนสามารถปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมจนถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2536 สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกาด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อินเดียในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง 7 ประเทศในปัจจุบันได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา เวียดนาม กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจาก ได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญเช่นพระปฐมเจดีย์และรูปธรรมจักรทรงกลมเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิมภาคใต้ของพม่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้มาโดยพระโสณะและพระอุตตระพระเถระชาวอินเดียเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับตามยุคสมัย ปัจจุบันอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สืบเนื่องมาจากอดีตได้รับสืบทอดถึงปัจจุบัน คณะสงฆ์ไทยได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์ไทย โดยแบ่งภารกิจออกเป็นเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศเป็นการเผยแผ่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 เรียกว่า “ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2550” ส่วนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น เป็นภารกิจที่สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลอนุมัติให้กรมการศาสนา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในปัจจุบัน) จัดส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อปีพุทธศักราช 2507 โดยมีการสร้างวัดพุทธประทีปขึ้น ณ ประเทศอังกฤษ การนี้ กรมการศาสนาได้ขออนุมัติคณะรัฐมนตรีจัดตั้งโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศเพื่อไปปฏิบัติศาสนกิจในวัดที่จัดตั้งในต่างประเทศ และคณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการให้กรมการศาสนาดำเนินการได้ สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศจึงได้ก่อตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์ทั้งสองนิกายและฝ่ายรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเลือกเฟ้นและฝึกอบรมพระสงฆ์ไทย ให้สามารถประกาศพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เพื่อเผยแผ่เกียรติคุณของชาติไทย เพื่อสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่คนไทยในต่างประเทศ และเพื่อให้เกิดศาสนสัมพันธ์อันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนกับองค์กรศาสนาอื่น

การฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้จัดขึ้นร่วมกันทั้งสองนิกายในระหว่างปีพุทธศักราช 2509-2510 ใช้เวลาฝึกอบรมหนึ่งปีหกเดือนจึงสำเร็จหลักสูตรและได้ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศในปีพุทธศักราช 2512 ในยุคต่อมา การฝึกอบรมดังกล่าวได้วิวัฒนาการแบ่งออกเป็นสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศในสังกัดของคณะสงฆ์มหานิกาย และสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) แต่ยังคงมีวัตถุประสงค์และหลักการในการบริหารงานและการฝึกอบรมที่สืบทอดต่อเนื่องมาจากอดีต ในส่วนการบริหารงานของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไป

ต่างประเทศ (ธรรมยุต) นั้น หลังจากที่ได้มีการแต่งตั้งกรรมการบริหารแล้ว ได้มีการออกระเบียบสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ว่าด้วยการไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ สำหรับพระธรรมทูต พ.ศ. 2543 ซึ่งในระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตในต่างประเทศของคณะสงฆ์ธรรมยุต กรอบการบริหารงาน ภาระงาน จริยาพระธรรมทูต และให้มีสำนักงานเลขานุการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) เพื่อเป็นศูนย์ประสานการดำเนินงานด้านฝึกอบรม การบริหารและการเผยแผ่อย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ และได้จัดส่งพระธรรมทูตที่สำเร็จจากสำนักฝึกอบรมฯ ไปปฏิบัติศาสนกิจหลายประเทศ

และประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งที่มีพระธรรมทูตไทยไปปฏิบัติศาสนกิจ ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะ มีเกาะประมาณ 17,508 เกาะ มีพื้นที่เป็นทะเลมากกว่าพื้นดิน มีประชากรประมาณ 245 ล้านคน ข้อมูลทางศาสนาระบุว่า ชาวอินโดนีเซีย ร้อยละ 87 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 10 นับถือศาสนาคริสต์ แบ่งเป็นร้อยละ 6 นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ร้อยละ 3.5 นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ที่เหลืออีกร้อยละ 3 นับถือศาสนาฮินดู และพุทธซึ่งแบ่งสัดส่วนได้ คือ ร้อยละ 1.8 นับถือศาสนาฮินดู และร้อยละ 1.2 นับถือศาสนาพุทธ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันประเทศอินโดนีเซียจะเป็นประเทศนับถือศาสนาอิสลาม แต่อดีตเคยมีพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาประดิษฐานอยู่ พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมาก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 มีโบราณสถานที่สำคัญอยู่ในอินโดนีเซีย คือ โบโรบูดูร์หรือบรมพุทโธ ตั้งอยู่ที่ราบเกดู (Kedu) ในภาคกลางของชวา ต่อมาเมื่ออิสลามได้ขยายอำนาจครอบงำอินโดนีเซียในปีพุทธศักราช 2012 นับตั้งแต่นั้นชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ต่อมา ภายหลังจากที่พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ได้เลือนหายไปจากอินโดนีเซียแต่ก็ยังมีชาวพุทธส่วนหนึ่งพยายามรักษาธรรมเนียมชาวพุทธโดยการสวดมนต์ตามสถานที่สำหรับสวดมนต์ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากทั่วประเทศ โดยชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซียส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนบทและมักจะเป็นชาวชวา ส่วนชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน แม้จะเป็นพุทธที่ผสมผสานกับความเชื่อของบรรพบุรุษคือลัทธิเต๋า และขงจื้อ การนี้ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเป็นการเผยแผ่ไปสู่เจ้าของประเทศโดยตรง

คณะสงฆ์ไทย เริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประเทศอินโดนีเซียในเมื่อปีพุทธศักราช 2512 โดยพระชินรักขิตหัวหน้าชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซีย ขณะนั้นได้เดินทางเข้ามาประเทศไทย และพำนักที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทบทวนถึงเรื่องการขอให้คณะสงฆ์ไทยออกไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียอีกครั้งหนึ่ง ดังที่ได้เคยปรารถนาไว้กับพระศาสนโสภณ (สุวฑฒนมหาเถร) เมื่อครั้งเยือนอินโดนีเซียครั้งแรก ในปีพุทธศักราช 2511 จากนั้นคณะสงฆ์ได้ร่วมกับกรมการศาสนาในนามของรัฐบาลไทย ได้จัดส่งพระภิกษุผู้สำเร็จการฝึกอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศแล้วเป็นพระธรรมทูตออกไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียชุดแรก 4 รูป พระธรรมทูตชุดนี้ นับเป็นพระธรรมทูตที่สำเร็จการฝึกอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศรุ่นแรก ที่ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ และได้ผลัดเปลี่ยนกันไปปฏิบัติศาสนกิจตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลากว่า 48 ปี ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการบริหารสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ได้ตั้งสำนักงานพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินโดนีเซีย (STT) ตั้งอยู่ที่วัดวิปัสสนาคราะห์ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย โดยปรากฏผลการดำเนินการโดยสรุปได้ดังนี้

ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรก มีชาวพุทธสนใจเป็นจำนวนมาก พระธรรมทูตพูดได้เพียงภาษาอังกฤษ ต้องมีคนแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซียอีก จากนั้นประมาณ 1 ปี พระธรรมทูตจึงสามารถแสดงธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียได้ เรื่องที่แสดงก็เป็นเรื่องธรรมพื้นฐาน เช่น การรักษาศีล บำเพ็ญสมาธิ และการบริจาคทาน สอดคล้องกับคำกล่าวของพระคำใส สุมโน ที่กล่าวว่า ชาวพุทธในอินโดนีเซียต่างต้องการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา แต่บุคลากรที่เผยแผ่มีน้อย แม้ว่าพระธรรมทูตที่อยู่ที่นี่เกินกว่าหนึ่งปีจะพูดสื่อสารด้วยภาษาพื้นเมืองได้ แต่การแสดงธรรมต้องใช้ความชำนาญพิเศษ เพราะที่ประเทศอินโดนีเซียต้องอธิบายธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียเป็นหลัก ชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซียรู้ว่าตนเองเป็นพุทธแต่ไม่รู้ศาสนาพุทธสอนอะไร มีหลักปฏิบัติอย่างไร แต่เมื่อได้ฟังการแสดงธรรมจึงทำให้เข้าใจมากขึ้น ชาวพุทธอินโดนีเซียได้มีมนต์พระธรรมทูตไปแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ บางครั้งต้องเดินทางไกลมาจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งอาจต้องใช้เวลาทั้งวัน พระธรรมทูตต้องเดินทางไปแสดงธรรมทุกวัน สถานที่ที่แสดงธรรมมีทั้งในหมู่บ้าน โรงเรียน และมหาวิทยาลัย ในด้านการสร้างศาสนายาตรา ได้มีการอุปสมบทพระภิกษุเถรวาทเป็นครั้งแรกในประเทศอินโดนีเซียในปี พุทธศักราช 2513 โดยพระราชวราจารย์ (วิญญู วิชาโน) หัวหน้าพระธรรมทูตประจำประเทศอินโดนีเซีย ได้ทูลอาราธนาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อครั้งที่ทรงสมณศักดิ์ที่ พระสาสนโสภณ พร้อมด้วยคณะ ออกไปให้การอุปสมบทแก่สามเณร ณ ประเทศอินโดนีเซียจำนวน 5 รูป ปัจจุบันพระภิกษุที่ได้รับการอุปสมบทในครั้งนั้นที่ยังอยู่ในสมณเพศคือ ท่านชินธัมโม ซึ่งเมื่อวันที 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2559 ได้เข้ารับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระวิเทศธรรมญาณ พระราชาคณะชั้นสามัญ ยกฝ่ายวิปัสสนาธุระ อายุ 76 พรรษา 47 ท่านจึงเป็นพระที่มีอายุพรรษามากที่สุดในประเทศอินโดนีเซีย ขณะนี้ท่านดำรงตำแหน่งเป็นประธานสงฆ์คณะสงฆ์สังฆะอาคุง (SAGIN) จำพรรษาที่วัดบุโรพุทโธ เมืองเมดาน จังหวัดสุมาตราเหนือ ประเทศอินโดนีเซีย

หลังจากมีการอุปสมบทพระภิกษุเถรวาทเป็นครั้งแรกในประเทศอินโดนีเซียแล้ว ก็มีกุลบุตรชาวอินโดนีเซียได้มีศรัทธาเดินทางเข้ามาอุปสมบทในประเทศไทยมากเป็นลำดับ เมื่อได้ศึกษาพระธรรมวินัยได้แตกฉานแล้ว ท่านเหล่านี้ได้เดินทางกลับไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ปัจจุบันคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซียมีพระอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทได้เอง โดยเมื่อปีพุทธศักราช 2530 คณะพระธรรมทูตได้เสนอพระเถียนกิม สุขเโม ชาวอินโดนีเซีย ผู้ที่ได้มาบวชและศึกษาอยู่ในประเทศไทย เป็นผู้ที่มีอายุพรรษาและคุณสมบัติที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ คณะสงฆ์จึงได้แต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย เมื่อมีพระอุปัชฌาย์แล้วก็มีการอุปสมบทกุลบุตรชาวอินโดนีเซีย ซึ่งปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก จึงได้จัดตั้งเป็นคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) จัดการบริหารองค์การด้วยตนเอง โดยโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย จัดแบ่งเป็นตำแหน่งสังฆปาโมกข์ หากเทียบกับประเทศไทย คือ ตำแหน่งพระสังฆราช อุปสังฆปาโมกข์ เป็นตำแหน่งรองพระสังฆราช อธิการนายก เป็นตำแหน่งประธานตุลาการสงฆ์ สังฆนายกการกสังฆสภา เป็นตำแหน่งประธานสังฆสภา และยังมีอีกหลายตำแหน่งตามภารกิจงานที่รับผิดชอบ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย นอกจากมีองค์การคณะสงฆ์พุทธเถรวาท 3 องค์การ ได้แก่ คณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) คณะสงฆ์สังฆะอาคุง (SAGIN) และคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย (STT) และยังมีคณะสงฆ์มหายาน คณะสงฆ์ตันตระยาน พร้อมทั้งคณะสงฆ์จากประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ และยังมีชาวพุทธส่วนหนึ่งที่ไม่เป็นพระสงฆ์แต่ดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการ

จัดตั้งเป็นสมาคม เป็นมูลนิธิซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก องค์กรต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านองค์การ บุคลากร ศาสนวัตถุ และจำนวนพุทธบริษัท

ผลกระทบที่มากับการมีองค์การชาวพุทธหลายองค์การทำให้มีปัญหาระหว่างองค์การชาวพุทธหลายประการเช่น การไม่เป็นเอกภาพในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา การนำเสนอหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ขัดแย้งกันทำให้ชาวพุทธเกิดความสับสน การดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ซ้ำซ้อนกัน เพราะขาดการประสานงานระหว่างองค์การชาวพุทธ และการไม่ให้ความร่วมมือกับองค์การชาวพุทธอื่น ๆ เพราะคิดว่าไม่ใช่องค์การชาวพุทธที่ตนเองเป็นสมาชิก เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนองค์การชาวพุทธ ศาสนวัตถุ และพุทธบริษัทข้างต้น ย่อมแสดงถึงความเจริญและมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกเข้าไปอีกจะพบว่า หากไม่มีการบริหารจัดการในองค์การและประสานงานระหว่างองค์การที่ดี ก็ย่อมเป็นสิ่งบั่นทอนความเจริญและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้วยเช่นกัน

ดังนั้น พระธรรมทูตโดยเฉพาะพระสงฆ์ไทยจึงควรที่จะมีรูปแบบหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวอินโดนีเซียให้สามารถเข้าใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง การนี้ได้ตั้งข้อสังเกตของประเด็นในการสร้างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ดังนี้ 1) นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การพระธรรมทูตสอดคล้องกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหรือไม่ 2) องค์กรการเผยแผ่ของพระธรรมทูตเหมาะสมกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหรือไม่ และ 3) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเหมาะสมกับวัฒนธรรมอินโดนีเซียหรือไม่

การนี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เคยได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูต และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินโดนีเซีย เห็นประเด็นที่น่าศึกษาว่า ประเทศอินโดนีเซียในอดีตพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุดอันมีเจดีย์บุโรพุทโธ และเจดีย์ต่าง ๆ เป็นหลักฐานยืนยัน และปัจจุบันถึงแม้จะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามที่มากที่สุดในโลก แต่พระพุทธศาสนาก็สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจากประเด็นที่ได้ตั้งข้อสังเกตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียไว้แล้วผู้วิจัยได้พิจารณาถึงโอกาสการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากบริบทที่เกี่ยวข้องคือ นโยบายการปกครองของประเทศอินโดนีเซียส่งเสริมให้ประชาชนชาวอินโดนีเซียมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยรัฐบาลอินโดนีเซียมีหน่วยงานของรัฐดูแลคือ กรมการศาสนาของแต่ละศาสนา มีหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา เป็นหน่วยในการจัดการดูแลกิจการทางศาสนาของแต่ละศาสนา ซึ่งศาสนาพุทธก็มีหน่วยดังกล่าวเป็นผู้ดูแล ในส่วนองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้มีการรวมกลุ่มกันของชาวพุทธจัดตั้งเป็นองค์การพระพุทธศาสนา โดยมีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในรูปแบบของวัด สมาคม มูลนิธิ และมีรูปแบบการบริหารแบบกรรมการ ซึ่งหากมีการบริหารจัดการองค์การให้เหมาะสมแล้วจักส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันภาพดังกล่าวก็ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ในด้านวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซีย จากประวัติศาสตร์อันยาวนานที่ประชาชนชาวอินโดนีเซียได้รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาแต่ในอดีต ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวพุทธอินโดนีเซียมีความอ่อนโยนมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความ

ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแข็งแกร่ง จึงเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

จากการพิจารณาบริบทข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยมุ่งศึกษาให้เข้าใจในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซีย อันเป็นการกำหนดโจทย์ของการศึกษาในครั้งนี้ โดยได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.2 คำถามการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียผู้วิจัยมีคำถามในการวิจัยดังนี้ คือ

- 1.2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีอะไรบ้าง
- 1.2.2 รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เป็นอย่างไร

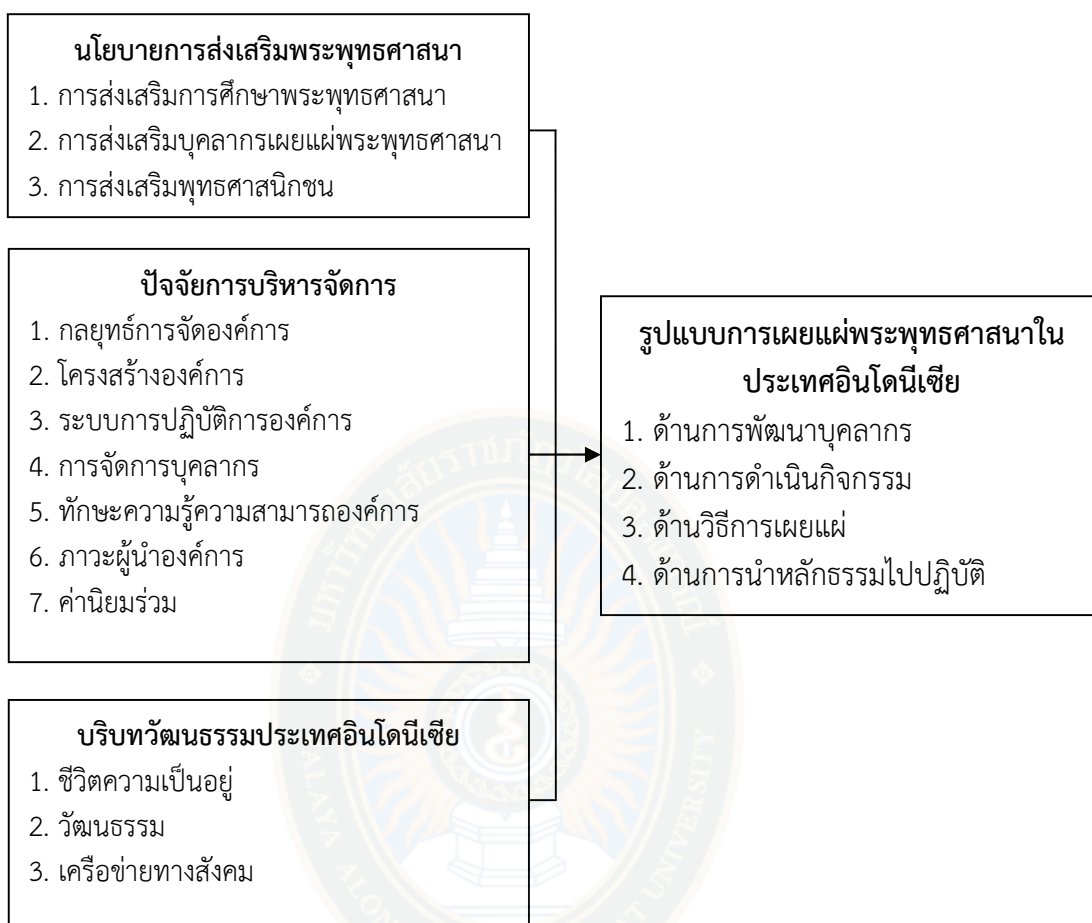
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

- 1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน
- 1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
- 1.3.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และวารสาร ผู้วิจัยได้มีแนวทางการดำเนินการวิจัยและเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยยึดแนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินองค์การของ แมคคินเซย์ (Mckinsey, 1980) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ Certo & Certo (2006) และ Kreitner (2007) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของ Anderson (1970) และ Owen (1933) ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซียได้มีสมมติฐานของการวิจัยในนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการและวิถีชีวิต วัฒนธรรม และเครือข่ายทางสังคมของประชาชนอินโดนีเซียมีผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่เขตการปกครองแบบจังหวัด คือ เมืองบันดุง เมืองเมดาน และเขตการปกครองแบบเมืองพิเศษ คือ เมืองจาการ์ต้า ในประเทศอินโดนีเซีย โดยแต่ละเมืองมีองค์การชาวพุทธเถรวาท 3 องค์การ คือ 1) องค์การชาวพุทธคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) 2) องค์การพุทธชาวพุทธคณะสงฆ์สังฆะอาากุง (SAGIN) 3) องค์การชาวพุทธคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย (STT) และมีวัด มูลนิธิ สมาคมชาวพุทธต่าง ๆ ร่วมเป็นสมาชิกในองค์การเหล่านี้

1.6.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาตัวแปร ดังนี้

1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และบริบทของประเทศอินโดนีเซีย ดังรายละเอียดคือ

นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา 2) การส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) การส่งเสริมพุทธศาสนิกชน

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การจัดองค์การ 2) โครงสร้างองค์การ 3) ระบบการปฏิบัติการองค์การ 4) การจัดการบุคลากร 5) ทักษะความรู้ความสามารถองค์การ 6) ภาวะผู้นำองค์การ และ 7) ค่านิยมร่วม

บริบทของประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 1) ชีวิตความเป็นอยู่ 2) วัฒนธรรม 3) เครือข่ายทางสังคม

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) ด้านการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านวิธีการเผยแผ่ และ 4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

1.6.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยใช้ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวน 13 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป

กลุ่มที่ 3 พุทธศาสนิกชน จำนวน 652,361 คน

1.6.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560

1.7 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1.7.1 องค์การชาวพุทธ หมายถึง การร่วมกันของชาวพุทธอินโดนีเซียจัดตั้งเป็นองค์การเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.7.2 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ หมายถึง ผู้ได้รับเลือกจากชาวพุทธให้เป็นคณะกรรมการบริหารองค์การชาวพุทธเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.7.3 พระธรรมทูต หมายถึง พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักคำสอนพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนในประเทศอินโดนีเซีย

1.7.4 เจ้าอาวาส หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการอาราธนาจากคณะกรรมการบริหารองค์การชาวพุทธให้เป็นผู้บริหารงานของวัด

1.7.5 บัณฑิต หมายถึง ขรवासผู้ทำหน้าที่ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.7.6 ผู้นำเยาวชนชาวพุทธ หมายถึง เยาวชนชาวพุทธที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ

1.7.7 พุทธศาสนิกชน หมายถึง ประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.7.8 นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา หมายถึง นโยบายของหน่วยงานที่อยู่เหนือองค์การ รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบ ที่มีผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1) การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา หมายถึง การสนับสนุนระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียให้มีความมั่นคงและถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา มีสถานที่ให้การศึกษาลัทธิปริยัติธรรมและสถานที่ฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา ตัวบ่งชี้คือ โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา การสอบธรรมศึกษา หลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต หลักสูตรการอบรมบัณฑิตะ หลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ

2) การส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การสนับสนุนการเพิ่มปริมาณของพระธรรมทูตและบัณฑิตะในประเทศอินโดนีเซีย การสนับสนุนพระธรรมทูต บัณฑิตะและผู้นำเยาวชนพุทธให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา โดยผ่านการศึกษา การอบรมและการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตัวบ่งชี้คือ กองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ปริมาณพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย การส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต การส่งเสริมการอบรมบัณฑิตะ การส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ

3) การส่งเสริมพุทธศาสนิกชน หมายถึง การสนับสนุนชาวพุทธในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางศาสนา และสนับสนุนให้ชาวพุทธมีกิจกรรมทางสังคมกับศาสนิกต่างศาสนาเพื่อให้ศาสนิกชนแต่ละศาสนามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตัวบ่งชี้คือ กิจกรรมรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยผู้ป่วย กิจกรรมทางสังคมร่วมกับรัฐบาล การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา

1.7.9 ปัจจัยการบริหารจัดการ หมายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ

1) กลยุทธ์การจัดองค์การ หมายถึง นโยบาย ทิศทางและขอบเขตการทำงานขององค์การในระยะยาว แผนการดำเนินงานที่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายในภายนอกองค์การ ตัวบ่งชี้คือ การจัดองค์การสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน วิธีการบริหารองค์การที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม แผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่อย่างเหมาะสม ความเข้าใจในเป้าหมายการเผยแผ่อย่างชัดเจนของบุคลากร

2) โครงสร้างองค์การ หมายถึง โครงสร้างการบริหาร โครงสร้างงานขององค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงานและความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ภายในองค์การ ตัวบ่งชี้คือ โครงสร้างการบริหารองค์การอย่างที่เหมาะสม ลำดับขั้นที่การบริหารที่เหมาะสม กฎระเบียบในการทำงาน การแบ่งงานกันทำกิจกรรมอย่างเหมาะสม งานที่เหมาะสมกับความรับผิดชอบ

3) ระบบการปฏิบัติการองค์การ หมายถึง ขั้นตอนและกระบวนการทำงานที่ช่วยให้บุคลากรในองค์การพุทธศาสนิกชนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวบ่งชี้คือ การวางแผนการทำงานเป็นระบบ การติดตามการดำเนินงานเผยแผ่ ขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงาน คู่มือในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร

4) การจัดการบุคลากร หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ สมาชิกคนสำคัญในองค์การ และคุณภาพของสมาชิกองค์การ แบบแผนและพฤติกรรมที่องค์การปฏิบัติต่อสมาชิกองค์การ ตัวบ่งชี้คือ บุคลากรในองค์การมีระเบียบวินัย มีแรงจูงใจในการทำงาน ปริมาณบุคลากรเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การพัฒนาตนเองของบุคลากร บุคลากรมีความสามารถในงานที่รับผิดชอบ

5) ทักษะความรู้ความสามารถองค์การ หมายถึง ความสามารถและประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การ ตัวบ่งชี้คือ องค์การชาวพุทธมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่ ความชำนาญในการพัฒนางานเผยแผ่ การจัดการความรู้ในหลักการเผยแผ่ พระธรรมทูตมีทักษะด้านภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารกับประชาชน พระธรรมทูตมีความสามารถในการแสดงธรรมเป็นภาษาท้องถิ่น

6) ภาวะผู้นำองค์การ หมายถึง บุคลิกภาพและภาวะผู้นำของผู้บริหาร วิธีการและแนวทางการบริหารงานของผู้บริหาร ตัวบ่งชี้คือ ผู้นำองค์การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ความสามารถในการดำเนินงาน ความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงาน การตัดสินใจที่รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์

7) ค่านิยมร่วม หมายถึง วัฒนธรรมองค์การและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในองค์การ ความคาดหวังขององค์การ แนวคิดพื้นฐานขององค์การ ตัวบ่งชี้คือ บุคลากรมีความศรัทธาในผู้นำองค์การอย่างหนักแน่น บุคลากรมีความเชื่อมั่นในแนวทางการเผยแผ่ว่าเป็นสิ่งที่ดี บุคลากรมีความมั่นคงในการเผยแผ่ บุคลากรมีการปฏิบัติตามระเบียบประเพณีอย่างเหมาะสม บุคลากรมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวม

1.7.10 บริบทประเทศอินโดนีเซีย หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตของประชาชนชาวอินโดนีเซียที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1) ชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง สภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนอินโดนีเซียที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตัวบ่งชี้คือ มีวิถีชีวิตมีอาชีพที่มั่นคงเพียงพอที่จะสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อการรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีเทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก การรับบริการด้านสุขภาพที่ดีจากรัฐบาล มีความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่วัด

2) วัฒนธรรม หมายถึง ค่านิยมและวัฒนธรรมของประชาชนและคุณลักษณะของประชาชนอินโดนีเซียที่มีความสัมพันธ์กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตัวบ่งชี้คือ วัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือสังคม การประกอบอาชีพที่สุจริต การมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคม การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม

3) เครือข่ายทางสังคม หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบโทรคมนาคม เครื่องมืออุปกรณ์ตลอดถึงนวัตกรรมสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตัวบ่งชี้คือ การพัฒนาองค์กรเครือข่ายพระพุทธศาสนา การดำเนินกิจกรรมกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น มีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น การพัฒนาเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ การร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนา

1.7.11 รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย หมายถึง เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อสถานะความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีแผนและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ด้านการพัฒนาบุคคล หมายถึง การเพิ่มปริมาณและพัฒนาพระธรรมทูต การเพิ่มปริมาณและพัฒนาบัณฑิตะ ตัวบ่งชี้คือ พระธรรมทูตมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ พระธรรมทูตมีความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธ พระธรรมทูตมีความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการสื่อสาร พระธรรมทูตมีความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ

2) ด้านการดำเนินกิจกรรม หมายถึง กลยุทธ์การจัดกิจกรรมที่เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตัวบ่งชี้คือ ชาวพุทธร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง ชาวพุทธร่วมกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ชาวพุทธร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธร่วมการรักษาศิลปวัฒนธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธมาทำบุญที่วัดในวันหยุดเช่นวันหยุดทางศาสนาอิสลาม

3) ด้านวิธีการเผยแผ่ หมายถึง กลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อให้คำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ด้วยวิธีการอันหลากหลาย ตัวบ่งชี้คือ ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากการอ่านหนังสือธรรมะ ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสังคมออนไลน์ ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ)

4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ หมายถึง พุทธศาสนิกชนอินโดนีเซียสามารถนำคำสอนพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวบ่งชี้คือ ชาวพุทธมีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่น ชาวพุทธประกอบอาชีพที่สุจริต ชาวพุทธมีความรักในครอบครัว ชาวพุทธชอบพูดความจริงและงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา ชาวพุทธมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

1.8.1 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.8.2 ผลการวิจัยทำให้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.8.3 ผลจากงานวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศที่มีการนับถือศาสนาอื่น โดยการนำไปใช้ ประกอบเป็นข้อมูลสำหรับการประกาศใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นต้น ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เป็นการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามภารกิจหลักของคณะสงฆ์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อสถานะความมั่นคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2.2 นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
- 2.6 การวิเคราะห์ SWOT Analysis
- 2.7 บริบทประเทศอินโดนีเซีย
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการในทุกขั้นตอนจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและจากด้านการบริหารจัดการเข้ามารองรับในการศึกษา รวมทั้งเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ดังนี้

2.1.1 แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1) ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่

จากการทบทวนเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีนักวิชาการในประเทศไทยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลากหลายประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

วศิน อินทสระ (2536, น. 37) กล่าวว่า การเผยแผ่ว่า หมายถึง “การพูดการสั่งสอน การแนะนำ การเขียนหนังสือ การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น”

กรมการศาสนา (2540, น. 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น ในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชน ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2540, น. 15) กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึง “ขยายออกไป การทำให้ขยายออกไป หมายถึง สิ่งที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้วทำให้ขยายออกไป เช่น การแผ่กฤษฎาภินิหารของพระเจ้าจักรพรรดิ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงแผ่กฤษฎาภินิหารด้วยการส่ง พระมหินทะไปยังประเทศศรีลังกา”

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2540, น. 53) กล่าวว่า วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น.

ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี (2550, น. 53) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างยิ่ง และต้องพึงพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์ เข้ามามีบทบาทใน การสนับสนุนหรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือ ผู้ถึงพระรัตนตรัย เป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา

พระประทีป ยสินธโร (2551, น. 577) ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดบังให้คนอื่นได้รับรู้ คือ การเผยสิ่งที่ดีที่งามคนยังไม่รู้ไม่เห็นได้รู้เห็นทั่วกัน และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แผ่ความสุข ความช่วยเหลือแผ่แผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ หมายถึง การขยายหรือการกระจายออกไปในวงกว้างก็ใช้คำว่า เผยแพร่ และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่ภาพ แพร่ข่าว แพร่เชื้อ ดังนั้นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่ในฐานะที่เป็นนามธรรม จึงสมควรที่จะใช้คำว่า เผยแผ่จะเหมาะกว่าใช้คำว่าเผยแพร่

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมายถึง หน้าที่การสืบต่อพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัททั้งสี่ คือภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ด้วยวิธีการพูด การสั่งสอน การแนะนำ การเขียนหนังสือ การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมจารีตประเพณีแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้มีความสุข

2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

2.1) นโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก 60 องค์ ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรต ภิกขเว จาริก พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่อุฏ และความสุขแก่เหล่า ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” และให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ 3 ประการ คือ 1. ทิฏฐธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น 2. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้นไป 3. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน (พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร), 2547, น. 41)

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ เเผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา และปรัรักษากิจ ดังนั้น งานเผยแผ่จึงเป็นงานแรกที่ทุกรูป จะพึงกระทำ แต่ทำไมจึงทำไม่ได้ดี เพราะมีสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ 1. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรม มีความรู้ขั้นสัญญา ไม่ถึงขั้นทฎฐิ และระดับญาณ 2. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูด ในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกตติดรูปแบบ ใช้เวลามาก เป็นต้น 3. ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรักในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรมเอาแต่ฝ่ายรับ ไม่ทำแบบฝ่ายรุก (พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), 2551, น. 63)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นธุระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ต้องร่วมมือร่วมใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา มีพระภิกษุสงฆ์เป็นแกนนำ โดยประยุกต์ใช้วิธี การเผยแผ่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคมปัจจุบัน รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนอื่นมีเหตุผลที่ดี มีน้ำใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนอาศัยศักยภาพของวัดที่เป็นศูนย์กลางของ ชุมชนจัดการมีส่วนร่วมกับชุมชนผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการอุทยานการศึกษา สวนสมุนไพรวัด ลานวัดลานใจการกีฬา ทำงานเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น (พระครูใบฎีกาชิตวัสส์ ธวัชโชโย (ทนนาน), 2555, น. 37)

2.2) การบริหารจัดการ

งานพระธรรมทูตในประเทศไทย หรือโครงการพระธรรมทูตที่ต้องการศึกษานี้ ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 เนื่องจากกรมการศาสนามีความประสงค์ที่จะฟื้นฟูงานพระธรรมทูต โดยการนำเอารูปแบบการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระพุทธเจ้าเริ่ม ส่งพระสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนามาใช้ ตามความมุ่งหวังที่ปรากฏในคำกราบบังคับทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่อธิบดีกรมการศาสนา (พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์) ไปปฏิบัติงานพระศาสนาที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีข้อความบางตอนว่า “เนื่องด้วยกรมการศาสนา ได้ประมวลข้อสังเกตของบุคคลหลายฝ่ายซึ่งมีความปรารถนาดีต่อประเทศชาติศาสนา ได้สอดคล้องต่องันว่าทุกวันนี้ประชาชนพลเมืองจำนวนมาก มีความอดสาหะวิริยะที่จะปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระศาสนาลดน้อยลง ความเลื่อมใสศรัทธาในพระสงฆ์พุทธสาวกก็ลดถอย ทั้งยังมีผู้นำเอาลัทธิอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของประเทศชาติศาสนา และต่อความสงบสุขของประชาชนมาเผยแพร่ชักจูงใจอีกด้วย เพื่อป้องกันความเสื่อมทางด้านจิตใจของประชาชนพลเมืองในอนาคต กรมการศาสนาจึงวางแผนที่จะฟื้นฟูสัมมาปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน...โดยส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พระศาสนาแบ่งเป็น 9 สาย ตามแบบอย่างการส่งพระธรรมทูตออกประกาศพระพุทธศาสนาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช...” (ปิ่น มุทุกันต์, 2507, น. 5-6)

ในการจัดทำโครงการนี้ กรมการศาสนาปรารถนาจะให้เป็งานงานของพระสงฆ์ ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา แต่เนื่องจากเป็นโครงการใหม่และต้องการจะทดลองทำเพื่อศึกษาให้ได้ข้อสรุปใน เบื้องต้นก่อน จึงไม่ได้แต่งตั้งเจ้าคณะตามรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้น รับผิดชอบทั่วประเทศ ได้ใช้วิธีการอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าสายจัดพระธรรมทูตออกแยกย้าย

จาริกเป็น 7 สายไปก่อน โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่คือชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ (รายงานการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 14/2508 วันจันทร์ที่ 13 ธันวาคม 2508)

จนกระทั่งสองปีผ่านไปปรากฏว่า การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยดี และได้ผลเกินคาด กรมการศาสนาพิจารณาเห็นว่าควรจะได้จัดองค์การบริหารแต่ละระดับให้สมบูรณ์ มีเจ้าคณะรับผิดชอบแต่ละระดับอย่างเต็มรูปแบบ จึงได้อาราธนาพระเถระหัวหน้าพระธรรมทูต ทุกสายมาประชุมปรึกษาหารือในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2508 ที่ประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันว่า สถานการณ์ของโลกปัจจุบันยังเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นจะต้องดำเนินงานพระธรรมทูต ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และควรให้รับโครงการนี้เป็นงานของคณะสงฆ์ โดยเสนอให้คณะกรรมการมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติรับรองและมอบหมายให้พระเถระรูปใดรูปหนึ่งเป็นแม่กองดำเนินการ กรมการศาสนาจึงได้ร่างแผนงานโดยสังเขปของ “โครงการเผยแผ่ศีลธรรมโดยพระธรรมทูต” ขึ้น เพื่อประกอบการพิจารณาและกราบทูลสมเด็จพระสังฆราช เพื่อเสนอที่ประชุมคณะกรรมการมหาเถรสมาคม ในที่สุดคณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้มีมติรับไว้เป็นโครงการถาวรและเป็นงานของ พระสงฆ์ทั้งสองนิกายและมอบให้

1. สมเด็จพระวันรัต (ปุ่น ปุณฺณสิริ) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นแม่กองงานพระธรรมทูต
2. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร) วัดพระศรีมหาธาตุ กรมการมหาเถรสมาคม เป็นรองแม่กองงานฯ รูปที่ 1
3. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ธีร์ ปุณฺณโก) วัดจักรวรรดิราชาวาส กรมการมหาเถรสมาคมเป็นรองแม่กองงานฯ รูปที่ 2 เป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายของมหาเถรสมาคมและข้อเสนอของกรมการศาสนา พร้อมกันนั้น พันเอกปิ่น มุกกันต์ อธิบดีกรมการศาสนา ได้เขียนหนังสือคู่มือการปฏิบัติงานพระธรรมทูตขึ้นถวาย เพื่อชี้แจงการจัดระเบียบโครงสร้างของการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต

การบริหารวัดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าเป็นการประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์งานเผยแผ่พระสงฆ์ที่ทำงานอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน (บุญศรี พานะจิตต์, 2545, น. 21) มีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปเผยแผ่จาริกหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของพระธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัด (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ความมุ่งหมาย

ที่พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลหมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาท และเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมะในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจโดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกอาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

2.3) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ (ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2550) ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบมหาเถรสมาคมนี้เรียกว่า “ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2550”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ตั้งแต่วันใช้ระเบียบนี้ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในส่วนที่ระเบียบนี้กำหนดไว้แล้ว หรือขัดแย้งกับระเบียบนี้

หมวด 1 บททั่วไป

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

4.1 ศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ หมายถึง สำนักงานกลางที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฯ

4.2 ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หมายถึง สำนักงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำกรุงเทพมหานครและจังหวัดในส่วนภูมิภาค และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฯ จังหวัด

4.3 บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและครูพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษา

4.4 คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

ข้อ 5 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชน ให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีสำนักงานกลางตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อ 6 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดหรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

ข้อ 7 ให้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประกอบด้วย

- 7.1 กรรมการมหาเถรสมาคม 3 รูป
- 7.2 แม่กองงานพระธรรมทูต
- 7.3 เจ้าคณะภาค 5 รูป จาก 5 คน
- 7.4 อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 7.5 อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 7.6 ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- 7.7 ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- 7.8 ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
- 7.9 ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 7.10 ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
- 7.11 อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์
- 7.12 ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ (ทรท.)
- 7.13 อธิบดีกรมการศาสนา

7.14 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน

7.15 ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นกรรมการ
เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน 5 คน

ข้อ 8 ให้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย

8.1 เจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคในเขตการปกครองคณะสงฆ์
ของจังหวัดนั้นเป็นที่ปรึกษา

8.2 เจ้าคณะจังหวัดหรือผู้ที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน

8.3 รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประธาน

8.4 ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส
และเลขานุการ จำนวน 5 รูป แต่ไม่เกิน 7 รูป

8.5 ผู้แทนบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 8 รูป

8.6 หัวหน้าส่วนราชการ และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน

8.7 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน

8.8 ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการ
เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน 5 คน

ข้อ 9 กรรมการที่ปรึกษา ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ
กรรมการและเลขานุการผู้ช่วยเลขานุการ แต่งตั้งโดยมหาเถรสมาคม และให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ
4 ปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งให้รักษาการไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ และอาจได้รับการ
แต่งตั้งอีกก็ได้

หมวด 2 อำนาจหน้าที่

ข้อ 10 คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

10.1 บริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

10.2 กำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

10.3 กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้ศูนย์การเผยแผ่
พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ได้ดำเนินกิจกรรมการตามนโยบายและแผนแม่บท

10.4 สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

10.5 ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่แก่บุคลากร
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

10.6 พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงานและงบประมาณการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

10.7 ออกประกาศ มติ คำสั่ง ระเบียบ หรือ และอื่น ๆ เพื่อการ
พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการ

ข้อ 11 ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

11.1 เป็นสำนักงานกลางและศูนย์ประสานงานบุคลากรการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

11.2 จัดทำนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ โครงการ เป้าหมาย การวางแผนงานแผนปฏิบัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามที่คณะกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

11.3 สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

11.4 จัดทำงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์เผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

11.5 จัดทำรายงานผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอมหาเถรสมาคม

11.6 ดำเนินการเกี่ยวกับการเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล สารสนเทศ

11.7 ดำเนินการให้มีการผลิตสื่อการเรียนการสอน ตำราวิชาการ โสตทัศนศึกษา

11.8 ส่งเสริมการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศนเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

11.9 สนับสนุนส่งเสริมตลอดจนดำเนินการศึกษาจัดประชุมสัมมนา ด้านพระพุทธศาสนา

11.10 จัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

11.11 เสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

11.12 เรื่องอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 12 คณะกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ภายในพื้นที่ของจังหวัด ดังนี้

12.1 บริหารศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

12.2 ปฏิบัติตามนโยบาย และแผนแม่บทการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

12.3 กำกับบุคลากรเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดให้ดำเนินกิจกรรมอย่างมีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

12.4 ดำเนินการพัฒนาบุคลากรเผยแพร่พระพุทธศาสนาจังหวัด

12.5 ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่แก่บุคลากรการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัด

12.6 พิจารณาโครงการและเสนอแนะให้ความเห็นชอบงบประมาณต่าง ๆ เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดและเสนอขออนุมัติจากคณะกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

12.7 พิจารณาให้ความเห็นชอบการจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณประจำปีของจังหวัด

12.8 เสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

12.9 กำกับจริยา จรรยาบรรณบุคลากรการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ข้อ 13 ศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

13.1 เป็นศูนย์กลาง และประสานงานบุคลากรการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ในจังหวัด

13.2 ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย

13.3 จัดทำ รวบรวมบัญชีรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดทำวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่ประจำศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

13.4 อำนวยความสะดวกและเป็นທີ່ปรึกษาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

13.5 ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด

13.7 จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

13.8 จัดทำจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หมวด 3 การพ้นจากตำแหน่ง

ข้อ 14 การพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติและจังหวัด

14.1 มรณภาพ ลาสิกขา หรือตาย

14.2 ลาออก

14.3 หมดวาระการดำรงตำแหน่งตามระเบียบที่กำหนด

14.4 ให้ออกโดยผู้มีอำนาจแต่งตั้ง

หมวด 4 การประชุม

ข้อ 15 การประชุมคณะกรรมการ มี 2 กรณี

15.1 การประชุมสามัญ ให้ประชุม 2 เดือน ต่อครั้ง

15.2 การประชุมวิสามัญได้แก่การประชุมนอกจากการประชุมสามัญเพื่อพิจารณาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

15.3 การประชุมทุกครั้งให้กรรมการเลขานุการศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งระเบียบวาระให้คณะกรรมการทราบก่อนการประชุม อย่างน้อย 3 วัน

15.4 การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมดจึงจะครบองค์ประชุม ถ้าประธานไม่มาหรือไม่อยู่ในที่ประชุมให้รองประธานเป็นประธานที่ประชุม ถ้าประธาน รองประธานไม่มาหรือไม่อยู่ในที่ประชุมเลือกคณะกรรมการผู้หนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม การประชุมวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากในการลงคะแนนเสียง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด 5 กองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ 16 ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเพิ่มศักยภาพและการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ 17 ให้คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ออกกฎระเบียบ ว่าด้วยการบริหารและจัดการเงินกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ 18 ให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเป็นที่ตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

หมวด 6 บทเบ็ดเตล็ด

ข้อ 19 ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติและศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด รับเงินบริจาคอุดหนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และผู้มีจิตศรัทธาบริจาค เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

2.4) บริบทวัฒนธรรมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัย พุทธกาลพระพุทธเจ้ามีวิธีการดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ 3 ประการอยู่เสมอ และในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ 1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา 2) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา 3) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา (ปิ่น มุกกันต์, 2507, น. 205)

พระสงฆ์ควรมีบทบาท ช่วยแก้ไขปัญหาสังคมให้มากขึ้นและอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง บทบาทของพระสงฆ์จึงไม่ควรจะเป็นเพียงการแสดงธรรมและประกอบพิธีกรรมเช่นในอดีตเท่านั้น ควรนำสิ่งที่สอนนั้นไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของกิจกรรมร่วมกับชุมชนจนถึงรากหญ้า เพราะโอกาสที่ประชาชนจะเรียนรู้พุทธธรรมอย่างเต็มรูปแบบด้วยตนเองนั้นเป็นการยาก และการเรียนทฤษฎีเชิงปริยัติที่ขาดพื้นฐานทางพุทธธรรมที่ดีพอให้เข้าใจไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกัน พระสงฆ์จึงควรนำหลักคำสอนด้านปริยัติหรือทฤษฎีนั้นไปเสนอ แก่ชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับการสอนผ่านพิธีกรรมของพระสงฆ์ในอดีต (พระมหาพรหมมหาโส (นิธิบุญยากร), 2552, น. 36-37)

2.5) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กล่าวได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมการสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่อง ไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจน ในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งประโยชน์ต่อมหาชนผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่น ให้เกิดความกระตือรือร้นทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐ์และผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนอยู่เสมอว่าให้คิดถี่ถ้วนเสียให้ดีกว่าก่อนแล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุ ก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้ บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี จึงประกาศให้ทราบมีลักษณะ อะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีน้ำใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร (ปิ่น มุกกันต์, 2507, น. 205)

วิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จต้องมีศิลปะคือ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ คำคมชนิด สุภาษิตน้อย อร่อยต้องมีคำกลอน ไม่่งวงนอนต้องมีข้าชั้น ตรึงใจ ไปนานต้องมีแหล่งรวมความว่า ต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ศาสตร์ คือ ความรู้ ศิลป์ คือวิธีการหรือเทคนิค (พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน), 2543, น. 137)

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในการเผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา และน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก

2.2 นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ความเป็นมาของนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ต่างประเทศของมหาเถรสมาคม

เมื่อรัฐบาลอนุมัติให้กรมการศาสนาจัดส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2507 เป็นเหตุให้มีการสร้างวัดพระพุทธศาสนา คือ วัดพุทธปีที่ปขึ้น ณ ประเทศนั้น กรมการศาสนาเห็นว่าควรจะได้มีการจัดการฝึกอบรมพระธรรมทูตสำหรับไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ และเพื่อรองรับโครงการจัดตั้งวัดพระพุทธศาสนาในต่างประเทศดังกล่าว ต่อมากรมการศาสนาจึงได้ดำเนินการขออนุมัติคณะรัฐมนตรีจัดตั้งโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ภายใต้การควบคุมดูแลของมหาเถรสมาคมขึ้น คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในหลักการให้กรมการศาสนาดำเนินการได้ โดยให้มีคณะกรรมการอำนวยการฝึกอบรมฯ คณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีหน้าที่จัดการฝึกอบรมพระสงฆ์เป็นพระธรรมทูต เพื่อส่งไปปฏิบัติศาสนกิจประกาศพระศาสนาในต่างประเทศ ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าการก่อตั้งสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศนั้น เป็นความร่วมมือและเป็นความต้องการในอันที่จะริเริ่มและสนับสนุนงานการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งของฝ่ายพุทธอาณาจักรคือคณะสงฆ์และฝ่ายราช อาณาจักรคือรัฐบาล

หลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งระบุไว้ในหนังสือประวัติวัดบวรนิเวศ วิหาร ว่า “สืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้ทำนุบำรุงและเชิดชูพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติมาเป็นเวลาช้านาน ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์และการสนับสนุนของรัฐบาลจนเป็นหลักฐานมั่นคงมีเกียรติคุณแพร่ไปในนานาประเทศเป็นเวลานาน ต่อมาชาวต่างประเทศได้แสดงออกซึ่งความสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น ได้ติดต่อขอรับการศึกษาบ้าง ขอหนังสือและเอกสารบ้าง ขอนักปราชญ์ทางศาสนาไปแนะนำสั่งสอนในประเทศของตนบ้าง ทางด้านรัฐบาลและคณะสงฆ์ไทยก็ปรารถนาที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศ จึงไปสร้างวัดไทยที่พุทธคยา ประเทศอินเดียอุดหนุนทางการเงินการศึกษาแก่วัด และพระสงฆ์ในประเทศมาเลเซีย ให้ทุนแก่พระสงฆ์ต่างประเทศเข้ามาศึกษาในประเทศไทย ส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระศาสนาในประเทศอังกฤษ และประเทศลาว ปรากฏว่าประชาชนในประเทศต่าง ๆ ได้หันมาสนใจศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนามากขึ้นโดยลำดับและเป็นผลดีแก่คนไทยในประเทศนั้น ๆ ด้วย ในขณะที่เดียวกันฝ่ายอาณาจักร รัฐบาลโดยกรมการศาสนา ก็ได้สนองงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ดังเช่นการรับสนองนโยบายของรัฐบาลโดยได้สนับสนุนพระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนาในต่างประเทศ 2 สาย คือ ประเทศลาวและประเทศอังกฤษ

ทั้งนี้ให้พระสงฆ์ประจำวัดไทยพุทธศาสนาประเทศอินเดีย ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาด้วยในฐานะเป็นพระธรรมทูตในความอุปถัมภ์ของรัฐบาล

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (ในสมัยนั้น) มีพันเอก ปิ่น มุทุกันต์ เป็นอธิบดีได้ดำริว่าการที่รัฐบาลตั้งงบประมาณให้ทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์ต่างประเทศที่เข้ามาศึกษา พระปริยัติธรรมในราชอาณาจักรนั้น ก็ด้วยปรารถนาที่จะประกาศพระพุทธรศาสนาและเกียรติคุณของชาติให้แพร่ไปในนานาประเทศ หากได้แบ่งงบประมาณนั้นสักส่วนหนึ่งมาทำการฝึกอบรมพระสงฆ์ไทยให้สามารถไปประกาศพระศาสนาในต่างประเทศก็จะเป็นการดี จึงได้กำหนดโครงการฝึกอบรม พระธรรมทูตไปต่างประเทศขึ้นแล้ว ได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2507 อนุมัติในหลักการให้กรมการศาสนาดำเนินการได้ โดยให้มีคณะกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (วัดบวรนิเวศวิหาร, 2547, น. 25)

1. เพื่อเลือกเฟ้นและฝึกอบรมพระสงฆ์ไทย ให้สามารถประกาศพระพุทธรศาสนาในต่างประเทศ
2. เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของชาติไทย
3. เพื่อสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่คนไทยในต่างประเทศ
4. เพื่อให้เกิดศาสนสัมพันธ์อันดี ระหว่างพุทธศาสนิกชนกับองค์กรศาสนาอื่น

จากคำกราบทูลของพระสาสนโสภณ (ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก) ประธานกรรมการอำนวยการฝึกอบรมฯ ในพิธีเปิดการฝึกอบรมพระธรรมทูตรุ่นแรก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2509 ทำให้ทราบถึงหลักการและเหตุผลของวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ดังปรากฏในคำกราบทูลส่วนหนึ่งในวันเปิดฝึกอบรมพระธรรมทูต (วัดบวรนิเวศวิหาร, 2547, น. 20) ความว่า “บัดนี้พระพุทธรศาสนาได้เป็นที่สนใจใคร่จะรู้จักปฏิบัติของบุคคลในประเทศต่าง ๆ ทางฝ่ายตะวันตก และแม้ทางฝ่ายตะวันออกด้วยมากขึ้น นักเรียนไทยตลอดถึงข้าราชการไทยในต่างประเทศได้ถูกซักถามเรื่องพระพุทธรศาสนา ได้มีการเชิญให้ไปแสดงเรื่องพระพุทธรศาสนา บุคคลผู้สนใจในพระพุทธรศาสนาได้รวมกันตั้งสมาคม หรือองค์การทางพระพุทธรศาสนาขึ้นในประเทศต่าง ๆ หลายแห่ง บางแห่งก็ต้องการจะได้ศึกษาพระพุทธรศาสนาจากพระภิกษุสงฆ์ไทย ที่ได้ติดต่อนิมนต์พระภิกษุไทยออกไปก็มี นอกจากนี้ก็ได้มีพระภิกษุเดินทางออกไปยังต่างประเทศเอง โดยเฉพาะในประเทศใกล้เคียงนี้ ได้มีพระภิกษุไทยเดินทางออกไปอยู่ประจำในที่ต่าง ๆ เป็นเวลานานมาแล้ว แต่เดิมยังไม่มีระเบียบข่มงวดต่อพระภิกษุที่จะเดินทางออกไปมากนัก ต่อมาเมื่อปรากฏว่าพระภิกษุผู้เดินทางออกไปมากขึ้นและปรากฏผลบางอย่าง แสดงว่าควรมีการควบคุม ทางคณะสงฆ์จึงได้วางระเบียบควบคุมรัดกุมขึ้นดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และทางฝ่ายตะวันตกไกลซึ่งบัดนี้มีเหตุการณ์แสดงว่าเริ่มจะไม่ไกลนักสำหรับ การพระพุทธรศาสนา ตลอดถึงพระสงฆ์ไทยจึงเป็นที่รู้สึกว่าการนอกจากจะมีการควบคุมการเดินทางของพระ ภิกษุดังกล่าวแล้ว ยังควรมีการเตรียมการฝึกอบรมพระภิกษุให้มีความรู้ความสามารถเดินทางออกไป ประกาศพระพุทธรศาสนาได้ในประเทศต่าง ๆ อีกด้วย

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพระธรรมทูตมาตั้งแต่การฝึกอบรมครั้งแรก ในยุคต่อมา แม้ว่าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ จะได้วิวัฒนาการแบ่งออกเป็นสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในสังกัดของ

คณะสงฆ์มหานิกาย และสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) แต่ยังคงมีวัตถุประสงค์และหลักการในการโดยการบริหารงานและการฝึกอบรมที่สืบ ทอดต่อเนื่องมาจากอดีต

เมื่อคณะสงฆ์และรัฐบาล ได้จัดตั้งสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตแล้ว กรมการศาสนาได้รับสนองนโยบายของรัฐบาล ในการสนับสนุนพระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนาในต่างประเทศในฐานะเป็นพระธรรมทูตใน ความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย การดำเนินการต่าง ๆ ได้เริ่มทำแต่ พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา และได้รายงานมหาเถรสมาคมทราบเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้มีการดำเนินการที่สำคัญคือการเลือกเฟ้นพระสงฆ์ที่จะทำการฝึกอบรมและ ส่งไปปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผล จะต้องได้ท่านผู้มั่นคงในศาสนา มีบุคลิกภาพ น่าเลื่อมใส มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และอุทิศตนเพื่อพระศาสนาอย่างแท้จริง

ใน พ.ศ. 2509 สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก องค์ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม จึงได้มีพระบัญชาแต่งตั้งกรรมการคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ฝึกอบรมพระธรรมทูตและบริหารงานอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการชุดนี้มีชื่อเรียกว่า “คณะกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ” ถือว่าเป็นคณะกรรมการชุดแรกที่ทำหน้าที่บริหารงานพระธรรมทูตไปต่างประเทศ โดยมีพระศาสนโสภณ (ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช) และมีคณะกรรมการ ดังนี้

มหาเถรสมาคมได้มีมติให้ใช้ตำหนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นที่ตั้งของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ และต่อมาในวันที่ 1 ตุลาคม 2509 จึงได้ประกอบพิธีเปิดการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศรุ่นที่ 1 ขึ้น ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานในพิธี

พระศาสนโสภณในสมัยนั้นปัจจุบันคือเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก นอกจากนั้นยังมีพระเถระที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดีในปัจจุบันคือ พระราชชัยคีรี (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) หรือพุทธทาส พระมหาบัว ญาณสมปนฺโน (พระธรรมวิสุทธิมงคล) วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี ร่วมเป็นกรรมการ

พระเถระที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นพระธรรมทูตรุ่นแรก ในปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่เช่นพระศาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดโสมนัส พระธรรมเจติยาจารย์ วัดพระศรีมหาธาตุบางเขน เป็นต้น

ในส่วนของคณะกรรมการอำนวยการฝึกอบรม ได้ประชุมกันพิจารณากำหนดหลักการและวิธีการฝึกอบรมหลายครั้ง และตั้งได้อนุกรรมการขึ้นพิจารณาหลักสูตรการอบรมขึ้นคณะหนึ่ง ได้ตกลงกำหนดสรุปเป็นหลักใหญ่ ๆ เพื่อบริหารงาน ดังนี้

1. การฝึกอบรมให้มีทั้งในขั้นปริยัติและขั้นปฏิบัติ และโดยเฉพาะให้มีการฝึกให้สามารถใช้ภาษาได้ดี และให้มีความรู้ทางศาสนาและทางอื่นที่ควรรู้เป็นวิชาประกอบพอเพียง และฝึกทางปฏิบัติให้ถึงระดับที่สมควร

2. ในขั้นปริยัติที่จะเปิดสถานฝึกอบรมให้เลือกพระภิกษุผู้สำเร็จชั้นปริญญาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย แห่งละ 10 รูป ด้วยมอบให้เลขาธิการมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้นเป็นผู้เลือกเสนอ กับให้กรรมการฝึกอบรมฝ่ายบรรพชิตซึ่งมีอยู่ (ในระยะแรก) 6 รูป เลือกพระภิกษุอีกท่านละ 1 รูป โดยให้เลือกพระภิกษุผู้มีความรู้ชั้นปริญญาสงฆ์หรือเทียบเท่า จึงรวมพระภิกษุผู้เข้ารับการฝึก 26 รูป ส่วนในชั้น

ปฏิบัติ นอกจากจะมีการฝึกพระภิกษุทั้ง 26 รูปในทางปฏิบัติด้วยแล้ว ได้ตกลงขอให้กรรมการฝ่ายบรรพชิตเลือกพระภิกษุผู้เป็นนักปฏิบัติโดยเฉพาะไว้ อีกด้วย จะได้มีกำหนดการอาราธนามาร่วมปฏิบัติอบรมเพื่อให้อยู่ในแนวที่รับรองต่อกัน ในโอกาสต่อไปเพราะในการออกไปปฏิบัติศาสนกิจนั้น ควรจะมีพระภิกษุผู้มีความรู้สามารถทั้งทางปริยัติและปฏิบัติคู่กันไป ทั้งควรจะมีปฏิบัติด้วยตนเองและแสดงแก่ผู้อื่นในแนวเดียวกัน ตามแบบพระสงฆ์ไทยสายเถรวาททั้งหมด

3. หลักสูตรที่กำหนดในการฝึกอบรม ได้กำหนดวิชาต่าง ๆ หลายแขนงในระดับที่สูงกว่าชั้นปริญญาตามที่ได้ศึกษามาแล้วในมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งนั้น แต่สรุปว่าให้อยู่ในหลักการฝึกดังนี้คือ ฝึกการถ่ายทอด การวางตัว และการวางโครงการดำเนินงาน เพราะการถ่ายทอดเป็นเรื่องสำคัญของการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านภาษาทั้งในด้านวิชาจะต้องมีความสามารถที่จะถ่ายทอดจะต้องมีการวาง ตัวดี อันหมายถึงการปฏิบัติธรรมวินัยดี ตลอดถึงการปฏิบัติวางตัวดีโดยประการอื่น และจะต้องมีโครงการปฏิบัติอันเหมาะสม ในการนี้ได้กำหนดเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายท่านมาร่วมเป็นวิทยาทายก ซึ่งก็ได้รับความร่วมศรัทธาเป็นอันดี

4. สถานที่ฝึกอบรม ตกลงให้ใช้ที่ชั้นบนแห่งตำหนักเดิมของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่เรียกว่า “ตำหนักกลาง” ซึ่งใช้เป็นทำงานและที่ประชุมมานานแล้ว และมีที่ว่างพอเป็นที่ใช้ฝึกอบรมได้ ทั้งนี้เพราะสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นั้น ได้ทรงฟื้นฟูส่งเสริมการศึกษาและการปกครองคณะสงฆ์ให้มีระดับสูงขึ้นเป็นอันมาก ดังที่ได้ปรากฏเป็นที่รับรองยกย่องนับถือกันทั่วไป การที่พระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันเจริญขึ้นด้วย การศึกษาและการปฏิบัติย่อมกล่าวได้ว่า เนื่องจากพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นั้น แม้งานเกี่ยวกับพระธรรมทูตในบัดนี้ ย่อมเนื่องมาจากพระกรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเช่นเดียวกัน ฉะนั้นการเปิดฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศขึ้นเป็นสถาบันครั้งแรก ณ ตำหนักที่พระองค์ท่านเคยประทับ ย่อมจะเป็นอนุสติถึงพระกรุณาธิคุณ ซึ่งยังปกแผ่อยู่เป็นที่พึ่งด้านทานอุปสรรคทั้งปวง ทางวัดบวรนิเวศวิหารได้อนุญาตให้ใช้ได้ตามต้องการ

5. ระยะเวลาฝึกอบรม กำหนดหนึ่งปีกับหกเดือน และจะมีการฝึกปฏิบัติงานเหมือนอย่างไปปฏิบัติงานในต่างประเทศจริง กับการฝึกปฏิบัติทางจิตใจในอรัญญิกาวาสในระยะต่าง ๆ อีกด้วย”

การฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้จัดขึ้นร่วมกันทั้งสองนิภายในระหว่างปี พ.ศ. 2509-2510 และได้หยุดลงด้วยเหตุปัจจัยจำเป็นบางประการ แต่ยังมีพระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศมากขึ้น

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม จึงให้มีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาใหม่ โดยถวายให้สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์มหานิกาย และสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์ธรรมยุต พระมหาเถระทั้งสองได้มอบภาระงานนี้ แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดย ลำดับเป็นหน่วยงานดำเนินการ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ต่างประเทศของมหาเถรสมาคมนั้น โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ซึ่งจะต้องมีการฝึกอบรมให้มีทั้งในขั้นปริยัติและขั้นปฏิบัติ และ

โดยเฉพาะให้มีการฝึกให้สามารถใช้ภาษาได้ดี และให้มีความรู้ทางศาสนาและทางอื่นที่ควรรู้เป็นวิชาประกอบพอเพียง และฝึกทางปฏิบัติให้ถึงระดับที่สมควร

2.2.1 การจัดองค์กรพระธรรมทูตไทยในประเทศอินโดนีเซีย (ธรรมยุต)

ในส่วนของภารกิจอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) นั้น หลังจากที่มีมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) แล้วนั้น ก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสำนักฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย พระเถรานุเถระ จากคณะธรรมยุต และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และในส่วนการฝึกอบรมพระธรรมทูตนั้น ก็ได้มอบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพิจารณาดำเนินการเรื่อยมา

การบริหารงานของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) นั้น หลังจากที่ได้มีการแต่งตั้งกรรมการบริหารแล้ว ก็ได้มีการออกระเบียบสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ว่าด้วยการไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศสำหรับพระธรรมทูต พ.ศ. 2543 ซึ่งในระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตในต่างประเทศของคณะสงฆ์ ธรรมยุต กรอบการบริหารงาน ภาระงาน จริยาพระธรรมทูต และให้มีสำนักงานเลขานุการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) เพื่อเป็นศูนย์ประสานการดำเนินงานด้านการฝึกอบรม การบริหารและการเผยแผ่อย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ

หน่วยงานภายในของสำนักฝึกอบรมนั้น จากการที่ระเบียบสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตฯ ระบุให้มีสำนักงานเลขานุการ และให้มีที่ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร และให้มีรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเลขานุการสำนักงานพร้อมมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำ ซึ่งนอกจากจะเป็นพระธรรมทูตที่ผ่านการฝึกอบรมและผ่านการปฏิบัติงานจากต่างประเทศมาร่วมปฏิบัติหน้าที่แล้ว ยังมีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมดำเนินการด้วย นอกจากนี้ยังจัดตั้งและขยายหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน เช่น มีการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ขึ้น ณ วัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางเขน เมื่อ พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมทูตในภาควิชาการ และมีวัดที่ร่วมดำเนินการในการฝึกอบรมด้วยคือวัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นศูนย์ฝึกอบรมภาคจิตภาวนา และวัดเขาสุกิม ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ในพระองค์ ตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เป็นศูนย์ฝึกอบรมภาคนวกกรรม

คณะกรรมการของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ชุดปัจจุบันนี้มีสมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดเทพศิรินทราวาสเป็นประธานกรรมการ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2557 สมเด็จพระธีรญาณมุนี ประธานกรรมการบริหารได้ลงนามในคำสั่งที่ 3/2557 เรื่องแต่งตั้งพระเถรานุเถระและเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเลขานุการ สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ทำให้มีคณะกรรมการ 3 ฝ่าย คือ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเลขานุการ

สรุปได้ว่า พระธรรมทูตนั้นต้องผ่านการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ จากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อให้พระธรรมทูตทำหน้าที่ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมได้ การสร้างวัด การบริหารจัดการวัด และการสอนธรรม นอกจากนี้ยังจัดตั้งและขยายหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน

บริบทวัฒนธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล มีเกาะประมาณ 17,508 มีพื้นที่เป็นทะเลมากกว่าพื้นดิน มีประชากร 245 ล้านคน มากเป็นอันดับสองของโลก ข้อมูลทางศาสนาระบุว่าชาวอินโดนีเซียร้อยละ 87 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 10 นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งแบ่งเป็นร้อยละ 6 นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ร้อยละ 3.5 นับถือศาสนาคริสต์นิกายแคทอลิก ที่เหลืออีกร้อยละ 3 นับถือศาสนาฮินดูและพุทธ ซึ่งแบ่งสัดส่วนได้ คือ ร้อยละ 1.8 นับถือศาสนาฮินดู และร้อยละ 1.3 นับถือศาสนาพุทธ (ศุภลักษณ์ สนธิชัย, 2549, น. 5) ข้อมูลอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่จากข้อมูลดังกล่าวหมายความว่ามิชชันนารีไม่ถึงสิบล้านคน

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หนังสือประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาระบุว่า “ถึงแม้ว่าในปัจจุบันประเทศอินโดนีเซียจะเป็นประเทศนับถือศาสนาอิสลาม แต่อดีตเคยมีพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาประดิษฐานอยู่ พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมาก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 มีโบราณสถานที่สำคัญสองแห่งอยู่ในอินโดนีเซียคือ โบโรบูดูร์ หรือ บรมพุทโธ ตั้งอยู่ที่ราบเกตุ (Kedu) ในภาคกลางของชวา ห่างจากเมืองยอกยาคาร์ตา (Jogjakarta) ในปัจจุบันทางเหนือประมาณสี่สิบกิโลเมตร และพระวิหารเมนดูต (Mendut) ซึ่งอยู่ห่างจาก โบโรบูดูร์ไปทางทิศตะวันออกสามกิโลเมตร ต่อมาเมื่ออิสลามได้ขยายอำนาจครอบงำอินโดนีเซียในปีพุทธศักราช 2012 ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาขณะที่พระพุทธศาสนาตกอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมตลอดระยะเวลาอันยาวนาน”

พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียมีส่วนผสมของฮินดูจนบางครั้งแยกกันไม่ออก ฮินดูและพุทธจึงอยู่ร่วมกันจนมีผู้มองว่า “ศาสนาพุทธแตกกิ่งก้านมาจากฮินดู แต่มีความอ่อนโยนและลึกซึ้งกว่า แผ่ขยายสู่จีนและผ่านทางารออกฤตงค์ของพระสงฆ์ ก่อนเข้าสู่ชวาและสุมาตรา โดยพื้นฐานแล้วศาสนาพุทธแตกสาขามาจากฮินดูก็จริง แต่ละทิ้งแนวคิดเรื่องวรรณะเช่นเดียวกับความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหลายองค์ และเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ชาวพุทธในอินโดนีเซียส่วนใหญ่เป็นคนจีน แม้จะเป็นพุทธที่ผสมผสานกับความเชื่อของบรรพบุรุษคือลัทธิเต๋าและขงจื้อ แต่คนจีนส่วนใหญ่ชอบบอกว่าตนเป็นคนพุทธ (ศิริพร โตกทองคำ, 2549, น. 63)

โบราณสถานโบราณวัตถุที่เกิดจากศรัทธาในพระพุทธศาสนาในอดีตยังคงหลงเหลือให้เห็นเป็นจำนวนมากดังที่เอลซา ไชนูตินได้บันทึกไว้ว่า “อาณาจักรต่าง ๆ ในชวาทิ้งโบราณวัตถุทั้งหลายอย่างหุรหุราไว้เป็นอันมาก ในระหว่าง ค.ศ. 750-850 มีการสร้างปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาที่น่าประทับใจที่สุดในชวากลางคือเจดีย์บุโรพุทโธซึ่งยังคงอยู่มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เจดีย์บุโรพุทโธแสดงให้เห็นแบบการก่อสร้างที่แสดงความคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับจักรวาล และตามภาพแกะสลักอันยาวเหยียดรอบระเบียงทั้งสี่ด้านก็เป็นภาพพุทธประวัติทั้งสิ้น” (เพ็ชรี สุมิตร, 2552, น. 59)

หลักฐานของอิทธิพลพุทธฮินดู นั้น เห็นอยู่ชัดเจนเพียงพอในอินโดนีเซียภาคต่าง ๆ ที่มีจารึกภาษาสันสกฤตที่อาจอ้างอิงย้อนหลังไปได้ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 5 และได้มีการค้นพบโบราณสถานและประติมากรรมฮินดูจำนวนมากในบริเวณหมู่เกาะ แม้ว่าในอินเดียลัทธิฮินดูและพุทธศาสนาจะแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน แต่ในอินโดนีเซียยากที่จะแบ่งแยกสิ่งเหล่านั้นออกจากกัน โดยเฉพาะสิ่งที่พวกเขาอมรับมักจะเป็นการผสมของปรัชญาฮินดูและพุทธซึ่งเข้ากับความเชื่อทางศาสนาเก่า ๆ ที่มีอยู่ในอินโดนีเซียเวลานั้น ลัทธิฮินดูนั้นเป็นระบบเกี่ยวกับราชสำนักโดยเฉพาะ รวมทั้งเน้นถึงเรื่องวรรณะ

และความสัมพันธ์ทางสังคมของชนชั้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ระหว่างกัน และยังเน้นถึงบทบาทของกษัตริย์ที่มีสถานะเช่นพระเจ้า ผู้ที่จะต้องมีความประพฤติที่ถูกต้องอันจะนำความปลอดภัยและความอุดมสมบูรณ์ให้แก่อาณาจักรของพระองค์

อีกด้านหนึ่งพุทธศาสนามีลักษณะเป็นสถาบันน้อยกว่าและเป็นกันเองมากกว่าทุกคนอาจบรรลุถึงความหลุดพ้นจากสิ่งทั้งหลายหรือนิพพานได้โดยไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่มีกำเนิดสูง แต่เกี่ยวข้องกับการทำสมาธิ อดอาหารและการปฏิบัติชอบ พุทธศาสนานิกายที่มายังอินโดนีเซียคือมหายานนั้นเน้นถึงการปฏิบัติชอบและการสร้างวัดตลอดจนอนุสาวรีย์ บุคคลที่บรรลุถึงความหลุดพ้นและอยู่ระหว่างที่จะบรรลุนิพพานอาจปฏิเสธรางวัลอันสูงสุดนี้เพื่อสิ่งอื่น คือเขาจะกลายเป็นพระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้าในระยะเริ่มแรกนี้เป็นผู้ที่คนเคารพนับถือ (ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย, 2552, น. 53-61)

ในปี ค.ศ. 1814 (พ.ศ. 2357) เซอร์ สแตมฟอร์ด ราฟเฟิลส์ (Sir Stamford Raffles) ส่งร้อยโท ตอร์เนลิอัส (Lieutenant Cornelius) แห่งกองทัพอังกฤษไปสำรวจบริเวณที่เชื่อสืบกันมาว่าเป็นที่ตั้งของปูชนียสถานแต่โบราณ เขาได้พบซากปรักหักพังทั้งหลายและรายงานสิ่งที่เขาได้ค้นพบและในระหว่างปี ค.ศ. 1907-1911 (พ.ศ. 2450-2454) คณะนักโบราณคดีชาวฮอลันดาเริ่มบูรณะปูชนียวัตถุเหล่านั้น นับว่าในปี ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) รัฐบาลอาณานิคมของฮอลันดาถวายรูปสลักหินถึงแปดเล่มถวายให้แก่พระเจ้าแผ่นดินไทยเมื่อคราวที่เสด็จเยือนอินโดนีเซีย

มหาเจดีย์บุโรพุทธรูปหรือบรมพุทโธเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงพลังศรัทธาของชาวพุทธ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสาระสำคัญและจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา จนมีผู้อธิบายไว้ว่า “มีผู้มองบุโรพุทโธมิใช่เป็นเพียงตัวแทนของพุทธจักรวาลและเป็นทาง 10 ชั้นเพื่อบรรลุนิพพานอันสูงสุดเท่านั้น แต่ยังมีความผูกพันกับในอดีตกาล ดังนั้นบุโรพุทโธเองจึงมิใช่เป็นสถูปในความหมายดั้งเดิมคือเป็นสถานที่ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า แต่เป็นสถานที่บรรจุพระศัพทกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทรที่ถวายพระเพลิงและฝังพระศพไว้บนพื้นฐานชั้นต้น ๆ ของสิ่งก่อสร้างนี้ จึงเท่ากับผูกโยงปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาไว้กับการบูชาบรรพบุรุษรุ่นเดิม และเจดีย์ยอดแหลมอันกว้างขวางแบบอินโดนีเซียแท้ ๆ ในสมัยก่อนได้รับอิทธิพลฮินดูและพระพุทธศาสนา

เจดีย์บุโรพุทโธสร้างเป็นรูปโดมใหญ่หรือเป็นสถูปรอบ ๆ เขาเตี้ย ๆ เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลดังที่สาวกของพระพุทธเจ้าแลเห็น ได้ฐานเจดีย์เป็นรูปแกะสลักภาพนูนแสดงให้เห็นโลกของความใคร่และค้นหา คนดีจะได้รับรางวัลด้วยการไปเกิดใหม่ในชีวิตที่ดีกว่า และคนชั่วจะได้รับโทษไปเกิดใหม่ในที่ต่ำกว่า ที่แปลกก็คือผู้สร้างที่ได้แกะสลักภาพเหล่านี้แล้วกลับนำเอาก้อนหินไปปกปิดภาพเหล่านั้นเสีย

ตามระเบียบทั้งสี่ด้านที่อยู่สูงขึ้นไปจากชั้นนี้เป็นชั้น ๆ ขึ้นไป แสดงให้เห็นโลกของรูปในแบบต่าง ๆ หากเราเดินเลี้ยวซ้ายจากบันไดกลางเราเดินรอบลานกว้างและด้านบนระเบียงที่ไม่มีหลังคา มีลูกกรงอยู่ทางซ้ายและมีจารึกคำสอนหลักอยู่บนฝาผนังด้านใน พร้อมด้วยภาพพุทธประวัติในระยะต่าง ๆ ที่ทรงแสวงหาทางตรัสรู้ อีก 1300 ภาพประกอบอยู่ หลังจากเดินเป็นระยะทางสามไมล์แล้วเราก็พ้นจากโลกของรูปต่าง ๆ ออกไปยังโลกที่ปราศจากรูป มีลานกลมกว้างไม่มีขอบเขตสามระดับ มีสถูปหินถึง 72 สถูปเรียงรายอยู่โดยรอบคือสถูปเล็กเรียงรายอยู่รอบสถูปใหญ่ที่ตั้งอยู่ตรงกลาง และเราจะมองผ่านหุบเขาที่เขียวชอุ่มไปยังเทือกเขาที่แวดล้อมเรียงเป็นวงอยู่รอบด้าน เป็นอาณาบริเวณที่น่าชมอย่างยิ่ง (ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย, 2552, น. 60) สถูปที่เล็กกว่านั้นบรรจุพระพุทธรูปไว้จำนวนมาก

และนักท่องเที่ยวมักได้รับเชิญให้เอามือลอดลูกกรงไปจับต้องพระหัตถ์หรือพระบาทพระพุทธรูปที่อยู่ภายใน ขณะที่มักคุเทศก์ท่องเที่ยวบทธวดมนต์ที่เหมาะสมให้ฟัง สฎูปองค์กลางที่ใหญ่กว่าก็แสดงให้เห็นนิพพานซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความว่างเปล่า

มีโบราณสถานที่เล็กกว่าอยู่สองแห่งในบริเวณที่รวมกันอยู่นี้ จันดีเมนดุต เป็นสฎูปที่เชื่อกันว่าพระโพธิสัตว์ทั้งเก้า องค์ที่ปรากฏอยู่นั้นเป็นอดีตกษัตริย์ทั้งเก้าในราชวงศ์ไศเลนทร ซึ่งเมื่ออย่างเข้าสู่สมัยที่ 10 ก็มีเรื่องยุ่งยากเกิดขึ้น และจันดีปาวัน ก็เป็นสถานที่ที่เชื่อกันว่าใช้เผาบูชาเพื่อชำระตนให้บริสุทธิ์ก่อนจะเข้าไปในบริเวณบุโรพุทโธ เจดีย์ทั้งสามอยู่ไม่ห่างกันนักใกล้ ๆ กับเจดีย์เมนดุตปัจจุบันมีวัดของคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย เป็นที่จำพรรษาของพระสังฆปาโมกข์แห่งอินโดนีเซียคือ พระศรีปัญญาภิรมหาเถร

อิทธิพลของฮินดูยังมีปรากฏเป็นหลักฐานที่ชัดเจนแห่งหนึ่งคือจันดีพราหมณ์ ซึ่งอยู่ห่างจากเจดีย์บุโรพุทโธประมาณสี่สิบกิโลเมตร เจดีย์แห่งนี้สร้างขึ้นตามความเชื่อในเรื่องของรามายณะปัจจุบันมิให้เห็นอยู่ทงองค์ ภายในเจดีย์แต่ละองค์จะเป็นที่ประดิษฐานของเทพเจ้าตามความเชื่อของศาสนาฮินดู ภายในเจดีย์องค์หนึ่งมีภาพโคนอนนิ่งอยู่ภายใน

เกี่ยวกับชาวฮินดูนั้นมีระบุไว้ว่า “ชาวฮินดูอินโดนีเซียอยู่ในบาหลีเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 90 ของชาวฮินดูทั้งประเทศ และมีพัฒนาการต่างไปจากฮินดูในอินเดีย สิ่งสำคัญของฮินดูบาหลีหรือ อะกามา ฮินดู ธรรมะ คือ ความเชื่อในสมดุลของพลังที่ตรงกันข้ามกันเช่นดีและชั่ว มีดและสว่าง ชายและหญิง บวกและลบ ระเบียบและวณวย พลังทั้งสองอยู่ร่วมกันและมีพลังพอกัน

พระพุทธรศาสนาและฮินดูเจริญรุ่งเรืองควบคู่กันมาโดยตลอด ในขณะที่ฮินดูยังคงอยู่ในสังคมอินโดนีเซียโดยเฉพาะมีอิทธิพลมากที่เกาะบาหลี ในขณะที่พระพุทธรศาสนาได้เลือนหายไปจากสังคมเหลือไว้เพียงโบราณสถานต่าง ๆ และเจดีย์เล็ก ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

คำว่า “เจดีย์” กับ “จันดี” ต่างกันอย่างไรรันได้สอบถามอุบาสิกาท่านหนึ่งที่วัดพุทธเมตตา จาการต้า ได้เล่าให้ฟังสั้น ๆ ว่า “เจดีย์เป็นสถานที่เล็ก ๆ คล้าย ๆ กับศาลากลางบ้านใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมเช่นสวดมนต์ นั่งสมาธิสำหรับชาวพุทธในหมู่บ้านหนึ่งอาจมีเจดีย์หลายแห่งบางคนมีเจดีย์ประจำตระกูลก็มี ส่วนจันดีนั้นหมายถึงเจดีย์องค์ใหญ่ไม่ใช่ที่อยู่แต่เป็นศาสนสถาน ดังนั้น จันดีจึงมีขนาดใหญ่กว่าเจดีย์เช่นจันดีบุโรพุทโธ จันดีปะวาน จันดีเมนดุต จันดีพราหมณ์ เป็นต้น

ภายหลังจากที่พระพุทธรศาสนาได้เลือนหายไปจากอินโดนีเซีย แต่ก็ยังมีชาวพุทธส่วนหนึ่งพยายามรักษาธรรมเนียมชาวพุทธโดยการสวดมนต์ตามเจดีย์ต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากทั่วประเทศ มีพระภิกษุสงฆ์จากศรีลังกา พม่า เดินทางเข้าไปเผยแผ่พระพุทธรศาสนาเพื่อให้ฟื้นมาอีกครั้ง แต่ก็ยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก

จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2512 พระชินรักขิตหัวหน้าชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซียขณะนั้น ได้เดินทางเข้ามาประเทศไทย และพักที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้มาทบทวนถึงเรื่องการขอให้คณะสงฆ์ไทยออกไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธรศาสนาในประเทศอินโดนีเซียอีกครั้งหนึ่ง ดังที่ได้เคยปรารถนาไว้กับพระศาสนโสภณ (สุวตพณมหาเถร) เมื่อครั้งเยือนอินโดนีเซียครั้งแรก (พ.ศ. 2511) เป็นเหตุให้คณะสงฆ์ร่วมกับกรมการศาสนาในนามของรัฐบาลไทย ได้จัดส่งพระภิกษุผู้สำเร็จการฝึกอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศแล้วเป็นพระธรรมทูตออกไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธรศาสนาในอินโดนีเซียชุดแรก 4 รูป คือ

1. พระครูปลัดอรรถจริยานุกิจ (วิญญู วิชาโน) วัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์ที่พระราชวราจารย์ ปัจจุบันมรณภาพแล้ว
2. พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (บุญเรือง ปุณฺณโชโต) วัดพระศรีมหาธาตุ ปัจจุบันคือ พระธรรมเจดียงจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ และกรรมการบริหารสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศและเจ้าคณะภาค 9 ธรรมยุต
3. พระมหาประแทน เขมทสสี วัดยานนาวา
4. พระมหาสุชีพ เขมาจาโร วัดระฆังโฆสิตาราม

พระธรรมทูตชุดนี้ออกเดินทางจากประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2512 นับเป็นพระธรรมทูตที่สำเร็จการฝึกอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศรุ่นแรก ที่ออกไปปฏิบัติศาสนาในต่างประเทศ และประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติศาสนกิจเป็นอย่างดี (จากหนังสือ “พระศาสนกิจในต่างประเทศ” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อครั้งที่ทรงสมณศักดิ์ที่ (พระสาสนโสภณ, 2549, น. 24)

การอุปสมบทพระภิกษุเถรวาทครั้งแรกในอินโดนีเซียนั้นมีข้อมูลจากหนังสือ “พระศาสนกิจในต่างประเทศ” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อครั้งที่ทรงสมณศักดิ์ที่ พระสาสนโสภณ พิมพ์เผยแพร่ใน “อนุสรณ์การบำเพ็ญกุศลอัฐิถวายพระราชวราจารย์ (วิญญู วิชาโน) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร และหัวหน้าพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินโดนีเซีย (27-28 กันยายน 2549) ระบุว่า “ครั้ง พ.ศ. 2513 พระชินรักขิต ผู้นำชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซียนั้น ได้อาราธนา พระสาสนโสภณ พร้อมด้วยคณะ คือ พระธรรมโสภณ (สนธิ์ กิจจกาโร ภายหลังได้เป็นที่ พระญาณวโรดม) วัดบวรนิเวศวิหาร พระขันติปาโล (ลอเรนส์ มิลล์) วัดบวรนิเวศวิหาร ม.ล. สุเจต นพวงศ์ ไวยาวัจกร ออกไปให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร ณ ประเทศอินโดนีเซีย พระสาสนโสภณและคณะได้ออกเดินทางจากประเทศไทย เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2513

พระชินรักขิตอุปสมบทในประเทศพม่า เมื่อ 17 ปีที่แล้ว และเมื่อกลับไปประเทศของตนแล้ว ได้พยายามก่อตั้งคณะสงฆ์และพุทธสมาคมของฝ่ายขรวาสขึ้น ก่อนแต่นี้พระพุทธรศาสนาในอินโดนีเซีย มีอยู่เฉพาะวัดพระพุทธรศาสนาฝ่ายมหายาน และพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ก็เป็นชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีน ชาวพื้นเมืองมีอยู่จำนวนไม่มากที่ประกาศตนเองว่าเป็นชาวพุทธ และที่เรียกตนเองว่าเป็นชาวพุทธเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาดี และได้เรียนรู้พระพุทธรศาสนาผ่าน Theosophical Society หลังจากประเทศอินโดนีเซียได้รับอิสรภาพ และในโอกาสฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ชาวอินโดนีเซียเริ่มมาสนใจพระพุทธรศาสนามากขึ้น และเริ่มหันกลับมานับถือพระพุทธรศาสนาอันเป็นศาสนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษของตน มีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าเป็นชาวพุทธอยู่ตามภูเขาคือแต่พวกเขาก็รู้เรื่องคำสอนของพระพุทธรศาสนาเพียงเล็กน้อย และต่อมาเมื่อชาวอินโดนีเซียถูกบังคับให้นับถือศาสนาโดยรัฐบาล (ผู้ไม่นับถือศาสนาถือว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์ ซึ่งถูกห้ามตามหลักการปฏิวัติใน พ.ศ. 2508) มีมุสลิมเพียงจำนวนน้อยประกาศตัวเองว่าเป็นชาวพุทธ

คณะของพระสาสนโสภณได้รับอาราธนาให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร 5 คน ซึ่งบรรพชาเป็นสามเณรอยู่แล้ว เป็นพระภิกษุ เพราะอินโดนีเซีย ไม่มีพระสงฆ์พอที่จะให้การอุปสมบทเองได้ พิธีอุปสมบทพระภิกษุเถรวาทครั้งแรกจัดขึ้นที่จันดีโบโรบูดูร์ ถึงแม้จะไม่มีลักษณะของอุโบสถจึงได้จัดพิธีอุปสมบทกลางแจ้ง หลังจากปรึกษาหารือกันแล้วก็ลงความเห็นกันว่า จะใช้ลานเจดีย์เล็ก ๆ

ที่อยู่ชั้นสูงสุดเป็นพระประธาน และลานเจดีย์ที่รองลงมาใช้สำหรับพระสงฆ์ประกอบสังฆกรรม เพราะประชาชนจะให้เห็นพิธีอุปสมบทได้อย่างสะดวก ส่วนการเลือกใช้ทางทิศตะวันออกนั้นก็เพราะช่วงบ่ายทิศนั้นจะมีร่มเงา ไม่ต้องตากแดดในระหว่างการประกอบพิธี เมื่อเดินดูโดยรอบแล้ว ก็กลับไปทึมนต์สิ้นเพื่อฉันเพล

หลังจากฉันเพลแล้ว ก็มีการเตรียมการอุปสมบท โดยตระเตรียมข้าวของต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบพิธี มีการตั้งพระพุทธรูป ภปร. หน้าตัก 5 นิ้ว รูปพระแก้วมรกต ดอกไม้ธูปเทียน แจกันทองเหลืองเป็นต้น ซึ่งนำไปจากประเทศไทย มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาที่หน้าพระเจดีย์ใหญ่ เมื่อจัดสถานที่เรียบร้อยแล้ว พระศาสนโสภณได้ประพรมน้ำหอมโดยรอบในขณะที่พระสงฆ์รูปอื่นยืนพนมมือถวายสักการะ แล้วสามเณร 5 รูป ที่จะรับอุปสมบทบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการจุดธูปเทียนบูชา สามเณร 5 รูปที่อุปสมบทคือ

1. S. Jinasuryabhumi (U.P. Dhamapala Nirihuwa Bernardus เกิดวันอาทิตย์ที่ 10 มกราคม 2447 อายุ 67 ได้รับฉายาว่า อคฺคชินมิตโต

2. S. Pandita Dhammasiha (Tan Hiap Kik) เกิดวันอาทิตย์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2461 อายุ 52 ได้รับฉายาว่า อุกฺคธมโม

3. S. Dhammavijayo (Tjong Khouw Siw) เกิดวันศุกร์ที่ 20 ธันวาคม 2478 อายุ 36 ได้รับฉายาว่า สิริวิชโย

4. S. Dhammasushisyo เกิดวันวันอังคารที่ 3 กันยายน 2486 อายุ 29 ได้รับฉายาว่า ชินธมโม

5. S. Djumadi เกิดวันศุกร์ที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1947 ได้รับฉายาว่า สจฺจมนโ
พิธีอุปสมบทเริ่มเวลาประมาณบ่าย 3 โมง พระสงฆ์ในพิธีอุปสมบทมีดังต่อไปนี้ พระศาสนโสภณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมโสภณ วัดบวรนิเวศวิหาร และพระครูปลัดอรรถจริยานุกิจ หัวหน้าพระธรรมทูตไทย เป็นคู่สวด พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ วัดพระศรีมหาธาตุ พระขันติปาโล (ชาวอังกฤษ) พระสุภาโต (ชาวอินโดนีเซีย) ซึ่งทั้งสองอุปสมบทที่วัดบวรนิเวศวิหาร ส่วนพระภิกษุสามเณรอื่น ๆ นั่งทางซ้าย มีพระชินรักขิต หัวหน้าชาวพุทธอินโดนีเซีย พระมหาประแทน เขมทสสี วัดยานวา พระมหาสุชีพ วัดระฆัง พระศิรัรักขิต ชาวบาห์ลี อุปสมบทจากวัดเบญจมบพิตร และพระ Soeyono Jinarata บวชที่สิงคโปร์ โดยมีเจ้าภาพบวชคือ มหาอุบาสิก สารีบุตร สโตโน

พิธีอุปสมบทเสร็จเวลา 17.17 น. ขณะนั้นได้มีฝนตกลงมาเล็กน้อย พระสงฆ์และฆราวาสทำประทักษิณเวียนเทียนรอบเจดีย์แล้วเป็นอันเสร็จพิธี พระภิกษุที่ได้รับการอุปสมบทในครั้งนั้นปัจจุบันยังอยู่ในสมณเพศคือ “พระชินธมโม” อายุ เจ็ดสิบสี่ปีพรรษา 47 ส่วนอีกสี่รูปบางรูปลาสิกขา บางรูปก็มรณภาพแล้ว พระชินธมโมจึงเป็นพระที่มีอายุพรรษามากที่สุดในอินโดนีเซีย และปัจจุบันท่านเป็นประธานสงฆ์คณะสงฆ์พุทธยานอินโดนีเซีย

สรุปได้ว่า ประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันเริ่มสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้น และเริ่มหันกลับมานับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษของตน มีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าเป็นชาวพุทธ โดยต้องการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันคณะสงฆ์อินโดนีเซียมีพระอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทกุลบุตรได้เองดังที่ปรากฏในหนังสือพระธรรมทูตสี่สมัย ได้บันทึกไว้ว่า “ปีพุทธศักราช 2530 พระธรรมทูตได้เสนอพระเถียนกิม สุเขโม

ชาวอินโดนีเซีย ผู้ที่ได้มาบวชและศึกษาอยู่ในประเทศไทยผู้มีอายุพรรษาและคุณสมบัติที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ คณะสงฆ์จึงได้แต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย” (พระราชวรจารย์ (วิญญู วิชาโน), 2530, น. 63)

เมื่อมีพระอุปัชฌาย์ก็มีการอุปสมบทกุลบุตรชาวอินโดนีเซีย ซึ่งปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก คณะสงฆ์เถรวาทแห่งอินโดนีเซียได้จัดการบริหารองค์กรด้วยตนเอง พระเทียนกิม สุขโหมเรียนจบจากคณะศาสนาปรัชญา สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย รุ่นที่ 33 พุทธศักราช 2530 รุ่นเดียวกับพระเมธีธรรมสาร ผู้อำนวยการมหาปชาบดีวิทยาลัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัช หอมทวนลม อาจารย์ประจำคณะศาสนาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2530)

โครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์เถรวาทในอินโดนีเซีย วันที่ 2 พฤษภาคม 2553 คณะสงฆ์ไทยมีสมเด็จพระวันรัตเป็นประธาน ได้ร่วมประชุมกับคณะสงฆ์เถรวาทแห่งอินโดนีเซีย ทำให้ได้ทราบข้อมูลล่าสุดว่า “คณะสงฆ์เถรวาทในอินโดนีเซียปัจจุบันที่สำคัญมีสามกลุ่มคือคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย คณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย และคณะสงฆ์พุทธยานอินโดนีเซีย

คณะผู้บริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีพระปัญญาวรารักษ์ (ศรี ปัญญาวโรมหาเถระ) ดำรงตำแหน่งสังฆปาโมกข์ พระศรี สุพลรัตนมหาเถระเป็นอุปสังฆปาโมกข์ พระสุขโหมมาหเถระเป็นอธิกรณนายก พระธัมมสุโภเถระเป็นประธานคณะสงฆ์ผู้อาวุโส (เถรนายก) พระโชติธัมโม เป็นสังฆนายก การกสังฆสภา นอกจากนั้นยังมีอีกหลายตำแหน่งเช่นด้านการศึกษา สังคมวัฒนธรรม ธุรการสมาคมเลขานุการ ภัตตาคารสังฆทาน ผู้ที่ไม่คุ้นเคยฟังแล้วอาจมีงง แต่การบริหารของคณะสงฆ์เถรวาทแห่งอินโดนีเซียมีการจัดตั้งองค์กรยังเมืองต่าง ๆ มีพระเถระทำหน้าที่คล้าย ๆ เจ้าคณะจังหวัดในประเทศไทย ปัจจุบันในอินโดนีเซียมีเจ้าคณะจังหวัดถึง 23 จังหวัดเช่นพระสิริรัตนเป็นเจ้าคณะจังหวัดสุลาเวสีได้ เป็นต้น

คณะสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งคือพระธรรมทูตจากประเทศไทยก็มีการจัดตั้งองค์กรคล้ายกัน ปัจจุบันมีพระครูประกาศธรรมนิเทศ (วงศ์สิน ลาภิก) เจ้าอาวาสวัดวิปัสสนาคราหะ บันดุง เป็นประธานกรรมการบริหารคณะพระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซีย พระมหาวิรัตน์ เขมจารี สำนักสงฆ์พุทธบารมี ปังกัลป็นัง เป็นเลขานุการฯ

นอกจากคณะสงฆ์สองกลุ่มที่มีการจัดตั้งองค์กรในการบริหารที่ชัดเจนแล้วยังมีพระสงฆ์อีกกลุ่มคือพระชินธัมโม ที่ได้รับการอุปสมบทครั้งแรกที่บรมพุทโธ พระเถระรูปนี้ หลังจากได้รับการอุปสมบทที่บรมพุทโธแล้วท่านได้เดินทางมาศึกษาต่อที่มหามกุฏราชวิทยาลัยและศึกษาหลักกรรมฐานที่วัดป่าบ้านตาด กับพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) เป็นเวลาประมาณ 3 ปี ในปี พ.ศ. 2516 พระชินรักขิต ผู้เป็นอาจารย์ได้นิมนต์พระชินธัมโม กลับไปช่วยงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ท่านจึงเดินทางกลับและเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาะชวาและเกาะสุมาตรา ในนามของคณะสงฆ์พุทธยานอินโดนีเซียที่มีท่านพระชินรักขิตเป็นประธานคณะสงฆ์ ซึ่งมีศูนย์กลางการบริหารงานอยู่ที่เมืองเมดาน จังหวัดสุมาตราเหนือ เกาะสุมาตรา หลังจากที่ท่านพระชินรักขิตได้มรณภาพ คณะสงฆ์พุทธยานอินโดนีเซีย ได้อาราธนาพระชินธัมโม ขึ้นเป็นประธานสงฆ์ ในเดือนธันวาคม ปีพุทธศักราช 2559 พระชินธัมโม ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในพระราชทินนามที่ พระวิเทศธรรมญาณ พระราชาคณะชั้นสามัญต่างประเทศ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

นอกจากคณะสงฆ์เถรวาทแล้วอินโดนีเซียยังมีพระสงฆ์มหานิกายอีกจำนวนหนึ่ง เผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองต่าง ๆ แต่เมื่อมีกิจกรรมก็จะมาร่วมงานกันได้ ชาวพุทธส่วนหนึ่งที่ไม่เป็นพระสงฆ์แต่ดำเนินกิจการทางศาสนาโดยการจัดตั้งเป็นสมาคม มูลนิธิซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเช่น พุทธสมาคมบัณฑิตแห่งอินโดนีเซีย พุทธสมาคมบัณฑิตเถรวาทแห่งอินโดนีเซีย พุทธสมาคมบัณฑิตมหานิกาย สมาคมตรีธรรมะอินโดนีเซีย พุทธสมาคมไตรโยะแห่งอินโดนีเซีย เป็นต้น

พระครูประกาศธรรมนิเทศเล่าให้ที่ประชุมฟังถึงกิจกรรมของคณะพระธรรมทูตไทยตอนหนึ่งสรุปว่า “พระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซียมีผลสืบเนื่องมาจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตที่รูปที่เดินทางมายังอินโดนีเซียครั้งแรก ที่อยู่นานที่สุดคือ พระราชวรจารย์หรือที่ชาวอินโดนีเซียมักเรียกติดปากว่า “กันเตวิญญู” ท่านได้สร้างวัด ที่พักสงฆ์ สำนักสงฆ์ไว้มากมายหลายแห่ง ในแต่ละปีจะมีพระธรรมทูตจากประเทศไทยไปจำพรรษาในสำนักเหล่านั้น ปัจจุบันพระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซียมีอยู่ประมาณ 23 รูป แต่ละรูปต่างก็ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาตามจังหวัดต่าง ๆ ในส่วนของคณะสงฆ์ไทย นอกจากจะมีการเทศน์และการแสดงธรรมเป็นประจำแล้ว ยังมีโรงเรียนธรรมวิทยาเป็นโรงเรียนสายสามัญเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาตรี เป็นกิจกรรมของชาวพุทธซึ่งจัดตั้งขึ้นบริหารงานโดยสมาคมชาวพุทธ ตั้งอยู่ห่างจากสนามบินซูการ์โน-ฮัตตาประมาณ 4 กิโลเมตร หรือห่างจากกรุงจาการ์ 30 กิโลเมตร ปัจจุบันมีนักเรียน 1,200 คน นักเรียนนับถือพระพุทธศาสนา 1,220 คน พระธรรมทูตไทยมีเป้าหมายที่จะปลูกฝังศีลธรรมแก่นักเรียนที่เป็นชาวพุทธเหล่านี้ในอนาคตต่อไปจะมีการสอบธรรมศึกษาขึ้นที่โรงเรียนแห่งนี้”

ปัจจุบันโรงเรียนธรรมวิทยามีพระครูประกาศธรรมนิเทศเป็นประธานกรรมการบริหารโรงเรียน นักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ เมื่อพระสงฆ์ไทยไปเยือนต่างก็ให้การต้อนรับด้วยมรรยาทชาวพุทธ เช่นยกมือไหว้กล่าวคำทักทายว่า “สาธุ กันเต” แต่ถ้าตั้งใจฟังให้ดีก็จะฟังเป็น “สาตุ กันเต” เนื่องจากภาษาอินโดนีเซียไม่มีตัว ท และ ธ ใช้เสียง ต แทน

พระภิกษุชาวอินโดนีเซียอีกกลุ่มหนึ่งที่อุปสมบทจากประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี อยู่ร่วมสังกัดทั้งสองคณะคือทั้งอินโดนีเซียและไทย พระอุลลี อุดคธมโม ได้เมตตาเล่าให้ฟังว่า “ผมเกิดที่จาการ์ พื้นฐานดั้งเดิมผมเป็นคริสต์ อยู่มาวันหนึ่งได้อ่านหนังสือหลวงพ่อบุชชา เกิดความสนใจขึ้นมา เพราะหนังสืออย่างนี้เกิดมาไม่เคยอ่าน จากนั้นมาจึงเริ่มศึกษาพระพุทธศาสนาจากหนังสือต่าง ๆ เช่นประวัติหลวงปู่มั่น หลวงปู่เทสก์ หลวงตามหาบัว จนมีความเข้าใจพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง เมื่อเรียนจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้วจึงเดินทางมาประเทศไทย เดินทางไปหลายจังหวัดได้พบกับพระภิกษุชาวอินโดนีเซียอีกหลายท่าน ในที่สุดก็อุปสมบทที่จังหวัดบุรีรัมย์ ผมมองว่าพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียกำลังเจริญ เพราะยังมีชาวพุทธอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ที่นั่นทำงานหนักมาก” สอดคล้องกับพระคำใส สุมนิ พระธรรมทูตไทยที่อยู่ประจำอินโดนีเซียมานานมากกว่าสิบปีแล้ว จนสามารถแสดงธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียได้ ท่านเล่าว่า “ต้องเดินทางไปแสดงธรรมทุกวัน บางวันสามสี่งานก็มี ทั้งในหมู่บ้าน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ต่างก็ต้องการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา แต่บุคคลากรที่ที่เผยแผ่มีน้อย แม้ว่าพระสงฆ์ไทยที่อยู่ที่นี่เกินกว่าหนึ่งปีจะพูดสื่อสารด้วยภาษาพื้นเมืองได้ แต่การแสดงธรรมต้องใช้ความชำนาญพิเศษ เพราะที่ประเทศนี้ต้องอธิบายธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียเท่านั้น บางครั้งมีความจำเป็นเมื่อชาวบ้านเดือดร้อน

มาหาฉันมันดีให้ไปไล่ผีก็ต้องทำ ที่นี้ผีเข้าสิงคนบ่อยมาก บางครั้งเข้าสิงพร้อม ๆ กันเป็นกลุ่มสปีลียลิตคน ก็มีบางครั้งต้องใช้เวลาเดินทางเป็นวันเพื่อไปแสดงธรรม”

พระธรรมเจติยาจารย์พระธรรมทูตรุ่นแรกที่เดินทางมายังประเทศอินโดนีเซียได้ เมตตาเล่าให้ผู้ร่วมเดินทางไปประชุมพระพุทธศาสนาที่อินโดนีเซียครั้งแรกในช่วงการเดินทางจากย็อก จากาตารีไปยังศูนย์สมาธิกันตเวียญ์ ถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียในครั้งนั้นว่า “พอไปถึงอินโดนีเซียได้พักที่เจติยะเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง มีชาวพุทธมาสนทนาจำนวนมาก และชาวพุทธได้ฉันนัต เพื่อให้ไปแสดงธรรมเทศนายังที่ต่าง ๆ ในพรรษาแรก กันตเวียญ์ (พระราชวราจารย์) กับพระมหาสุชีพ ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เจติยะ ส่วนผม (พระธรรมเจติยาจารย์) กับพระมหาประแทนได้ เดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อแสดงธรรม ในยุคแรกพูดได้เพียงภาษาอังกฤษ ต้องมีคนแปลเป็นภาษา อินโดนีเซียอีกทีหนึ่ง เรื่องที่เทศน์ก็เป็นเรื่องธรรมพื้นฐานเช่นการรักษาศีล บำเพ็ญสมาธิ และการ บริจาคทาน คนที่ทำหน้าที่แปลส่วนมากมักจะเป็นข้าราชการซึ่งต้องทำงานตามเวลาหนัก ๆ เข้าผม และพระมหาประแทนเลยต้องเริ่มเทศน์เป็นภาษาอินโดนีเซียซึ่งมีหลักไวยากรณ์คล้ายภาษาไทยมาก เมื่อได้ศัพท์ก็พูดได้”

พอเข้าพรรษาที่สองก็ไม่ต้องใช้ล่ามแปลอีกต่อไป ชาวพุทธที่นี้รู้ตัวเพียงว่าตนเองเป็น พุทธแต่ไม่รู้ศาสนาพุทธสอนอะไร มีหลักปฏิบัติอย่างไร แต่พอได้ฟังการแสดงธรรมจึงทำให้รู้และ เข้าใจมากขึ้น การเทศน์นั้นบางครั้งต้องเดินทางไกลมาจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งบางครั้งใช้ เวลาทั้งวัน

โดยภาพรวมสรุปได้ว่า ปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียบ้างแล้ว ครั้งแรกจัดขึ้นในปี พ.ศ. 2502 โดยมีพะสงฆ์จากประเทศไทย ศรีลังกา กัมพูชา พม่า และเจ้าภาพ ได้ อุปสมบทชาวพุทธผู้หนึ่งที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีพระนารทมหาเถรเป็นพระอุปัชฌาย์ และครั้งที่ สอง นำโดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ ไปบวชกุลบุตรที่บริเวณสถูปบรมพุทโธ ปี พ.ศ. 2513 (Phrasasanasobhana, 1970) และก็มีพระชาว อินโดนีเซียมาศึกษาเล่าเรียนที่วัดบวรนิเวศวิหาร แล้วกลับเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศของตน จึงทำให้ชาวพุทธที่อินโดนีเซียต้องอุทิศงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก เพราะเป็นที่รู้จักกันดีว่า ประเทศอินโดนีเซียนั้นมีประชากรที่เป็นมุสลิมมากที่สุดในโลก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ศาสนาพุทธจึงต้อง กลายเป็นศาสนาของชนกลุ่มน้อยไปโดยปริยาย และจำเป็นต้องดำเนินกิจการทางพุทธศาสนาภายใน ขอบเขตสังคมและวัฒนธรรมของชาวมุสลิม

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ให้แนวคิดทางความหมายรูปแบบไว้ ดังนี้

คำว่า “รูปแบบ” หรือ “Model” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น “รูปแบบ” เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ ที่สลับซับซ้อนของ ปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้นเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยอาศัย หลักการของ ระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และ

ประพจน์ที่เกี่ยวข้อง (Jame & Char Wankel, 1986) รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับ ปรัชญาการณที่เราสอนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช้การบรรยายหรืออธิบายปรัชญาการณอย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มี การกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรัชญาการณแต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบ ที่ต้องการจะอธิบายปรัชญาการณนั้น ๆ อย่างไร (Bardo & Hardman, 1982) เป็นโครงสร้าง โปรแกรมแบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้น จากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือ ปรัชญาการณใดปรัชญาการณหนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ (บุญส่ง หาญพานิช, 2546) และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรัชญาการณธรรมชาติหรือในระบบต่าง ๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ นอกจากนั้นแล้วยังหมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายของปรัชญาการณต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรัชญาการณอย่างใดอย่างหนึ่งและแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย (ศุภลักษณ์ เศษระพานิช, 2544)

2.3.1 ความหมายของรูปแบบ

ทิตนา แชมมณี (2550) ได้กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาการณที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎีหลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ณัฐศักดิ์ จันทรผล (2552) รูปแบบหมายถึงโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้าง ที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรัชญาการณใดปรัชญาการณหนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น

รัตนะ บัวสนธ์ (2552) ได้ให้ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จัก กันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบ ในความหมายนี้ บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการ ประเมิน เป็นต้น

ปัญญา ทองนิล (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎี ประสบการณ์ การคาดการณ์นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

ฟิลิฐ เทพไกรวัล (2554) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของ ปัจจัยหรือตัวแปรหรือองค์ประกอบของสิ่งที่ศึกษา หรืออธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม ไม่มีองค์ประกอบตายตัวหรือให้รายละเอียด ทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้ แล้วนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้รูปแบบจึง หมายถึง โครงสร้างเชิงเหตุและผลของกระบวนการและองค์ประกอบที่จำลองขึ้นจากปรากฏการณ์ 14 และสภาพความจำเป็นของเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นระบบ เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์และ เข้าใจสภาพ ลักษณะและรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

พลอเตอร์ และพอล (Procter & Paul, 1978) ให้ความหมายคำคำนี้ไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่คือ Model ที่หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริงความหมายนี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่างนักเรียนแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลปะ เป็นต้น Model ที่หมายถึงแบบ หรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความหมายของรูปแบบว่าโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญ โดยมีรูปแผนภาพหรือสัญลักษณ์ ซึ่งผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดเป็นรูปแบบจำลอง และตรงกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

2.3.2 ประเภทของรูปแบบ

โทซี และคาร์รอล (Tosi & Carroll, 1982) ได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความ สลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์มักหมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติอื่น ๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้น รูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะทำให้ได้โมเดลมี ความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ

คีฟ (Keeves, 1988) ได้จำแนกรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงนามธรรม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเทียบเคียงโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และสอดคล้องกับลักษณะข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่ โดยต้องมีองค์ประกอบของรูปแบบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง 2) รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด กระบวนการ องค์ประกอบ

และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ 3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ซึ่งใช้สมการทางคณิตศาสตร์แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร มักนิยมใช้ในการศึกษาสาขาจิตวิทยา โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมศาสตร์ ตลอดจนสาขาศึกษาศาสตร์และบริหารการศึกษา 4) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ร่วมกับหลักการสร้างรูปแบบเชิงข้อความ ที่มีตัวแปรซับซ้อน ได้โดยต้องอาศัยทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่าง ตัวแปร เพื่อให้ได้รูปแบบในลักษณะสมการเส้นตรงที่สามารถทดสอบได้

เฮริทเซอร์ และจอห์นสัน (Hersey & Johnson, 1996) ยังได้กล่าวอีกว่า รูปแบบกับทฤษฎีไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์งานวิจัย หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วเพื่อหาข้อสรุปที่ใช้อธิบายทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา เมื่อทดสอบรูปแบบกับข้อมูลที่เก็บ รวบรวมแล้ว ถ้ามีความสอดคล้องกับรูปแบบนั้นก็มีความน่าเชื่อถือ อันอาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎี ในเรื่องนั้น ๆ ต่อไป ดังนั้นการสร้างรูปแบบเชิงทฤษฎีจึงอาจเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ เท่านั้น 2) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่มี อยู่แล้วเพื่อให้เข้าใจทฤษฎีนั้นได้ง่ายยิ่งขึ้น หรือเพื่อนำไปใช้อธิบาย ทำนายหรือควบคุม ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังนั้น รูปแบบจึงเป็นเพียงแบบจำลองอย่างหนึ่งที่ได้จากการถ่ายทอดจาก ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

2.3.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

เลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบมีอยู่ 2 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) กลไกของรูปแบบซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของรูปแบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีบริบทเป็นเงื่อนไขของการเกิดขึ้นคงอยู่ และล่มสลายของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยได้ให้รายละเอียดในแต่ละประเด็น โดยกลไกของรูปแบบเป็นองค์ประกอบของระบบงานที่มีความเป็นอิสระจากกันและกัน แต่ทำงานสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ซึ่งเปรียบเสมือน การทำงานของเครื่องยนต์ที่ออกแบบไว้เพื่อให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ทำงานตามหน้าที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสร้างเครื่องยนต์อย่างไรก็ตามการออกแบบรูปแบบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมงานทั้งระบบขององค์การหรืองานบางส่วนขององค์การก็ตามผู้ออกแบบไม่สามารถที่จะออกแบบองค์ประกอบย่อยของระบบนั้น ๆ ได้ทั้งหมด เพราะจะมีรายละเอียดและความสลับซับซ้อน มากเกินไป ดังนั้น การออกแบบรูปแบบจึงกำหนดเฉพาะองค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น ๆ เท่านั้น 17 โดยมีสมมุติฐานว่า หากองค์ประกอบเหล่านั้นทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้แล้ว การดำเนินงานขององค์การจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ค่อนข้างจะแน่นอน

สไตเนอร์ (Steiner, 1988) รูปแบบแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model) รูปแบบประเภทเป็นนี้แบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง 2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

บาร์ดู และฮันแมน (Bardo & Hartman, 1982) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) สถาบัน (Institution) เป็นระบบของสังคมที่มีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้เป็นแนวทาง และมี

การนำเอาแนวปฏิบัติมาใช้อย่างสม่ำเสมอ หน่วยย่อยของสถาบันแบ่งออกเป็น บทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งบทบาทจะเกี่ยวพันกับบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งในบทบาทนั้นจะหมายถึง ลักษณะของตำแหน่งหน้าที่และสภาพซึ่งอยู่ภายใต้สถาบัน และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้สวมบทบาทในส่วนของความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานของสังคมหรือสถาบันที่มุ่งหวังจะได้รับจากผู้สวมบทบาท บทบาทที่สมบูรณ์ควรกำหนดความสัมพันธ์กับบทบาทอื่น ๆ ภายในสถาบัน แนวคิดนี้เอง ทำให้การกำหนดงานในแต่ละหน้าที่เป็นไปในรูปของการจัดลำดับชั้น โดยกำหนดให้บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีกบทบาทหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนทำให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) บุคคล (Individual) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบสังคม สถาบันจะดำเนินการไม่ได้หากไม่มีองค์ประกอบด้านบุคคล ซึ่งมีส่วนประกอบย่อยที่มี อิทธิพลต่อการดำเนินงานของสถาบันอยู่ 2 ประการ คือ บุคลิกภาพ (Personality) และความต้องการ (Need Disposition) โดยที่บุคลิกภาพของบุคคล มีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาท และความต้องการในการทำงาน ในส่วนของความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้เหมาะสม และปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่แน่นอนของแต่ละคน โดยมีความคาดหวังบนพื้นฐาน ในการแสดงออก

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบนั้น ประกอบไปด้วย 1) ความสำคัญของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 4) ผลที่ควรจะได้รับของการใช้รูปแบบ และ 5) การนำรูปแบบไปใช้

2.3.4 การสร้างรูปแบบ

อำนาจ เคาตระกูล (2548) ได้กล่าวว่า การสร้างรูปแบบ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญคือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนายและขยายผลได้นำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น สรุปการสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงที่สุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้างสามารถทำนายและขยายผลได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ

พิสิฐ เทพไกรวัล (2554) ได้กล่าวว่า การสร้างรูปแบบนั้นเป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบโดยการนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของกระบวนการ องค์ประกอบของรูปแบบ โดยกำหนด โครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบเพื่อนำไปสู่ผลสรุปสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การวิจัยในครั้งนี้มีการปรับปรุงรูปแบบและตรวจสอบก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้จริง มีการประเมินผล พัฒนา ปรับปรุงหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริงแล้วนำเสนอรูปแบบ และขยายผลในขั้นตอนสุดท้าย

คีฟ (Keeves, 1988) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการคือ

1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดาอย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไป นั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น จากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลในเรื่องที่ศึกษาดังนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมเดลทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้

สลิส (Sallis, 2002) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงเชิงเส้นตรงแบบธรรมดา ทั่วไปก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ 2) รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ด้วย การสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3) รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึง กลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้แล้ว รูปแบบควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย 4) นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมเดลทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร ในลักษณะใหม่ การพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไป จะมีขั้นตอนในการพัฒนา คือ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) และ 2) การหาความตรง (Validity)

สรุปได้ว่า การสร้างรูปแบบเป็นการศึกษาจากตัวแปรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและการนำไปพัฒนาในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ โดยมีการขั้นตอนและการปฏิบัติอย่างชัดเจน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันของรูปแบบ การสร้างรูปแบบยังต้องมีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลของรูปแบบใช้ได้เหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในองค์กร

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.4.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

มีคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) พบว่า การนิยามศัพท์และเรียกคำศัพท์ทั้ง 2 คำ มีความแตกต่างกันระหว่างการบริหารและการจัดการ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะใช้คำศัพท์ทั้ง 2 คำ ในลักษณะที่ทดแทนกันได้ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540) การบริหาร (Management) ที่บางคนเรียกว่า “การจัดการ” หรือบางครั้งอาจเรียกว่า “การบริหารจัดการ” ซึ่งจะถือว่าเป็นคำ ๆ เดียวกัน หมายถึง กระบวนการของการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำและบังคับบัญชา (Leading) และการควบคุม (Controlling) ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อการบรรลุในเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วิทยา ด้านธำรงกุล, 2546)

การบริหาร เป็นกระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ และประสานงานการทำงานของคนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นกระบวนการในการดำเนินงานให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยการกระทำของผู้อื่น (ธงชัย สภานุชาติ, 2542)

การบริหาร คือ กระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (จิราภรณ์ สว่างเนตร, 2543)

การจัดการ เป็นกระบวนการในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสั่งการและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่วนการบริหาร คือ การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งในทางปฏิบัติสามารถนำทั้งสองคำมาใช้ทดแทนกันในหลายด้าน เช่น การบริการ หรือจัดการธุรกิจ (Business Administration) (มัลลิกา ต้นสอน, 2544)

2.4.2 การจัดการ (Management)

การจัดการที่มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Me'nage มีความหมายเดิมว่า การจัดการบ้านช่องหรืองานแม่บ้าน เมื่อนำไปใช้ในทางรัฐประศาสนศาสตร์จะมีความหมายถึง กระบวนการทำงานให้สำเร็จ โดยใช้บุคคลอื่นรวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ ในการทำงานนี้หน้าที่หรือผู้จัดการก็คือ ต้องทำการรวบรวมทรัพยากรทางการบริหาร (Administrative Resources) และเทคนิคต่าง ๆ แล้วกำกับสั่งการให้เกิดการกระทำขึ้น โดยให้ดำเนินการกระทำให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (จิราภรณ์ สว่างเนตร, 2543)

การบริหารจัดการ หมายถึง ภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำ และไม่อาจประสบความสำเร็จจากการแยกกันทำให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี (ธงชัย สันติวงษ์, 2545)

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จ (รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ, 2547)

การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยบุคลากรและทรัพยากรทางการบริหาร (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2548)

การจัดการ โดยความหมายแล้วจะเหมือนกันกับคำว่า “บริหาร” และ “การจัดการ” มักถูกนำไปใช้ปะปนร่วมกันจนแยกไม่ออกว่าทั้ง 2 คำนี้ มีความหมายเหมือนกัน ต่างกันอย่างไร จนดูเหมือนว่ามีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ความหมายของการบริหารและการจัดการ (สมนึก นนธิจันทร์, 2538) มีความแตกต่างกันในบางประการ คือ

1) ความหมายแตกต่างกันในลักษณะการใช้ คำว่า การบริหารมักจะใช้ในงานภาครัฐหรืองานราชการ เรียกว่าการบริหารราชการ ไม่เรียกว่าการจัดการราชการ แต่ถ้าเป็นธุรกิจเอกชนเราจะเรียกใช้ได้ทั้งการบริหารและการจัดการ เช่น เราอาจใช้คำว่า การบริหารธุรกิจและการจัดการธุรกิจ

2) ความแตกต่างในความสำคัญและขอบเขตของงาน เพราะการบริหารจะให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายด้วย จึงมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่ามาก เพราะการจัดการจะมุ่งเน้นความสำคัญเฉพาะที่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation) คุกค์ และ ฮันเชคเกอร์ (Cook & Hunsaker, 2001) กล่าวว่า การจัดการ เป็นวิธีปฏิบัติกำหนดยการ การจัดองค์การ และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยี และเงินในระบบที่ให้ความสำคัญกับงานที่ผลิตสินค้าและบริการไปสู่ผู้อื่น

การบริหาร หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมหรืองานที่สอดคล้องกัน เพื่อให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านบุคคลอื่น (Robbins & Coulter, 2002)

การจัดการ คือ กระบวนการของการบรรลุวัตถุประสงค์องค์การ ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง อย่างมีสมดุลของประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความเท่าเทียมกัน ให้ได้มากที่สุดจากทรัพยากรที่จำกัด โดยดำเนินการร่วมกันและผ่านบุคคลอื่น (Naylor, 2004)

การจัดการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่มุ่งเน้นไปยังทรัพยากรขององค์กร ด้วยความมุ่งหมายของความสำเร็จของวัตถุประสงค์การ ในประเด็นของประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Griffin, 2005)

การบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม ของบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (George & Jones, 2006)

การจัดการ เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกันและผ่านบุคคลอื่น เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง หลักสำคัญ คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากรที่จำกัด (Kreitner, 2007)

การบริหารจัดการ คือ การกำหนดเป้าหมาย โดยกำหนดหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การนำ และการควบคุม และประสานทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์การประกอบด้วย ข้อมูล วัสดุ เงิน และคน (Plunkett, Attner & Allen, 2008)

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน การประสานงาน ตลอดจนการสั่งการผ่านบุคคลอื่นของผู้บริหาร ในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีความสมดุล เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การ

2.4.3 องค์ประกอบของการบริหาร

โดยทั่วไปการบริหารประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ (จิราภรณ์สว่างเนตร, 2543)

- 1) การมีบุคคลร่วมอยู่ในการบริหาร กิจกรรมใดก็จะเรียกว่าเป็นการบริหารได้ก็ต่อเมื่อในกิจกรรมนั้น ๆ มี “คน” รวมอยู่ด้วย
- 2) การกระทำเกิดขึ้น การบริหารก็จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนได้ลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่าง มิใช่เพียงการมอง การดู ความพึงพอใจ เท่านั้น
- 3) มีการปฏิสัมพันธ์ ในการบริหารต้องมีการประสานงานกัน หรือมีความสัมพันธ์ในระหว่างกันของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
- 4) มีกิจกรรมร่วมกัน ในกิจกรรมบางอย่าง แม้ว่าจะมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น แต่ต้องมีกิจกรรมร่วมกันด้วย
- 5) เพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดที่กำหนด

2.4.4 องค์ประกอบของกระบวนการบริหารจัดการ

1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์

การบริหารจัดการโดยยึดวัตถุประสงค์ เป็นการบริหารงานที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานไว้ล่วงหน้า เขียนเป็นสายลักษณะอักษร แล้วดำเนินการทุกอย่างให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ในการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการวางแผน โดยผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าและลูกน้องจะร่วมกันกำหนดนโยบายหรือวางแผน พร้อมกำหนดภาระงานที่ต้องปฏิบัติโดยมีวิธีการดังนี้ คือ

- การบริหารจัดการจะต้องดำเนินการไปตามแผนที่วางไว้ โดยการพิจารณาอย่างรอบคอบ

- มีการกำหนดแนวทางเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ
- เป็นระบบการบริหารที่ไม่เอาใจคนแต่มุ่งเน้นผลงานเป็นหลัก

2) ด้านการติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสาร หรือบางทีก็เรียกว่า การสื่อความหมาย การสื่อข้อความ การสื่อสัมพันธ์ การติดต่อราชการ (กิติมา ปรีดีโลก, 2529, น. 277) การติดต่อสื่อสารถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากต่อความสำเร็จของการบริหารงานในองค์กร

การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการทางการบริหารที่จะส่งข่าวสาร และความเข้าใจของบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่งไปสู่อีกหน่วยงานหนึ่ง เพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานทำงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้การประสานงานดีขึ้น อีกทั้งให้ทุกคนในหน่วยงานได้เข้าใจและทราบความเคลื่อนไหวของการทำงานอย่างทั่วถึง (นพพงษ์ บุญจิตราตุล, 2534, น. 63)

3) ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการนั้นจะมุ่งประเด็นไปที่บุคคล คือคนที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการจะต้องมีความเป็นผู้นำเพราะผู้นำนั้นจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือ วางแผน ควบคุม ชี้แนวทางในการทำงานของกลุ่ม โดยได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้นำสามารถแสดงบทบาทและสอดแทรกอิทธิพลบางอย่างก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปเป็นไปตามเป้าหมาย

4) ด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม

ทีมงานที่มีประสิทธิภาพเป็นทีมงานที่ทำงานเพื่อเป้าหมายร่วมกัน มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกน้อยมาก สมาชิกแต่ละคนมีพฤติกรรมที่สนับสนุนกันและกัน มีการติดต่อสื่อสารที่เปิดเผยและบุคคลมีแนวโน้มที่จะทำงานร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายต่าง ๆ (สุนันทา เลหาพันธ์, 2531)

นักวิชาการมีความเห็นเกี่ยวกับทีมงานที่มีประสิทธิภาพ (Likert, 1961)

- สมาชิกทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบ ทั้งของผู้นำและผู้ตามเป็นอย่างดี

- ทีมงานจะต้องมีเวลาพอที่จะสร้างหรือพัฒนาความสัมพันธ์ต่อกัน

- สมาชิกแต่ละคนและทีมงานมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันสูงมาก

- สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือค่านิยม

- มีการจูงใจให้สมาชิกทุกคนได้ยึดมั่นในวัตถุประสงค์หรือค่านิยม

- ผู้นำของทีมงานเป็นผู้สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความช่วยเหลือซึ่งกัน

และกัน การร่วมแรงร่วมใจในการทำงานมากกว่าการสร้างภาพในเรื่องของการแข่งขัน

- ผู้นำของทีมและสมาชิกมีความเชื่อมั่นและพยายามส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคนมีความพยายามที่จะทำในสิ่งที่คนทั่วไปเข้าใจว่ายากกว่าจะต้องทำให้สำเร็จให้จงได้

- ทีมงานที่มีประสิทธิผลนั้นจะไม่ยอมให้สมาชิกแต่ละคนยอมตามความเห็นของหัวหน้าทีมงานโดยไม่มีเหตุผล

5) ด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ความขัดแย้งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขัดแย้ง” ว่า หมายถึง ไม่ลงรอยกัน “ขัด” หมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรง

หรือไม่ลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานได้ ดังนั้น พอเห็นได้ว่าความขัดแย้ง นั้น ประกอบด้วยอาการทั้งขัด ทั้งแย้ง คือ แต่ละฝ่ายนอกจากจะไม่ทำตามกันแล้วยังต้านทานเอาไว้อีกได้มีผู้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ต่าง ๆ กัน

ความขัดแย้งเป็นความล้มเหลวของกลไกขั้นพื้นฐานในการตัดสินใจของบุคคลที่มีประสบการณ์ต่างกันในการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องตัดสินใจ ความขัดแย้งต่อตนเองก็คือ ความขัดแย้งในการตัดสินใจของตนเองนั่นเอง (March & Simon, 1958)

ความขัดแย้งคือ การที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การกระทำหรือจุดมุ่งหมาย ไม่ว่าการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ตาม คนที่อยู่ในความขัดแย้งจะมีความรู้สึกที่ว่า ถ้าหากฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะแพ้ (Myens, 1983)

2.4.5 หลักการบริหาร

หลักการบริหาร ถูกคิดค้นครั้งแรกโดย Henri Fayol นักวิศวกรรมชาวฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1916 ได้ประมวลความรู้และประสบการณ์ในการบริหาร ในปี ค.ศ. 1949 Fayol ได้เสนอหลักการบริหารไว้ 14 ข้อ ซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่ามีความประโยชน์ต่อวิชาชีพ การเป็นผู้บริหารในองค์กรคือ (วิชัย สงวนวงศ์วาน, 2521)

1) หลักการแบ่งงาน (Division of Work)

นักเศรษฐศาสตร์เรียกหลักการนี้ว่า “ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง” (Specialization) หลักการแบ่งงานนี้ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกขององค์กรทำงานเฉพาะด้านหรือลดขอบข่ายของงานให้แคบลง การแบ่งงานกันทำสามารถนำไปใช้ได้กับการปฏิบัติงานทุกอย่างให้เกิดประสิทธิผล เพราะผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความเชี่ยวชาญหรือคุ้นเคยกับงานในความรับผิดชอบ สามารถทำงานให้เกิดผลดีและประหยัดเวลาด้วย

2) การมอบอำนาจและความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) อำนาจและความรับผิดชอบต้องควบคู่กันไปกับการมอบงานหรือหน้าที่ หรือความรับผิดชอบให้บุคคล ดำเนินการโดยบุคคลนั้นจะต้องได้รับอำนาจให้เพียงพอ เพื่อให้การทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และอำนาจที่มอบไปให้ต้องมีความสมดุลกับหน้าที่ความรับผิดชอบไม่มากหรือน้อยเกินไป เช่น ตำรวจจราจรมีหน้าที่จัดการเดินรถให้เป็นระเบียบเรียบร้อยก็ควรจะได้รับอำนาจจับกุม หรือปรับผู้ขับขี่ที่ฝ่าฝืนกฎหมายได้ มิฉะนั้นหน้าที่ความรับผิดชอบของเขาก็จะไม่มีทางที่จะสำเร็จเป็นผลดีได้

3) การมีระเบียบวินัย (Discipline)

การปฏิบัติงานภายในองค์กรซึ่งประกอบด้วยบุคคลจำนวนมากจำเป็นต้องมีการกำหนดระเบียบวินัยหรือกฎเกณฑ์เป็นกติกาให้สมาชิกยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ หากสมาชิกขององค์กรคนใดทำงานด้วยความขยันขันแข็งเป็นผลดีก็มีการให้รางวัลเลื่อนขั้นเงินเดือนตามระเบียบ ในทางตรงข้าม หากสมาชิกขององค์กรละเลยหน้าที่หรือไม่ตั้งใจทำงานทำให้เกิดผลเสียก็จะมีระเบียบกฎเกณฑ์ลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น หักเงินเดือน ตัดเงินเดือน หรือไล่ออกตามแต่กรณี

4) เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)

ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพื่อให้การสั่งงานถูกต้องแน่นอนไม่สับสน ในองค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงานและหลายระดับ

แต่ละระดับและแต่ละหน่วยงาน จะมีผู้บังคับบัญชาเฉพาะอยู่โดยตรง ทำหน้าที่รับผิดชอบและสั่งการ ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานนั้น ๆ เช่น หน่วยงานในธนาคารพาณิชย์อาจแบ่งเป็นฝ่ายกอง แผนก หากต้องการสั่งงานให้พนักงานในแผนกกระทำการใด หัวหน้าฝ่ายจะสั่งการมายังหัวหน้ากอง และ หัวหน้ากองจะสั่งต่อมายังหัวหน้าแผนก และให้หัวหน้าแผนกเป็นผู้ออกคำสั่งแก่พนักงานคนนั้น หัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้ากองถึงแม้จะเป็นผู้บริหารชั้นเหนือก็ไม่ควรเป็นผู้ออกคำสั่งโดยตรงกับพนักงานนั้น มิฉะนั้นจะเป็นการก้าวก่ายอำนาจ หรือทำให้การทำงานในแผนกเสียดุลบังคับบัญชาได้

5) เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction)

ในแต่ละหน่วยงานหรือในแต่ละองค์กรก็ตามควรมีแผนงานหรือเป้าหมายที่แน่นอนเพียงอย่างเดียว และมุ่งดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายนั้นโดยตรง หลักการนี้นำมาใช้ในการจัด แผนกงานต่าง ๆ ขององค์กร คือจัดให้แผนกงานที่มีจุดประสงค์เดียวกันหรือจำเป็นต้องร่วมกันอย่าง ใกล้ชิดในการปฏิบัติงานมาอยู่รวมกันในกองเดียวกัน หรือฝ่ายเดียวกันและมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวกัน เพื่อให้การอำนวยการสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพไม่ขัดแย้งกัน เช่น ในมหาวิทยาลัยงานที่ เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมผลการศึกษานักศึกษากับงานที่เกี่ยวกับการออกไปสำคัญและแสดงผล การศึกษา อาทิ ใบบรรองผลการศึกษาหรือปริญญาบัตรควรอยู่ในสำนักงานหรือฝ่ายเดียวกัน เป็นต้น

6) ประโยชน์ส่วนบุคคลต้องถือเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interest to General Interest)

ในการบริหารงานขององค์กรนั้นจำเป็นต้องถือเอาประโยชน์ส่วนรวมขององค์กร เหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคลของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในหลักการข้อนี้ ดังที่ ได้ศึกษามาแล้วว่า โดยปกติผลประโยชน์หรือความต้องการหรือจุดประสงค์ส่วนบุคคลของสมาชิกใน องค์กรจะต้องสอดคล้องกับผลประโยชน์ขององค์กรอยู่แล้ว ดังนั้นการตัดสินใจขององค์กรในกรณีใดก็ ตามที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม จึงหมายถึงมุ่งถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ของสมาชิกส่วนใหญ่ให้สอดคล้องหรือ ใกล้เคียงกันได้มากที่สุดเท่าหลักการข้อนี้ ก็จะยิ่งยังประโยชน์ให้กับองค์กรนั้นได้มากที่สุด ส่วนผลประโยชน์ ส่วนบุคคลใดที่ไม่สอดคล้อง หรือผิดแผกไปจากผลประโยชน์ส่วนรวมก็อาจจำเป็นต้องถูกละลาย หรือไม่ได้รับการสนองอย่างเต็มที่

7) การให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกขององค์กร (Remuneration of Personnel)

เมื่อสมาชิกเข้ามาปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้กับองค์กร องค์กรจำเป็นต้องให้ผล ประโยชน์ตอบแทนในรูปต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและสมาชิกเกิดความพึงพอใจด้วยกันไม่ว่าจะเป็น รูปเงินเดือน หรือค่าจ้างจะต้องอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมกับคุณวุฒิและผลงานของสมาชิกแต่ละคน สวัสดิการต่าง ๆ การกำหนดผลงาน การจัดสภาพการทำงาน การให้รางวัลพิเศษแก่ผู้ทำงานดีเด่น ฯลฯ จะต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย คือองค์กรและสมาชิก

8) การรวมอำนาจ (Centralization)

ในแต่ละองค์กรควรมีศูนย์กลาง ซึ่งทำหน้าที่บริหารและควบคุมหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหมดขององค์กร หากเป็นองค์กรขนาดใหญ่มีหน่วยงานต่าง ๆ มาก การกระจายอำนาจจำเป็นต้องมี เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัวสะดวกรวดเร็ว การจะรวมอำนาจในเรื่องใด หรือมากน้อยเพียงใด และจะกระจายอำนาจส่วนใดขนาดไหนนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละ องค์กร เพื่อให้ได้ประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุด ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงผลดีผลเสียของทั้งการรวมอำนาจ

และกระจายอำนาจ เป้าหมายและนโยบายขององค์กรและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปโดยสรุปก็คือ ไม่จำเป็นต้องรวมอำนาจการตัดสินใจไว้กับผู้บริหารระดับสูงในส่วนกลางเท่านั้น

9) การจัดสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain)

การบริหารงานในองค์กรจะต้องมีการจัดสายบังคับบัญชาลดหลั่นกันลงไป โดยเริ่มจากผู้บริหารชั้นสูงสุดลงมาถึงผู้บริหารชั้นต่ำสุดโดยไม่ขาดตอน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายขององค์กรมีขั้นตอนเป็นระเบียบแบบแผน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติไม่จำเป็นที่ผู้บังคับบัญชาชั้นล่างจะต้องรอฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไปทุกกรณี ในบางครั้งผู้บังคับบัญชาแต่ละระดับชั้นอาจจำเป็นต้องตัดสินใจสั่งการ หรือดำเนินการตามที่เห็นสมควรถึงแม้ว่าจะมิได้รับมอบหมายก็ตาม หากเห็นว่าในสถานการณ์นั้น ๆ จะเป็นการล่าช้าที่ต้องรอคำสั่งจากหน่วยเหนือ และการตัดสินใจนั้นจะบังเกิดผลดีมากกว่าการรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูง

10) ระเบียบและคำสั่ง (Order)

ในองค์กรซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมากจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบและถือการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา เพื่อให้ปฏิบัติงานเป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ระเบียบและคำสั่งขององค์กรถือได้ว่าเป็นกติกาให้คนในองค์กรร่วมกันยึดถือ และปฏิบัติตาม หากองค์กรใดไม่มีการจัดระเบียบไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่ง การดำเนินการต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ หรือเป็นไปได้โดยไม่มีประสิทธิภาพ และจะต้องเกิดการสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่ไปอย่างเปล่าประโยชน์ ระเบียบต่าง ๆ ที่องค์กรทั่วไปจำเป็นต้องมี เช่น ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับเวลามาทำงาน การเลิกงาน การลาป่วย ลากิจ ลาป่วย ลาคลอด ระเบียบว่าด้วยผลงาน เป็นต้น หากไม่มีการปฏิบัติตามระเบียบมาทำงานสาย หรือขาดงาน หรือมีผลงานต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด หรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย ย่อมถือว่าไม่ปฏิบัติตามระเบียบคำสั่งขององค์กร จำเป็นต้องมีการลงโทษ เช่น ต่าหนีโทษ ลดขั้นเงินเดือน ลดตำแหน่ง หรือไล่ออก ทั้งนี้เพื่อให้ระเบียบคำสั่งมีความศักดิ์สิทธิ์และจะได้ไม่เป็นเยี่ยงอย่างแก่สมาชิกคนอื่น ๆ ขององค์กรต่อไป

11) การเสมอภาค (Equity)

ผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องวางตัวอย่างถูกต้องในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งหมดอย่างเสมอภาค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หรือปฏิบัติอย่างลำเอียงแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในคุณสมบัติดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเลื่อมใส ในทางตรงกันข้ามหากผู้บังคับบัญชามีความเอนเอียงไม่ถือหลักยุติธรรมย่อมจะเกิดความไม่พอใจในกลุ่มสมาชิก ซึ่งอาจมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและผลประโยชน์ส่วนรวมขององค์กรด้วย

12) ความมั่นคงในการทำงาน (Stability of Tenure of Personnel)

ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรจะทำงานอย่างขยันขันแข็ง และมีประสิทธิภาพหากมีความรู้สึกมั่นใจว่าหน้าที่การทำงานที่ปฏิบัติมีความมั่นคง คือจะไม่ถูกพิจารณาให้ออกจากงานโดยไม่มีเหตุผลและมีโอกาสเลื่อนขั้นตำแหน่งให้สูงขึ้นตามสมควร ดังนั้น ผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องพิจารณาบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในแผนกต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและให้โอกาสผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานหรือเรียนรู้งานเป็นระยะเวลาพอสมควรก่อนที่จะประเมินผลงาน ไม่ใช่วิธีปลดคนงานออกพร่ำเพรื่อโดยไร้เหตุผลสมควร นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้คนงานสามารถ

รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีรวมทั้งจัดการดูแลสภาพการทำงาน อันได้แก่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วย

13) ความคิดริเริ่ม (Initiative)

บุคคลทั้งหลายล้วนเป็นผู้มีความคิดริเริ่มทั้งสิ้น แต่โอกาสที่จะแสดงออกหรือเสนอแนะความคิดนั้นต่างกันไปแล้วแต่สิ่งแวดล้อม ระเบียบ ประเพณี สังคม และการยอมรับของผู้บริหารองค์กรควรจะมีใจกว้าง ยอมรับฟังข้อเสนอแนะและความคิดต่าง ๆ จากผู้ใต้บังคับบัญชาและพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นด้วยความเป็นธรรมและด้วยเหตุผล ทั้งยังควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาฝึกหัดการใช้ความคิดริเริ่มด้วย องค์กรใดก็ตามมีสมาชิกที่มีความคิดริเริ่มไม่เพียงแต่จะทำให้องค์กรนั้นได้ข้อคิด หรือข้อเสนอแนะใหม่ ๆ ที่ดีเท่านั้น แต่ตัวสมาชิกเองจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในการยอมรับของผู้บังคับบัญชา รู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่ผู้บริหารหรือองค์กรนั้นให้ความสำคัญ และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความรู้สึกเช่นนี้ย่อมจะเกิดผลดีแก่การปฏิบัติงานเพราะเขาจะทุ่มเทกำลังใจให้กับการทำงานอย่างเต็มที่ด้วย

14) ความสามัคคี (Esprit De Corps)

การปฏิบัติงานภายในองค์กรเปรียบได้กับการเล่นฟุตบอลเป็นทีม จำเป็นต้องมีความสมัครสามัคคี ร่วมมือกันทำงานเพื่อเป้าหมายความสำเร็จขององค์กร งานที่ได้รับมอบหมายให้กับหน่วยงานหรือกลุ่มสมาชิกใดปฏิบัติจึงจำเป็นต้องให้ผู้ปฏิบัติร่วมกันนั้นมีความกลมเกลียวกันด้วย และก็เป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องหาวิธีการต่าง ๆ ให้เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่มของสมาชิกด้วยวิธีการต่าง ๆ

2.4.6 หน้าที่ทางการบริหารจัดการ

นักวิชาการได้กล่าวถึงหน้าที่ทางการบริหารจัดการไว้ ดังนี้

หน้าที่ทางการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ การวางแผนการจัดองค์การ การนำ และการควบคุม (วิโรจน์ สารรัตน์, 2542)

การบริหารจัดการมีหน้าที่ที่สำคัญ 5 หน้าที่ (มัลลิกา ต้นสอน, 2544) ได้แก่

1) การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทาง (Direction) ภารกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ขององค์การ ตลอดจนกรอบความคิด (Framework) แนวทางและวิธีการปฏิบัติ (Procedure) เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ ความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจในการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นงานที่ให้ความสำคัญกับการจัดโครงสร้างองค์การ (Organization Structure) และกำหนดระบบงาน (Work System) บทบาท (Role) อำนาจหน้าที่ (Authority) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และหน้าที่ (Duty) ของบุคลากร เพื่อให้ปฏิบัติงานให้เป็นระบบและสอดคล้องกันภายในหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้องค์การสามารถดำเนินงานสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างราบรื่น และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การจัดบุคคลเข้าทำงาน (Staffing) เป็นงานสำคัญที่จะต้องจัดบุคคลให้เหมาะสมกับงานทั้งในด้านคุณภาพ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์และปริมาณงาน (Man Power) ที่ต้องการ ตลอดจนธำรงรักษาและพัฒนาแรงงานที่มีคุณภาพให้อยู่กับองค์การอย่างต่อเนื่อง

4) การนำ (Leading) เป็นการใช้อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามในการชี้เป้าหมาย ชักจูง กระตุ้น และเปลี่ยนแปลงผู้ติดตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรอย่างเต็มที่

5) การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการในการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐาน ขั้นตอนการติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน และแก้ไข ให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายหรือปรับปรุงแผนและการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมจริง

หน้าที่ทางการบริหารจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม (งษ์ชัย สันติวงษ์, 2545)

หน้าที่ทางการจัดการมี 4 ประการ (วิทยา ด้านธำรงกุล, 2546) ดังนี้

1) การวางแผน เป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมายของงาน และระบุกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

2) การจัดองค์การ เป็นการจัดสรรงาน ทรัพยากรและกำหนดความสัมพันธ์ของงานต่าง ๆ เพื่อที่จะตอบสนองความสำเร็จของแผนงาน

3) การนำและบังคับบัญชา เป็นกระบวนการกระตุ้นและผลักดัน ให้พนักงานเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำงาน และทุ่มเทให้กับองค์การ เพื่อการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4) การควบคุม เป็นกระบวนการวัดและประเมินผลงานที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบกับผลงานกับเป้าหมายที่กำหนด และดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหากจำเป็น

หน้าที่พื้นฐานทางการจัดการประกอบด้วย กระบวนการจัดการ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2548) ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน หมายถึง การเลือกวิธีการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ และกำหนดว่าจะทำงานนั้นอย่างไร การวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จขององค์การในอนาคตอนใกล้ในระยะสั้น (Short Term) และระยะยาว (Long Term)

2) การจัดองค์การ หมายถึง การนำแผนงาน มากำหนดหน้าที่สำหรับบุคลากรหรือกลุ่มบุคคลที่จะปฏิบัติงานภายในองค์การ เป็นการเริ่มต้นของกลไกในการนำเอาแผนงานไปสู่การปฏิบัติ บุคลากรในองค์การได้รับการมอบหมายงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยงานของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มต่างประสานสอดคล้องกันสู่ความสำเร็จขององค์การ

3) การนำ เกี่ยวข้องกับการจูงใจ ภาวะผู้นำและการสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์การ เพื่อช่วยให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ วัตถุประสงค์ของการนำ คือ การเพิ่มผลผลิตขององค์การโดยผ่านแนวคิดการให้ความสำคัญกับคน (Human Oriented Work Situations) มากกว่าการให้ความสำคัญกับงาน (Task Oriented Work Situations)

4) การควบคุม (Controlling) หมายถึง หน้าที่ทางการจัดการในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นมาตรวัดผลการทำงานในองค์การ รวมทั้งการวัดผลการทำงานในปัจจุบันเพื่อกำหนดมาตรฐานขึ้น และเปรียบเทียบกับผลงานที่ทำได้เพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการทำงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้น

หน้าที่ทางการบริหารจัดการธุรกิจจะประกอบด้วยหน้าที่หลัก 5 ประการ คือ การวางแผนในองค์การธุรกิจ การจัดองค์การในองค์การธุรกิจ การบริหารงานบุคคลในองค์การธุรกิจ การอำนวยการในองค์การธุรกิจ และการควบคุมในองค์การธุรกิจ (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, 2548)

หน้าที่ทางการจัดการ (Griffin, 2005) ประกอบด้วย

- 1) การวางแผนและการตัดสินใจ คือการกำหนดเป้าหมายขององค์การและตัดสินใจวิธีที่ดีที่สุดในการบรรลุเป้าหมาย
- 2) การจัดองค์การ เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิธีการจัดกลุ่มกิจกรรมและทรัพยากรเข้าด้วยกัน
- 3) การนำ เป็นชุดกระบวนการที่ให้สมาชิกขององค์การทำงานด้วยกัน
- 4) การควบคุม เป็นการติดตามความคืบหน้าขององค์การไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

หน้าที่ทางการจัดการพื้นฐานมี 4 ประการ (Hellriegel, Jackson & Stocum, 2005)

- ดังนี้
- 1) การวางแผน เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายขององค์การและวิธีการไปถึงเป้าหมาย
 - 2) การจัดองค์การ เป็นกระบวนการในการตัดสินใจว่าจุดใดต้องทำการตัดสินใจ ใครต้องปฏิบัติงานอะไร และใครต้องการรายงานถึงใครในองค์การ
 - 3) การนำ เกี่ยวข้องกับการจัดให้ปฏิบัติงานที่จำเป็น โดยการจูงใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ
 - 4) การควบคุม เป็นกระบวนการที่บุคคล กลุ่ม หรือองค์การติดตามการปฏิบัติงานอย่างมีสติและแก้ไขการปฏิบัติงาน

หน้าที่ทางการบริหารจัดการ (George & Jones, 2006) ประกอบด้วย

- 1) การวางแผน เป็นกระบวนการในการกำหนดและเลือกเป้าหมายที่เหมาะสมรวมถึงแนวทางการปฏิบัติ
- 2) การจัดองค์การ เป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้กำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของงาน ที่ยอมให้สมาชิกขององค์การมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ
- 3) การนำ เป็นการแสดงออกถึงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างพลังและความสามารถของสมาชิกขององค์การ เพื่อให้เข้าใจส่วนของงานที่ปฏิบัติในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ
- 4) การควบคุม เป็นการประเมินความสำเร็จขององค์การ และดำเนินการเพื่อรักษาและปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน

หน้าที่ทางการบริหารจัดการพื้นฐานที่เป็นกิจกรรมในการสร้างกระบวนการจัดการมี 4 ประการ (Certo & Certo, 2006) ดังต่อไปนี้

- 1) การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการเลือกงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ เป็นโครงร่างของงานที่ต้องปฏิบัติ และบ่งบอกถึงเวลาที่ต้องปฏิบัติ กิจกรรมการวางแผนจะให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมาย ผู้จัดการวางโครงร่างอย่างละเอียดว่าอะไรที่องค์การต้องทำเพื่อประสบผลสำเร็จผ่านแผน การวางแผนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จขององค์การในอนาคตอันใกล้ และในระยะยาว รวมถึงในอนาคต

- 2) การจัดองค์การ (Organization) คือ การมอบหมายงานที่ถูกพัฒนาขึ้นไปสู่บุคคลหรือกลุ่มจำนวนมากภายในองค์การ การจัดองค์การเป็นการสร้างกลไกในการนำไปปฏิบัติ บุคคลในองค์การจะได้รับการมอบหมายงานที่ส่งเสริมเป้าหมายของบริษัท งานต่าง ๆ ถูกจัดวางเพื่อให้

ผลผลิตของแต่ละบุคคล สนับสนุนไปสู่ความสำเร็จของฝ่าย ความสำเร็จของส่วน และความสำเร็จขององค์การในที่สุด

3) การใช้อิทธิพล (Influencing) หมายถึง การจูงใจ การนำ การอำนวยความสะดวก การกระตุ้นเกี่ยวข้องกับบุคคลภายในองค์การเป็นอย่างแรก การชักจูงสามารถกำหนดเป็นกิจกรรมแนะแนวของสมาชิกองค์การในทิศทางที่เหมาะสม ที่ช่วยให้องค์การมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์สูงสุดของการชักจูงคือเพื่อเพิ่มผลผลิต งานที่มุ่งเน้นกับบุคคลโดยปกติจะช่วยสร้างผลผลิตในระดับที่สูงในระยะยาวมากกว่างานที่มุ่งเน้นที่ตัวงาน

4) การควบคุม (Controlling) เป็นหน้าที่ทางการจัดการ ที่ผู้จัดการต้องรวบรวมข้อมูลในการวัดประสิทธิผลในองค์การ เปรียบเทียบผลงานในปัจจุบันกับมาตรฐานผลการดำเนินงานที่ตั้งขึ้น และกำหนดแนวทางที่ควรปรับปรุงไปสู่มาตรฐานการที่ได้ตั้งไว้ การควบคุมเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผู้จัดการรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ทำการเปรียบเทียบและค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงผลผลิตผ่านการปรับปรุงองค์การ

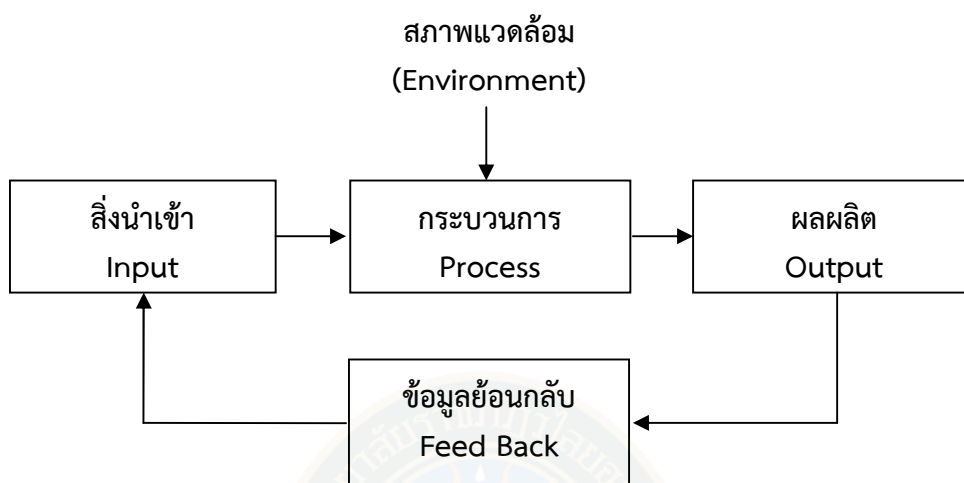
หน้าที่ทางการจัดการ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน (Kreitner, 2007) ดังนี้

- 1) การวางแผน (Planning) เป็นการวางแผนปฏิบัติในอนาคต
- 2) การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการตัดสินใจเลือกแนวทางการปฏิบัติอื่น
- 3) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการพิจารณาโครงสร้าง เช่น สายการบังคับบัญชา แผนงาน และมอบหมายความรับผิดชอบ
- 4) การจัดคน (Staffing) ประกอบด้วย การจัดหา การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากร ที่สามารถส่งเสริมความพยายามขององค์การ
- 5) การสื่อสาร (Communicating) เป็นการถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิค คำสั่ง กฎ และข้อมูล ที่ต้องการให้เกิดการทำงาน
- 6) การจูงใจ (Motivating) เป็นการกระตุ้นให้บุคคลมุ่งไปยังวัตถุประสงค์ โดยการตอบสนองความต้องการและให้ได้ตามความคาดหวัง
- 7) การนำ (Leading) การที่ผู้จัดการทำหน้าที่เป็นต้นแบบบทบาท และปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการในแต่ละสถานการณ์
- 8) การควบคุม (Controlling) เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่ต้องการกับผลการปฏิบัติงานจริง และทำการแก้ไขการปฏิบัติที่จำเป็น

2.4.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการบริหารจัดการ 4 ทฤษฎี ประกอบไปด้วย

- 1) ทฤษฎีวิเคราะห์ระบบ (System Approach หรือ General System Theory) เป็นทฤษฎีวิเคราะห์ระบบเป็นทฤษฎีที่มีคุณค่าในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่องของกระบวนการบริหารทั้งปวงรวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย โดยการวิเคราะห์สิ่งนำเข้า วิเคราะห์กระบวนการ และวิเคราะห์ผลผลิตว่าสิ่งที่ลงทุนไปคุ้มค่าหรือไม่ แล้วรวบรวมข้อมูลหาจุดบกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีวิเคราะห์ระบบ (System Approach)

2) ทฤษฎีระบบสังคมของ Getzels และ Guba ได้สร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมในองค์กรต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเป็นระบบสังคม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

2.1) ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

2.1.1 สถาบัน (Institution) ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งจะเป็ น กรม กอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรม (Culture) ของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นครอบคลุมอยู่

2.1.2 บทบาทตามหน้าที่ (Role) สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทที่อยู่

2.1.3 ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก (Expectations) เป็นความคาดหวังที่สถาบัน หรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

2.2) ด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย

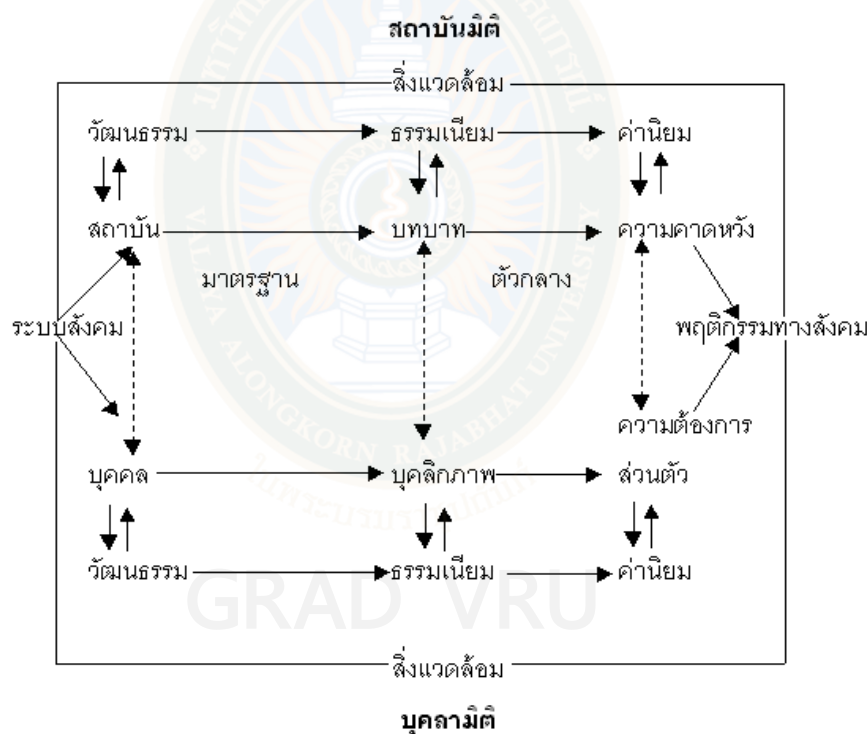
2.2.1 บุคลากรแต่ละคน (Individual) ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคล ในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

2.2.2 บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และแนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

2.2.3 ความต้องการส่วนตัว (Need-dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก

บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่

สรุปได้ว่า ในด้านสถาบันมิตินั้นจะยึดถือเรื่องสถาบันซึ่งมีบทบาทต่าง ๆ เป็นสำคัญ บทบาทที่สถาบันได้คิดหรือกำหนดไว้จะต้องชี้แจงให้บุคลากรในสถาบันได้ทราบอย่างเด่นชัด เพื่อจะได้กำหนดการคาดหวังที่สถาบันได้กำหนดไว้ในบทบาทของตนออกมา ตรงกับความต้องการของผลผลิตของสถาบันนั้น ส่วนในด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย ตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ก็มีบุคลิกภาพที่เป็นตัวเองที่ไม่เหมือนกัน ในแต่ละคนต่างก็มีความต้องการในตำแหน่งหน้าที่การงานที่แตกต่างกันออกไป ทั้งสองมิตินี้ระบบสังคมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการบริหารงานเป็นอันมาก ถ้าหากว่าทุกสิ่งทุกอย่างราบรื่นดี การบริหารงานนั้นสามารถที่จะสังเกตพฤติกรรมได้ (Social Behavior or Observed Behavior) ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ทฤษฎีระบบสังคมของ Getzels และ Guba

3) ทฤษฎีจิตใจของมาสโลว์

Abraham H. Maslow เป็นบุคคลแรกที่ได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ (Maslow's General Theory of Human and Motivation) ไว้ และได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

3.1) มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอและไม่มีสิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนอง

แล้วความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเริ่มต้นตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

3.2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของ พฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับตอบสนองเท่านั้น ที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

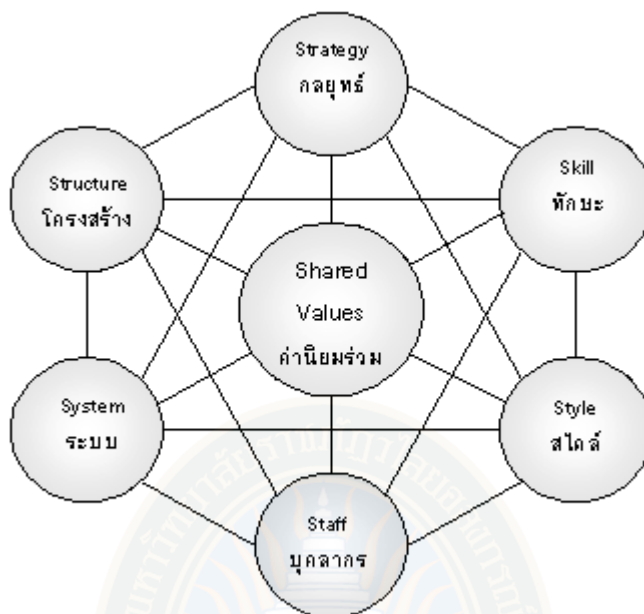
3.3) ความต้องการของมนุษย์ มีเป็นลำดับชั้นตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำ ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที Maslow ได้แบ่งลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 ทฤษฎีจูงใจของมาสโลว์

4) ทฤษฎีการประเมินผลของ Model ของ McKinney 7-S Framework

ในทฤษฎีการประเมินผลของ Model ของ McKinney 7-S Framework โดยวิเคราะห์ห้วงการในส่วนขอ SWOT ในด้านของปัจจัยภาพในว่าองค์กรนั้นๆมีจุดแข็งและจุดอ่อนในปัจจัยทั้ง 7 อย่างไร แผนภาพข้างล่างนี้เป็น Model ของ McKinney 7-S Framework ซึ่งจะเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 2.4 ทฤษฎีการประเมินผลของ Model ของ McKinney 7-S Framework

4.1) กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy)

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเราควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กร กำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใด จึงจะประสบความสำเร็จ

4.2) โครงสร้างองค์กร (Structure)

คือ โครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือหมายถึง การจัดระบบระเบียบให้กับบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้-เนื่องจากองค์กรในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ การจัดองค์กรที่ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งในหน้าที่ ช่วยให้บุคลากรได้ทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

4.3) ระบบการปฏิบัติงาน (System)

ในการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้ นอกจากการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมและมีกลยุทธ์ที่ดีแล้ว การจัดระบบการทำงาน (Working System) ก็มีความสำคัญยิ่ง อาทิ ระบบบัญชี/การเงิน (Accounting/Financial System) ระบบพัสดุ (Supply System) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology System) ระบบการติดตาม/ประเมินผล (Monitoring/Evaluation System) ฯลฯ

4.4) บุคลากร (Staff)

ทรัพยากรมนุษย์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับบุคลากรนั้นควรมีการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานของกลยุทธ์องค์กรที่เป็นสิ่งกำหนดทิศทางที่องค์กรจะดำเนินไปให้ถึง ซึ่งจะเป็นผลให้กระบวนการกำหนดคุณลักษณะ และการคัดเลือกและจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

4.5) ทักษะ ความรู้ ความสามารถ (Skill)

ทักษะในการปฏิบัติงานของทรัพยากรบุคคลในองค์กรสามารถแยกทักษะออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ทักษะด้านงานอาชีพ (Occupational Skills) เป็นทักษะที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ ตามหน้าที่ และลักษณะงานที่รับผิดชอบเช่น ด้านการเงิน ด้านบุคคล ซึ่งคงต้องอยู่บนพื้นฐานการศึกษาหรือได้รับการอบรมเพิ่มเติม ส่วนทักษะ ความถนัด หรือ ความชาญฉลาดพิเศษ (Aptitudes and Special Talents) นั้นอาจเป็นความสามารถที่ทำให้พนักงานนั้น ๆ โดดเด่นกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีผลงานที่ดีกว่าและเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้รวดเร็ว ซึ่งองค์กรคงต้องมุ่งเน้นในทั้ง 2 ความสามารถไปควบคู่กัน

4.6) รูปแบบการบริหารจัดการ (Style)

แบบแผนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พบว่า ความเป็นผู้นำขององค์กรจะมีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมทางจรรยาบรรณให้เกิดขึ้น

4.7) ค่านิยมร่วม (Shared Values)

ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกันโดยสมาชิกขององค์กรที่ได้กลายเป็นรากฐานของระบบการบริหาร และวิธีการปฏิบัติของบุคลากรและผู้บริหารภายในองค์กร หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมองค์กร รากฐานของวัฒนธรรมองค์กรก็คือ ความเชื่อ ค่านิยมที่สร้างรากฐานทางปรัชญาเพื่อทิศทางขององค์กร โดยทั่วไปแล้วความเชื่อจะสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพและเป้าหมายของผู้ก่อตั้งหรือผู้บริหารระดับสูง ต่อมาความเชื่อเหล่านั้นจะกำหนดบรรทัดฐาน เป็นพฤติกรรมประจำวันขึ้นมาภายในองค์กร เมื่อค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากร กระทำตามค่านิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในการประเมินสมรรถนะขององค์กรถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา เนื่องจากจะทำให้เราได้รับสภาพความเป็นจริงว่าองค์กรของเรามีสมรรถนะอย่างไร อาจเปรียบได้กับการตรวจร่างกายของคน เพื่อที่จะทราบถึงความแข็งแรงและสมบูรณ์ และค้นหาโรคภัยต่าง ๆ ในกรณีองค์กรก็เช่นเดียวกัน การค้นพบจุดอ่อนก็เปรียบการค้นพบโรคที่จำเป็นจะต้องได้รับการเยียวยารักษาให้หายหรือทุเลาลงไป เพื่อพร้อมที่จะดำรงอยู่อย่างมั่นคงและสามารถไปสู่เป้าหมายที่ฝันไว้ให้ได้นั่นเอง

ดังนั้นสรุปได้ว่า การบริหารจัดการนั้นต้องมีการวางแผน การจัดการ องค์กร การนำ และการควบคุม และเป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมายของงาน และระบุกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อให้

บรรลุเป้าหมาย พร้อมทั้งเป็นการสร้างกลไกในการนำแผนไปปฏิบัติ บุคคลในองค์กรจะได้รับการมอบหมายงานต่าง ๆ เพื่อให้ผลผลิตของแต่ละบุคคลสนับสนุนไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในที่สุด

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

2.5.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะที่ชัดเจนทั้งในประเทศและต่างประเทศไว้ดังนี้

กิจกรรมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นระดับใดในหน่วยงานใด ล้วนมีกำเนิดมาจากความคิดอันเป็นกรอบนำทางว่าควรจะทำอะไร เมื่อใด ที่ไหน โดยใคร และอย่างไร หากปราศจากความคิดที่ชัดเจน การกระทำที่ตามมาคงปราศจากทิศทางที่แน่นอนชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ความคิดหรือเจตนาที่เริ่มเกิดขึ้นก่อนเช่นเดียวกัน จากนั้นก็ค่อย ๆ พัฒนาชัดเจนขึ้นกลายเป็นกรอบกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งในความหมายกว้าง ๆ ก็คือ นโยบายของรัฐบาล หรือ นโยบายสาธารณะ (Public Policy) นั่นเอง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550)

การจำแนกองค์ประกอบของนโยบายสาธารณะของลาสเวลล์ และแคปแลน (Lasswell & Kaplan, 1970) ที่เน้นการอธิบายว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ของสังคม นั่นคือ 1) องค์ประกอบแรกต้องเป็นแผนงานของรัฐบาลที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือเป็นแผนงานของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งแผนงานดังกล่าวนี้อาจเป็นแผนที่กำหนดขึ้นมาใหม่ในรัฐบาลนั้น หรืออาจเป็นแผนที่กำหนดขึ้นมาใหม่ในรัฐบาลนั้นหรืออาจเป็นแผนงานของรัฐบาลชุดก่อนที่ชุดปัจจุบันยอมรับนำมาใช้มาสานต่อ 2) นอกจากจะเป็นงานของรัฐบาลที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้นแล้วยังเป็นโครงการที่ระบุกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนและระบุไว้ล่วงหน้าด้วย การกระทำเช่นนี้ก็เพื่อแยกแยะให้เห็นความแตกต่างกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทั้งนี้เพราะว่าการกำหนดเป็นแผนงานและโครงการนั้น จำต้องมีการศึกษาพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุมมาก่อน 3) แผนงานดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของชาติ คุณค่าอย่างหนึ่งอย่างใดและการปฏิบัติของรัฐบาลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง นโยบายสาธารณะย่อมมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดเช่นเดียวกับกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุดหรือแปรสภาพไปเป็นนโยบายอื่น ๆ หรือกิจกรรมอื่นนั้นอาจเรียกได้ตามภาษาทางชีววิทยาว่าเป็นวงจรชีวิต (Life Cycle) ของนโยบายหรือเรียกง่าย ๆ ว่าขั้นตอนนโยบาย ซึ่งจะแบ่งขั้นตอนนโยบายออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ เพื่อง่ายต่อการเข้าใจได้ดังนี้ 1) ขั้นแรก คือ การกำหนดนโยบาย 2) ขั้นที่สอง คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 3) ขั้นที่สาม คือ การประเมินผลนโยบาย ในขั้นการกำหนดนโยบายนั้นจะหมายรวมถึงการระบุประเด็นปัญหาพัฒนาทางเลือกและการเสนอทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อกำหนดเป็นนโยบาย ส่วนในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะรวมการแปลความนโยบายให้อยู่ในรูปแบบที่วางแผนปฏิบัติได้ การรวบรวมทรัพยากร การวางแผน การจัดองค์การ และการดำเนินงานในขั้นการประเมินผลนโยบายจะหมายความรวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งอาจส่งผลไปสู่การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนนโยบายในที่สุด (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2550)

นโยบายสาธารณะ ตามความหมายกว้างก็คือความคิดของรัฐบาลที่ว่า จะทำอะไรหรือไม่ อย่างไร เพียงใด เมื่อใด โดยน่าจะมียุทธศาสตร์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การกำหนด เป้าหมายของ

สิ่งที่ต้องการกระทำ 2) การกำหนดแนวทางใหม่ ๆ และ 3) การกำหนดการสนับสนุนต่าง ๆ (อมร รักษาสัตย์, 2554)

นโยบายสาธารณะ คือ ชุด (Course) หรือ แบบแผน (Pattern) ของกิจกรรมของรัฐ (Activity) ที่มีความต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงมีน้ำหนักมากกว่าการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจของรัฐบาลที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างเท่านั้น เพราะการตัดสินใจของรัฐบาลในหลายกรณีอาจไม่มีการปฏิบัติที่เป็นจริงก็ได้ ดังนี้ สิ่งที่ Rose พยายามเน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่างการตัดสินใจทั่ว ๆ ไป ของรัฐบาลกับกิจกรรมของรัฐบาลที่ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะ ก็คือการตัดสินใจของรัฐบาลอาจนำไปสู่การกระทำหรือไม่ก็ได้ แต่ต้นนโยบายสาธารณะจะต้องนำไปสู่การกระทำเสมอและการกระทำนั้นต้องมีระบบ มีกระบวนการที่เรียกว่าเป็นชุดของการกระทำหรือแบบแผนของกิจกรรม โดยมีเป้าประสงค์ที่จะต้องกระทำให้บังเกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา (Rose, 1969)

นโยบายสาธารณะเป็นแนวทางการปฏิบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรืออีกนัยหนึ่งคือแนวทางที่รัฐบาลหรือองค์กรของรัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา และมองว่านโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือชุดของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงตั้งใจจะกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระหว่างการเลือกตั้งที่ต้องเปรียบเทียบกัน (Competing Alternatives) กล่าวคือ การตัดสินใจของรัฐบาลอาจแสดงออกถึงความตั้งใจหรือข้อเสนอของรัฐบาลที่จะกระทำเท่านั้น โดยในความเป็นจริงอาจไม่เกิดการกระทำขึ้นเลยก็ได้ แต่ในด้านนโยบายสาธารณะนั้นจะต้องปรากฏการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน (Anderson, 1970)

นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่กระทำอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งใช้สถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบในการทำความเข้าใจและการแสดงออกเกี่ยวกับค่านิยมในสิ่งต่าง ๆ ที่แต่ละสถาบันเห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคม ความเห็นของ Allison มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวมาแล้ว โดย Allison ให้ความสำคัญต่อความต่อเนื่องของกิจกรรมของรัฐ และกิจกรรมเหล่านั้นต้องตอบสนองต่อค่านิยมของสังคม โดยมีสถาบันหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งยังขาดสาระสำคัญอีกหลายประเด็นเช่นกัน (Allison, 1971)

นโยบายสาธารณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การของรัฐกับสิ่งแวดล้อมขององค์การ ซึ่งเป็นความหมายที่ค่อนข้างกว้างและยากที่จะเข้าใจความหมายที่แท้จริง เพราะสิ่งแวดล้อมขององค์การอาจจะหมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ส่วนองค์การของรัฐอาจมีความหมายครอบคลุมถึงองค์การทั้งหมดของรัฐ ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์การของรัฐกับสิ่งแวดล้อมขององค์การก็อาจมีหลายลักษณะ จึงกล่าวได้ว่าเป็นความหมายที่มีได้ระบุสาระสำคัญของนโยบายสาธารณะอย่างชัดเจน (Eyestone, 1971)

นโยบายสาธารณะ หมายถึง ชุดของการกระทำของรัฐบาลหรือสิ่งที่รัฐบาลไม่กระทำมากกว่าการตัดสินใจหรือการกระทำที่เฉพาะเจาะจงของรัฐบาล หรือในอีกทางหนึ่งหมายถึง สิ่ง

รัฐบาลตกลงใจที่จะกระทำจริง ๆ โดยประกอบไปด้วยชุดของการกระทำที่เป็นระบบที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา อย่างไรก็ตาม Hecllo ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ปัญหาในการนิยามนโยบายสาธารณะนั้น นักวิเคราะห์แต่ละคนอาจจะให้นิยามแตกต่างกันไปตามทัศนะของแต่ละคน นิยามของคนหนึ่งอาจไม่ได้รับการยอมรับจากอีกคนหนึ่ง แต่ในที่สุด ความหมายของนโยบายสาธารณะจะกล่าวให้ง่าย ก็คือ “สิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้นั่นเอง” (Hecllo, 1972)

นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจที่มีจุดยืนของรัฐบาล (Standing Decision) ซึ่งจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นโยบายสาธารณะ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีพันธะผูกพันในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Consistency and Repetitiveness) อย่างไรก็ตาม Eulau & Prewitt ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ประชาชนจะพบนโยบายสาธารณะภายใต้ความหมายดังกล่าวมาน้อยแค่ไหน เพราะมีกิจกรรมของรัฐบาลจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (Eulau & Prewitt, 1973)

นโยบายสาธารณะหมายถึง แบบแผนของการกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งหรือการให้สิ่งตอบแทนสำหรับความร่วมมือของประชาชน (Frohock, 1979) โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ

ประการแรก นโยบายสาธารณะ คือ การกระทำทางสังคม (Social Practice) มิใช่กรณีเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคนคนเดียวหรือเหตุการณ์เฉพาะบุคคล

ประการที่สอง นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่เป็นโอกาสซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชน อาจเป็นความต้องการในการขจัดความขัดแย้งหรือการกำหนดผลตอบแทนสำหรับการกระทำร่วมกัน

นโยบายสาธารณะมีความหมายในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งหรือหลาย ๆ ลักษณะ (Considine, 1994) ดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดความชัดเจนของค่านิยมและความตั้งใจของสังคม (Values and Intentions)

ประการที่สอง พันธะผูกพันในการจัดสรรงบประมาณและบริการแก่ประชาชน

ประการที่สาม ให้สิทธิและเอกสิทธิ์แก่ประชาชน (Rights and Entitlements)

นโยบายสาธารณะ คือ ชุดของการกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาบางประการของสังคมให้บรรลุผล อาจกล่าวได้ว่าเป็นความหมายที่ค่อนข้างกระชับและมุ่งเฉพาะประเด็นการแก้ไขปัญหาบางประการของสังคม ซึ่งโดยความเป็นจริง นโยบายสาธารณะควรจะเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาทุกประการของสังคม Lineberry พยายามเน้นให้เห็นความสำคัญของลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาของสังคมว่าจะต้องเป็นชุดของกิจกรรม กล่าวคือ ต้องเป็นระบบมีกระบวนการที่ชัดเจนและต้องมีแผนงานหรือโครงการที่จำเป็นอย่างครบถ้วน เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ แนวความคิดของ Lineberry คงให้ความชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ได้บางส่วนเท่านั้น (Lineberry, 1983)

นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์ของสังคม นโยบายสาธารณะจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีของการเลือก (Theory of Choice) และการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนของกิจกรรมของรัฐบาล แนวความคิดของ March & Olsen ชี้ให้เห็นว่า การดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนานั้น อาจมีทางเลือกในการดำเนินการ ได้หลายทางเลือก (March & Olsen, 1983)

ความแตกต่างระหว่างนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจว่านโยบายสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับชุดของการตัดสินใจมากกว่าการตัดสินใจเฉพาะเรื่อง และนโยบายสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจำนวนมาก โดยจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจไม่มากนักน้อย (Hogwood & Gunn, 1984)

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์ของสังคมโดยกระทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งใช้สถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบในการทำความเข้าใจและการแสดงออกเกี่ยวกับค่านิยมในสิ่งต่าง ๆ ทั้งยังมุ่งแก้ไขปัญหาบางประการของสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนาอย่างชัดเจน

2.5.2 ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

จากความสำคัญนโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการบริหารและพัฒนาประเทศ ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่นโยบายสาธารณะจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้รับการนำไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริง เพราะนโยบายสาธารณะมิใช่เป็นสิ่งที่แสดงเจตจำนงที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเท่านั้น มีผลต่อกำหนดนโยบายและการเผยแพร่พุทธศาสนาต่อศาสนิกชนประกอบไปด้วย

1) ประเภทของการวางแผน

การวางแผนโดยการจำแนกลักษณะของการวางแผนออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การวางแผนแบบไม่เป็นทางการ การวางแผนลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและอาจเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และการวางแผนแบบเป็นทางการ ลักษณะการวางแผนประเภทนี้เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายในองค์กรที่มีการบริหารและการจัดการสมัยใหม่ นอกจากนั้นแล้วการวางแผนยังจำแนกได้ ดังนี้

1.1) การวางแผนโดยการจำแนกตามความถี่ของการใช้แผน วัตถุประสงค์ของการวางแผนอาจมีความแตกต่างกัน วัตถุประสงค์ของการวางแผนอาจมีความแตกต่างกันในเรื่องระยะเวลาของการใช้ประโยชน์ กล่าวคือ การวางแผนในบางกรณีมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์เพียงครั้งเดียว แต่ในบางกรณีมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้อย่างต่อเนื่องถาวร ดังนั้น การจำแนกการวางแผนโดยพิจารณาจากความถี่ของการใช้ประโยชน์ จึงจำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1) การวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์เพียงครั้งเดียว ลักษณะของการวางแผนประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่าจะใช้ประโยชน์เพียงครั้งเดียว 2) การวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์ถาวร ลักษณะของการวางแผนประเภทนี้จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีลักษณะต่อเนื่องยาวนาน การวางแผนจึงต้องคำนึงถึงองค์การที่จะต้องรับผิดชอบในระยะยาว รวมทั้งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามแผน ทั้งเรื่องงบประมาณบุคลากรและอุปกรณ์ใช้สอยที่จำเป็นต่าง ๆ

1.2) การวางแผนโดยจำแนกตามระดับการบริหาร โดยทั่วไปการบริหารขององค์กรต่าง ๆ จะจำแนกการบริหารองค์กรออกเป็นระดับ ๆ ได้แก่ (1) ผู้บริหารระดับสูง (Top Executives) มีบทบาทหน้าที่ในการนำภารกิจที่กำหนดโดยคณะกรรมการมาแปลงเป็นแผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารองค์กรได้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่คณะกรรมการกำหนด (2) ผู้บริหารระดับกลาง (Middle-level Managers) มีบทบาทหน้าที่ในการ

เชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับต้น โดยทำหน้าที่แปลงแผนกลยุทธ์ให้เป็นแผนบริหาร (Managerial Plan) ซึ่งจะมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารระดับต้นสามารถนำไปจัดทำแผนปฏิบัติให้ สอดคล้องกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของแผนกลยุทธ์ (3) ผู้บริหารระดับต้น (First-level Managers) มีบทบาทในการแปลงแผนบริหารไปเป็นแผนปฏิบัติการ (Operational Plan) เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

1.3) การวางแผนโดยจำแนกตามระดับพื้นที่ การจำแนกประเภทของการวางแผนอีกลักษณะหนึ่งที่ปรากฏอยู่มากในภาครัฐ คือ การจำแนกตามระดับพื้นที่ การวางแผนลักษณะนี้จะยึดถือพื้นที่ เป็นหลัก โดยจำแนกเป็น แผนระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัด

2) กระบวนการวางแผน

การวางแผนเป็นกระบวนการ (Process) ที่จะต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ (Systematic Approach) โดยจะต้องอาศัยข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและสภาพการณ์ในอนาคตที่คาดว่าจะเป็ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำให้เห็นภาพรวมสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุผลได้ว่าควรกำหนด เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ แนวทางปฏิบัติหรือชุดของทางเลือกอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับการบรรลุเป้าประสงค์ขององค์การ ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนได้ ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัญหาและ พยากรณ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการวางแผน 2) การกำหนดโครงสร้างของการวางแผน 3) การกำหนด วัตถุประสงค์ 4) การวิเคราะห์ทางเลือกและการจัดทำแผน 5) การปฏิบัติตามแผน 6) การประเมินผล และการปรับปรุงแผน 7) ความสัมพันธ์ของกระบวนการวางแผน จากกระบวนการวางแผนดังกล่าว สามารถแสดงความสัมพันธ์ของลำดับขั้นของการวางแผน

3) องค์ประกอบการตัดสินใจ

รูปแบบทั่วไปของการตัดสินใจจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบจำเป็ดังต่อไปนี้ (1) ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจ (2) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการตัดสินใจ (3) ทางเลือก (Alternative) (4) สภาพแวดล้อม (Environment) เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของการตัดสินใจทั้งนี้ เพราะสภาพแวดล้อมมีทั้งที่เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการตัดสินใจ หรือเป็นตัวหน่วงเหนี่ยวการตัดสินใจ นั้นบิดเบือนไป

กระบวนการตัดสินใจแบ่งออกได้เป็นขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้ (1) กิจกรรมทางด้านความสามารถหรือปัญหาทางเลือก (Alternative) (2) กิจกรรมประการที่สอง ได้แก่ กิจกรรมการออกแบบ (Design Activities) (3) กิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกทางเลือก (Choice Activities) เป็นกิจกรรมต่อเนื่องขั้นที่สอง จากขั้นตอนการตัดสินใจที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการตัดสินใจ ส่วนหนึ่งเดินตาม หลักเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ และอีกส่วนหนึ่งจะยอมรับว่ามนุษย์นั้นไม่ใช่เป็น บุคคลที่มีเหตุผลอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การตัดสินใจของมนุษย์จึงมีส่วนที่ไม่มีเหตุผล (Non-Rational) บนอยู่ด้วยเสมอ (4) การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับโครงสร้างขององค์การ จะเห็นว่าผู้บริหารในแต่ละ ระดับชั้นก็มีหน้าที่ในการตัดสินใจต่างกัน กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Decision) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางที่ถูกต้องเพื่อใช้ทรัพยากรที่จำเป็นให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่กำหนดไว้ ผู้บริหารระดับกลางจะตัดสินใจ เกี่ยวกับการจัดการ (Management Decision) เป็นการตัดสินใจเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างมี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารระดับต้นจะตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการ (Operational Decision) เป็นการตัดสินใจดำเนินการควบคุมงานให้สำเร็จตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Simon, 1960)

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยต้องมีการวางแผน มีกระบวนการวางแผน และมีการตัดสินใจเพื่อเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.5.3 ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกนโยบายสาธารณะ

การตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision Making) เกี่ยวข้องกับการกระทำของข้าราชการหรือองค์กรที่มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบ (Adopt) ตัดแปลง (Modify) หรือปฏิเสธ (Reject) ทางเลือกนโยบายที่นำเสนอเพื่อการพิจารณา กระบวนการดังกล่าวส่วนใหญ่จะกระทำในรูปของการประกาศใช้เป็นกฎหมายหรือกระทำโดยผ่านบริการในรูปของมติคณะรัฐมนตรี ในขั้นตอนของการรับหรือการให้ความเห็นชอบของนโยบายนั้น มิใช่กระบวนการที่จะเลือกทางเลือกนโยบายที่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ที่สุด (Full Blown Policy Alternatives) แต่เป็นกระบวนการที่จะพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อทางเลือกนโยบายที่มีโอกาสชนะมากกว่า ถึงแม้ว่าทางเลือกนั้นจะมีทางเลือกที่ถูกใจมากที่สุดก็ตาม และในการพิจารณาตัดสินใจเลือกนโยบาย บางนโยบายอาจได้รับความเห็นชอบ บางนโยบายอาจได้รับการปฏิเสธ บางนโยบายอาจได้รับความเห็นชอบและบางนโยบายอาจได้รับการตัดแปลงแก้ไข โดยความเป็นจริงแล้วกระบวนการตัดสินใจนโยบายเป็นเพียงรูปแบบของความเป็นทางการในการพิจารณาทางเลือกนโยบายเท่านั้น เพราะการตัดสินใจที่แท้จริงว่าจะได้รับหรือไม่ได้รับทางเลือกนโยบาย ได้กระทำสิ้นสุดก่อนหน้านี้อยู่แล้วโดยกลุ่มการเมืองที่เกี่ยวข้อง เพราะการตัดสินใจเลือกทางเลือกคือการแสดงออกขั้นสูงสุดของการใช้อำนาจทางการเมือง อย่างไรก็ตามความแน่นอนของการตัดสินใจนโยบายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการประกาศใช้นโยบายอย่างเป็นทางการเท่านั้น สำหรับการตัดสินใจนโยบายนั้น แม้ว่าจะยังคงปรากฏความเห็นที่ไม่ลงรอยกันจำนวนมากระหว่างนักรัฐศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ รวมทั้งประเด็นของแนวทางการศึกษาและแนวทางการพิจารณาว่าการตัดสินใจนโยบายกระทำได้อย่างไร และอะไรที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องหาข้อยุติกัน แต่การศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกนโยบายต่อไปนี้จะพิจารณาจากทฤษฎีการตัดสินใจ 4 ทฤษฎีของ Dye (1984) ประกอบด้วย

1) ทฤษฎีชนชั้นผู้นำ (Elite Theory)

ทฤษฎีชนชั้นผู้นำเป็นการกำหนดนโยบาย จากความปรารถนาและความต้องการของชนชั้นผู้นำประเทศเนื่องจากประเทศถูกปกครอง ด้วยระบอบอำนาจนิยมเป็นผู้ปกครองประเทศแต่ผู้เดียว ซึ่งผู้นำในระบอบนี้ใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จหรือแบบเผด็จการ หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฯลฯ เพราะหลักการของตัวแบบชนชั้นผู้นำที่ใช้ในการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายสาธารณะ จะให้ความสำคัญกับบทบาทหรืออิทธิพลของชนชั้นผู้นำหรือชนชั้นผู้ปกครอง ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ นโยบายสาธารณะอย่างเด็ดขาด โดยชนชั้นปกครองเหล่านี้จะยึดถือความพึงพอใจ (Preference) หรือค่านิยม (Values) ของตนเองและพวกพ้องที่ใกล้ชิดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจนโยบาย ด้วยเหตุนี้นโยบายจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความพอใจหรือค่านิยม ส่วนตัวของชนชั้นผู้นำ

โดยตรง ข้าราชการเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่นำนโยบายที่กำหนดโดย ชนชั้นผู้นำไปสู่ประชาชนเท่านั้น ทิศทางของการกำหนดนโยบายจึงเป็นทิศทางแบบแนวตั้ง (Vertical) จากชนชั้นผู้ปกครองลงมาสู่ประชาชน

2) ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory)

ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) ได้กล่าวถึงทุกระบบต้องมีองค์ประกอบหรือสิ่งต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ตั้งไว้ ดังนั้นภายในระบบจึงมีองค์ประกอบดังนี้

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ และองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้นด้วย ในระบบการศึกษาตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ นักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียน สมุด ดินสอ และอื่น ๆ เป็นต้น

กระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ และในระบบการศึกษาได้แก่ วิธีการสอนต่าง ๆ เป็นต้น

ผลงาน (Output) หรือ ผลผลิต (Product) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบ หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผล ในระบบการศึกษาได้แก่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตถภาพ เป็นต้น

ทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขาดสิ่งใดไม่ได้ นอกจากนั้นทั้ง 3 องค์ประกอบยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์การด้วย ในขณะที่องค์การต้องดำเนินกิจกรรมนั้น สิ่งที่จะช่วยให้องค์การสามารถตรวจสอบว่ากิจกรรมต่าง ๆ นั้นบรรลุวัตถุประสงค์ หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง จึงต้องอาศัย ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งจะช่วยให้องค์การสามารถปรับปรุง ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process)

3) ทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน (Institutional Theory)

ทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน (Institutional Theory) แสดงให้เห็นถึงนโยบายสาธารณะ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของสถาบันทางการเมือง โดยโครงสร้างของสถาบันทางการเมือง การจัดระเบียบในสถาบัน และขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ของสถาบันทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องต่อการกำหนดนโยบายและเนื้อหาสาระของนโยบายสาธารณะ (Anderson, 1994, pp. 31-32) ทฤษฎีสถาบันการเมืองเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเชิงระบบ ทั้งนี้ เพราะว่าการเมืองทางการเมืองโดยทั่วไป ล้วนมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันทางการเมืองทั้งสิ้น สถาบันทางการเมืองที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ สถาบันการปกครองท้องถิ่น และสถาบันพรรคการเมือง

4) ทฤษฎีหลักการเหตุผล (Rational/Comprehensive Theory)

ทฤษฎีหลักการเหตุผล ประกอบด้วย 1) ผู้ตัดสินใจต้องเผชิญกับปัญหาที่สามารถจำแนกออกจากปัญหาอื่นได้ หรืออย่างน้อยต้องสามารถ พิจารณาเปรียบเทียบกับปัญหาอื่นได้อย่างมีความหมาย 2) ผู้ตัดสินใจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าประสงค์ (Goals) ค่านิยม (Values) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ผู้ตัดสินใจต้องคำนึงถึงและสามารถทำให้การพิจารณาปัญหามีความชัดเจนและจัดลำดับ ตามความสำคัญของแต่ละกรณี 3) การตรวจสอบทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน 4) การตรวจสอบผลลัพธ์ทั้งทางด้านต้นทุน ผลประโยชน์ ข้อได้เปรียบ ข้อเสียเปรียบที่

อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง 5) การเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นของทางเลือกแต่ละทาง 6) ผู้ตัดสินใจจะเลือกทางเลือกและผลลัพธ์ของแต่ละทางเลือกที่จะต้องตอบสนองต่อเป้าประสงค์ ค่านิยมหรือวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์การ

2.5.4 การประเมินผลนโยบาย

1) ความหมายของการประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการ นโยบายสาธารณะ (Public Policy process) ทั้งนี้เพราะการประเมินผลนโยบายจะบอกให้ทราบถึงระดับความสำเร็จ (Success) หรือล้มเหลว (Failure) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และจะบอกให้ทราบว่าปัญหาอะไรบ้าง เกี่ยวกับเป้าประสงค์ (Goals) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ของนโยบาย ตลอดจนทรัพยากร (Inputs) กระบวนการ (Process) หน่วยงานที่รับผิดชอบ (Organization) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) ผลกระทบ (Impacts) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision Makers) ว่า จะดำเนินนโยบายนั้นต่อไป หรือต้องการปรับปรุงนโยบายเสียใหม่ หรือจำเป็นจะต้องยกเลิกนโยบาย ในที่สุดการประเมินผลเป็นกระบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดจากการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลนโยบายและโครงการของรัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อรัฐบาลและประชาชน ผู้รับบริการอย่างกว้างขวาง เพราะการประเมินผลจะนำไปสู่การพัฒนาทางเลือกใหม่ ๆ ตลอดจนนวัตกรรมที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของสมาชิกในชุมชน การประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายในการติดตามผลการปฏิบัติงานของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ (Program Monitoring) เพื่อทำการตรวจสอบและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติ และแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงให้การปฏิบัติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เรียกว่า การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเรียกว่าการประเมินขั้นต้น (Formative Evaluation) ส่วนการประเมินผลที่มีจุดมุ่งหมายครอบคลุมกว้างขวางทั้งกระบวนการประเมินผลทั้งโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ เสนอต่อผู้กำหนดนโยบายระดับสูง เพื่อพิจารณาว่าควรจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายมากน้อยแค่ไหน เพื่อให้เกิดผลที่ต้องการอย่างแท้จริง หรืออาจเสนอให้ยุติโครงการเลยก็ได้ หากผลปรากฏว่าคลาดเคลื่อนจากสิ่งที่คาดหวังมากและไม่คุ้มค่าในการลงทุน ลักษณะการประเมินผลเช่นนี้ เรียกว่า การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ หรือเพื่อการยกเลิกนโยบายเรียกว่าการประเมินผลสรุปรวม (Summative Evaluation) ซึ่งกรณีเช่นนี้อาจเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก

ความหมายของการประเมินผลนโยบาย มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวให้ความหมายไว้ ดังนี้

โอเวน (Owen, 1933) ให้ทัศนะไว้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการจัดหาข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกประเมิน คำว่า “ประเมินผล (Evaluate)” ถูกใช้เป็นทางเลือกสำหรับการประเมิน “วัตถุ” (Object) และวัตถุสำหรับการประเมินอาจได้แก่ การวางแผน (Planning) แผนงาน (Programs) นโยบาย (Policies) องค์การ (Organizations) และปัจเจกบุคคล (Individuals) เป็นต้น ซึ่ง Owen ชี้ให้เห็นคุณลักษณะสำคัญของการประเมินผลหลายประการ ได้แก่

1) การประเมินผลเป็นกระบวนการ 2) การประเมินผลต้องใช้ข้อมูลที่เป็นระบบ 3) การประเมินผลต้องใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประโยชน์ของผู้ตัดสินใจนโยบาย และ 4) การประเมินผลเกี่ยวข้องกับการประเมิน การวางแผน แผนงาน นโยบาย ผลผลิตและปัจเจกบุคคล ดังนั้นความคิดของ Owen จึงมีความครอบคลุมสาระสำคัญและขอบเขตของการประเมินผลพอสมควร แม้จะยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งหมดก็ตาม

การประเมินผล คือ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างเป็นระบบ เพื่อการประเมินกรอบความคิดเชิงทฤษฎี (Conceptualization) การออกแบบ (Design) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) และอรรถประโยชน์ที่เกิดจากการนำโครงการทางสังคมไปปฏิบัติ (Utility of Social Intervention Program) หรืออีกในทางหนึ่ง การประเมินผลใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการพิจารณาตัดสินและปรับปรุงแนวทางของนโยบายหรือโครงการที่ดำเนินอยู่จากจุดเริ่มต้นของโครงการจนถึงขั้นตอนการพัฒนาโครงการและการนำโครงการไปปฏิบัติ (Freeman, 1993)

การประเมินผลนโยบายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการประมาณการ (Estimation) การประเมิน (Assessment) หรือการประเมิน (Appraisal) นโยบาย ซึ่งรวมถึงเนื้อหาสาระ (Content) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) และผลกระทบ (Effects) ในฐานะที่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ (Functional Activity) การประเมินผลที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการของนโยบาย (Policy Process) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนโยบายเท่าและเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าขั้นตอนอื่นของกระบวนการนโยบายที่กล่าวมาแล้ว (Anderson, 1994)

การประเมินผล หมายถึง การรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Systematic Collection of Information) เกี่ยวกับกิจกรรม คุณลักษณะและผลลัพธ์ของโครงการ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการลดความไม่แน่นอน การปรับปรุงประสิทธิผลของโครงการและการตัดสินใจโดยคำนึงถึงการดำเนินโครงการและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ Patton ยังเสนอแนะด้วยว่า การประเมินผลโครงการควรใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในการประเมินผล เพื่อให้การประเมินผลมีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อถือได้ (Reliability) (Patton, 1986)

การประเมินผล หมายถึง การประเมินโครงการของรัฐที่ดำเนินการอยู่ทั้งหมดว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้วหรือไม่ หรือการประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) ของ 2 โครงการหรือมากกว่า ว่ามีส่วนในการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือไม่ การประเมินผลนโยบายควรจะเน้นเรื่องการประเมินผลของเป้าประสงค์ (Goals) ของโครงการหรือนโยบาย ถ้าผู้ประเมินไม่ทราบเป้าประสงค์ของนโยบาย ผู้ประเมินควรประเมินผลกระทบของนโยบาย (Policy Impacts) ที่คณะ Dye สามารถจำแนกออกได้เป็น 1) การประเมินผลนโยบาย คือ การประเมินผลโครงการของรัฐที่ดำเนินอยู่ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์เพียงใด 2) การประเมินผลมุ่งเปรียบเทียบประสิทธิผลของโครงการตั้งแต่ 2 โครงการขึ้นไป 3) การประเมินผลควรมุ่งประเมินที่เป้าประสงค์ของนโยบายหรือโครงการ และ 4) ถ้าไม่ทราบเป้าประสงค์ของโครงการหรือนโยบายให้ประเมินผลกระทบของโครงการหรือนโยบาย (Dye, 1981)

การประเมินผลนโยบาย คือ กิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นเครื่องมือของผู้ตัดสินใจ และมีผลต่อการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นธรรมและทำให้เกิดความชอบธรรมทางกฎหมายว่า

ใครได้อะไร การประเมินผลเป็นกลไกทางสังคมสำหรับการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนและสิ่งที่พึงประสงค์จากรัฐ ทัศนะของ House จะให้น้ำหนักทางการเมืองค่อนข้างสูง คือ 1) การประเมินผลนโยบายเป็นกิจกรรมทางการเมือง 2) การประเมินผลนโยบายเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่พึงได้รับประโยชน์จากรัฐ 3) การประเมินผลนโยบายเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่พึงได้รับประโยชน์จากรัฐ และ 4) การประเมินผลนโยบายเป็นกลไกทางสังคมในการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค (House, 1984)

การประเมินผลนโยบายเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์นโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ หรือการตัดสินใจที่มุ่งเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์ระหว่างทางเลือกนโยบายต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้นโยบายบรรลุเป้าประสงค์ในการให้บริการแก่ประชาชน ในทัศนะของ Nagel เกี่ยวกับการประเมินผลนโยบาย ระบุไว้ชัดเจนว่า 1) การประเมินผลนโยบายเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์นโยบาย 2) การประเมินผลนโยบายให้ความสำคัญต่อการบรรลุเป้าประสงค์ของนโยบาย และ 3) การประเมินผลให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างทางเลือกนโยบาย ข้อจำกัด เงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้นโยบายบรรลุเป้าประสงค์ของนโยบาย (Nagel, 1994)

2) จุดมุ่งหมายของการประเมินผลนโยบาย

เหตุผลของการประเมินผลนโยบายว่าบางเหตุผลก็ดูมีเหตุผลสมควร หลายกรณีค่อนข้างจะเป็นเหตุผลทางการเมือง ได้แก่ 1) ในหลายกรณี ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้พยายามหาทางชะลอการตัดสินใจของตนเอง โดยการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อประเมินผลนโยบายนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะการประเมินผลอาจใช้เวลาดำเนินการนานไปกว่าการตั้งคณะกรรมการศึกษา 2) บางครั้งการประเมินผลก็ถูกมองว่าเป็นวิธีใช้ประชาสัมพันธ์ให้กับโครงการหรือหน่วยงานนั้น เมื่อผู้บริหารมองว่าการดำเนินงานบรรลุผล การประเมินผลก็จะกลายมาเป็นเครื่องมือ ประชาสัมพันธ์ 3) การประเมินผลโครงการในหลายกรณีจัดทำขึ้นตามเงื่อนไขของหน่วยที่อนุมัติงบประมาณโครงการนำร่อง (Pilot Project) หรือโครงการที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนารูปแบบ ส่วนมากแล้วต้องการให้มีการประเมินผลเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว เจ้าของโครงการที่เป็นเรื่องใหม่ ๆ ทุกโครงการมีความต้องการให้มีการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการทั้งนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีหลักฐานว่าการดำเนินงานบรรลุผลเป็นอย่างดี 4) บางเหตุผลที่ให้มีการประเมินผลขึ้นก็มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลทางการเมือง เช่น เพื่อให้เกิดการยอมรับจากรัฐสภา การประเมินผลเป็นช่องทางหนึ่งที่จะส่งผลให้ฐานะของโครงการเป็นที่ยอมรับจากมหาชน หรือแม้แต่ว่าบางโครงการทำการประเมินโครงการเพื่อให้การบริการของใครเป็นที่ยอมรับได้จากผู้มีอำนาจตัดสินใจ (สมพร เพ็องจันทร์, 2552)

การประเมินผลมีจุดมุ่งหมายสำคัญ (Purposes of Evaluation) หลายประการ ทั้งจุด มุ่งหมายทางวิชาการและทางปฏิบัติ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550) ดังนี้ 1) เพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินผลที่เน้นการทดสอบ (Theory Orientation) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในตัวแบบการประเมินผล เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตัดสินใจนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้มีส่วนได้เสีย อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและระดับความสำเร็จของเป้าหมาย 2) เพื่อทดสอบสมมติฐานทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทดสอบหลักการปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐาน จุดมุ่งหมายในประเด็นนี้มุ่งการทดสอบเชิงทฤษฎีเช่นเดียวกับกรณีแรก เพื่อนำไปใช้เป็นบรรทัดฐานในการประเมินผลต่อไป เช่น การประเมินผลเพื่อทดสอบสมมติฐานว่านโยบาย

สวัสดิการสังคมจะส่งผลให้ผู้รับสวัสดิการไม่สนใจที่จะหางานเพื่อพึ่งตนเอง เป็นต้น การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าผลการวิเคราะห์สนับสนุนหรือปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งสามารถนำไปทดสอบซ้ำจนเป็นที่แน่ใจว่าได้ผลตรงกัน ก็สามารถนำผลสรุปมาใช้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการตัดสินใจนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการและการบริหาร การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าองค์การที่รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติมีสมรรถภาพในการจัดการและการบริหารมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรทั้งบุคลากรและงบประมาณ ตลอดจนอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการและการบริหารอะไรบ้าง ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในขั้นตอนใด เป็นปัญหาจากภายในองค์การหรือจากภายนอกองค์การ การทราบข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแสวงหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการและการบริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 4) เพื่อการปรับปรุงแผนงาน การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าแผนงานต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด หากพบว่าแผนงานมีข้อบกพร่อง การประเมินผลจะช่วยชี้แนะจุดสำคัญที่จำเป็นจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างชัดเจน ทั้งวัตถุประสงค์ของแผนงาน ขั้นตอนการปฏิบัติ ทรัพยากรที่ต้องใช้และช่วงเวลาที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ ซึ่งจะทำให้แผนงานมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 5) เพื่อประเมินความเหมาะสมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโครงการ การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าต้องทำการเปลี่ยนแปลงโครงการอย่างไรบ้าง ให้เหมาะสม ระดับการเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน การเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบต่ออะไรบ้าง เช่น การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์บางส่วน การเปลี่ยนแปลงแนวทางการปฏิบัติ หรือการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่รับผิดชอบการนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นต้น 6) เพื่อระบุแนวทางที่จะปรับปรุงมาตรการที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสม 7) เพื่อความกระจ่างชัดของแผนงาน การประเมินผลตั้งแต่จุดเริ่มต้นของแผนงาน จนกระทั่งจุดสุดท้ายของแผนงานจะทำให้ทราบว่าขั้นตอนใดบ้างที่มีปัญหาอุปสรรค และปัญหาอุปสรรคนั้นเกิดจากสาเหตุใด เมื่อทราบข้อมูลแล้วจะมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงขั้นตอนการทำงานให้มีความกระจ่างชัด เพื่อขจัดปัญหาในแต่ละขั้นตอนให้หมดไป 8) เพื่อการพัฒนาแผนงาน การประเมินผลจะทำให้เราทราบว่าแผนงานที่นำไปปฏิบัติมีจุดแข็งและจุดอ่อน อะไรบ้าง และจุดอ่อนที่พบเกิดจากสาเหตุอะไรและจะแก้ไขได้อย่างไร เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผลการวิเคราะห์จะนำไปสู่การพัฒนาแผนงานเพื่อให้มีความเหมาะสมและให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 9) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ให้การสนับสนุนทางการเงิน ในการประเมินผลโครงการนั้น จะต้องเข้าใจว่ามีผู้สนับสนุนทางการเงิน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ ผู้สนับสนุนการเงินแก่โครงการ เพื่อให้การนำโครงการไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จ และส่วนที่สอง คือ ผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินเพื่อทำการประเมินผล ต่างต้องการทราบว่าผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขโครงการหรือไม่ การประเมินผลจึงเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการของผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินทั้งสองส่วน 10) เพื่อทดสอบแนวความคิดริเริ่มใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน การประเมินผลจะชี้ให้เห็นว่าแนวความคิดริเริ่มใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไรบ้าง และปัญหาอุปสรรคนั้นจะแก้ไขได้อย่างไร การประเมินผล จึงมีบทบาทสำคัญที่จะบอกว่าแนวความคิดริเริ่มใหม่นี้ได้ผลเพียงใด 11) เพื่อการ

ตัดสินใจที่จะขยายโครงการ หรือยุติโครงการ หรือให้การสนับสนุนโครงการหนึ่งและยกเลิกอีกโครงการหนึ่ง การประเมินผลจะทำให้เกิดความกระจ่างชัดว่า โครงการใดที่นำไปปฏิบัติแล้วได้ผลดี สมควรจะขยายโครงการให้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น หรือโครงการใดมีปัญหาอุปสรรคมากและไม่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของสังคมควรจะยุติโครงการเสียเพื่อลดความสูญเสียให้น้อยลง หรือในกรณีที่มีโครงการที่มีลักษณะแข่งขันกัน การประเมินผลจะทำให้ทราบว่าโครงการใดมีประสิทธิภาพ ในการแก้ไขปัญหา ของสาธารณชน สมควรจะสนับสนุนให้ดำเนินการต่อไป ส่วนโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ หรือให้ผลตอบแทนน้อยกว่ามาก ก็ควรจะยกเลิกเสีย 12) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความมีเหตุผล การประเมินผลเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ ดังนั้นผลของการวิเคราะห์จึงยึดหลักความมีเหตุผลเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวจะทำให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นต่อสาธารณชนว่าโครงการมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการต่อไป เพราะผลการประเมินสนับสนุนว่าเป็นโครงการที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การประเมินผลจึงเป็นสัญลักษณ์ของความมีเหตุผล

3) ประเภทของการประเมินผลนโยบาย

ประเภทของการประเมินผลนโยบาย สามารถ แบ่งออกได้ 3 ประเภทหลัก ๆ (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2550) คือ การประเมินผลแบบเทียม การประเมินผลแบบเป็นทางการ และการประเมินผลแบบพิจารณาความเหมาะสม ดังนี้ 1) การประเมินผลแบบเทียม (Pseudo Evaluation) คือ การประเมินผลที่ใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ในการสร้างข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวกับผลของนโยบาย โดยไม่พยายามพิจารณาว่าผลดังกล่าวมีคุณค่าหรือประโยชน์มากน้อยเพียงใดต่อประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมและต่อประเทศชาติโดยรวม 2) การประเมินผลแบบเป็นทางการ (Formal Evaluation) คือ การประเมินผลซึ่งใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ในการสร้างข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวข้องกับผลของนโยบาย โดยประเมินผลของนโยบายจากวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ 3) การประเมินผลแบบพิจารณาความเหมาะสม (Decision Theoretical Evaluation) เป็น แนวทางการประเมินผลที่มุ่งสร้างข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวกับผลของนโยบายโดยใช้คุณค่า หรือผลประโยชน์ของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับเป็นเกณฑ์ประเมิน

4) แนวทางและตัวแบบในการประเมินผลนโยบาย

สำหรับแนวทางและตัวแบบที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดเชิงทฤษฎี (Conceptualization) ขอบเขตและบทบาทของผู้ประเมินผล ตัวแบบแต่ละตัวแบบอาจจะเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละโครงการในแต่ละสถานการณ์ โดยมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนอยู่ในตัวเอง ดังนั้น การจะเลือกใช้ตัวแบบใดจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น สถานการณ์ (Situations) ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) วัตถุประสงค์ของโครงการ (Objectives) ผลประโยชน์ของผู้ประเมิน (Evaluators Interest) และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Political Environments) เป็นต้น ซึ่งจะนำเสนอได้ดังนี้ 1) การประเมินผลแบบดั้งเดิม (The Traditional Evaluation Model) การประเมินผลแบบดั้งเดิม เป็นรูปแบบการประเมิน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ทำการประเมินผลเป็นคนในองค์การ จึงมีแนวโน้มที่จะนำเสนอผลในด้านดีเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานในองค์การ 2) ตัวแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Science Research Model) เป็นรูปแบบที่

ผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลเป็นผู้ทำการประเมินด้วยตนเอง 3) การประเมินผลโดยมุ่งเน้นเป้าประสงค์เป็นหลัก (Goal-Oriented Evaluation or Goal-Based Evaluation) แนวทางนี้จะมุ่งเน้นการสำรวจเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์เป็นหลัก 4) การประเมินผลโดยปลอดเป้าประสงค์ (Goal-Free Evaluation) แนวทางนี้จะตรงกันข้ามกับแนวทางที่มุ่งการประเมินเป้าประสงค์เป็นหลัก 5) การประเมินผลแบบกล่องดำ (Black Box Evaluation) แนวทางนี้มุ่งที่จะสำรวจกระบวนการ (Process) ของโครงการนั้น โดยปราศจากการสำรวจปัญหาการปฏิบัติภายในองค์การและผลกระทบที่เกิดจากภายนอก การประเมินผลแบบนี้พบมากในรายงานประจำปีของรัฐบาล เป็นการประเมินผลที่ไม่สนใจผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impacts) ตลอดจนปัจจัยภายนอก (Externalities) 6) การประเมินผลงบประมาณประจำปี (Fiscal Evaluation) การประเมินผลตามแนวทางนี้จะพิจารณาจากการตัดสินใจของรัฐบาลในการจัดสรรงบประมาณประจำปีในโครงการสาธารณะต่าง ๆ 7) การประเมินผลโดยมุ่งเน้นการตรวจสอบประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ (Accountability or Audit Model) แนวทางนี้จะไม่เน้นการตรวจสอบเกี่ยวกับต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการทั่วไปในทางเศรษฐกิจ 8) การประเมินโดยมุ่งเน้นทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Opinion Model) แนวทางนี้มุ่งที่จะจัดอคติของผู้ประเมินตามแนวทางดั้งเดิม (Traditional Evaluation) และหลีกเลี่ยงข้อจำกัดของการประเมินแบบกล่องดำ (Black Box Evaluation) และการประเมินผลงบประมาณประจำปี (Fiscal Evaluation) 9) การประเมินผลเชิงคุณภาพ (Qualitative or Naturalistic Evaluation) 10) การวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) 11) การประเมินผลโดยมุ่งกระบวนการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation) จะให้ความสนใจในการจัดหาข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ของผู้ตัดสินใจ 12) การประเมินผลโดยคำนึงถึงกลุ่มหลากหลาย (Pluralist-Institutionist Evaluation) 13) การประเมินโดยมุ่งการอธิบายอย่างแจ่มชัด (Illuminative Evaluation) 14) การประเมินผลโดยมุ่งพิจารณาจากทัศนะที่ตรงกันข้าม (Advocacy-Adversary Evaluation) 15) การประเมินผลโดยมุ่งอรรถประโยชน์โครงการ (Utilization Oriented Evaluation) 16) การประเมินผลยุคที่ 4 (Fourth Generation Evaluation) 17) การประเมินผลโดยมุ่งเน้นรูปแบบของการประเมิน (Forms of Evaluation)

จากแนวทางและตัวแบบการประเมินผลที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญและจุดเน้นที่หลากหลายแตกต่างกัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550) แต่ละแนวทางและตัวแบบอาจมีความเหมาะสมในการประเมินโครงการบางลักษณะ หรือบางโครงการอาจจะต้องใช้แนวทางหรือตัวแบบต่าง ๆ หลายแนวทาง หรือตัวแบบผสมผสานกัน เพื่อให้การประเมินผลบรรลุวัตถุประสงค์ที่โครงการใดเป็นการเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้ประเมินผลเป็นสำคัญว่าจะเลือกใช้อย่างไรจึงจะได้ผลตรงตามต้องการของการประเมินผลมากที่สุด

5) การวางแผนการประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบายสาธารณะที่ดี จะต้องประกอบด้วย การวางแผนประเมินผลที่เป็นระบบ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550) เพื่อให้การประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง ดังนั้น นักประเมินผลจะต้องกำหนดกรอบการวางแผนการประเมินผล (The Framework for Evaluation Plan) ให้เป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้เพื่อความมั่นใจว่าการประเมินผลจะเป็นไปอย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ประเมินผล พึงระมัดระวังคือความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินผล หากการประเมินผลสามารถอธิบายขั้นตอนของการวางแผนการ

ประเมินอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือได้ จะทำให้การประเมินผลได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้บทบาทและจริยธรรมของผู้ประเมินผลนโยบายนั้น (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550) ได้กล่าวว่า ในการประเมินผลนโยบายหรือโครงการโดยทั่วไป สิ่งที่คุณประเมินจะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกคือการวางแผนการประเมินผล และก่อนการวางแผนการประเมินผล ผู้ประเมินผลหรือเจ้าของโครงการควรตรวจสอบให้รู้กับผู้มีส่วนได้เสียในโครงการ (Stakeholders) และผู้ตัดสินใจสนับสนุนเงินทุนแก่โครงการ เพราะบุคคลเหล่านี้อาจมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ต่อการประเมินผลต่างกัน การรู้จักหรือความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ จะทำให้ผู้ประเมินทราบว่าสามารถทำการประเมินผลให้เป็นไปตามหลักการที่น่าเชื่อถือโดยไม่มีอคติได้อย่างไร หากผู้เกี่ยวข้องส่วนหนึ่งส่วนใดต้องการให้ผลการประเมินเป็นไปตามความต้องการของตนโดยไม่คำนึงว่าผลการประเมินที่แท้จริงเป็นอย่างไร กรณีนี้ผู้ประเมินจะรับทำการประเมินหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับจริยธรรม (Ethics) ของผู้ประเมินผลเป็นสำคัญ ผู้ประเมินผลที่มีจริยธรรมย่อมไม่รับการประเมินผลที่ไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการประเมินผล หรือมีการกำหนดการประเมินไว้ล่วงหน้าว่าผู้ประเมินผลจะต้องทำการประเมินผลให้เป็นไปตามนั้น และผู้ประเมินผลแต่ละคนมีดุลยพินิจ (Judgements) ต่างกัน โดยทั่วไปอาจจำแนกผู้ประเมินผลได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) เป็นผู้ประเมินภายในโครงการหรือผู้ประเมินผลภายนอกโครงการ 2) ผู้ประเมินผลที่มีส่วนได้เสียกับโครงการ หรือผู้ประเมินผลที่ไม่มีส่วนได้เสียใด ๆ กับโครงการ

มาตรฐานการประเมินผลที่ผู้ประเมินผลไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายในหรือบุคคลภายนอกควรยึดถือได้แก่ 1) มาตรฐาน การใช้ประโยชน์ (Utility Standards) 2) มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) ผู้ประเมินผลจะต้องกำหนดแนวทาง การประเมินผลและข้อเสนอแนะที่มีความเป็นไปได้ 3) มาตรฐานความถูกต้อง (Propriety Standards) 4) มาตรฐานความเที่ยงตรง (Accuracy Standards) (Owen, 1933)

6) กรอบแนวคิด ระเบียบวิธีการประเมินผล และประสิทธิภาพของโครงการ

เพื่อให้การประเมินผลนโยบายสะท้อน ถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ต้องการใช้แต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้การเลือกระเบียบวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับสภาพหรือลักษณะของนโยบายและโครงการตลอดจนความต้องการของกลุ่มที่จะใช้ผลการประเมินจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ประเมินผลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะค่านิยม (Value) และความมุ่งหวัง (Expectation) ต่อผลของนโยบายและโครงการของแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานการณ์ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550)

กรอบความคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับแนวทางการประเมินผลภายใต้ค่านิยมและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน (Jennifer, 1994) ซึ่งสามารถสรุปแนวทางได้ 4 แนวทางที่มีเหตุผลและค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) แนวทางประจักษ์นิยม 2) แนวทางปฏิบัตินิยม 3) แนวทางพหุนิยม 4) แนวทางปทัสถานนิยม

การประเมินประสิทธิภาพของโครงการ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์และเทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุนและประสิทธิผลของโครงการ (Rossi & Freeman, 1993) จะทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นและต้นทุนที่ต้องการใช้ไปทั้งหมดจากการนำ

โครงการไปปฏิบัติ ผลการประเมินดังกล่าวจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้ตัดสินใจนโยบายที่จะต้องพิจารณาเรื่องการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้ในการนำโครงการไปปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแสวงหาการสนับสนุนจากนักวางแผนและจากประชาชนที่มุ่งหวังจะให้นำโครงการไปปฏิบัติในพื้นที่ของตน

สรุปได้ว่า การประเมินผลนโยบาย หมายถึงกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process) ที่ประเมินผลนโยบายจะบอกให้ทราบถึงระดับความสำเร็จ (Success) หรือล้มเหลว (Failure) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติและจะบอกให้ทราบว่าปัญหาอะไรบ้าง เกี่ยวกับเป้าประสงค์ (Goals) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ของนโยบาย ตลอดจนทรัพยากร (Inputs) กระบวนการ (Process) หน่วยงานที่รับผิดชอบ (Organization) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) ผลกระทบ (Impacts) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลเชิงคุณภาพ (Qualitative Evaluation) ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท คือ 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์หรือการมีส่วนร่วมโดยตรง และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2.6 การวิเคราะห์ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT เป็นเทคนิคที่มีประโยชน์ในการทำความเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรคุณ เพื่อการระบุโอกาสที่เปิดให้องค์กรและอุปสรรคที่องค์กร

การนำ SWOT มาใช้ในวางยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สถานะขององค์กรเพื่อหาจุดเด่นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยอาศัยหลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายใน และสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการ วิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กรจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่ได้ เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ จุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป

2.6.1 ความหมายของ SWOT Analysis SWOT Analysis

เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งทีอาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมาย ดังนี้

- 1) S มาจาก Strengths หมายถึง จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ
- 2) W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ
- 3) O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาสที่จะดำเนินการได้
- 4) T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงาน

ขององค์กร

2.6.2 ประโยชน์และความสำคัญของ SWOT Analysis

เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละอย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างไร จุดแข็งขององค์กรจะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนขององค์กรจะเป็น คุณลักษณะภายใน ที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้เกิดการเอื้อต่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ในทางกลับกันอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมจะเป็น สถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

2.6.3 ข้อดีและข้อเสียของการทำ SWOT Analysis

ข้อดี เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ทางธุรกิจและการบริหารเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากเป็นเทคนิคที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ให้ความสะดวกเป็นอย่างมากสำหรับผู้ที่น่า SWOT มาใช้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น การตัดสินใจเลือกเมื่อมีทางเลือกหลาย ๆ ทาง การกำหนดความสำคัญก่อนหลังของเหตุการณ์ การบริหารความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น การวิเคราะห์และแก้ปัญหาในการดำเนินการ การวิเคราะห์โครงการเริ่มใหม่ การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ฯลฯ

ข้อเสีย ของการใช้ SWOT ก็มีอยู่ไม่น้อยเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์และความหลากหลายในการประยุกต์ใช้งาน เช่น โอกาสผิดพลาดเกิดจากคุณภาพของข้อมูลที่น่ามาใช้วิเคราะห์ ทักษะ ประสบการณ์ และความเข้าใจในความรู้พื้นฐานของเทคนิค SWOT ของผู้วิเคราะห์ ต้องทบทวน SWOT เป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบสภาพว่า เหตุการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นข้อมูล พื้นฐานยังเหมือนเดิมหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วหรือไม่

2.6.4 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์พิจารณาทรัพยากร และความสามารถภายในองค์กรทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร แหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือ ระบบข้อมูลเพื่อการบริหารที่ครอบคลุม ทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบ ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรใน การบริหาร คน เงิน วัสดุ การจัดการ รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กร เพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และแผนกลยุทธ์ก่อนหน้าด้วย

2.6.5 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรนั้นสามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรค ทางดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งใน และระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายการเงิน การงบประมาณ สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษาและอัตราผู้หนังสือของประชาชน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของ ประชาชน ลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี

2.6.6 การระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค จากการวิเคราะห์ที่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว ให้นำจุดแข็ง จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับโอกาส อุปสรรค จากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร

2.7 บริบทประเทศอินโดนีเซีย

2.7.1 บริบทพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

พ.ศ. 966 เกาะสุมาตราและเกาะชวาก็ถือว่าเป็นดินแดนสำคัญทางประวัติศาสตร์ เราจะทราบความเป็นไปของดินแดนเหล่านี้ได้ก็อาศัย หลวงจินฟาเหียน ที่จาริกไปศึกษาสืบพระพุทธศาสนาในชมพูทวีป (พ.ศ. 942-954) โดยท่านเดินทางไปอินเดียผ่านเอเชียกลางแล้วกลับทางเรือโดยแวะศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์ที่ศรีลังกา 2 ปี แล้วเดินทางกลับจีน ระหว่างทางเรือถูกพายุทะเลพัดพาไปขึ้นฝั่งเกาะหนึ่งโดยบังเอิญสันนิษฐานว่าเป็นเกาะชวา ได้บันทึกไว้ว่า “หลังจากเดินทางได้ 90 กว่าวัน เรือก็ถึงนครแห่งหนึ่งเรียกว่า ชวาทวีป ณ ที่นี้ ศาสนาแบบลัทธิของพราหมณ์ที่หลงผิดต่าง ๆ กำลังรุ่งเรืองฝ่ายพระพุทธศาสนา ณ ที่นี้ไม่เป็นประโยชน์ที่จะกล่าวถึง ภายหลังได้พักอยู่ในที่นี้ 5 เดือน ฟาเหียนได้ลงโดยสารเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่อีกลำหนึ่ง (Legge, 1992, p. 113)”

บันทึกของท่านช่วยให้ทราบได้ว่า ยุคนั้นได้มีการค้าขายกันแล้วระหว่างดินแดนแถบนี้กับเมืองจีนเท่านั้น แต่ท่านไม่ได้บอกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาวพุทธ จากนั้นมา พ.ศ. 966 พระคุณวรมัน จากแคว้นแคชเมียร์ (สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2549, น. 32) ท่านได้ออกบวชจากราชตระกูล จากนั้นได้เดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนานิกายมุลสรวาสตีวาทีน คือพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งใช้ภาษาสันสกฤตบันทึกคำสอน บนเกาะชวา ทำให้มั่นใจได้ว่าพระพุทธศาสนาได้มาถึงดินแดนแถบนี้ตั้งแต่นั้นมา

หลวงจีนอี้จิง ท่านออกเดินทางโดยเรือจากเมืองกวางตุ้ง พ.ศ. 1214 ใช้เวลาไม่ถึง 20 วันก็ถึงเมืองหลวงอาณาจักรศรีวิชัย ณ ปาเลมบัง เกาะสุมาตรา ฟานักอยู่ระยะหนึ่งแล้วเดินทางต่อไปยังชมพูทวีปเพื่อศึกษา ณ มหาวิทยาลัยนาลันทา ระหว่างเดินทางกลับประเทศจีน ท่านได้แวะพักที่ศรีวิชัยอีก 6 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1232-1238 ยุคนั้นพระพุทธศาสนาในอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางสำคัญแห่งหนึ่งในการศึกษาพระพุทธศาสนา ดังท่านได้บันทึกว่า

พระราชหลายพระองค์ พร้อมทั้งผู้นำหลายท่านในเกาะมหาสมุทรทางใต้ ล้วนเลื่อมใสศรัทธาใน (พระพุทธศาสนา) จิตใจของพวกเขาก็มุ่งแต่จะบำเพ็ญกุศลกรรม ในอาณาเขตของโภคะมีพระภิกษุในพระพุทธศาสนามากกว่า 1,000 รูป ซึ่งทุกรูปก็มีจิตน้อมในการศึกษาเล่าเรียนและสมาธิปฏิบัติ ภิกษุเหล่านั้นศึกษาค้นคว้าสรรพวิชาเหมือนกับที่มีในมัชฌิมชนบทของอินเดีย พระวินัยและพิธีกรรมของพวกเขาก็ไม่ได้แตกต่างกันเลย ภิกษุจีนที่ปรารถนาจะไปยังตะวันตกเพื่อฟังการบรรยายและอ่านคำสอนต้นฉบับ ก็ควรจะพำนักที่นี่ประมาณ 1 หรือ 2 ปี จนปฏิบัติพระวินัยให้ถูกต้องแล้วจึงเดินทางต่อไปยังอินเดียตอนกลาง

จากหลักฐานนี้ทำให้เชื่อได้ว่า พระพุทธศาสนาในประเทศทะเลใต้เกือบทั้งหมดเป็นแบบหินยาน นิกายมุลสรวาสตีวาทีน ซึ่งใช้สันสกฤตบันทึกคำสอน จากนั้นปลายพุทธศตวรรษที่ 12

พระธรรมปาละที่เคยศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทามาก่อนได้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในทิวเขาสุมาตรา และชวา กลางพุทธศตวรรษที่ 13 พระวัชรโพธิ จากภาคใต้ของอินเดียไปไปสั่งสอนพุทธศาสนาแบบตันตระในทิวเขานี้ ในยุคนี้ได้มีอาณาจักรใหม่ของชาวพุทธแห่งราชวงศ์ไศเลนทรเจริญขึ้นมาบนที่ราบเกตุที่อยู่ใกล้เคียง และกษัตริย์ราชวงศ์นี้ได้สร้างมหาสถูปยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า “บุโรพุทโธ”

เจดีย์บุโรพุทโธ หรือบรมพุทโธนี้ สันนิษฐานว่า สร้างราวคริสต์ศตวรรษที่ 7-9 หรือราว พ.ศ. 1393 ตั้งอยู่ทางภาคกลางของเกาะชวาบนที่ราบเกตุ (Kedu Plain) ทางฝั่งชวาใกล้กับแม่น้ำโปรโก ห่างจากเมืองยอกยาการ์ตามาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 40 กม. บุโรพุทโธ สร้างด้วยหินภูเขาไฟประมาณ 2 ล้านตารางฟุต บนฐานสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 121 เมตร สูง 403 ฟุต เป็นรูปทรงแบบปิระมิด มีลานเป็นขั้นลดหลั่นกันขึ้นไปอีก 31.5 เมตร ซึ่งเป็นมหาสถูปที่ระเบียงซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันไป (Fergusson, 1981, p. 422-430)

Prof. Purabotjaroko นักโบราณคดี และประวัติศาสตร์กล่าวว่า โบโรบูดูร์ มาจากคำว่า บะระ+บุดูร์ (Bara and Budur) บะระ เพี้ยนมาจากสันสกฤตว่า วิหาร พินหาร บิหาร เปียรระ ส่วนบุดูร์ เป็นชื่อของหมู่บ้านทางใต้ของพระวิหาร ฉะนั้น โบโรบูดูร์ จึงหมายถึงวิหารที่หมู่บ้านบุดูร์ Dr.Krom กล่าวว่า โบโรบูดูร์ เพี้ยนมาจากคำว่า บะระ+พุททะ ส่วน Dr.Stutterheim สันนิษฐานว่า บุดูร์ มาจากคำว่าบุดูเว Budue ในภาษามินังกะบะแว แปลว่า เต้น ยืนออกมา โบโรบูดูร์ จึงแปลว่า วิหารที่เต้นอยู่บนภูเขา ส่วนอาจารย์จำนง ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต กล่าวว่า โบโรบูดูร์ เพี้ยนมาจากคำว่า บรม+พุทโธ ซึ่งหมายถึง พุทธวิหารที่ยิ่งใหญ่ แม้จะแปลความหมายต่างกัน แต่สาระแท้จริงเป็นการยกย่องความยิ่งใหญ่ของพุทธมหาวิหารนี้

พระมหาสถูปนี้ แบ่งออกเป็นออกเป็น 3 ตอน คือตอนฐานชั้นล่างสุด ตอนบน และตอนสุด เหมือนมณฑลจักรวาลซึ่งแย่งอย่างง่าย ๆ ตามลำดับของฐาน จากฐานชั้นล่างสุดไปสู่ยอดบนสุด แทนความหมายของกามธาตุ รูปธาตุ และอรุธาตุ แม้ระเบียงก็มีรูปแกะสลักภาพพุทธประวัติตามคัมภีร์ลิลิตวิสูตรของมหายาน (Dumarcay, 1995, p. 27)

ตอนฐานชั้นล่าง แบ่งเป็น 4 ชั้น แต่ละชั้นมีทางเดินรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฝาผนังของข้างสลักด้วยหินหยาบเป็นภาพพุทธประวัติชาดก และเรื่องพระโพธิสัตว์มหายาน ภาพสลักนูนออกมาชัดเจนกว่าที่นครวัด นครธม มีซุ้มพระพุทธรูปจำนวน 432 องค์ล้อมรอบทุกชั้น ชั้นนี้คือ กามธาตุ หรือกามาวจร เป็นชีวิตเริ่มต้นของมนุษย์ที่ยังเกี่ยวข้องกับโลกียสุข อันหมายถึงฐานชั้นล่างของสถูป

ตอนบน หรือตอนกลาง แบ่งออกเป็น 3 ชั้น มีทางเดินเป็นวงกลมโดยรอบ มีเจดีย์ครอบองค์พระพุทธรูป และพระโพธิสัตว์ เรียงรายอยู่โดยรอบทุกชั้น ชั้นที่ 1 ของตอนบนจะมีเจดีย์ครอบพระพุทธรูป 32 องค์ ชั้นที่ 2 ของตอนบน มีเจดีย์ครอบพระพุทธรูป 24 องค์ และชั้นที่ 3 ของตอนบนจะมีเจดีย์ครอบพระพุทธรูป 16 องค์ รูปทรงพระเจดีย์เหมือนกับพระปฐมเจดีย์ในประเทศไทย คือ ฐานรูปประฆังคว่ำ มีฉลุเป็นช่องพอมองเห็นพระพุทธรูปได้ เป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนโดยรอบ มีเจดีย์ที่เปิดองค์ให้เห็นพระพุทธรูปชัดเจนมี 2 องค์ ชั้นนี้รูปธาตุหรือรูปาวจรชั้นชีวิตมนุษย์ที่หลุดพ้นจากกามารมณ์ติดอยู่ในรูปารมณ์

ตอนยอดสุด มีพระเจดีย์ใหญ่อยู่ตรงกลาง พระเจดีย์นี้มียอดหักจากฟ้าผ่า และในซุ้มเจดีย์ส่วนมากจะมีพระพุทธรูปเศียรหัก สันนิษฐานว่าคงถูกฝ่ายตรงข้ามทำลายภายหลัง ชั้นนี้คืออรุธาตุ หรืออรุปาวจร เป็นชั้นที่มนุษย์ได้บรรลุพระอรหันต์ ไม่ติดอยู่ในโลกียสุข และในชั้นนี้มนุษย์ได้ถูกฉายภาพ

ออกมาเป็นชั้นกลม ๆ โดยแบ่งย่อยออกเป็น 4 ชั้น คือ อากาศานัญญาตนะ (มีอากาศหาที่สุดมิได้) วิญญาณัญญาตนะ (มีวิญญาณหาที่สุดมิได้) อากิญจัญญาตนะ (ไม่มีอะไรเลย) และเนวสัญญานา สัญญาตนะ (มีสัญญาไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่) หรือสามชั้นตอนบนที่มีสัณฐานกลมนี้หมายถึง นิพพาน ปรินิพพาน และมหาปรินิพพาน (Forman, 1980, pp. 17-133)

เอเดรียน สนอกกราส ได้เปรียบเทียบพุทธสถานนี้เหมือนมณฑลจักรวาล ซึ่งแบ่งตามลำดับ ชั้นของฐาน แทนความหมายของกามธาตุ รูปธาตุ และอรุธาตุ ดังต่อไปนี้

กามธาตุ ได้แก่ ส่วนฐานชั้นล่างสุดเป็นฐานบัว บริเวณฐานเชิงแกะสลักภาพเล่าเรื่องเป็นภาพนูน เล่าถึงชีวิตปุถุชนที่กำลังนั่งชบชิบนินทา กัน ซึ่งถือว่ายังลุ่มหลงอยู่ในกิเลส คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

รูปธาตุ ได้แก่ ส่วนฐานที่ซ้อนกันขึ้นเป็น 5 ชั้น รอบฐานมีลักษณะเป็นระเบียง มีทางเดิน ล้อมรอบ ตัวระเบียงล้อมรอบด้วยกำแพงสูงประดับด้วยภาพสลักนูนว่าด้วยเรื่องชาดก และอวตาร พุทธประวัติจากคัมภีร์ลลิตวิสตรระ ภาพแสวงหาโพธิญาณของพระสุธนจากคัมภีร์คันทวยุหะ ในอวตงสกสูตร คำหน้าของบุคคลในภาพแสดงอิทธิพลศิลปะอินเดียหลังคุปตะ ส่วนภาพสลักรูปพระโพธิสัตว์มีเค้า พระพักตร์ และเครื่องประดับ คล้ายกันกับที่พบในอำเภอไชยา สุราษฎร์ธานี บนยอดกำแพงระเบียง แต่ละชั้นมีพระพุทธรูปประดับในซุ้ม ซึ่งหมายถึงพระยานิพพตเจ้าใน 4 ทิศ คือ ทิศตะวันออก มีพระอภัยมณี ปางมารวิชัย ทิศตะวันตก มีพระอมิตาภะ ปางสมาธิ ทิศใต้ มีพระรัตนสมภาวะปางประธาน ทิศเหนือ มี พระอโฆสิทระ ปางประธานอภัย ชั้นในรูปธาตุแทนความหมายของการบำเพ็ญเพียร เพื่อความหลุดพ้น ของพระตถาคต

อรุธาตุ ได้แก่ ส่วนยอดสุดประกอบด้วยฐานระเบียงกลม 3 ชั้น แต่ละชั้นมีสถูปทรง กลมองค์ระฆัง เจาะรูสี่เหลี่ยม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา ชั้นที่ 1 ของฐานระเบียง วงกลมประกอบด้วยสถูป 32 องค์ ชั้นที่ 2 มีสถูป 24 องค์ ชั้นที่ 3 มีสถูป 16 องค์ ชั้นที่ 3 บนสุด ตรง กลางมีสถูปองค์ใหญ่ลักษณะที่บตัน หมายถึงพระอาทิตย์ผู้สร้างโลก ชั้นอรุธาตุนี้ไม่มีภาพสลัก เนื่องจากเป็นชั้นแห่งการหลุดพ้น คือ เข้าสู่พระนิพพาน

กษัตริย์ที่สร้างพุทธวิหารนี้ต้องมีพระบรมเตชานุภาพ และราชทรัพย์มหาศาล เนื่องจากต้องใช้วัสดุก่อสร้าง และค่าแรงจำนวนมาก พระมหาสถูปนี้รูปทรงคล้าย ๆ พระสถูปที่พุทธคยา เพราะถ้ากดพระสถูปพุทธคยาให้แบนราบลงมาแล้วเพิ่มเจดีย์โดยรอบ 7 ชั้นก็จะเหมือนกัน ตรงกลาง มหาสถูปนี้มีเจดีย์ใหญ่องค์หนึ่งเหมือนกับดอกบัวที่บานกลางบึง แต่ปัจจุบันยอดหักเพราะฟ้าผ่าในปี พ.ศ. 2443 บุโรพุทโธเป็นสัญลักษณ์แห่งศูนย์กลางจักรวาลอันหมายถึงเขาพระสุเมรุ ตามความเชื่อ ของพระพุทธศาสนามหายานลัทธิวัชรยาน หรือตันตระ ซึ่งนับถือพระอาทิตย์ผู้สร้างโลก และจักรวาล พระมหาสถูปนี้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือไม่นั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏหรือจะเป็นการ สร้างอุทิศถวายพระพุทธรูปเจ้าไวโรจนะ ซึ่งชาวชวาถือว่าสูงสุด อันเป็นพระเจ้าของสรรพสิ่ง พุทธสถานแห่งนี้ สร้างด้วยหินภูเขาไฟสีเทาคล้ายหินทราย เป็นหนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์ของโลก และองค์การยูเนสโก สหประชาชาติได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียก่อนยุคนี้ยังมีผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ที่ภาคกลาง ของเกาะชวา เนื่องจากมีมหาสถูปบรมพุทโธ ฝ่ายพุทธศาสนาของราชวงศ์ไศเลนทร กับมหาเทวสถานปรัม พันัน ฝ่ายฮินดูของอาณาจักรมาตารามนี้ เป็นศาสนสถานที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองแห่ง และอยู่ห่างกันไม่ถึง

80 กม. จึงเป็นที่สังเกตและเปรียบเทียบได้ว่า ยังมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ที่ภาคกลางของเกาะชวา และแสดงให้เห็นว่าทั้งสองศาสนานี้ยังคงอยู่คู่กันไป และบางครั้งก็ผสมซึ่งกันและกัน และในยุคนี้มีการแต่งตำราเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ติดต้นตระกูลชื่อ สังหยังกมทานิกายัน โดยสัมภรสุรยวาระณะ ตำราเล่มนี้ทำให้เรารู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเกาะชวา และความหมายของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ในเกาะนั้น อย่างไรก็ตามเกาะชวาก็ยังมีร่องรอยความเจริญของพระพุทธศาสนาอยู่ เป็นที่แวะพักเพื่อศึกษาคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา จากนั้นก็เดินทางต่อไปยังประเทศจีน ดังจดหมายเหตุจีนในรัชกาลของพระเจ้าเซียงฉีว่า “พระภิกษุชื่อว่าฟาอู ซึ่งได้กลับมาจากประเทศอินเดียภายหลังที่ไปสืบค้นพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มาถึงอาณาจักรโฝฉี และได้พบพระภิกษุชื่อว่าฟาอู ซึ่งได้กลับมาจากประเทศอินเดียภายหลังที่ไปสืบค้นพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มาถึงโยตตุงควรมัน ท่านได้แต่งอรรถกถาของคัมภีร์อภิธรรมายหลังการขึ้นที่นั่น และก็มีงานนิพนธ์อีก เช่น ประมวลวารตฎิกะ และประมวลวิจัย ซึ่งว่าด้วยเรื่องธรรมชาติของความรู้ทั้งสองเล่ม และก็ยังมีส่วนการเรียนตรรกวิทยาที่ใช้กันแพร่หลายมาก คือ นยาพินธุ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2542, น. 148) ต่อมามีการค้นพบประติมากรรมมีจารึกที่ตปนูลิมังตะวันตกของเกาะ ได้แก่รูปพระโลกนาถเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรประทับยืนอยู่ท่ามกลางนางตาราสองข้างสร้างเมื่อ พ.ศ. 1567 นอกจากนี้ก็มีสมุดภาพของเนปาลในยุคนี้ซึ่งทำให้ทราบถึงความแพร่หลายของรูปพระโลกนาถแห่งศรีวิชัย สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นหลักฐานสนับสนุนความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเกาะชวาได้เป็นอย่างดี

พ.ศ. 1809 พระเจ้ากฤตนคร ภายหลังพระนามว่าศิวพุทธ ได้ครองราชย์บนเกาะชวา ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาในกาลจักรของลัทธิตันตระซึ่งมาจากแคว้นเบงกอลของอินเดีย และได้เจริญที่นั่นมาก่อนแล้วแผ่ไปยังประเทศทิเบต เนปาล และหมู่เกาะอินโดนีเซีย นิกายกาลจักรนี้ได้เจริญสูงสุดในเกาะชวาโดยผสมกับการบูชาพระศิวโภทคือรูปพระอิศวรปางโภท จึงทำให้เกิดการเคารพบูชาพระศิวพุทธซึ่งก็เข้ากันได้ดีกับพระเพณิการบูชาบรรพบุรุษในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นที่มาของคำว่า “ศิวพุทธ” และมีหนังสือแต่งในยุคนี้โดยท่านตันตุลาร์ หนังสือนี้ชื่อว่า “ปุรุชาทศานตะ” อธิบายเรื่องลัทธิศิว-พุทธไว้อย่างดี แม้พระเจ้าอาทิตย์วรมันที่เกาะสมุมตราภัก์ทรงเลื่อมใสในนิกายนี้ และทรงถือว่าพระองค์เองทรงอวตารลงมาจากพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรด้วย พระพุทธศาสนาในยุคนี้มีการกล่าวถึงการบวชเป็นภิกษุณีของพระราชธิดาพระองค์หนึ่งว่า “เนื่องจากพระเจ้าชยันครไม่ทรงมีโอรส ราชบัลลังก์จึงได้ตกไปอยู่แก่พระราชธิดาของพระเจ้ากฤตนคร คือพระนางราชปตนิคยัตรี พระมเหสีองค์แรกของพระเจ้ากฤตราชสะ แต่พระนางได้ทรงบวชเป็นภิกษุณีเสียแล้ว พระธิดาของพระนางคือเจ้าหญิงตรีภูวนาล จึงทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนโดยทรงพระนามว่า ตรีภูวนาโนตคungskเทวีชัยวิษณุวรรธนี ใน พ.ศ. 1872 หรือ 1873” (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2549, น. 80)

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ทำให้รู้ว่าในยุคนี้อินโดนีเซียมีภิกษุณีของมหายานอยู่ด้วย แต่ไม่ปรากฏว่ามีพระพุทธศาสนาเถรวาทในอินโดนีเซียยุคนี้ จึงทำให้เราไม่สามารถรู้ความเป็นไปของภิกษุณีฝ่ายเถรวาทในประเทศนี้ได้ อย่างไรก็ตามในปลายยุคนี้ พ.ศ. 1994 ประเพณีอินเดียซึ่งผสมกับอิทธิพลพื้นเมืองก็ค่อย ๆ สูญหายไปพร้อมกับพระพุทธศาสนาด้วยเพราะมีศาสนาอิสลามเข้ามาแทนที่ ชาวฮินดูมักพาหิตได้นำวัฒนธรรมอินเดียหลบหายไปอยู่ทางทิศตะวันตก คือ เกาะบาหลี บาหลี มาจากคำว่า “พลี” แปลว่า มีกำลังแข็งแรง หรือบวงสรวงทางพราหมณ์ หรือทางพุทธคือสละเพื่อช่วยเหลือ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2538, น. 186) เกาะนี้อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะชวา ปัจจุบันก็ได้

กลายเป็นศูนย์กลางทางด้านปัญญาที่รักษาแก่นของวรรณคดีอินเดีย-ชวา และศาสนาฮินดูไว้ได้แห่งเดียว ชาวบาหลีนับถือศาสนาฮินดูแบบบาหลีที่มีพระพุทธศาสนาเจืออยู่กับไสยเวท และนับถือผีสางบรรพบุรุษ เพราะเป็นคณวรรณะศูทรที่ไม่นับถือระบบวรรณะเคร่งครัดเหมือนอินเดีย

พระพุทธศาสนาเสื่อมไปจากอินโดนีเซียเพราะสาเหตุหลายอย่างด้วยกัน คือ เพราะชาวชนบทที่อยู่ชายฝั่งทะเลยังไม่มีศรัทธาพระพุทธศาสนา ไม่ซึมซาบมากนักในวัฒนธรรมที่มากับศาสนา จึงเลื่อมใสศาสนาอิสลามได้ง่าย ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามแล้วมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจการค้าขายเพราะอาศัยพ่อค้าชาวมุสลิมจากอินเดียและอาหรับ และสุดท้ายมีการบังคับให้นับถืออิสลามที่เกาะชวาและสุมาตรา จากนั้นมุสลิมก็ปกครองไม่นานก็ถึงกาลอวสาน เมื่อโปรตุเกสเข้ามายึดเป็นอาณานิคมได้ โปรตุเกสครองได้ศตวรรษเศษก็เสียให้แก่ฮอลันดา พระพุทธศาสนาก็ถึงกาลอวสาน คงมีแต่อิทธิพลทางด้านภาษาบาลีและสันสกฤตอยู่ เช่นคำว่า ชูการ์โน เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2538, น. 186)

นับจากนี้ไปชาวโลกต้องคอยจับตาดูว่าพระสงฆ์ในอินโดนีเซียจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงในอินโดนีเซียได้หรือไม่ สิ่งที่เคยสูญหายไปหลายร้อยปีกำลังจะได้รับการฟื้นฟูให้คืนกลับมาอีกครั้ง ชาวพุทธจากทั่วโลกเดินทางไปนมัสการมหาเจดีย์บูโรบูดูร์หรือบรมพุทโธต่างก็ตกตะลึงในความมหัศจรรย์ของเจดีย์แห่งนี้ แต่แม้จะสร้างโบราณสถานมีขนาดใหญ่โตมโหฬารขนาดไหนก็ตาม หากชาวพุทธไม่สร้างศาสนทายาทไว้ก็ยากที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้

2.7.2 หลักการสำคัญของประเทศอินโดนีเซีย

ปัญญาศึลาหลักการสำคัญของชาติ ชาวอินโดนีเซียมีอิสระในการนับถือศาสนาไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือฮินดู พุทธหรือคริสต์ขอเพียงให้มีความยึดมั่นในหลักปัญญาศึลาซึ่งมีเป้าหมายเพื่อความกลมเกลียวของชาติเท่านั้นคำว่า “ปัญญาศึลา” หลายคนคงคิดถึง “เบญจศีลหรือศีลห้าในพระพุทธศาสนา” แต่ปัญญาศึลาของประเทศอินโดนีเซียมีความหมายพิเศษ ดังที่เอลซา ไชนูติน อธิบายความความเป็นมาและความหมายของปัญญาศึลาไว้ว่า “วันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 เวลา 10 นาฬิกา ชูการ์โนได้อ่านประกาศอิสรภาพสั้น ๆ ว่า “เราประชาชนอินโดนีเซีย ขอประกาศเอกราชของประเทศอินโดนีเซีย ณ บัดนี้ เรื่องเกี่ยวกับการโอนอำนาจและเรื่องอื่นๆจะจัดการไปเป็นลำดับและให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้” ในนามของประชาชนอินโดนีเซีย ชูการ์โนและฮัตตา (เพ็ชรี สุมิตร, 2552, น. 329-357)

ประธานาธิบดีชูการ์โนเคยกล่าวสุนทรพจน์ที่สำคัญครั้งหนึ่งว่า “อย่าคิดฝันว่าการคงอยู่ของประเทศอินโดนีเซียเสรีจะทำให้การต่อสู้ของเราจบสิ้นลง มิใช่เช่นนั้น ข้าพเจ้ากล่าวแม้แต่ว่าภายในประเทศอินโดนีเซียเสรีนั้น การต่อสู้ของเรายังคงต้องดำเนินต่อไป เพียงแต่จะมีลักษณะภาวะแปลกไปกว่าการต่อสู้ในปัจจุบัน ลักษณะพิเศษของการต่อสู้จะผิดไปในฐานะที่เราเป็นประชาชนที่รวมกัน เราจะดำเนินการต่อสู้ของเราเพื่อให้บรรลุถึงความคิดของเราที่มีอยู่ในปัญญาศึลา” ชูการ์โน “กำเนิดของปัญญาศึลา” วันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1945 (สุนทรพจน์ที่กล่าวแก่องค์การตรวจสอบเพื่อการเตรียมเอกราช)

ประธานาธิบดีชูการ์โนเคยกล่าวถึงการรวบรวมกบฏญัตติห้าข้อนี้ของเขาว่า “ข้าพเจ้าไม่รู้สีกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้สร้างปัญญาศึลา ไม่รู้สีกว่าเป็นผู้ก่อตั้งปัญญาศึลา ข้าพเจ้าเพียงแต่นำความรู้สึที่มีอยู่ในหมู่ประชาชนมาเขียนเป็นถ้อยคำซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า “ปัญญาศึลา” ข้าพเจ้าเพียงแต่

รวบรวมนกันเข้าเพราะความรู้สึกทั้งห้านี้ได้มีอยู่มาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว แม้แต่อาจเป็นถึงหลายร้อยปีในส่วนลึกของหัวใจของเรา”

หนังสืออินโดนีเซียได้อธิบายหลักปรัชญาศาสนาไว้ว่า “ปรัชญาศาสนา หลักทำประการของปรัชญาแห่งรัฐอินโดนีเซีย ชาวอินโดนีเซียมีอิสระในการนับถือศาสนาไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือฮินดูพุทธหรือคริสต์ ขอเพียงให้ยึดมั่นในหลักปรัชญาศาสนาซึ่งมีเป้าหมายเพื่อความกลมเกลียวของชาติเท่านั้น แม้อินโดนีเซียจะมีคนมุสลิมมากที่สุดในโลกหรือร้อยละ 90 ของประเทศ แต่ก็ไม่เคยประกาศเป็นรัฐอิสลาม ส่วนที่เหลือเป็นคริสเตียนนิกายโปรเตสแตนต์ หรือพุทธ ชาวคริสต์ในอินโดนีเซียแม้จะมีปริมาณน้อยแต่ก็มีบทบาทในวงการทหารและการเมือง ทำนองเดียวกับพุทธซึ่งมีบทบาทในภาคเศรษฐกิจ (มัลลิกา พงศ์ปริตร และศิริพร โตกทองคำ, 2549, น. 59)

หลักการข้อแรกคือหลักของลัทธิชาตินิยมรัฐแห่งชาติอินโดนีเซียที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ ชูการ์โนได้ย้อนกลับไปใช้อาณาจักรโบราณคืออาณาจักรมัชปาหิตและอาณาจักรศรีวิชัย โดยอ้างว่า “หากประชาชนของเราทั้งหมดคือประชาชนอินโดนีเซียพร้อมที่จะตายเพื่อป้องกันประเทศของเราคือประเทศอินโดนีเซีย แม้เพียงแต่ใช้หลาวไม้ไผ่ ในเวลานั้นประชาชนอินโดนีเซียก็พร้อมที่จะเป็นเอกราช” ลัทธิชาตินิยมนี้จะต้องไม่พัฒนาให้เป็น ความบ้ำรักชาติ

หลักการข้อที่ 2 ลัทธิชาตินิยมนานาชาติหรือหลักของมนุษยธรรม ระบอบการระหว่างประเทศมีอาจรุ่งเรืองขึ้นได้ หากมิได้เกิดขึ้นในแผ่นดินนานาชาติ ลัทธิชาตินิยมมีอาจเติบโตขึ้นได้ หากมิได้โตขึ้นในสวนดอกไม้ของระบอบการระหว่างประเทศ

หลักการข้อที่ 3 ความเห็นพ้องต้องกันหมด การแสดงออกแทนกัน การตรึงตรองในหมู่ผู้แทนหรืออำนาจของประชาชนและโต้แย้งว่าองค์การผู้แทนของประชาชนกลุ่มอิสลามควรแสดงออกซึ่งข้อเรียกร้องของศาสนาอิสลาม เขานำหลักข้อที่สามนี้ไปเชื่อมกับหลักข้อที่สี่คือ

หลักการข้อที่ 4 ความยุติธรรมในสังคม โดยอ้างว่าลัทธิการเมืองที่เท่าเทียมกันจะไร้ค่าหากปราศจากความเท่าเทียมกันในด้านเศรษฐกิจด้วย ความเป็นอยู่ของสังคมจะต้องควบคู่กันไปกับความยุติธรรมทางการเมือง

หลักการข้อที่ 5 ให้สร้างอินโดนีเซีย เมอร์เดกา ด้วยความกลัวพระเจ้าแต่องค์เดียวคือพระเจ้าสูงสุดเชื่อในพระเจ้าด้วยความเคารพซึ่งกันและกันร่วมกัน” สภาวะที่ทุกคนสามารถนับถือพระเจ้าของพวกเขาได้เช่นเขาต้องการให้ปราศจากความเห็นแก่ตัวในเรื่องศาสนา เมื่อต่อมากลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลามอ้างว่าชูการ์โนมิได้เข้าถึงจิตใจและเอกลักษณ์ของชาติอินโดนีเซียได้ซาบซึ้งพอ เพราะถ้าเขาได้กระทำดังนั้นแล้ว เขาจะพบศาสนาอิสลามแทนที่จะเป็นปรัชญาศาสนา เขาอ้างว่าแม้ว่าตัวเขาเป็นมุสลิม “การแสวงหาของข้าพเจ้ากลับไปสู่สมัยก่อนศาสนาอิสลามมีอยู่ ข้าพเจ้าค้นหาไปถึงสมัยฮินดูและก่อนฮินดู”

หลักการทั้งห้าข้อ (ปรัชญาศาสนา) นั้นเป็นที่ยอมรับกันในหมู่ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ว่าเป็นพื้นฐานของรัฐและรวมเข้าด้วยกันเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องหมายแห่งชาติ สิ่งนี้เป็นเรื่องสมัยใหม่ของนิยายพญาคูรุทที่เกี่ยวข้องกับนกออินทรีและนกพิณิกซ์ (นกในนิยายโบราณ เชื่อว่าเมื่อนกนี้มีอายุได้ห้าหรือหกร้อยปีกก็เผาตัวเองและเป็นหนุ่มใหม่) น้าของโอรสพระกฤษณะในเรื่องมหากาพย์ที่สามารถกล่าวสุนทรพจน์แบบมนุษยได้ ตราการูตาในตราตระกูลอินโดนีเซียสมัยใหม่มีปีกข้างละ 17 แฉก และมีหางแผ่เป็น 8 แฉก เป็นสัญลักษณ์ของวันประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย”

คำขวัญของประเทศอินโดนีเซียคือ “เอกภาพบนความแตกต่าง” โดยมีหลักปรัชญาศีล เป็นแนวทางในการอยู่ร่วม พระพุทธศาสนาเถรวาทจะดำรงอยู่ในในสังคมที่มีความต่างกันได้หรือไม่ นั่นเป็นเรื่องของอนาคต

2.7.3 บริบทพื้นที่ศึกษา

ประเทศอินโดนีเซียมีขนาดของพื้นที่และจำนวนประชากรถือเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียน ด้วยจำนวนประชากรถึง 243 ล้านคน และขนาดพื้นที่ที่รวมทั้งทะเลและแผ่นดินเข้าด้วยกันแล้วจะใหญ่กว่าทวีปยุโรปทั้งทวีป ไม่เพียงเท่านั้น อินโดนีเซียยังครอบครองความเป็นที่สูงสุดในอีกหลาย ๆ เรื่อง เช่น อินโดนีเซียเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นประเทศที่มีเกาะมากที่สุดในโลกถึง 17,000 เกาะ เรียงตัวเป็นแนวเดียวกันกับเส้นศูนย์สูตร ผลข้างเคียงของสภาพทางภูมิศาสตร์เช่นนี้ ก่อให้เกิดพื้นที่ป่าฝนเขตร้อนที่มีความสำคัญและมีความหลากหลายทางชีวภาพติดอันดับต้น ๆ ของโลก จนได้รับการเรียกขานว่าเข็มขัดมรกตแห่งเส้นศูนย์สูตร

และแม้ว่าศาสนาอิสลามจะเป็นร่มเงาใหญ่ของวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซีย ทว่า ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นหมู่เกาะและมีพื้นที่ใหญ่โต วัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นจึงได้รับการผสมผสานจนอินโดนีเซียมีวัฒนธรรมอันหลากหลายงดงาม

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศอินโดนีเซีย หากสืบสาวกันจริงจั้งแล้ว สามารถถอยไปได้ถึงช่วงก่อนพุทธศักราชประมาณ 2,500-4,500 ปี เมื่อกลุ่มชนชาติมาเลย์ ซึ่งมีเชื้อสายมองโกลลอยด์จากจีนตอนใต้ ยูนนาน และตังเกี๋ย เริ่มอพยพเข้าสู่ประเทศหมู่เกาะแห่งนี้ วัฒนธรรมของยุคหินใหม่ ยุคบรอนซ์ รวมทั้งภาษาออสโตรนีเซีย คือสิ่งที่ชนกลุ่มนี้นำติดตัวสู่อินโดนีเซีย รวมไปถึงฟิลิปปินส์ด้วย เมื่อลงหลักปักฐานและเกิดการผสมผสานทางเชื้อชาติกับชนเผ่าพื้นเมืองผ่านการแต่งงาน องค์ความรู้ วัฒนธรรม ประเพณี จึงถูกถ่ายทอดให้แก่ชาวพื้นเมือง เช่น วิธีปลูกข้าว การสร้างที่พักอาศัย กรรมวิธีการปั่นหม้อ ทอผ้า รวมทั้งการหาเลี้ยงชีพและการเดินทางในทะเล ความสามารถในการเดินเรือพาผู้คนเหล่านี้ไปไกลถึงเกาะมาดากัสการ์ ทางทิศตะวันตกและเกาะอีเจียน โพลินีเซียน ตลอดจนหมู่เกาะต่าง ๆ ทางทิศตะวันออก

ล่วงเลยถึงช่วงประมาณพุทธศักราช 400 การติดต่อค้าขายระหว่างพ่อค้าจากบริเวณจีนตอนใต้และหมู่เกาะอินโดนีเซียจึงเริ่มต้นขึ้น

ราว ๆ พุทธศตวรรษที่ 5 ชาวฮินดูจากอินเดียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มอพยพเข้ามาในอินโดนีเซีย นำภาษาสันสกฤตและภาษาปัลลวะเข้ามาเผยแพร่ วิวัฒนาการเป็นภาษาชวาเก่า ชาวใหม่และอักษรอินโดนีเซียอื่น ๆ ในเวลาต่อมาการหลั่งไหลสู่อินโดนีเซียของชาวฮินดูดำเนินต่อเนื่องจนถึงพุทธศตวรรษที่ 12 อิทธิพลและความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ของศาสนาฮินดูจึงขยายวงกว้างโดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูง เกิดจากการผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติในที่สุด วัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่ชาวอินโดนีเซียได้รับจากชาวฮินดู ได้แก่ สถาปัตยกรรม ปติมากรรม วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง ซึ่งปัจจุบันยังคงอยู่ในเกาะบาหลีและเกาะลอมบอกตะวันตก

ระหว่างปี พ.ศ.643-743 ก็ถึงคราวของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและเถรวาทจากอินเดียที่เผยแพร่เข้ามาในอินโดนีเซีย ซึ่งไม่ได้รับความนิยมมากนักในระยะแรก จนกระทั่งถึงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ปี พ.ศ. 1214 พุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองขึ้นมากโดยมีศูนย์กลางที่เมืองปาเล็มบัง ในเกาะสุมาตรา

และชาวตอนกลาง แต่เมื่ออิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยโรยแรงลงนับแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 13 พุทธศาสนาก็เริ่มโรยราตามลงไป

ปี พ.ศ. 1389 เกาะสุมาตราต้อนรับการเดินทางมาถึงเป็นครั้งแรกของชาวอาหรับในฐานะพ่อค้า ต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 1493 เช่นเดียวกับชาวอินเดียก่อนหน้า พวกพ่อค้าชาวอาหรับได้นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ด้วย โดยระยะแรกมีศูนย์กลางการเผยแพร่ศาสนาอิสลามอยู่ทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา แล้วค่อย ๆ ขยายออกไปทั่วประเทศในเวลาต่อมา แต่ก็ยังมีใช้ศาสนาหลักของผู้คนบนเกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียในตอนนั้น

กระทั่ง ระหว่างปี พ.ศ. 2050-2063 อาณาจักรฮินดูเข้าสู่ยุคตกต่ำและอาณาจักรมอสลิมเริ่มผงาดขึ้นมามีอำนาจในเกาะชวาตอนกลาง สุมาตรา สุลาเวสี กาลิมันตัน จนถึงอิเรียนตะวันตก ภาษามาเลย์ที่ชาวมุสลิมในบริเวณเหล่านี้ใช้อยู่จึงแพร่ขยายออกไปและกลายเป็นภาษาประจำชาติของอินโดนีเซียในที่สุด

ห้วงยามนั้น กรุงจาการ์ต้า เมืองหลวงอินโดนีเซียในปัจจุบันยังเป็นเพียงเมืองท่าเล็ก ๆ บนเกาะชวา มีชื่อว่า ซุนดาเคลปา ภายหลังถูกนายพลฟามาเตอีแห่งอาณาจักรเดมัตยัตครอง จึงถูกเปลี่ยนชื่อเป็นจาการ์ตา หมายถึงสถานที่แห่งชัยชนะ เพราะเป็นชัยชนะต่อชาวโปรตุเกส แต่ในปี พ.ศ. 2164 เมืองจาการ์ตาถูกเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นปัตตาเวีย เมื่อฮอลแลนด์เข้ายึดครองอินโดนีเซีย

หมู่เกาะต่าง ๆ ในอินโดนีเซียก่อนการมาถึงของชาวดัตช์หรือฮอลแลนด์ต่างดำรงตนเป็นแคว้นอิสระ และสิ้นสุดลงเมื่อฮอลแลนด์เข้าปกครอง ความสนใจหลัก ๆ ของฮอลแลนด์หรือถ้าจะพูดให้ถูกคือชาวยุโรปที่มีต่ออินโดนีเซียคือ เครื่องเทศ สำหรับชาวยุโรปในยุคโบราณและยุคกลาง เครื่องเทศมีใช้แค่อาหาร แต่เป็นสุดยอดอาหาร เป็นยา และเป็นเครื่องบ่งชี้สถานะทางสังคม เดิมทีการค้าขายเครื่องเทศในยุโรปถูกผูกขาดโดยพ่อค้าชาวอาหรับซึ่งเป็นมุสลิมทำให้เครื่องเทศในยุโรปมีราคาสูงและมีค่าไม่ต่างกับทองคำ มันคือเหตุผลที่ทำให้แคว้นต่าง ๆ ในยุโรปดิ้นรนแสวงหาเส้นทางเดินเรือและแหล่งเครื่องเทศเพื่อปลดแอกการค้าเครื่องเทศจากพ่อค้าชาวอาหรับ และผลลัพธ์ก็เป็นเช่นที่เห็น มันนำพาเรือปืนของชาวยุโรป ที่นอกจากชาวดัตช์แล้วยังมีสเปนแลโปรตุเกสมาสู่อินโดนีเซียเพื่อตามหาหมู่เกาะเครื่องเทศและเป็นจุดเริ่มต้นของอาณานิคมเมื่อดัตช์จัดตั้งบริษัทยูไนเต็ด ดัตช์ อีสต์ อินเดีย ในปี พ.ศ. 2145 และเข้าไปมีอิทธิพลเหนือผู้ปกครองท้องถิ่น ในที่สุดรัฐบาลฮอลันดาจึงเข้าปกครองอินโดนีเซียในรูปแบบอาณานิคมในปี พ.ศ. 2164

ฮอลแลนด์ปกครองอินโดนีเซียอยู่ราว ๆ 50 ปี เคำรารการต่อต้านจากประชาชนชาวอินโดนีเซียจึงเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2209 นำโดยสุลต่านฮานูดินแห่งโกลาและดำเนินเรื่อยมาถึง 100 ปี สงครามจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่ายหลัง เกิดการเซ็นสัญญาอมแพ้ในปี พ.ศ. 2310 ในปี พ.ศ. 2233-2367 บริษัทสหการค้าควบคุมหมู่เกาะโมลุกกะหรือมาลุก เพื่อเข้าควบคุมการค้าเครื่องเทศ

ระหว่างสงครามต่อต้านฮอลแลนด์ของชาวอินโดนีเซีย ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในจาการ์ตา ก็ได้ลุกฮือต่อต้านฮอลแลนด์ด้วยในปี พ.ศ. 2283 เนื่องจากไม่พอใจที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งในด้านเศรษฐกิจและในด้านอื่น ๆ แน่แน่นอนว่า ชาวอินโดนีเซียเข้าร่วมการต่อต้านครั้งนี้ ทว่าผลสรุปที่ได้ไม่ต่างกัน ชาวจีนถูกชาวฮอลแลนด์สังหารมากกว่า 10,000 คน

ในระยะเวลาเดียวกันนั้น ชาวยุโรปเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานและป้อมค่ายที่เมืองเบงกอลบนฝั่งตะวันตกของเกาะสุมาตรา แต่ยังไม่มียุทธการกันกระทั่งเกิดสงครามนโปเลียนในยุโรป เมื่อนโปเลียน

โบนาปาร์ตแห่งฝรั่งเศสเข้ายึดฮอลแลนด์ บริษัท บริติช อีสต์ อินเดีย จึงเข้าปกครองอินโดนีเซียแทนฮอลแลนด์ในช่วงสั้นๆ แต่ภายหลังเมื่อเนโปเลียนพ่ายแพ้แก่เหล่าพันธมิตรในยุโรป และสิ้นสุดอำนาจอย่างสมบูรณ์ในสงครามครั้งสุดท้ายที่วอเตอร์ลูในปี พ.ศ. 2358 อินโดนีเซียก็หวนคืนสู่มือฮอลแลนด์อีกครั้ง

ความพยายามกอบกู้เอกราช ปลดแอกจากฮอลแลนด์ของชาวอินโดนีเซีย เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง แต่ทุกครั้งจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของชาวอินโดนีเซีย ปี พ.ศ. 2451 ความพยายามกอบกู้เอกราชของอินโดนีเซียเกิดขึ้นอีกครั้ง คราวนี้แตกต่างไปจากเดิม เมื่อมีการก่อตั้งสมาคม Budi Utom หรือความบากบั่นอันสูงส่ง เป็นการรวมตัวกันของพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อสร้างข้อต่อรองในการเรียกร้องเอกราชจากฮอลแลนด์

ปี พ.ศ. 2467 เกิดสมคมนักศึกษาอินโดนีเซีย โดยมี ดร.โมฮัมหมัด ฮัตตา เป็นหัวหน้า ผู้ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญต่อการเรียกร้องเอกราชของอินโดนีเซียและเป็นรองประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียในอนาคต ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 ดร.โมฮัมหมัด ฮัตตา ได้ก่อตั้งองค์การสมาพันธ์โดยรวมเอาพรรคการเมืองของอินโดนีเซียทั้งหมดเข้าด้วยกัน

ในปีเดียวกันนั่นเอง ดร.ซูการ์โน และบุคคลชั้นนำอีกหลายคนของอินโดนีเซียได้ร่วมกันจัดตั้งพรรคชาตินิยมอินโดนีเซียขึ้น และใช้ภาษาบาฮาซาอินโดนีเซียเป็นภาษากลางในการติดต่อประสานงานและสนับสนุนนโยบายที่จะไม่ให้ความร่วมมือใด ๆ แก่เจ้าหน้าที่ปกครองของฮอลแลนด์ การเคลื่อนไหวดังกล่าวผลิตดอกออกผลและได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในกลุ่มเยาวชนก่อเกิดองค์การเยาวชนขึ้นในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินโดนีเซีย

ไม่ทันที่อินโดนีเซียจะกอบกู้เอกราชจากฮอลแลนด์สำเร็จ สงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ระเบิดขึ้นในยุโรป ในพากเอเชีย ญี่ปุ่นกระโดดเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะและเปิดสงครามมหาเอเชียบูรพาบุกยึดครองประเทศต่างๆ ในเอเชีย กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดอินโดนีเซียได้ระหว่างปี พ.ศ. 2485-2487 ระหว่างการยึดครองกองทัพญี่ปุ่นพยายามเอาใจชาวอินโดนีเซียด้วยการปล่อยตัวผู้นำทางการเมืองที่ถูกทางการฮอลแลนด์คุมขังไว้

ปี พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นพ่ายสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดสุญญากาศทางการเมืองขึ้นในอินโดนีเซีย เป็นโอกาสให้ชาวอินโดนีเซียภายใต้การนำของ ดร.ซูการ์โน และ ดร.โมฮัมหมัด ฮัตตา ประกาศเอกราชจากผู้ยึดครองไม่ว่าจะเป็นชาติใด ๆ ในวันที่ 17 สิงหาคม ปีเดียวกัน พร้อมประกาศหลักการแห่งรัฐ 5 ประการหรือหลักปัญจศีล (Pancasila) ได้แก่ 1. เชื่อมั่นในพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว 2. มวลมนุษยแห่งอารยะ 3. ชาตินิยม 4. ประชาธิปไตย 5. ความยุติธรรมของสังคม

และเป็นปี พ.ศ. 2488 อีกเช่นกันที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกของอินโดนีเซีย ดร.ซูการ์โนได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย และดร.โมฮัมหมัด ฮัตตาเป็นรองประธานาธิบดี

ทว่า หลังจากประกาศเอกราชไม่นาน อินโดนีเซียก็ต้องเผชิญการสู้รบอีกครั้ง เมื่อฮอลแลนด์อดีตประเทศเจ้าอาณานิคมไม่ยินยอมปล่อยมือและพยายามกลับเข้ามายึดครองอินโดนีเซียอีกครั้ง การสู้รบอย่างรุนแรงเกิดขึ้นบนเกาะสุมาตรา เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 ภายหลังจากชาวอินโดนีเซียถือเอาวันนี้เป็นวันวีรบุรุษแห่งชาติ

ประเทศเกิดใหม่อย่างอินโดนีเซียยังไม่พร้อมจะเผชิญสงครามรุนแรงเช่นนี้ ประธานาธิบดีซูการ์โนจำต้องหันไปใช้นโยบายสันติเป็นมิตรกับทุกประเทศ และแสวงหาการสนับสนุน

จากอังกฤษ เกิดเป็นข้อตกลงเมื่อปี พ.ศ. 2490 โดยฮอลแลนด์ยอมรับไต่ของอินโดนีเซียเหนือ เกาะชวา มาดูรา และสุมาตรา แต่ฮอลแลนด์กลับไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา และใช้กำลังทหารเข้ายึดครองอินโดนีเซียอีกครั้ง จับกุมประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีไปควบคุมตัวไว้

ในปี พ.ศ. 2492 ประเทศในเอเชียรวม 19 ประเทศ ประชุมร่วมกันที่กรุงนิวเดลี เรียกร้องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ บังคับให้ฮอลแลนด์ปล่อยตัวนักโทษการเมืองของอินโดนีเซียทั้งหมดและมอบอธิปไตยให้อินโดนีเซีย ภายในปี พ.ศ. 2493 แรงกดดันทำให้สหประชาชาติตกลงให้มีการหยุดยิงในอินโดนีเซียทั้งหมด พร้อมกับจัดให้มีการประชุมขึ้นที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในปี พ.ศ. 2492 ทำให้อินโดนีเซียได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2492 ยกเว้นเกาะอีเรียนจายาที่ยังคงอยู่ในการปกครองของฮอลแลนด์

อินโดนีเซียได้รับการขยายเขตแดนในภายหลังอีก 3 ครั้งคือ 1. เมื่ออีเรียนจายาได้เอกราชจากเนเธอร์แลนด์และผนวกดินแดนเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซีย ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2512 2. อินโดนีเซียผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออก อดีตอาณานิคมของโปรตุเกสเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2519 แต่ประชาคมโลกไม่รับรองการอ้างสิทธิ์นี้จนถึงปี พ.ศ. 2542 ติมอร์ตะวันออกก็แยกตัวเป็นประเทศอิสระจากอินโดนีเซีย 3.เดือนเมษายน พ.ศ. 2525 นานาชาติประกาศยอมรับอธิปไตยเหนือพื้นที่ทะเลซึ่งเชื่อมเกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน และให้พื้นที่ทะเลเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะของอินโดนีเซียในปี พ.ศ. 2526

อาณาเขตติดต่อของประเทศอินโดนีเซีย ทิศเหนือติดกับรัฐซาราวักและซาบฮาร์ของมาเลเซีย ทิศตะวันออกติดกับประเทศปาปัวนิวกินี ทิศตะวันตกจรดน่านน้ำของสหพันธรัฐมาเลเซีย มีช่องแคบมะละกาเป็นพรมแดนกั้นกลางระหว่างเกาะสุมาตราของอินโดนีเซียกับมาเลเซียและติดกับมหาสมุทรอินเดีย ทิศใต้ติดกับมหาสมุทรอินเดีย และทวีปออสเตรเลีย

สภาพภูมิศาสตร์ของอินโดนีเซีย เป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก แน่นอมน้ำมันล้อมรอบครองตำแหน่งประเทศที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอาเซียนด้วย อินโดนีเซียมีพื้นที่ทั้งสิ้น 5,070,606 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นดิน 1,904,443 ตารางกิโลเมตร และพื้นน้ำ 3,166,163 ตารางกิโลเมตร มีแนวชายแดนทางบกติดต่อกับ 3 ประเทศ รวมระยะทาง 2,830 กิโลเมตร ได้แก่ มาเลเซีย 1,782 กิโลเมตร ปาปัวนิวกินี 820 กิโลเมตร และติมอร์ตะวันออก 228 กิโลเมตร

อินโดนีเซียยังเป็นประเทศที่มีหมู่เกาะใหญ่น้อยรวมกันถึง 17,508 เกาะ แบ่งเป็น 4 ส่วนหลัก ๆ คือ 1. หมู่เกาะซุนดาใหญ่ ประกอบด้วย เกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะบอร์เนียว และเกาะสุลาเวสี 2. หมู่เกาะซุนดาน้อย ประกอบด้วย เกาะเล็ก ๆ ที่อยู่ทางตะวันออกของเกาะชวา ได้แก่ เกาะบาห์ลี เกาะลอมบอก เกาะซุมบาวา เกาะซุมบา เกาะฟลอเรส และเกาะติมอร์ 3.หมู่เกาะมาลุกูหรือโมลุกกะ หรือหมู่เกาะเครื่องเทศในประวัติศาสตร์ทางการค้าทางทะเล ตั้งอยู่ระหว่างเกาะสุลาเวสีกับอีเรียนจายา บนเกาะนิวกินี 4. อีเรียนจายาหรือปาปัว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของปาปัวนิวกินี ในบรรดาหมู่เกาะทั้งสิ้นมีเกาะใหญ่ 5 เกาะครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ของอินโดนีเซีย คือ 1.กะลิมันตัน มีพื้นที่ 28 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอินโดนีเซีย ครอบคลุมพื้นที่ 2 ใน 3 ของเกาะ (ส่วนที่เหลือคือ ประเทศมาเลเซียและบรูไน) 2. สุมาตรา มีพื้นที่ 24 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอินโดนีเซีย 3. ปาปัว มีพื้นที่ 22 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอินโดนีเซียครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันตกครึ่งหนึ่งของเกาะนิวกินี (อีกครั้งหนึ่งคือ ประเทศปาปัวนิวกินี) 4. สุลาเวสี มีพื้นที่ 10 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอินโดนีเซีย 5. ชวาและมาดูรา

มีพื้นที่ 7 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอินโดนีเซีย แต่มีประชากรอยู่อาศัยถึง 64 เปอร์เซ็นต์ของทั้งประเทศ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ ทั้ง 17,000 เกาะของอินโดนีเซียจึงมีลักษณะเป็นกำแพงธรรมชาติกั้นระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ทั้งยังเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างทวีปเอเชียกับออสเตรเลีย ช่องแคบสำคัญ ๆ ที่เป็นเส้นทางเดินเรือโลกมาตั้งแต่อดีตจึงอยู่ในการควบคุมของอินโดนีเซีย ได้แก่ ช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และช่องแคบลอมบอก

สภาพภูมิอากาศอินโดนีเซียมีสภาพภูมิอากาศแบบผสมผสานและเปลี่ยนแปลงไปตามภูมิภาค โดยทั่วไปมีอากาศร้อนชื้นแบบศูนย์สูตร แบ่งเป็น 2 ฤดู คือ 1. ฤดูแล้ง ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม 2. ฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เมษายน

การแบ่งเขตการปกครอง อินโดนีเซียแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 33 เขต ประกอบด้วย 28 จังหวัด และเขตปกครองพิเศษ 4 แห่ง และเขตพิเศษเมืองหลวง 1 แห่ง เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีเกาะมากที่สุดในโลก ประกอบไปด้วยเกาะใหญ่น้อยกว่า 17,000 เกาะ ขนานไปตามแนวเส้นศูนย์สูตรจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก จึงขอลำดัดเกาะไป ดังนี้

เกาะสุมาตรา ประกอบด้วย 9 จังหวัด และ 1 เขตปกครองพิเศษ ได้แก่ 1.จังหวัดสุมาตราเหนือ เมืองหลวงคือ เมดาน 2. จังหวัดสุมาตราใต้ เมืองหลวงคือ ปาเล็มบัง 3. จังหวัดสุมาตราตะวันตก เมืองหลวงคือ ปาดัง 4. จังหวัดเรียว เมืองหลวงคือ เปอกันbaru 5. จังหวัดจามบี เมืองหลวงคือ จามบี 6. จังหวัดเบงกูลู เมืองหลวงคือ เบงกูลู 7. จังหวัดลัมปุง เมืองหลวงคือ บันดาร์ลัมปุง 8. หมู่เกาะเรียว เมืองหลวงคือ ตันจุงปีนัง 9. หมู่เกาะบังกาเบลีตุง เมืองหลวงคือ ปังกัลปีนัง 10. เขตปกครองพิเศษอาจะห์ เมืองหลวงคือ บันดาร์อาจะห์

เกาะชวา ประกอบด้วย 4 จังหวัด 1 เขตนครหลวงพิเศษ และ 1 เขตปกครองพิเศษ ได้แก่ 1. จังหวัดชวากลาง เมืองหลวงคือ เซมารัง 2. จังหวัดชวาตะวันตก เมืองหลวงคือ บันดุง 3. จังหวัดชวาตะวันออก เมืองหลวงคือ สุราบายา 4. จังหวัดบันเตน เมืองหลวงคือ เซรัง 5. เขตนครหลวงพิเศษจาการ์ตา เมืองหลวงของประเทศอินโดนีเซีย 6. เขตปกครองพิเศษยอกยาคารตา เมืองหลวงคือ ยอกยาคารตา

หมู่เกาะซุนดาน้อย ประกอบด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดบาห์ลี เมืองหลวงคือ เดนปาซาร์ 2. จังหวัดนูซาเต็งการาตะวันออก เมืองหลวงคือ คูปัง 3. จังหวัดนูซาเต็งการาตะวันตก เมืองหลวงคือ มาตาราม

เกาะบอร์เนียว ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดกาลิมันตันตะวันตก เมืองหลวงคือ ปอนเตียนัค 2. จังหวัดกาลิมันตันกลาง เมืองหลวงคือ ปาลังการายา 3. จังหวัดกาลิมันตันใต้ เมืองหลวงคือ บันจาร์มาซิน 4. จังหวัดกาลิมันตันตะวันออก เมืองหลวงคือ ซามารินดา

เกาะสุลาเวสี ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดสุลาเวสีเหนือ เมืองหลวงคือ มานาโด 2. จังหวัดสุลาเวสีกลาง เมืองหลวงคือ ปาลู 3. จังหวัดสุลาเวสีใต้ เมืองหลวงคือ มากัสซาร์ 4. จังหวัดสุลาเวสีตะวันออกเฉียงใต้ เมืองหลวงคือ เกนดารี 5. จังหวัดสุลาเวสีตะวันตก เมืองหลวงคือ มามูจู 6. จังหวัดโกรอนตาโล เมืองหลวงคือ โกรอนตาโล

หมู่เกาะโมลุกกะ ประกอบด้วย 2 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดมาลุกู เมืองหลวงคือ อัมบอน 2. จังหวัดมาลุกูเหนือ เมืองหลวงคือ เตอร์นาตี

เกาะนิวกินี ประกอบด้วย 2 เขตปกครองพิเศษ ได้แก่ 1. จังหวัดปาปัว เมืองหลวงคือ จายาปุระ 2. จังหวัดปาปัวตะวันตก เมืองหลวงคือ มาโนกวารี

เมืองหลวงและเมืองสำคัญ จากการ์ตา (Jakarta) เป็นเมืองหลวงและเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย ในอดีตมีชื่อว่า ปัตตาเวีย (Batavia) ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะชวา มีพื้นที่ 650 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 10 ล้านคน เป็นศูนย์กลางด้านการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวได้ว่าจากการ์ตาเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย ที่มีทั้งโบสถ์และอาคารเก่าเป็นจำนวนมากที่เป็นภาพสะท้อนวัฒนธรรมอันเก่าแก่และความรุ่งเรืองแห่งอินโดนีเซีย รายนอกจากนี้ กรุงจากการ์ตายังมีพิพิธภัณฑสถานอีกหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอินโดนีเซีย พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์จากการ์ตา พิพิธภัณฑสถานหุ่นเชิด ฯลฯ และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกจำนวนมาก เช่น อนุสรณ์สถานแห่งชาติ (National Monument) สวนสัตว์รากูนัน (Ragunan) ย่านเมืองเก่าในจากการ์ตา Sea World และ Police Academy Show เป็นต้น มีสนามบินนานาชาติคือ Soekarno Hatta International Airport ตั้งตามชื่อของประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย และยังมีท่าเรือใหญ่ที่สุดของประเทศ คือ Tanjung Priok

สุราบายา (Surabaya) เมืองใหญ่อันดับ 2 ของประเทศ มีเนื้อที่ 331 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 33 เขต 163 แขวง อยู่ทางฟากตะวันออกของเกาะชวามีประชากรประมาณ 2.5 ล้านคน แต่จะเพิ่มเป็น 3 ล้านคน ในช่วงกลางวันเพราะมีคนจากชนบทและเมืองใกล้เคียงเข้ามาทำธุรกิจในสุราบายา ซึ่งทำให้เห็นว่าสุราบายาเป็นเมืองที่มีความสำคัญสูงสุดของจังหวัดชวาตะวันออก คู่เคียงกับกรุงจากการ์ตา และยังเป็นท่าเรือที่สำคัญของชวาตะวันออก ในยามที่ชาวอินโดนีเซียต้องร่วมกันต่อสู้เพื่อปกป้องบ้านเกิดไม่ว่าจะมาจากประเทศเจ้าอาณานิคมหรือจากญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเซียบูรพา ชาวสุราบายาเป็นต้องลุกขึ้นเป็นเรี่ยวแรงหลัก จนได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองแห่งวีรชน และเนื่องจากมีชาวจีนอาศัยอยู่ถึง 1 ใน 4 ที่นี้จึงมีวัดทางพุทธศาสนาและศาลเจ้าตามคติความเชื่อของคนจีนอยู่หลายแห่ง เช่น ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองมีวัดชื่อ Hok Teck Hian อายุ 300 ปี ภายในวัดยังมีศาลเจ้าเล็ก ๆ พระพุทธรูป รูปจำลองของลัทธิขงจื้อ และรูปจำลองของศาสนาฮินดูประดิษฐานรวมอยู่ด้วย ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของสุราบายาคือ หินชอล์ก ทำให้จังหวัดนี้มีชื่อเสียงด้านอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ทั้งยังมีหินอ่อน น้ำมัน และเกลือ นอกจากนี้ยังมีสนามบินนานาชาติจูอันดา (Juanda International Airport) และท่าเรือตันจิง เปร์ค (Tanjung Parak Port)

ยอกยาคาร์ตา (Yogyakarta) อยู่บนเกาะชวาด้านทิศใต้ นับเป็นศูนย์กลางด้านศิลปะและวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งของอินโดนีเซีย เป็นที่ตั้งของบุโรพุทโธ (Borobudur) หรือบุโรพุโธสตามการออกของชาวอินโดนีเซียเป็นพุทธสถานที่มีชื่อเสียงและสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งในภูมิภาคและยังมีพรัมบานัน (Prambanan) หมู่วิหารโบราณของศาสนาฮินดูพร้อมด้วยสนามบินนานาชาติอดีซุชิปโป (Adisucipto International Airport)

เรียว (Riau) อยู่บนเกาะสุมาตรา มีประชากร 5.4 ล้านคน พืชเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของเมืองคือ มะพร้าว ยางพารา ชา โกโก้ ไม้มีค่าต่าง ๆ และน้ำมันปิโตรเลียม ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของเรียวด้วย มีสนามบินสำคัญคือ สนามบินสุลต่านชะยารีฟ คาริม 2 (Saltan Syarif Kasim II Airport) และท่าเรือ Batu Ampar Port

เมดาน (Medan) เป็นเมืองหลวงและเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของเกาะสุมาตรา มีประชากรประมาณ 2.1 ล้านคน เมดานเป็นแหล่งเพาะปลูกใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย ทั้งปาล์ม น้ำมัน

ชา โกโก้ ยางพารา และยาสูบ นอกจากนี้ยังมีแหล่งพลังงานที่สำคัญอย่างน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ มีสนามบินนานาชาติกัวลาลามู (Kaulanamu International Airport) และท่าเรือเบลาวัน (Belawan Port)

จามบี (Jambi) อยู่บนเกาะสุมาตรา มีประชากรราว 2.5 ล้านคน พืชเศรษฐกิจหลัก และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ มะพร้าว โกโก้ ชา น้ำมันปิโตรเลียม ถ่านหิน ทองแดง สินค้าส่งออกสำคัญคือ ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์จากปาล์ม สนามบินหลัก คือ สนามบินสุลต่านทาฮา (Sultan Thaha Airport)

ปาเล็มบัง (Palembang) อยู่บริเวณทางใต้ของเกาะสุมาตรา พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ มะพร้าว ปาล์ม น้ำมัน พริกไทย ชา ยางพารา กาแฟ โดยยางพาราและกาแฟเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของปาเล็มบัง สนามบินหลักคือ Sultan Baharudin || Ariport และท่าเรือ Boom Baru Port

เดนปาซาร์ (Denpasar) คือเมืองหลวงของเกาะบาหลี (Bali) ซึ่งเป็นเกาะที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกรับรู้กันดีอยู่แล้วถึงความงดงามของธรรมชาติชายหาดแสนสวยงาม วัฒนธรรมประเพณีที่น่าหลงใหล และเหล่าทวยเทพแห่งศาสนาฮินดู เกาะแห่งนี้รองรับนักท่องเที่ยวปีละกว่า 1 ล้านคน แม้บางครั้งหนึ่งจะต้องเผชิญภัยก่อการร้าย แต่ก็ไม่เคยทำให้บาหลีเสื่อมมนต์ขลังนานเกินไป สนามบินนานาชาติในเมืองนี้คือ สนามบินนานาชาติงูราห์ราย (Ngurah Rai International Airport)

บันดุง (Bandung) เป็นเมืองสำคัญของจังหวัดชวาตะวันตก ห่างจากจาการ์ตา ประมาณ 180 กิโลเมตร เป็นเมืองใหญ่อันดับ 3 ของอินโดนีเซีย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 768 เมตร ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 บันดุงถือเป็นศูนย์กลางของชาวดัตช์ มีชาวดัตช์อาศัยอยู่ 150,000 คน จนถูกขนานนามว่า ปารีสแห่งชวา เมืองนี้ถูกโอบล้อมด้วยภูเขาไฟตังกูบันปราฮู (Tangkuban Perahu) ซึ่งเป็นภูเขาไฟที่สูงที่สุดในชวาตะวันตกมีความสูงถึง 1,830 เมตร แม้จะมีภูเขาไฟอยู่หลายแห่ง บันดุงก็เป็นเมืองที่มีอากาศเย็นสบายและธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้ได้รับสมญาว่าเมืองแห่งดอกไม้

ตราแผ่นดิน ตราแผ่นดินของอินโดนีเซียเป็นรูป Garuda หรือ ครุฑสีทอง มีชื่อว่า พญาครุฑปญจศีล เปรียบเหมือนพลังและความยิ่งใหญ่ของชาติ ในกรงเล็บทั้งสองข้างของครุฑจับริ้วผ้าที่มีถ้อยคำว่า Bhinneka Tunggal Ika มีความหมายว่า ความเป็นหนึ่งเดียวในความหลากหลาย ปีกของครุฑประดับด้วยขนนกข้างละ 17 เส้น ที่หางอีก 8 และอีก 45 ที่แผงคอ ตัวเลขเหล่านี้เชื่อมโยงถึงวันประกาศอิสรภาพของประเทศอินโดนีเซียคือ วันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เหตุที่ตรานี้ได้ชื่อว่า พญาครุฑปญจศีล เพราะสัญลักษณ์ทั้งห้าในโลโก้ที่ประดับที่หน้าอกครุฑบรรจุสัญลักษณ์อันเป็นหลักการทางการเมือง 5 ข้อ หรือ หลักปญจศีล (Pancasila) ของอินโดนีเซียซึ่งเป็นหลักการที่ซูการ์โน ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียเสนอเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2488 และยังคงยืนยงอยู่จวบจนปัจจุบัน ตราดังกล่าวออกแบบโดยสุลต่านฮามิดที่ 2 แห่งปอนตียานัก (Sultan Hamid || of Pontianak) และประกาศใช้เป็นตราแผ่นดินของอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493

คำว่า Pancasila หรือหลักปญจศีล มาจากการผสมคำสันสกฤต 2 คำ คือ Panca แปลว่า ห้า และ Sila หมายถึง หลักการ Pancasila จึงเป็นหลักการห้าข้อที่แยกจากกันไม่ได้และสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับชาวอินโดนีเซีย โดยสัญลักษณ์ทั้งห้าในโลโก้หมายถึง 1. ดาว หมายถึง การเชื่อในพระเจ้าเพียงองค์เดียว 2. ห่วงโซ่ คือ ความเป็นมนุษย์ผู้เจริญและมีอารยะ 3. ต้น Banyan สื่อถึงความเป็นหนึ่งเดียวของอินโดนีเซีย 4. กระติงป้าชวา หรือ Banteng หมายถึง ความเป็นประชาธิปไตยที่

จะนำทางสู่ความเป็นเอกภาพและการปรึกษาหารือ เหตุที่กระทิงป่าซาถูกเลือกเนื่องจากมันถูกมองว่าเป็นสัตว์สังคม 5.ข้าวและฝ้าย เป็นตัวแทนของความยุติธรรมทางสังคม

ประชากร อินโดนีเซียมีประชากรประมาณ 243 ล้านคน ถือว่ามากที่สุดในอาเซียน และมากเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจากจีน อินเดีย และสหรัฐอเมริกา โดยประชากร 64 เปอร์เซ็นต์อาศัยอยู่บนเกาะชวา ประชากรส่วนใหญ่เกือบ 90 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาอิสลาม สถิติอัตราการเพิ่มของประชากรในปี 2550 เท่ากับ 1.213 เปอร์เซ็นต์ คนอินโดนีเซียเกือบครึ่งหนึ่งหรือ 41.7 เปอร์เซ็นต์มีเชื้อชาติชวา รองลงมาคือ ชาวซุนดา 15.4 เปอร์เซ็นต์ ชาวมาเลย์ 3.4 เปอร์เซ็นต์ ชาวมาดูริส 3.3 เปอร์เซ็นต์ ชาวบาตัก 3 เปอร์เซ็นต์ ชาวมินังกาเบา 2.7 เปอร์เซ็นต์ ชาวเบตาวิ 2.5 เปอร์เซ็นต์ ชาวบูกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์ ชาวบันเทน 2.1 เปอร์เซ็นต์ ชาวบันจารี 1.7 เปอร์เซ็นต์ ชาวบาหลิ 1.5 เปอร์เซ็นต์ ชาวซาเซก 1.3 เปอร์เซ็นต์ ชาวมากัสซาร์ 1 เปอร์เซ็นต์ ชาวเซรีบอน 0.9 เปอร์เซ็นต์ ชาวจิน 0.9 เปอร์เซ็นต์ และยังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อีกกว่า 300 กลุ่ม ที่กระจายอยู่ทั่วอินโดนีเซีย เช่น ชาวฮินดู เต็งเกอร์บนเกาะชวา ชาวบาตัก ชาวมินังกาเบา บนเกาะสุมาตรา หรือชาวต้ายัก คนพื้นเมืองดั้งเดิมของเกาะบอร์เนียว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้รวมกันคิดเป็น 16.1 เปอร์เซ็นต์ของชาวอินโดนีเซีย

ด้วยความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์บวกกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นหมู่เกาะและกว้างใหญ่ ในอดีตการติดต่อระหว่างกันของผู้คนแต่ละท้องถิ่นเป็นเรื่องยากลำบาก ทำให้วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตในแต่ละพื้นที่ถูกส่งสมจนมีลักษณะเฉพาะตัว ทำให้ชาวอินโดนีเซียที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองก็มีวิถีชีวิตแตกต่างออกไปตามรูปแบบการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนเกาะชวาและบาหลิ ซึ่งยังความศรัทธาในศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ จึงมีวัฒนธรรมที่เน้นในเรื่องคุณค่าทางจิตใจและสังคม เกิดการพัฒนาศิลปะที่อิงแอบกับศาสนาจำนวนมาก โดยเฉพาะนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ ผู้คนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของศาสนาตนและเคารพบุคคลตามฐานะของบุคคลนั้น ๆ 2. กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งทะเลของเกาะต่าง ๆ ประกอบอาชีพค้าขายรูปแบบวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม กลุ่มนี้มักเป็นนักธุรกิจในสังคมอินโดนีเซียยุคใหม่ และได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความรู้ทางศาสนาและกฎหมาย 3. กลุ่มที่ยังมีความล้าหลัง อาศัยตามบริเวณเทือกเขาในส่วนลึกของประเทศ ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ ทำการเกษตร ซึ่งรัฐบาลอินโดนีเซียพยายามเข้าไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้

ภาษา สภาพภูมิประเทศที่เป็นหมู่เกาะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อินโดนีเซียมีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองหลากหลายกลุ่ม ความหลากหลายดังกล่าวสะท้อนผ่านทางภาษาพื้นเมืองที่มีอยู่มากกว่า 583 ภาษา มีภาษาท้องถิ่นที่มีคนพูดได้เกิน 1 ล้านคนอยู่ถึง 13 ภาษา โดยภาษาชวามีคนพูดมากที่สุด 45 เปอร์เซ็นต์ ภาษาซุนดานีส 14 เปอร์เซ็นต์ ภาษามาดูริส 7.5 เปอร์เซ็นต์ ภาษาโคสทัล มาเล 7.5 เปอร์เซ็นต์ และภาษาอื่น ๆ อีก 26 เปอร์เซ็นต์ แต่ภาษาที่เป็นภาษาราชการและชาวอินโดนีเซียใช้ส่วนใหญ่คือ ภาษาบาฮาซา อินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) ซึ่งดัดแปลงมาจากภาษามาเลย์ ภาษาบาฮาซา อินโดนีเซีย จัดเป็นภาษามาเลย์สมัยใหม่ หยิบยืมคำศัพท์มาจากภาษาต่าง ๆ มากมาย เช่น ภาษาสันสกฤต ภาษาอาหรับ รวมถึงภาษาเปอร์เซีย และภาษาฮิบรูด้วย ภาษาดัตช์ ภาษาโปรตุเกส ภาษาจีน และภาษาตระกูลออสโตรนีเซียนอื่น ๆ ซึ่งเป็นรากฐานคำศัพท์ส่วนใหญ่ของภาษาบาฮาซาที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นจุดเชื่อมระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก เป็นเส้นทาง

เดินเรือระดับโลก และเป็นชุมทางการค้ามาตั้งแต่ยุคโบราณ เมื่อแผ่นดินอินโดนีเซียต้องปะทะและ
 สัมผัสกับผู้คนต่างเผ่าหลายพันศักราชที่ทยอยเข้ามาใช้จึงเกี่ยวโยงกับประเทศที่มีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ
 รวมถึงศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เช่น คำยืมจากภาษาโปรตุเกสกลายเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป อันเป็น
 ผลจากการที่ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปกลุ่มแรกที่มาถึงหมู่เกาะเครื่องเทศ หรือคำยืมจากภาษาจีนก็
 มักเป็นคำเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งของที่มาจากจีน ขณะที่คำยืมจากภาษาดัตช์คือ ผลพวงจากการที่
 อินโดนีเซียเคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์มาก่อน ส่วนภาษาสันสกฤตที่อยู่ในภาษาบาฮาซา
 อินโดนีเซีย คือคำที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธฮินดู มีทั้งที่ยืมมาโดยตรงและยืมผ่านภาษาชวา และ
 กลายเป็นพื้นฐานของคำศัพท์ภาษาบาฮาซาอินโดนีเซีย กระทั่งไม่รู้สึกว่าเป็นคำศัพท์จาก
 ภาษาต่างประเทศ ขณะที่คำยืมจากภาษาอาหรับได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม

ศาสนา แรกเริ่มเดิมที อินโดนีเซียมิได้แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้ อิทธิพลจากสองอารยธรรมใหญ่คือ จีนและอินเดียแผ่คลุมคาบสมุทรวา ศาสนา
 พุทธและฮินดูเคยดำรงสถานะศาสนาหลักของผู้คนในอดีต แต่ความเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญ ศาสนา
 อิสลามจึงเดินทางมาพร้อม ๆ กับกลุ่มพ่อค้าชาวอาหรับมุสลิม ผู้ครอบครองเส้นทางเดินเรือ แล้ว
 ศาสนาอิสลามก็ค่อยเผยแผ่ออกไปจนทั่วคาบสมุทรวา มีหลักฐานบางแหล่งระบุว่า กลุ่มพ่อค้า
 อาหรับมุสลิมอาจเคยตั้งถิ่นฐานอยู่ริมฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะสุมาตราตั้งแต่ปี พ.ศ. 1227
 และมีอำนาจสูงสุดในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 19 อย่างไรก็ตาม ณ ห้วงเวลานั้น กษัตริย์ผู้ปกครอง
 อินโดนีเซียก็ยังมิได้นับถือศาสนาอิสลามแต่อย่างใด จวบจนกระทั่งราว ๆ พุทธศตวรรษที่ 20-21
 ศาสนาอิสลามจึงได้ยกสถานะเป็นศาสนาประจำชาติในที่สุด นักประวัติศาสตร์ชาวอินโดนีเซียบางคน
 เคยวิเคราะห์ปัจจัยการขยายตัวของศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียว่า ผู้นับถือศาสนาอิสลามถือเป็น
 สาวกและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อพระเจ้าโดยมิต้องผ่านสื่อกลางอย่างนักบวชเช่นในศาสนาพุทธ
 และฮินดูแม้ว่าชาวมุสลิมจะมีผู้นำทางศาสนา แต่ก็มาจากการแต่งตั้งขึ้นเองของชุมชน อีกทั้งศาสนา
 อิสลามถือว่ามุสลิมทั่วโลกเป็นพี่น้องกัน เหตุผลทั้งสองประการข้างต้นจึงสอดคล้องกับชีวิตพ่อค้าที่
 ต้องร่อนเร่และฝากชะตากรรมไว้กับคลื่นลม เพราะความเป็นมุสลิมทำให้เหล่าพ่อค้าอุ่นใจมากขึ้น เมื่อ
 รู้ว่ามีพี่น้องมุสลิมกระจายอยู่ทั่วไปอีกทั้งไม่ต้องปล่อยชะตาชีวิตของตนไว้ในมือนักบวช แต่มอบไว้ใน
 อุ้งหัตถ์แห่งพระเจ้าโดยตรง และด้วยประชากรกว่า 240 ล้านคน หรือเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์นับถือ
 ศาสนาอิสลาม อินโดนีเซียจึงเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยมีผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกาย
 โปรเตสแตนต์ ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 3 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตสุมาตราเหนือ
 สุลาเวสีเหนือ และอีเรียนจายา แบ่งเป็นชาวคาทอลิกประมาณ 1 ล้านคน และชาวโปรเตสแตนต์
 ประมาณ 2 ล้านคน ที่เหลือเป็นผู้นับถือศาสนาฮินดู 2 เปอร์เซ็นต์ และศาสนาพุทธ 1 เปอร์เซ็นต์
 โดยเฉพาะเกาะบาหลีที่ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาฮินดู วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งปลูกสร้าง
 ทางศาสนาจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว บวกกับท้องทะเลที่งดงาม จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวติด
 อันดับโลก โดย 5 ศาสนาดังกล่าวเป็นศาสนาที่ทางการอินโดนีเซียให้การรับรอง และประชากรที่เหลือ
 อีก 1 เปอร์เซ็นต์เป็นผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ

อินโดนีเซียมีประชากรที่นับถือหลายศาสนามาตั้งแต่ยุคอดีต การกระทบกระทั่ง
 ระหว่างศาสนาก็เลียงไม่ได้ แต่ความขัดแย้งระหว่างศาสนาไม่เคยดำรงอยู่นาน ประวัติศาสตร์
 อินโดนีเซียแสดงถึงการประนีประนอมยอมรับกันระหว่างศาสนาต่าง ๆ มาตลอดเวลาพันกว่าปี ซึ่งหากใช้กลุ่ม

ประเทศอาหรับหรือตะวันออกกลางจุดกำเนิดของศาสนาอิสลามเป็นมาตรวัด อินโดนีเซียคงต้องถูกจัดกลุ่มให้เป็นมุสลิมสายกลาง ที่ไม่มีแนวคิดสุดขั้ว ส่วนหนึ่งเป็นผลจากความห่างไกลจากอารยธรรมอาหรับมาก อิทธิพลต่าง ๆ จึงไม่ถูกส่งต่อมาอย่างเข้มข้นนัก ซ้ำยังเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ก่อน บวกกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นหมู่เกาะและมีชนกลุ่มน้อยจำนวนมาก ปัจจุบันอินโดนีเซียจึงมิได้ประกาศให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติแต่อย่างใด เนื่องจากรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนา ศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียจึงมีลักษณะเฉพาะที่เอื้อให้ทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันได้

การศึกษาระบบการศึกษาในโรงเรียนของอินโดนีเซีย ประกอบด้วย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาขั้นมัธยมและการศึกษาระดับสูง และยังมีการศึกษาก่อนวัยเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็ก การศึกษาขั้นพื้นฐานของอินโดนีเซียกินเวลา 9 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการสร้างเสริมทักษะพื้นฐานให้แก่ ผู้เรียนเตรียมความพร้อมในฐานะปัจเจกชน ประชาชน และมนุษยชาติ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้จัดแบ่งโรงเรียนเป็น 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป (General Primary School) และโรงเรียนประถมศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการ (Special Primary School for Handicapped Children) ระบบการศึกษาของอินโดนีเซียตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาไว้ว่า 1. พัฒนาความรู้ของนักเรียนสำหรับการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้นและเพื่อพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศาสตร์แขนงต่าง ๆ 2. พัฒนาความสามารถของนักเรียนในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

โรงเรียนมัธยมศึกษาของอินโดนีเซีย แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 6 แบบ เพื่อผลิตนักเรียนตามความต้องการของผู้เรียนในอนาคต ดังนี้ 1. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั่วไป เป็นการเตรียมความรู้และพัฒนาทักษะสำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป 2. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาทางวิชาชีพ สามารถแยกการศึกษานี้ออกเป็น 6 กลุ่ม ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรรมและการป่าไม้ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ธุรกิจและการจัดการ ความเป็นอยู่ของชุมชน การท่องเที่ยว และศิลปหัตถกรรม 3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้านศาสนา 4. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้านการบริการ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความรู้ความสามารถสำหรับผู้ที่จะเข้าเป็นพนักงานหรือข้าราชการ 5. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่พิการทางร่างกายและหรือจิตใจ 6. การศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรีใช้เวลาเรียน 3-4 ปี ปริญญาโท 2 ปี และปริญญาเอก 3 ปี สถาบันที่ให้การศึกษาระดับสูงนี้มีลักษณะเป็นสถาบันวิชาการ โพลีเทคนิค สถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม ยังมีสิ่งที่ยกข้อสงสัยปัญหาความไม่สมดุลในการจัดการศึกษาของอินโดนีเซีย เนื่องจากอินโดนีเซียมีประชากรจำนวนมากที่สุดในอาเซียนคือ 243 ล้านคน แต่มีผู้เข้าสู่การศึกษาขั้นสูงหรือระดับปริญญาตรีขึ้นไปประมาณ 4.8 ล้านคนเท่านั้น ทั้งกลุ่มคนเหล่านี้ก็สนใจที่จะศึกษาต่อในต่างประเทศเพื่อสร้างโอกาสในการทำงาน เคยมีผลสำรวจระบุว่า นายจ้างในอินโดนีเซียยินดีรับผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศมากกว่าผู้จบในประเทศ ค่านิยมแบบนี้จึงผลักดันให้เยาวชนอินโดนีเซียต้องออกไปศึกษาต่อขั้นสูงในต่างประเทศแทน

อาชีพ อาชีพหลักของประชาชนอินโดนีเซีย ได้แก่ 1. การเพาะปลูก ผลิตผลที่สำคัญ ทำรายได้อีกกับประเทศ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด มันเทศ ยางพารา มะพร้าว และน้ำตาล 2. การทำป่าไม้ อินโดนีเซียมีพื้นที่ป่าประมาณ 114 ล้านเฮกตาร์ และนโยบายของรัฐบาลสนับสนุนการผลิตไม้แปรรูป จึงเป็นอาชีพสำคัญอาชีพหนึ่งของประชาชน 3. การประมง แม้อินโดนีเซียจะเป็นเกาะ แต่อชีพทางการประมงยังไม่ค่อยเจริญ ประชาชนที่มีอาชีพประมงก็เป็นประชาชนที่อยู่ตามชายฝั่งทะเล เครื่องมือทางประมงยังไม่พัฒนาเท่าที่ควรส่วนใหญ่เป็นการประมงขนาดย่อม 4. การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงเกือบทุกชนิด แต่ที่นิยมกันมากและมีปริมาณการผลิตสูง ได้แก่ วัวเนื้อ วัวนม ควาย แพะ และแกะ 5. การทำเหมืองแร่ เป็นอาชีพสำคัญของประชากรชาวอินโดนีเซีย เพราะประเทศอินโดนีเซียอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น เหมืองแร่กำมะถัน 6. การอุตสาหกรรม อินโดนีเซียมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภทที่สำคัญ ๆ ได้แก่ โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูป โรงงานผลิตเครื่องมือทางการเกษตร โรงงานยาสูบ โรงงานอุตสาหกรรมไม้แปรรูป โรงงานเครื่องหนัง โรงงานปูนซีเมนต์ โรงงานผลิตรถยนต์ และโรงงานผลิตเครื่องบิน

วัฒนธรรมการกิน ศาสนาอิสลามบัญญัติให้ชาวมุสลิมห้ามรับประทานเนื้อหมูเพราะเห็นว่าเป็นสัตว์ที่สกปรก อาหารการกินของชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่จึงไม่มีเนื้อหมู แต่ก็ได้หมายความว่าไม่มีการกินเนื้อหมูในอินโดนีเซียเลย ในถิ่นที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ค่อนข้างมาก เช่น เมืองปอนเตียนัก ในจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก สามารถพบเห็นอาหารที่ทำจากเนื้อหมูได้พอสมควร อาหารอินโดนีเซียจึงมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นถือว่ามีความหลากหลายของอาหารสูง โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและต่างประเทศเพราะตลอดประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียเกี่ยวข้องกับการค้าเรือยมา อาหารทางภาคตะวันออกของอินโดนีเซียคล้ายคลึงกับอาหารชาวโพลีเนเซียน (Polynesian) และชาวเมลานีเซียน (Melanesian) คือ มีการใช้กะทิ หรือ Santen เป็นส่วนผสมหลักซึ่งส่งอิทธิพลกับอาหารในภูมิภาคอาเซียนด้วย เช่นเดียวกับผู้คนในภูมิภาคนี้ ข้าวหรือนาซี คือ อาหารหลักของชาวอินโดนีเซีย นาซี ปาดัง และนาซี โกเร็ง เป็นอาหารจำพวกข้าวที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด หากเปรียบเทียบกับอาหารไทย นาซี ปาดังก็คือข้าวแกง ร้านที่ขายนาซี ปาดัง จะมีกับข้าวหลายชนิดให้เลือก คนขายจะตักกับข้าววางบนข้าวและราดด้วยน้ำแกงข้น ๆ ส่วน นาซี โกเร็ง หมายถึง ข้าวผัด โดยส่วนใหญ่เป็นข้าวผัดเนื้อหรือไก่พร้อมเครื่องใน สิ่งที่ทำให้อาหารอินโดนีเซียโดดเด่นไม่เหมือนใครก็คงเป็นกลิ่นที่ได้จากเครื่องเทศนานาชนิด อย่าลืมน้ำมันหมูกะหรือมาลุกก็คือหมูเคาะเครื่องเทศในอดีต จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่คนอินโดนีเซียจะนิยมบริโภคอาหารรสจัด และอบอวลด้วยกลิ่นฉุนจัดจ้านจากบรรดาเครื่องเทศ ขณะที่อาหารทะเลกลับไม่เป็นที่นิยมรับประทานเนื่องจากเป็นสัตว์ไม่มีเลือดซึ่งขัดต่อข้อห้ามของศาสนา อาหารทะเลจึงเป็นที่นิยมในกลุ่มชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีนและนักธุรกิจต่างชาติเป็นหลัก อาหารผัดประเภทอื่น ๆ เช่น หมี่ โกเร็ง คำว่า Mie Goreng ในภาษาอินโดนีเซีย แปลว่า หมี่ผัด เมื่อนี้มีขายอยู่ทั่วไปในอินโดนีเซียและประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งดัดแปลงมาจากบะหมี่ผัดเซาแมน (Chow Mein) ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในอินโดนีเซีย ปรงโดยนำเส้นหมี่มาต้มจนสุก ผัดกับกระเทียมหัวหอมใหญ่ ใส่เนื้อสัตว์ เช่น กุ้ง ปลา ไก่ หรือเนื้อวัว แล้วปรุงรสด้วยน้ำมันหอย น้ำตาล และเกลือ

กินตามหลักศาสนา หลักการของศาสนาอิสลาม บัญญัติให้มุสลิมทุกคนเว้นการบริโภคซากสัตว์ (สัตว์ไม่ได้เชือดตามหลักการอิสลามยกเว้นปลาและตั๊กแตน) สัตว์ที่ตายเอง เนื้อสุกร

และสัตว์ใด ๆ ที่ถูกเชือดถูกประหารโดยการขออนุญาตจากผู้ที่มีไชอัลเลาะห์ รวมถึงสัตว์พาหนะและสัตว์เลี้ยง เช่น ลา แมว สุนัข สัตว์เลี้ยงคาน สัตว์ประเภทนกที่ใช้ตีนส่งอาหารใส่ปาก เช่น แร้งเหยี่ยว กา และสัตว์ที่บริโภคเนื้อสัตว์ด้วยกัน เช่น เสือ สิงโต เป็นต้น การห้ามบริโภคเนื้อสัตว์ที่ถูกฆ่าโดยผู้ที่ไม่ใช่เป็นอิสลามเนื่องจากศาสนาอิสลามถือว่าพระเจ้าคือเจ้าชีวิต แม้จะเป็นสัตว์ที่ยอมให้เป็นอาหารมนุษย์ แต่มนุษย์จะบริโภคได้ก็แต่เลือดเนื้อของสัตว์เท่านั้น ส่วนชีวิตของสัตว์ยังเป็นของพระเจ้า ดังนั้น เมื่อจะฆ่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารจึงต้องขออนุญาตจากพระเจ้าเสียก่อน ยกเว้นปลาและสัตว์น้ำ ซึ่งตามกฎสถานะของพระเจ้า ถือว่าสัตว์ประเภทนี้จะตายเองเมื่ออยู่บนบก ซึ่งถือเป็นเครื่องมือของพระเจ้าประเภทหนึ่ง สำหรับพืชและเครื่องดื่มทุกชนิดที่ไม่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ชาวมุสลิมสามารถบริโภคได้ แต่ถ้าสิ่งดังกล่าวปนเปื้อนสิ่งสกปรกตามหลักศาสนาอิสลาม คือ สุนัขสุกร สุรา ซากสัตว์ (สัตว์ไม่ได้เชือดตามหลักการอิสลามยกเว้นปลาและตักแตน) เลือด น้ำเหลือง น้ำหนอง สิ่งขับถ่าย นมลา นมแมว นมสุกร จะกลายเป็นอาหารต้องห้ามทันที

การแต่งกาย ผ้าบาติก นับเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ที่ทำให้นึกถึงอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผ้าที่มีตำนานสืบสานมาอย่างยาวนาน และมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยการทำให้ผ้าบาติกในระยะแรกคงทำกันเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูงหรือทำเฉพาะในวังแต่ก็มีผู้ให้ความเห็นขัดแย้งว่า น่าจะเป็นศิลปะพื้นบ้านด้วยเช่นกัน ผู้ที่ทำผ้าบาติกมักจะเป็นผู้หญิง และทำหลังจากว่างการทำนา ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ชาวชวาได้ปรับปรุงวิธีการทำผ้าบาติก แก้ไขวิธีการผสมสี โดยวิวัฒนาการมาจากความรู้ดั้งเดิม ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 การทำผ้าบาติกผูกขาดโดยสุลต่าน และถือว่าการทำผ้าบาติกเป็นศิลปะในราชสำนักโดยมีสตรีในราชสำนักเป็นผู้ผลิต ผ้าบาติกในยุคนี้เรียกว่า “คราทอน” (Kraton) เป็นผ้าบาติกที่นิยมเขียนด้วยมือ (Batik Tulis) แต่เมื่อผ้าบาติกได้รับความนิยมมากขึ้น การทำผ้าบาติกจึงได้ขยายวงกว้างมากขึ้น การผูกขาดโดยครอบครัวสุลต่านก็สิ้นสุดลง และศิลปะการทำผ้าบาติกได้อย่างแพร่หลายไปสู่ประชาชนได้ทั่วไป

วิถีชีวิต ดังที่กล่าวย้าเสมอถึงอิทธิพลของศาสนาอิสลามที่ส่งผลต่อทุกมิติของสังคมอินโดนีเซีย วิถีชีวิตชาวอินโดนีเซียคืออีกมิติหนึ่งที่ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลสูงตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งจะเห็นได้จากการลำดับญาติในครอบครัว ดังนี้ กรณีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงที่สมรสแล้วต้องออกจากตระกูลของตนเองมาเป็นสมาชิกในครอบครัวของฝ่ายชาย ลูกที่เกิดมาก็ถือเป็นสมาชิกในครอบครัวของฝ่ายชาย กรณีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวสืบเชื้อสายทางฝ่ายหญิง ถ้าสามีและภรรยาได้อยู่ในครอบครัวเดิมของตน ลูกที่เกิดจากสมาชิกในครอบครัวของมารดาถือเป็นสมาชิกในครอบครัวของมารดา กรณีบิดามารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว สืบเชื้อสายทางฝ่ายชายและหญิง แม้บางกรณีฝ่ายหญิงจะมีฐานะเหนือกว่า ก็ไม่อาจมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายชายได้ทุกอย่าง กรณีการสมรส ชาวอินโดนีเซียถือปฏิบัติตามประเพณีและบทบัญญัติของกฎหมายมุฮัมมัด การหย่าร้างตามกฎหมายนี้ให้สิทธิฝ่ายชายเป็นผู้บอกเลิก แม้การบอกเลิกไม่มีเหตุผลรองรับก็ตาม

ประเพณีและวันสำคัญ ประเพณีของชาวอินโดนีเซียอิงแอบอยู่กับหลักศาสนาเป็นหลัก แต่ด้วยเป็นประเทศที่มีเกาะจำนวนมาก ประเพณีต่าง ๆ จึงมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น 1. วันตรุษอิดิลฟิตรี หรือวันฮารี รายอ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวมุสลิม ตรงกับวันแรกของเดือนสิบในปฏิทินมุสลิม หรือประมาณเดือนสิงหาคม-กันยายนของทุกปี และเป็นวันสิ้นสุดการถือศีลอด ชาวมุสลิมในอินโดนีเซียจะจัดพิธีฉลองอย่างยิ่งใหญ่ติดต่อกันเป็นเวลา 2 วัน 2 คิน

2. วันขึ้นปีใหม่ฮินดู หรือวันนีเยปี (Nyepi) เป็นวันที่ชาวบาหลิสันับถือศาสนาอิสลาม ฮินดู จะงดการประกอบกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการก่อไฟหุงหาอาหาร การเดินทาง หรือการเล่นบันเทิงใด ๆ และทำจิตใจให้สงบนิ่งเพื่อการต้อนรับศักราชใหม่ ซึ่งเรียกว่า วันเข้าเจียบ นอกจากนี้ก็จะมีการทำบุญบูชาเทพต่าง ๆ ตามคติฮินดูก่อนวันขึ้นปีใหม่ 1 วัน รวมทั้งมีการประกอบพิธีไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากบ้าน วันนีเยปีจะถูกกำหนดขึ้นตามปฏิทินจันทรคติของชาวบาหลิสัน ซึ่งในแต่ละปีจะไม่ตรงกัน 3. วันอิดูอัธฮา (Idil Adha) งานเฉลิมฉลองในช่วงเดือนพฤศจิกายน ภายหลังจากเสร็จสิ้นพิธีฮัจญ์ ชาวมุสลิมในอินโดนีเซียจะนิยมทำพิธีฆ่าสัตว์ใหญ่อย่างวัว ควาย แพะ หรือแกะ เพื่อให้ทานแก่คนยากจน 4. วันกาลุงกัน (Galungan) งานประจำปีของชาวบาหลิสันที่จัดขึ้นเป็นเวลา 10 วัน ตามปฏิทินจันทรคติของชาวบาหลิสัน ซึ่งจะจัดไม่ตรงกันในแต่ละปี โดยมีงานฉลองและพิธีทุกวัน กาลุงกัน คือ เทศกาลเฉลิมฉลองชัยชนะของเทพเจ้าที่มีต่อวิญญาณร้าย ชาวบาหลิสันจะตั้งเสาไม้ไผ่สูงตกแต่งด้วยทางมะพร้าวสานเป็นรูปต่าง ๆ อย่างสวยงามไว้หน้าบ้าน และตั้งศาลเพียงตาสำหรับวางเครื่องไหว้สักการะสี่สดีไส ขนม ดอกไม้ และผลไม้ที่หน้าประตูบ้าน เพื่อเซ่นสรวงแก่บรรพบุรุษที่จะลงมาเยี่ยมจากสวรรค์ 5. วันประกาศอิสรภาพ (Independence Day) ตรงกับวันที่ 17 สิงหาคม ของทุกปี ถือเป็นวันหยุดประจำชาติของอินโดนีเซีย เพื่อระลึกถึงการประกาศเอกราชจากการเป็นอาณานิคมของฮอลแลนด์ ในวันที่นี้จึงมีการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองและขบวนพาเหรดอย่างยิ่งใหญ่

เทศกาลกาซาดา (Yadnya Kasada) เป็นเทศกาลของชาวฮินดูที่จัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้าที่ปากปล่องภูเขาไฟโบรโม ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของเกาะชวา เทศกาลนี้จัดขึ้นเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน โดยชาวพื้นเมืองจะทยอยกันเดินเท้าขึ้นไปสู่ปากปล่องภูเขาไฟและทำพิธีดังกล่าวในวันที่ 14 ของเทศกาล เพื่อขอพรจากเทพเจ้าและถวายเครื่องเซ่นไหว้โดยการโยนอาหาร ดอกไม้ เงิน และสัตว์สำหรับบูชาโยนลงไปในแอ่งภูเขาไฟ เทศกาลนี้ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่ศตวรรษที่ 15

ศิลปะ ลมหายใจแห่งอินโดนีเซีย ศิลปะ ดนตรี การแสดง ฯลฯ คือ สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์สร้างขึ้นตามบริบทรอบตัว ส่งสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อ ความสุนทรีย์ ความศรัทธา โลกทัศน์ และชีวทัศน์ ที่คนกลุ่มนั้นมีต่อโลกรอบตัว ต่อวิถีชีวิต ต่อแม่น้ำ ขุนเขาและท้องทะเล ชาวอินโดนีเซียก็ไม่ผิดแผกจากผู้คนแห่งอื่น ๆ ในโลก พวกเขาตกผลึกสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นลมหายใจที่จับต้องได้ด้วยงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น 1. ดนตรี วัฒนธรรมทางดนตรีในอินโดนีเซียจะมีความเด่นอยู่ที่เกาะชวา บาหลิสัน และสุมาตรา ดนตรีของอินโดนีเซียเป็นที่รู้จักของชาวโลก คือ ดนตรี กามะแลัน (Gamelan Music) เป็นวงที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีทำด้วยโลหะชนิดต่าง ๆ ทั้งเหล็ก ทองเหลือง และสำริด เป็นหลัก เครื่องตีในวงกามะแลันส่วนหนึ่งมีรูปร่างคล้ายฆ้องวงของไทย แต่มีขนาดใหญ่กว่า มีชื่อเรียกต่างกันไป อีกส่วนหนึ่งก็คล้ายกับระนาดเหล็กของไทย แตกต่างกันที่จำนวนของลูกระนาดและลักษณะของรางที่นำมาใช้วางลูกระนาด การเล่นดนตรีกามะแลัน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอินโดนีเซีย จึงสามารถพบเห็นได้ทั่วไปทั้งในโรงเรียน ในวัด ในวัง และสถานีวิทยุกระจ่ายเสียง โอกาสที่จะบรรเลงก็แตกต่างกันไป มีทั้งบรรเลงในพิธีศักดิ์สิทธิ์ บรรเลงในงานรื่นเริง บรรเลงรับและส่งเจ้านาย บรรเลงประกอบการแสดงต่าง ๆ

ศิลปะการแสดง ศิลปะการแสดงละครของอินโดนีเซียมักใช้เค้าโครงเรื่องจากรามเกียรติ์ซึ่งเป็นมหากาพย์ในศาสนาฮินดู ผู้แสดงแต่งกายด้วยผ้าบาติก ไม่สวมเสื้อชั้นนอกใช้สีทาตัว

เป็นสีต่าง ๆ และประดับด้วยสร้อยสังวาล การแสดงอีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่รู้จัก เรียกว่า วายังกุลิด หรือหนังตะลุงแบบของไทย ซึ่งเค้าโครงเรื่องส่วนใหญ่เลื่องไม่พ้นที่จะนำมาจากเรื่องราวสงครามในศาสนาฮินดู นอกจากนี้อินโดนีเซียยังมีศิลปะการแสดงที่ขึ้นชื่ออีกชนิดหนึ่งที่เรียกว่า การเต้นรำพื้นมือ (Saman Dance) เป็นการเต้นรำที่ผสมเข้ากับการปรบมือให้จังหวะ ซึ่งรัฐบาลอินโดนีเซียทุ่มเงินกว่า 300 ล้านบาท เพื่อรักษาการแสดงอันทรงคุณค่าประเภทนี้ไว้ และเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้เลือกให้การเต้นรำพื้นมือเป็นมรดกโลกทั้งวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในบาหลี เกาะสวรรค์ของนักท่องเที่ยวก็มีการแสดงระบำที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกอีกหลายชุดด้วยกันเช่นกัน เช่น ระบำคะซัก (Kecak Dance) ระบำที่มีชื่อเสียงที่สุดในบาหลี แสดงเรื่องราวที่พระรามและพลวานรตามไปช่วยนางสีดาจากทศกัณฐ์ จากวรรณกรรมอมตะเรื่องรามเกียรติ์ ตัวแสดงเอกจะร่ายรำอยู่ในวงล้อมพลวานรจำนวนมาก ที่นั่งผ้าลายตารางหมากรุก เปลือยท่อนบน ทัดดอกขบาสีแดง นั่งล้อมวงซ้อนกัน 4-5 ชั้น ระบำบารอง (Barong Dance) การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของบาหลี ซึ่งเป็นการแสดงที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างฝ่ายธรรมะซึ่งจะสวมชุดท่อนบนเป็นสิงห์ และฝ่ายอธรรมซึ่งเป็นพอมด ทั้ง 2 ฝ่ายจะต่อสู้กันและฝ่ายอธรรมก็ได้รับชัยชนะในที่สุด ระบำหน้ากาก (Topeng Dance) หน้ากากถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบาหลี การแสดงระบำหน้ากากจึงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเทพนิยายหรือเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ ผู้แสดงจะสวมหน้ากากและสวมวิญญาณของตัวนั้นๆ และแสดงออกด้วยท่าทาง โดยใช้มือ ศรีษะ และอวัยวะต่าง ๆ ไม่มีบทพูด

การเมืองอินโดนีเซีย จากลัทธิลัทธิคลุกคลานสู่เสถียรภาพ ภายหลังสงครามมหาเอเซีย บुरพายุติ อินโดนีเซียได้ประกาศเอกราชและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2488 ซึ่งกำหนดให้เกาะมากมายและพื้นที่มหาศาลของอินโดนีเซียมีการปกครองแบบรัฐเดี่ยว โดยมีประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียคือ ดร.ซูการ์โน ผู้ประกาศหลักปรัชญาสี่หลักในการปกครองประเทศและยังมีอิทธิพลต่ออินโดนีเซียอย่างลึกซึ้งถึงปัจจุบัน ในห้วงยามที่อินโดนีเซียเพิ่งลิ้มรสความเป็นเอกราช กลุ่มทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อประเทศเกิดใหม่แห่งนี้หลัก ๆ มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ต้องการผู้ปกครองที่มาจากผู้นำศาสนาอิสลาม และกลุ่มพลเรือน คณะชาตินิยมที่ฝึกฝนในแนวสังคมนิยม ผนวกกับพรรคการเมืองกว่า 30 พรรค ล้วนมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ระบบรัฐสภาอินโดนีเซียจึงอยู่ในสภาพพิกลพิการ ไม่สามารถจัดการประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าซูการ์โนจะพยายามทำหน้าที่ประสานรอยร้าว แต่ด้วยอำนาจที่เขามีอยู่อย่างจำกัดตามรัฐธรรมนูญเฉพาะกาลปี พ.ศ. 2493 ความพยายามดังกล่าวจึงไม่ค่อยประสบความสำเร็จ

ซูการ์โนใช้กฎอัยการศึกและกำลังทหารจัดการกลุ่มแบ่งแยกดินแดนบนเกาะสุมาตรา ทางเหนือของเกาะสุลาเวสี และทางตะวันตกของชวา ปี พ.ศ. 2502 เขาประกาศยุบสภาและนำรัฐธรรมนูญฉบับปฏิวัติ ปี พ.ศ. 2488 มาใช้แทน มีการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาประชาชนขึ้น และใช้ประชาธิปไตยแบบนำวิถีในการปกครองประเทศ ซึ่งเน้นให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีและกองทัพ อำนาจเป็นสิ่งเสพติดที่อันตราย ซูการ์โนเสพติดอำนาจและใช้มันอย่างเหลือล้น และยังหวาดวิตกว่ากองทัพจะมีอำนาจเหนือกว่า เขาจึงเลือกยื่นข่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียเพื่อหวังถ่วงดุลอำนาจกองทัพ ภาวะระเริงอำนาจของซูการ์โน ทำให้การบริหารประเทศผิดพลาด เศรษฐกิจดิ่งเหว จนนำพาประเทศไปสู่ความวุ่นวาย เกิดการจลาจลและนองเลือด พ.ศ. 2508 เขาถูกยึดอำนาจการปกครองโดย

นายพลซุฮาร์โต อดีตผู้ใต้บังคับบัญชาของเขา ซุการ์โนจำเป็นต้องลงนามโอนอำนาจให้แก่นายพลซุฮาร์โต ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2509 นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อินโดนีเซียอยู่ใต้ที่อุปถัมภ์และการยาวนานกว่า 30 ปี

เช่นเดียวกับซุการ์โน นายพลซุฮาร์โตใช้มาตรการปกครองประเทศด้วยแนวทางใหม่ แต่ครั้งนี้เป็นมาตรการทางทหารที่ชื่อว่า ยุกระเบียบใหม่ (Orde Baru) ด้วยอำนาจล้นเหลือในมือและบทเรียนจากอดีตประธานาธิบดีคนก่อน นายพลซุฮาร์โตจัดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานราชการให้สามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เขาประสบความสำเร็จในการทำให้เศรษฐกิจของอินโดนีเซียลืมนตาอ้าปาก ตรงกันข้าม การแก้ปัญหาคอร์รัปชันและระบบอุปถัมภ์กลับล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เมื่อผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับครอบครัวและพวกพ้องของเขา ความอู้ฟู่ทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้กระจายสู่คนอินโดนีเซียอย่างทั่วถึง ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีงานทำและยากจนแต่มักกลับเอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นปกครองและกลุ่มนายทุน

วิกฤตต้มยำกุ้งที่เริ่มต้นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกับระบบเศรษฐกิจของอินโดนีเซียอย่างรุนแรงจนต้องขอกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือไอเอ็มเอฟ (International Monetary Fund: IMF) ความผิดเคืองจุดชนวนความไม่พอใจต่อระบอบซุฮาร์โตที่สั่งสมมานานให้ระเบิดขึ้น ปี พ.ศ. 2541 จึงเกิดการประท้วงของนักศึกษามหาวิทยาลัยตรีศักติ และลูกหลานขยายวงเป็นการขับไล่ซุฮาร์โต เกิดการจลาจล เผาทำลายทรัพย์สินและมีผู้เสียชีวิต สุดท้ายกองทัพอากาศของอินโดนีเซียก็ไม่สามารถทานพลังของชาวอินโดนีเซียได้ ซุฮาร์โตประกาศลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 หลังอยู่ในอำนาจยาวนานถึง 31 ปี ถือว่าเป็นประธานาธิบดีที่อยู่ในตำแหน่งยาวนานที่สุดของอินโดนีเซีย

ซุฮาร์โตเชิญนายบาชารุดดีน ยูซุฟ ฮาบิบี ให้มารับตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากเขา ทว่าการตอบรับคำเชิญเป็นประธานาธิบดีกลับทำให้เขาถูกโจมตีว่ายังคงอยู่ใต้อำนาจของซุฮาร์โตเมื่อมาด้วยคำเชิญ ฮาบิบีจึงไม่มีฐานการเมืองสนับสนุน แม้แต่จากพรรคกอลคาร์ของซุฮาร์โตเอง กองทัพก็เมินเฉย ประชาชนอินโดนีเซียก็กดดันเรียกร้องการปฏิรูปการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ แคมป์ถูกซ้ำเติมด้วยปัญหาทุจริตคอร์รัปชันที่ลูกชายของเขามีส่วนพัวพัน สุดท้าย เมื่อปัญหาเริ่มเรื้อรังเยียวยา ฮาบิบีจึงตัดสินใจลงจากตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม เขายังคาดหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนจากสภาที่ปรึกษาประชาชนให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้ง จึงเสนอชื่อตนเองให้สภาเลือก แต่สุดท้ายเมื่อรู้ว่าสภาไม่สนับสนุน เขาจึงถอนชื่อตนเอง แม้ในยุคเปลี่ยนผ่านของฮาบิบีจะเต็มไปด้วยปัญหา แต่เขาก็ได้รับคำชื่นชมจากการตัดสินใจแก้ปัญหาความขัดแย้งในติมอร์ตะวันออก โดยให้ชาวติมอร์ตะวันออกตัดสินใจว่าต้องการแยกตัวเป็นเอกราชหรือจะยังคงอยู่กับอินโดนีเซียต่อไป ซึ่งผลสุดท้ายชาวติมอร์ตะวันออกก็เลือกที่จะเป็นอิสระจากอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2545

อับดุลรามาน วาฮิด หรือกุสตูร์ ผู้นำองค์กรมุสลิม Nahdlatul Ulama (NU) ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนต่อมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2544 เขาเป็นผู้ที่ทั้งสื่อมวลชนและกลุ่มการเมืองแนวศาสนาให้การยอมรับว่ามีความเป็นประชาธิปไตยให้ความเท่าเทียมแก่ทุกศาสนา มีท่าทีสนับสนุนการลงประชามติของคนอาเจห์และพยายามปฏิรูปการเมืองด้วยการลดจำนวนผู้แทนในสภาสายกองทัพและปรับโครงสร้างกองทัพให้เกี่ยวข้องการเมืองน้อยลง ซึ่งเพียงพอที่จะทำให้อำนาจทหารหายไปสนับสนุนร้องประธานาธิบดีคือ นางเมกาวัตี ซุการ์โนบุตร แต่ประเด็นที่ทำให้วาฮิดต้องตกจาก

ตำแหน่งคือการที่เขามีชื่อข้องเกี่ยวกับคดีอื้อฉาวเรื่องการรับเงินจากสุลต่านบรูไนและการยกยอกเงินองค์การสำรองอาหารแห่งชาติ จนถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจและถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งในที่สุด

ประธานาธิบดีคนใหม่และเป็นประธานาธิบดีหญิงคนแรกของอินโดนีเซีย นางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตร ลูกสาวของ ดร.ซูการ์โน ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เธอยังคงเผชิญกับปัญหาคอร์รัปชัน การแทรกแซงการเมืองจากกองทัพ ปัญหาเศรษฐกิจ และความรุนแรงจากกลุ่มชาติพันธุ์ในอาเจะห์และปาปัวที่ต้องการแยกตัวจากอินโดนีเซีย ซ้ำยังต้องประสบกับภัยการก่อการร้ายที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตกที่เกิดขึ้นจำนวนมากในอินโดนีเซีย ครั้งที่รุนแรงที่สุดคือการก่อวินาศกรรมสถานบันเทิงบนเกาะบาหลี เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 200 คน ซึ่งกลายเป็นสิ่งตอกย้ำถึงความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลภายใต้การนำของเธอ เมื่อวาระการดำรงตำแหน่งของนางเมกาวาตีสิ้นสุด อินโดนีเซียเดินทางสู่การเลือกตั้งใหม่ ผลปรากฏว่าพรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย ภายใต้การนำของซูซิโล บัมบัง ยูโตโยโน ชนะการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2547 ภายหลังจากปฏิรูปการเมืองและแก้ไขรัฐธรรมนูญ แม้ว่าช่วงแรกเขาจะไม่ได้รับการยอมรับแต่การทำงานที่เริ่มเห็นผล ทั้งการเจรจาสันติภาพกับอาเจะห์ การยุติความรุนแรงระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ และสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของอินโดนีเซีย จนทำให้ประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลกแห่งนี้เป็นที่สนใจของนักลงทุน เขาจึงได้รับความไว้วางใจจากชาวอินโดนีเซียให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่ออีกครั้งในปี พ.ศ. 2552 ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยของอินโดนีเซียเกือบ 10 ปี ทำให้การเมืองของอินโดนีเซียค่อนข้างมีเสถียรภาพ เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของอินโดนีเซียให้ค่อย ๆ ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

รูปแบบการปกครอง อินโดนีเซียมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐหัวหน้าฝ่ายบริหารและเป็นผู้บัญชาการกองทัพอยู่ในตำแหน่งวาระละ 5 ปี และดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 สมัย โครงสร้างสถาบันทางการเมืองและการบริหารตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขล่าสุดของอินโดนีเซียประกอบด้วย 1. สภาที่ปรึกษาประชาชนมาจากการเลือกตั้ง มีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ แก้ไขรัฐธรรมนูญ การแต่งตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และการถอดถอนประธานาธิบดี ประธานสภาที่ปรึกษาประชาชนคนปัจจุบันคือ นายเนอวาฮิต ฮิตดาيات สภาที่ปรึกษาประชาชน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สภาผู้แทนราษฎร จำนวน 550 คน ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ อนุมัติงบประมาณและกำกับดูแลการทำงานของรัฐบาล มีวาระการทำงาน 5 ปี การพิจารณาร่างกฎหมายแต่ละฉบับต้องมีการหารือและได้รับความเห็นชอบร่วมกันระหว่างสภาผู้แทนราษฎรและประธานาธิบดี หากร่างกฎหมายใดที่ประธานาธิบดีไม่เห็นชอบร่างนั้นก็ไม่สามารถนำกลับมาพิจารณาใหม่ได้อีก ในทางกลับกัน ร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีและสภาแล้ว หากประธานาธิบดีไม่ลงนามภายใน 30 วัน ไม่ว่าจะเหตุผลใดก็ตาม ให้ถือว่ากฎหมายฉบับนั้นมีผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรคนปัจจุบันคือ นายอาอุง ลัคโซโน สภาผู้แทนระดับภูมิภาคจำนวน 128 คน เป็นสถาบันทางการเมืองสถาบันใหม่ที่มีการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2547 เป็นตัวแทนจากภูมิภาคองค์กรสังคมและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยมีสมาชิกมาจากการเลือกตั้งจังหวัดละ 4 คน มีหน้าที่เสนอและให้ความเห็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาค การยุบหรือรวมจังหวัด การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ การเก็บภาษี การจัดระบบการศึกษา และศาสนาให้แก่สภาผู้แทนราษฎร 2. สภาประชาชนระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2543 ของอินโดนีเซียจึงกำหนดให้

แบ่งระดับการปกครองภูมิภาคออกเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล/เทศบาล และจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาประชาชนระดับท้องถิ่นในทุกระดับ พร้อมกับการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและสภาผู้แทนระดับภูมิภาค 3. ประธานาธิบดี มาจากการเลือกตั้งโดยตรง โดยประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของรัฐ หัวหน้ารัฐบาล และผู้บัญชาการกองทัพ รัฐธรรมนูญกำหนดให้อยู่ในตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 สมัย สมัยละ 5 ปี 4. ศาลยุติธรรมรัฐธรรมนูญอินโดนีเซีย ระบุให้ตุลาการอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาลฎีกาและศาลระดับรอง ๆ ลงไปการได้มาซึ่งตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกา คณะกรรมการตุลาการ จะเป็นผู้เสนอชื่อให้สภาผู้แทนราษฎรรับรอง แล้วเสนอต่อให้ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง ขณะเดียวกันระบบตุลาการของอินโดนีเซียก็ถูกวางระบบให้ยึดโยงกับตัวแทนของประชาชน โดยสมาชิกคณะกรรมการตุลาการสามารถถูกถอดถอนโดยประธานาธิบดีได้ ทั้งนี้ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร 5. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินสูงสุด เป็นหน่วยงานใหม่ที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญที่ได้รับการแก้ไขใหม่ ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง โดยสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือก คณะกรรมการจากการรับฟังความคิดเห็นของสภาผู้แทนระดับภูมิภาค คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่รายงานการใช้งบประมาณต่อสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนระดับภูมิภาค และสภาประชาชนระดับท้องถิ่น คล้ายคลึงกับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินของไทย

นโยบายการต่างประเทศ นโยบายด้านการต่างประเทศในช่วงก่อตั้งประเทศใหม่ ๆ ค่อนข้างแข็งกร้าวและโดดเดี่ยวตัวเองจากโลกภายนอก ต่อต้านประเทศตะวันตกและอดีตจักรวรรดินิยม แต่เน้นความเป็นชาตินิยมสูง ยึดมั่นในหลักการที่เรียกว่า เป็นอิสระและแข็งขัน (Independent and Active) อินโดนีเซียจึงเลือกที่จะไม่เข้าร่วมภาคีกับกลุ่มประเทศใด ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ เนื่องจากในยุคที่ตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ อินโดนีเซียผ่านการถูกกดขี่และเอาเปรียบ บวกกับการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช ท่าทีของอินโดนีเซียบนเวทีระหว่างประเทศในยุคนั้นจึงมีลักษณะไม่ผูกพันกับฝ่ายใด ไม่สนใจเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนถึงยุคซูฮาร์โตขึ้นครองอำนาจในปี พ.ศ. 2508 ได้นำ “ระเบียบใหม่” มาใช้ปกครองอินโดนีเซีย โดยเน้นเศรษฐกิจงานการเมือง หันเข้าหาและสร้างความร่วมมือกับเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจังมากขึ้น แต่ยังคงมั่นในหลักการเป็นอิสระและแข็งขันอยู่เช่นเดิม แต่แล้วเมื่ออินโดนีเซียโดนวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 เล่นงาน จนต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟ (IMF) รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน เป็นเหตุให้อำนาจต่อรองที่เคยมีกับประเทศตะวันตกลดหายไปมาก อินโดนีเซียจำต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศให้หลากหลายและเพิ่มมิติต่าง ๆ กว่าในอดีต อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียยังคงรักษาที่ท่าไม่ให้ตะวันตกเข้ามาก้าวร้าวหรือกดดันตนเองมากเกินไป เอาไว้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา อินโดนีเซียดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบยืดหยุ่นมากขึ้น และรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ จีน สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ขยายความสัมพันธ์กับอินเดีย ปากีสถานและติมอร์ตะวันออกที่เพิ่งแยกตัวออกจากอินโดนีเซีย ทั้งยังให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศมุสลิมและประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยมุ่งแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและถ่วงดุลอำนาจกับประเทศตะวันตก แม้ว่าอินโดนีเซียจะมีความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นก็ตาม อาเซียนก็ยังคงเป็นเสาหลักของนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย โดยเฉพาะมาเลเซียและสิงคโปร์ เนื่องจากเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกันและมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน และด้วยขนาดพื้นที่กับจำนวนประชากร

ของอินโดนีเซียย่อมหมายถึงขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ตามไปด้วย อินโดนีเซียจึงถือเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในเวทีอาเซียนโดยผลักดันให้ลาวและเมียนมาร์เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2540 และกัมพูชาในปี พ.ศ. 2542 ทั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียนก็ตั้งอยู่ที่กรุงจาการ์ตาอีกด้วย สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับไทยนั้น ไทยเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 3 ของอินโดนีเซียในอาเซียน ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศดำเนินไปด้วยดีมาโดยตลอด โดยเฉพาะความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับยางพารา มีการก่อตั้งบริษัทร่วมทุนยางพาราร่วมกันระหว่างอินโดนีเซีย ไทย และมาเลเซีย ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจยังรวมไปถึงด้านประมงอีกด้วย นอกจากนี้ ด้วยความเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก เสียงของอินโดนีเซียในโลกมุสลิมต่อสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งที่ผ่านมา อินโดนีเซียก็ให้ความร่วมมือกับไทยอย่างดีมาโดยตลอด

มรดกอินโดนีเซีย มรดกโลก 1. กลุ่มวัดบوروبุดูร์ (Borobudur) บوروبุดูร์ หรือที่ชาวชวาเขียนว่า Barabudur (บาราบูดูร์) ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต โดยคำว่า Bara มาจากคำว่า Biara มีความหมายถึง วิหารหรือวัด ส่วนคำว่า Budur หมายถึงภูเขาสูง บوروبุดูร์ จึงหมายถึงวิหารที่สร้างขึ้นบนภูเขาสูง บوروبุดูร์ คือ ศูนย์รวมจิตใจชาวพุทธในชวาและยังรวมทั้งชาวพุทธเอเชียในซีกโลกตะวันออก พุทธสถานแห่งนี้เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญของศาสนาพุทธนิกายมหายานที่มีชื่อเสียงมาก เชื่อกันว่าเป็นพุทธสถานเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก สร้างขึ้นก่อนปราสาทนครวัดของกัมพูชาประมาณ 300 ปี และถือเป็นสถาปัตยกรรมที่เขื่อน้ำชวาอินโดนีเซียมาทุกยุคทุกสมัยจวบจนปัจจุบัน บوروبุดูร์ตั้งอยู่ในชวากลาง ห่างจากเมืองยอกยาการ์ตาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 40 กิโลเมตร เป็นสิ่งก่อสร้างที่ทำด้วยหินภูเขาไฟที่เรียกว่าหินแอนดีไซต์ (Andesite) ตั้งอยู่บนเนินดินธรรมชาติสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 15 เมตร มีรูปทรงเป็นรูปดอกบัวขนาดใหญ่ อันเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาตามหลักฐานในประวัติศาสตร์ บوروبุดูร์และบริเวณรอบ ๆ เป็นที่ลุ่มและถูกล้อมรอบด้วยน้ำที่ไหลเอ่อมาจากแม่น้ำโปรโก ทำให้เจดีย์โบราณบوروبุดูร์เป็นเสมือนดอกบัวลอยอยู่ในบึงขนาดใหญ่ กล่าวในแง่ลักษณะทางสถาปัตยกรรม บوروبุดูร์แสดงถึงความรุ่งเรืองถึงขีดสุดของศิลปะโคลอนที่ต่างไปจากโบราณสถานทุกแห่งในชวา เชื่อกันว่ากษัตริย์วิษณุแห่งราชวงศ์โคลอนที่ทรงเริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1318 กระทั่งเสร็จสมบูรณ์ในสมัยของกษัตริย์อินทรา ในปี พ.ศ. 1390 ใช้เวลาก่อสร้างนานกว่า 70 ปี รูปแบบของบوروبุดูร์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของช่างที่สร้างตามแบบศิลปะฮินดู-ชวาหรือศิลปะชวาภาคกลาง เป็นการผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างศิลปะฮินดูเดียวกับอินโดนีเซีย ทำเลที่ตั้งของบوروبุดูร์จำลองมาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในอินเดีย ณ จุดซึ่งแม่น้ำคงคาและแม่น้ำยมุนาไหลมาบรรจบกัน ขณะที่บوروبุดูร์มีแม่น้ำ 2 สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำโปรโกและแม่น้ำอีโล โดยตั้งอยู่บนพีระมิดทรงชั้นบันได สูงประมาณ 42 เมตร จากฐานชั้นล่าง มีทั้งหมด 10 ชั้น แต่ละชั้นมีภาพสลักนูนต่ำแสดงคติธรรมและจักรวาลวิทยาทางพุทธศาสนาที่วาดด้วยการเข้าสู่นิพพาน 6 ชั้น นับจากฐานที่มีลักษณะสี่เหลี่ยมย่อมุมคล้ายพีระมิด ชั้นบันไดชั้นที่ 7 เป็นฐานวงกลมขนาดใหญ่ ส่วนชั้นที่ 10 มีเจดีย์ทรงระฆังโปร่งฉลุลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดครอบพระพุทธรูปองค์เล็กไว้ข้างใน เชื่อกันว่าหากยื่นมือเข้าไปจนสัมผัสถึงพระพุทธรูปภายใน และอธิษฐาน สิ่งที่ยกก็จะสมหวัง เจดีย์เหล่านี้มีทั้งหมด 72 องค์ เรียงเป็นแนวล้อมรอบสถาปัตยกรรมชั้นที่ 10 ซึ่งมีลักษณะเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธาน มีความสูง 150 ฟุต แต่เดิมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ภายใน แต่ปัจจุบันไม่มีพระพุทธรูปแล้ว บوروبุดูร์ถูก

ทั้งนี้มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และต้องเผชิญกับแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และอุทกภัย เป็นเหตุให้ บุโรพุทโธถูกทับถมจากเถ้าภูเขาไฟและจมอยู่ในน้ำ จนเกิดการทรุดตัว เมื่อนาย สแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ผู้สำเร็จราชการชาวอังกฤษของอาณานิคมชวา เห็นความสำคัญของบุโรพุทโธ เขาจึงเริ่มการบูรณะขึ้น เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2398 ต่อมาอินโดนีเซียได้ขอความช่วยเหลือจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) เพื่อการบูรณะและแก้ปัญหาโครงสร้างที่เป็นโพรงอีกหลายครั้ง จนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2526 ด้วยงบประมาณ 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในบริเวณ บุโรพุทโธยังมีพิพิธภัณฑสถานเก็บข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การก่อสร้างและการบูรณะ รวมถึงรายละเอียด ความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ บุโรพุทโธได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในการประชุม คณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 ภายใต้ชื่อกลุ่มวัดบรัมพุทโธ เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมือง คาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย

กลุ่มวัดพรัมบานัน (Prambanan Temple) วัดพรัมบานัน เป็นวัดฮินดูที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซียหรืออาจกล่าวได้ว่าใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ที่เมืองพรัมบานัน บริเวณ ตอนกลางของเกาะชวา ไม่ไกลจากยอกยาคาร์ตามากนัก วัดนี้ถูกสร้างขึ้นราว ๆ ปี พ.ศ. 1340 ในสมัย ของกษัตริย์ราโก ปีกาตันแห่งราชวงศ์มะตะรัมที่ 2 อีกสมมุติฐานหนึ่งบอกว่าสร้างในสมัยกษัตริย์บาลิตัง มะหา ชัมบา แห่งราชวงศ์ชานจาญา โดยตัววัดมีเทวาลัยหลัก 3 หลัง คือ จันตีศิวะ สร้างถวายแด่พระศิวะ จันตีวิษณุ สร้างถวายแด่พระวิษณุหรือพระนารายณ์ และจันตีพรหมา สร้างถวายแด่พระพรหม นอกจากเทวาลัยหลักแล้วยังมีเทวาลัยขนาดเล็กอีกประมาณ 250 หลัง เช่นเดียวกับบุโรพุทโธ วัดพรัมบานันได้รับความเสียหายมาจากภัยธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี พ.ศ. 2461 จึงได้มีการบูรณะขึ้น ใหม่จนเสร็จสิ้นการบูรณะสิ่งก่อสร้างหลักเมื่อปี พ.ศ. 2496 ปัจจุบัน วัดพรัมบานันได้รับขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 ภายใต้ชื่อ กลุ่มวัดพรัมบานัน เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย

2.7.4 บริบทเมืองจากการค้า

จาการ์ตา (อินโดนีเซีย: Jakarta) เป็นเมืองหลวงของประเทศอินโดนีเซีย และเป็น เมืองที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่บนเกาะชวาฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ มีประชากร 8.3 ล้านคน (พ.ศ. 2543) ในอดีตมีชื่อว่า บาดาวียา หรือ ปัตตาเวีย (Batavia)

การตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในพื้นที่ของจาการ์ตาในปัจจุบัน เท่าที่ปรากฏคือท่าเรือเกอลาปา (Kelapa) ซึ่งเอกสารไทยโบราณเรียกว่า กะหลาปา ไกล่ปากแม่น้ำจีสิง ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากถิ่นที่ตั้ง ของฮินดูตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 5 ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 กะหลาปาเป็นท่าเรือใหญ่สำหรับ ราชอาณาจักรฮินดู ชื่อว่าซุนดา มีการบันทึกว่าชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปกลุ่มแรกไปถึงกะหลาปา กษัตริย์ฮินดูทรงอนุญาตให้พ่อค้าชาวโปรตุเกสสร้างป้อมที่กะหลาปาในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ตอนต้น ท่าเรือของจาการ์ตาในปัจจุบันยังคงมีชื่อว่า ซุนดาเกอลาปา (Sunda Kelapa) ตามชื่อถิ่นฐานยุคแรก ในพ.ศ. 2070 เมืองถูกยึดครองโดยฟาตาลีลลอฮ์หรือฟาเลเตฮาน (Fatahillah or Faletahan) ผู้นำ อายุ น้อยจากอาณาจักรไกล่เคียงจากทางเหนือ ฟาตาลีลลอฮ์ได้เปลี่ยนชื่อเมืองจากเกอลาปาเป็น จายาการ์ตา (Jayakarta แปลว่า “มีชัยและเจริญรุ่งเรือง” ในภาษาชวา) หรือตรงกับ “ชยะ – กฤต” ใน ภาษาสันสกฤต แปลว่า “ชัยชนะอันเกิดขึ้นสมบูรณ์แล้ว” เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2070 ซึ่ง วันนีถือเป็นวันก่อตั้งกรุงจาการ์ตา ชื่อนี้เองที่ต่อมาได้กลายมาเป็นชื่อ จาการ์ตา ในปัจจุบัน

ชาวดัตช์เข้ามาถึงจายาการ์ตาในตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ใน พ.ศ. 2162 กองกำลังของบริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (Dutch East India Company) นำโดยยัน ปีเตอร์โซน กูน (Jan Pieterszoon Coen) ยึดครองเมืองและเปลี่ยนชื่อจายาการ์ตาเป็นบาตาวีอา (Batavia) ซึ่งเป็นชื่อภาษาละตินของชนเผ่าที่อาศัยในเนเธอร์แลนด์ในสมัยโรมัน บาตาวีอาเป็นเมืองหลวงของอาณานิคมอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (Dutch East Indies) ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการขยายเมืองเมื่อชาวดัตช์เริ่มย้ายไปทางใต้ ไปที่พื้นที่สูงที่คาดว่ามีภูมิอากาศที่ดีกว่า ชาวอังกฤษยึดครองชวาใน พ.ศ. 2354 และครองอยู่ 5 ปีระหว่างที่เนเธอร์แลนด์ทำสงครามนโปเลียน (Napoleonic Wars) ในยุโรป ก่อนคืนให้ดัตช์

หลังจากที่การปกครองโดยตรงของเนเธอร์แลนด์ขยายไปทั่วทั้งหมู่เกาะในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 ตอนต้น ความสำคัญของบาตาวีอาได้เพิ่มขึ้น กลยุทธ์ของดัตช์ที่จะยังคงอำนาจและรายได้ภาษี ทำให้การส่งออกจากพื้นที่ใด ๆ ในภูมิภาคแทบทั้งหมดจะต้องผ่านบาตาวีอา ทำให้เมืองมีความสำคัญทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจตราบจนถึงปัจจุบัน

ญี่ปุ่นยึดครองบาตาวีอาใน พ.ศ. 2485 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และเปลี่ยนชื่อเมืองโดยกลับมาใช้ชื่อ จาการ์ตา เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่น หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามใน พ.ศ. 2488 กองกำลังชาวดัตช์กลับเข้ายึดครองเมืองอีกครั้งหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ชาวอินโดนีเซียได้ประกาศเอกราชไปก่อนแล้วในช่วงปลายสงคราม เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2488 จาการ์ตาเป็นศูนย์กลางของความพยายามของชาวดัตช์ที่จะยังคงอำนาจเหนืออาณานิคมเดิมระหว่างสงครามเอกราชอินโดนีเซีย ซึ่งยุติลงด้วยการรับรองการก่อตั้งสาธารณรัฐอินโดนีเซียเต็มรูปแบบเมื่อ พ.ศ. 2492

2.7.5 บริบทเมืองบันดุง

บันดุง (อินโดนีเซีย: Bandung) เป็นเมืองเอกของจังหวัดชวาตะวันตก ในประเทศอินโดนีเซีย นับเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของประเทศ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 768 เมตร โดยปกติจึงมีสภาพอากาศเย็นกว่าเมืองอื่น ๆ ส่วนใหญ่ของอินโดนีเซีย เมืองนี้อยู่ในเขตแม่น้ำ รยาล้อมด้วยภูเขาไฟ มีลักษณะทางภูมิประเทศที่มีระบบป้องกันตัวโดยธรรมชาติเป็นอย่างดี อันเป็นเหตุผลหลักที่ครั้งหนึ่งได้มีการย้ายเมืองเอกจากปัตตาเวีย มายังบันดุง

เชื่อว่าชื่อเมืองบันดุง ในประเทศอินโดนีเซียอาจจะไม่ค่อยคุ้นหูคนไทยเท่ากับเมืองหลวงอันแสนรื่นวยอย่างจาการ์ตา เมืองแห่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมฮินดูและธรรมชาติอย่างบาหลี หรือเมืองแห่งวัฒนธรรมชวาอย่างย็อกยAKARTA ทั้ง ๆ ที่บันดุงเป็นเมืองที่มีความสำคัญมากเมืองหนึ่ง และมีความเป็นมาที่น่าสนใจไม่แพ้เมืองอื่น ๆ เสียด้วย

บันดุงเป็นเมืองเอกของจังหวัดชวาตะวันตก เป็นเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับสามของอินโดนีเซียรองจากจาการ์ตาและสุราบายา บันดุงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจาการ์ตา หากนั่งรถยนต์ก็ประมาณสองชั่วโมงถึง หากรถไม่ติดหนักหนาสาหัส แต่ว่าอากาศที่บันดุงกลับแตกต่างจากจาการ์ตาอย่างยิ่ง เนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบทำให้บันดุงมีอากาศค่อนข้างเย็นสบายตลอดปี ความสวยงามของบันดุงทำให้ดัตช์ถึงกับขนานนามว่าเป็น “ปารีสแห่งชวา” ดัตช์เคยคิดจะย้ายเมืองหลวงจากปัตตาเวีย (จาการ์ตา) มาที่บันดุง แต่เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยในช่วงทศวรรษ 1930 ทำให้แผนการนี้ถูกล้มเลิกไป แต่อย่างไรก็ตาม ดัตช์ได้สร้างสถาปัตยกรรมแบบดัตช์ไว้ในบันดุง โดยเฉพาะบ้านหรือวิลล่าตามสไตล์ดัตช์ ที่โดดเด่นที่สุดคือ อาคารสะเต๊ะ (Gedung Sate) อาคารนี้ไม่ได้มีไว้ขาย

สะเต๊ะนะคะ แต่เป็นอาคารที่ดัดสร้างขึ้นในปี 1920 เพื่อใช้เป็นที่พักการของรัฐบาลท้องถิ่นชาวตะวันตก ที่อาคารนี้ได้ชื่อว่าอาคารสะเต๊ะ เพราะรูปทรงของอาคารคล้ายกับสะเต๊ะ อาหารประจำชาติอย่างหนึ่งของอินโดนีเซียคะ

บันดุงเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยาลัยเทคโนโลยีบันดุง (The Bandung Institute of Technology หรือ Institut Teknologi Bandung-ITB) ที่ซึ่งซูการ์โน บิดาแห่งชาติ นักชาตินิยมและประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียเข้าศึกษา ดัดตั้งก่อตั้ง ITB ขึ้นในปี 1920 โดยในตอนแรกมีชื่อว่า de Technische Hoogeschool te Bandung (THB) ต่อมาหลังจากขบวนการชาตินิยมประกาศเอกราชจากดัตช์ในปี 1945 ITB ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับมหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซีย (University of Indonesia หรือ Universitas Indonesia-UI) และได้ถูกแยกตัวออกไปเป็น ITB ในปี 1959 ITB ติดอันดับท็อปไฟว์สถาบันอุดมศึกษาของอินโดนีเซียในระดับเดียวกับมหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซีย ในจาการ์ตา หรือมหาวิทยาลัยกajahมาดา (Gajah Mada University) ที่เยอกยาคารตา ITB ยังมีประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในครั้งนั้น ในช่วงปี 1978 ด้วยการเป็นหักหอกของการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในครั้งนั้น

ในระดับนานาชาติบันดุงถูกรู้จักและจดจำในฐานะเมืองที่เป็นสถานที่จัดที่ประชุมร่วมของกลุ่มประเทศเอเชียแอฟริกา (Asian-African Conference) ทั้งสิ้น 29 ประเทศในปี 1955 ซึ่งประเทศที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราช และมีเจตนาารมณ์ไม่ต้องการเป็นหมากของการแข่งขันระหว่างขั้วมหาอำนาจของโลกในช่วงสงครามเย็น การประชุมในครั้งนี้ที่บันดุงเป็นหมายหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเวลาต่อมา

ในส่วนที่สัมพันธ์กับประเทศไทยนั้น บันดุงนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ไทย หลังจากเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) บันดุงได้เป็นที่ลี้ภัยทางการเมืองของเจ้านายสยามผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญผู้หนึ่ง คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระองค์ได้ทรงเลือกบันดุงเป็นที่ประทับหลังจากที่ได้เดินทางออกจากสยาม โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิภานภดล กรมขุนอุทัยเทพรัตนารี ตามเสด็จด้วย พระองค์ได้ทรงสร้างพระตำหนักอย่างเรียบง่ายและประทานชื่อว่า พระตำหนักประเสบัน (Preseban) ส่วนพระตำหนักของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิภานภดล มีชื่อว่า พระตำหนักดาหาปาตี (Dahapati) พระตำหนักสองหลังนี้ตั้งอยู่ที่ถนนจีปากันตี (Cipaganti) ทั้งสองพระองค์ทรงประทับอยู่ที่นั่นจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ชาวพื้นเมืองรู้จักพระตำหนักทั้งสองนี้เป็นอย่างดี บริเวณหน้าพระตำหนักมีวงเวียนเล็ก ๆ ซึ่งถูกเรียกชื่อว่า “วงเวียนสยาม” (Bunderan Siam) มาจนทุกวันนี้ ปัจจุบันพระตำหนักประเสบันกลายเป็นโรงเรียนอนุบาล ส่วนพระตำหนักดาหาปาตีกลายเป็นร้านอาหารซึ่งไม่ได้ขายอาหารไทย แต่เป็นอาหารพื้นเมืองของอินโดนีเซีย ดิฉันได้ขอให้เพื่อนที่อยู่ที่บันดุงช่วยถ่ายรูปพระตำหนักทั้งสองให้เพื่อนได้เล่าให้ฟังว่าร้านอาหารที่พระตำหนักดาหาปาตีนั้นบรรพบุรุษของเจ้าของเป็นคนไทยจริง ๆ แต่น่าเสียดายที่วันนั้นเจ้าของไม่อยู่ที่ร้านจึงไม่สามารถสอบถามเรื่องราวได้

2.7.6 บริบทเมืองเมดาน

เมดาน (อินโดนีเซีย: Kota Medan) เป็นเมืองหลวงของ จังหวัดสุมาตราเหนือใน ประเทศอินโดนีเซีย ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งด้านทิศเหนือ ของเกาะสุมาตรา เมดานเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่เป็น อันดับที่ 4 ของประเทศอินโดนีเซีย รองจาก จาการ์ตา สุราบายา และบันดง และยังเป็นเมืองที่มี ขนาดใหญ่ที่อยู่นอก เกาะชวาด้วย

ประชากรส่วนใหญ่ของเมดาน เป็นเชื้อสายมาเลย์ ประมาณร้อยละ 95 ที่เหลือเป็น อินเดีอ อาหรับ จีน และอื่น ๆ เนื่องด้วยเป็นเมืองใหญ่จึงมีความหนาแน่นของประชากรอย่างมาก เนื่องจากความเจริญของเมดาน และแรงดึงดูดในการประกอบอาชีพ จึงทำให้มีการอพยพของคน อินโดนีเซีย ทั้งจากเกาะชวา และ ในเกาะสุมาตราเองมายังเมดาน รวมถึงชาวจีน และอินเดียด้วย จึง มีความหลากหลายของเชื้อชาติในเมดานอย่างมาก มีการพูดภาษาอย่างหลากหลาย แต่ภาษาที่มีการ ใช้อย่างแพร่หลายคือ ภาษาอินโดนีเซีย และภาษาอังกฤษ ภาษาจีนฮกเกี้ยนมีใช้ในกลุ่มคนจีน

ภูมิอากาศเมดาน มีคุณลักษณะของสภาพภูมิอากาศป่าฝนเขตร้อน ที่มีฤดูแล้ง อุณหภูมิเฉลี่ยในเมืองประมาณ 27 องศาเซลเซียส

สถานที่สำคัญ มีอาคารเก่าแก่จำนวนมากใน Medan ที่ยังคงรักษาสถาปัตยกรรม ของชาวดัตช์เอาไว้ อาคารเหล่านี้รวมถึงศาลากลางจังหวัดเก่า ไพรชณีย์กลาง และอาคาร The Tirtanadi Water Tower ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมืองเมดานด้วย

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสุริยา วรเมธี (2551) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้วิจัยเรื่อง แนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ศึกษาแนวคิด เป้าหมายและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรคือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูต สายต่างประเทศ ได้แก่สมัชชาสงฆ์ไทย หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต และจาก พระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 100 รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้ง ปริมาณและคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1. แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรม ด้วยจิตเมตตา โดยมีมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยก ตนข่มท่านและไม่เสียชื่อเสียงผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสาย ต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะ พัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ ในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือ การจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัน

สำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนานอกที่ดั้ง เช่น การสอน บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด เป็นต้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย) 2. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแพร่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยังไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่น ศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทางขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเรื่องในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา 3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรดำเนินงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศ การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแพร่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับสนองงานด้านนี้อย่างเพียงพอ

พระมหาทองศรี เอกวโส (2551) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้วิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการฟังวิทยุชุมชนใน การเผยแพร่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาสถานีวิทยุวัดสามพราน วัดนายโรงและวัดชลประทานรังสฤษฏ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการฟังวิทยุชุมชนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาสถานีวิทยุวัดสามพราน วัดนายโรงและวัดชลประทานรังสฤษฏ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างของประชาชนผู้ฟังรายการวิทยุที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุชุมชน รวมทั้ง 3 รายการ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ไปสุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่เป็นตัวแทนกลุ่ม จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 400 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากผลการวิจัยพบว่า การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการฟังวิทยุชุมชนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในด้านการประเมินผลการใช้สื่อวิทยุในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการประเมินผลอยู่ในระดับมาก และในด้านความรู้ ความสามารถ ด้านทักษะในการทำงานด้านสื่อมวลชน ของผู้จัดรายการธรรมะ และด้านความสามารถ ในการรับสื่อวิทยุในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สื่อวิทยุชุมชนได้มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ ต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับด้านการศึกษาคุณภาพของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน โดยภาพรวม พบว่า การประเมินคุณภาพการใช้สื่อวิทยุในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านพุทธศาสนาต่อสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักการแนวคิด ข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามีบทบาทต่อการเข้าไปช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมให้เกิดสันติสุขได้ นอกจากนี้มีด้านหลักธรรมคาสอนพุทธศาสนา ด้านพุทธศาสนาต่อเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ ส่วนด้านพุทธศาสนาต่อการเมือง อยู่ในระดับน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการเมืองการปกครองในประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จ มีความขัดแย้งกันเกิดขึ้นในสังคม ขาดหลักธรรมาภิบาล และ/หรือหลักธรรมาธิปไตยเป็นฐานคิด ดังนั้นจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการวางแผนเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับด้านปัญหาและอุปสรรคของการใช้สื่อวิทยุต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสถานีวิทยุชุมชน ทั้งสามพื้นที่โดยภาพรวม พบว่า การนำเสนอหลักธรรมคาสอนทางพระพุทธศาสนาเกือบทุกด้าน ได้สัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพมาก ส่วนสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข ต้องตระหนักรู้ในการนำเสนอสื่อจะต้องมีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้มากกว่านี้ รวมทั้งระบบสื่อสารทางเทคโนโลยี ต้องใช้ทุกรูปแบบ ควรมีการสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ เพื่อให้เข้ากับสังคมยุคร่วมสมัย นอกจากนี้ควรใช้เวทีสื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับศาสนิกมากยิ่งขึ้น

พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (2552) คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตไทยในอินเดีย โดยมีวัตถุประสงค์ คือเพื่อศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูต ความเห็นด้านการเผยแพร่ของพระธรรมทูตและเพื่อค้นหาปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในประเทศอินเดีย ได้แก่ วัดไทยพุทธคยา-อินเดีย ตำบลโพธิ์คยา อำเภอคยา รัฐพิหาร วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ กุสินาคาร รัฐอุตตรประเทศ และวัดไทยสิริราชคฤห์ เมืองราชคฤห์ พินารชาร์พี รัฐพิหาร และพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำพุทธสถานของมหาวิทยาลัย รวมทั้งหมดจำนวน 87รูป/คนโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มพระธรรมทูต จำนวน 66 รูป กลุ่มเจาะจง จำนวน 7 รูป และกลุ่มสัมภาษณ์ 14 รูป/คน และใช้การ แบ่งกลุ่มแบบสัดส่วน (Proportionate Stratified Sampling) ด้วยวิธีการหาได้จากสูตรของ R.V.Krejcie and R.W. Morgan ไปสุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่เป็นตัวแทนกลุ่ม ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ ผลการวิจัย ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต วัดไทยในอินเดีย ถือเป็นยุคทองของพระธรรมทูตวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดียและชาวพุทธต่างชาติ ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนทั่วโลก ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก การทำงานไม่เป็นทีม ขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องสร้างสำนักงานพระธรรมทูตให้ชัดเจน เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับองค์กรได้ ด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตได้ให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษา

มีการสร้างโรงเรียนปัญญาศีล และโรงเรียนต้นกล้า มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้และเด็กและเยาวชน ได้นำเยาวชนมาปฏิบัติธรรมในวัด มีการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ในส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า วัดยังไม่ได้สร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อประสานงานกับองค์กรข้างนอก ผู้สอนขาดทักษะด้าน ภาษาท้องถิ่น และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามา ช่วยเหลือ ด้านการสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตเป็นสัญลักษณ์ของ ความเมตตา ได้มีการอนุเคราะห์ต่อผู้อื่น มีการแจกสิ่งของเครื่องใช้อุปโภค บริโภคและการดูแล รักษาพยาบาลให้ มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุเคราะห์การศึกษาเผยแพร่ ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า วัดยังขาดกองทุนเพื่อการสงเคราะห์สุขภาพชุมชน เมื่อประสบภัยพิบัติ ขาดทุนทรัพย์ในการบริหาร จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องหาแนวทางในการตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิขึ้น เพื่อจะเอื้อต่อการทำงาน สงเคราะห์ด้านนี้ ด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า จากการ ปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ได้มองเห็นประโยชน์ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา มีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงามและมุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำให้เห็น ประโยชน์ ที่เป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า พระธรรมทูตที่ทำงานไม่ ต่อเนื่อง เกิดอาการท้อแท้ หหมดกำลังใจ รู้สึกเบื่อก่อนภาระที่รับผิดชอบและเกิดความรู้สึกลัวว่าการมา ปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูต ทำให้ความรู้ ความสามารถของตนเองด้อยลง จำเป็นต้องสร้างกำลังใจและ พึงพอใจในการทำงานให้มากขึ้น ด้านความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า แนวความคิดเห็นของ พระธรรมทูต ได้เกิดรู้สึกมีความเสียสละ มีความรับผิดชอบต่อด้านการเผยแพร่และได้ทุ่มเทกำลังกายและใจ ให้กับภารกิจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า พระธรรมทูตควรพัฒนา ทักษะติดต่อความสัมพันธ์ในตนเอง เพราะจะขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ ขาดทักษะในด้าน ภาษาอังกฤษและการสื่อสาร จึงมีค่าเฉลี่ยน้อยตามอันดับ

ภิกษุณีปัญธุลีมา พิทยรังสฤษฏ์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ องค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และ รูปแบบการจัดองค์กรพุทธฉือจี้ (2) เพื่อศึกษาวิธีการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ (3) เพื่อศึกษาความสำเร็จในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ ผลการวิจัยพบว่า ข้อ (1) บริบท ของสังคมไต้หวันที่ต้องเผชิญภัยธรรมชาติและวิกฤติการทางการเมือง ได้หล่อหลอมให้คนไต้หวันมี ความเข้มแข็ง ขยันขันแข็งและเอาจริงเอาจัง และเมื่อสังคมการเมืองไต้หวันเปิดโลกประชาธิปไตยที่ให้ เสรีแก่ประชาชน เปิดเสรีทางสื่อมวลชน เสรีทางศาสนา จึงทำให้พัฒนาการด้านจิตวิญญาณ คุณธรรม ความดีงามอย่างองค์กรพุทธฉือจี้เติบโตได้อย่างมีพลัง กลายเป็นแกนหลักสำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรมของไต้หวัน องค์กรพุทธฉือจี้ในบริบทของพุทธศาสนาเถรวาท ยึดมั่นในอุดมคติโพธิสัตว์ ดำเนินแนวทางโพธิสัตว์จรรยา การปฏิบัติตามรอยพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งที่ชาวฉือจี้ยึดถือเป็นเป้าหมาย สูงสุดในชีวิต คือการได้ทำงานช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ว่าจะด้วยทรัพย์ ด้วยแรง ด้วยปัญญา หรืออื่น ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือการปฏิบัติธรรม เป็นการฝึกเป็นพระโพธิสัตว์ในชาตินี้ และการมีผู้นำทางจิต วิญญาณที่เป็นผู้ทรงธรรมะอันงดงาม มีวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่าง que ทุกคนเห็นได้ สัมผัสได้ จึงเป็นศูนย์ รวมแห่งศรัทธา และความมุ่งมั่นในการทำดี ดังนั้น ด้วยรูปแบบของการจัดองค์กรที่มีหลายด้าน และมีความสัมพันธ์กันหลายลักษณะ องค์กรพุทธฉือจี้จึงมีเครือข่ายหลายชั้น ในเครือข่ายมีการสร้างสาย สัมพันธ์ ที่เชื่อมโยงผู้คนอย่างกว้างขวาง โดยผ่านพื้นที่ปฏิสัมพันธ์หลากหลาย อาทิ ความสัมพันธ์แบบบุคคล

ความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม ความสัมพันธ์ผ่านสื่อ นับเป็นกลไกในการขับเคลื่อน กระตุ้นและประสาน ผู้คนให้มาทำความดีร่วมกันได้อย่างมีพลัง และด้วยระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ เครือข่ายของเครือข่ายมีความแน่นแฟ้นและยึดโยงกันอย่างทั่วถึง ข้อ (2) องค์กรพุทธฉือจี้ เป็นพุทธศาสนา มหายานแนวใหม่ จึงมียุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติธรรมจริง โดยเริ่ม ด้วยการเปลี่ยนปรัชญาการมองโลกในแบบหลายมิติ ตามด้วยรูปแบบการปฏิบัติเพื่อให้เกิดศีล สมาธิ และปัญญาไปพร้อม ๆ กัน เป็นยุทธวิธีการเผยแผ่ที่มีทั้งแนวหลักในระดับบุคคล,ระดับชุมชน และแนว กว้างในระดับสังคม ซึ่งก็คือ ความรู้รอบทั้งทางธรรม ทางโลก รู้ภายนอก รู้ภายใน และการสร้างสภาพ เงื่อนไขแวดล้อมอย่างรอบด้าน ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ ผลักดัน ให้การเผยแผ่ไปสู่ระดับโลก เพราะ การสื่อสารวัฒนธรรมที่ไร้พรมแดน บนฐานของความรักอันยิ่งใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ข้อ (3) ความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ องค์กรพุทธฉือจี้ ด้วยวิธีการทำงานเชิงรุก โดยนำเอาองค์ความรู้ด้านการจัดการ การตลาดเชิงสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานด้านศาสนาอย่างกลมกลืนและมีประสิทธิภาพ เป็น ระยะเวลากว่า 40 ปี ปัจจุบันนี้้องค์กรพุทธฉือจี้ได้ขยายเครือข่ายถึง 170 สาขา ใน 46 ประเทศ และมีโรงพยาบาลขึ้นหนึ่งถึง 6 แห่งทั่วเกาะไต้หวัน มีสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึง มหาวิทยาลัย มีสถานีวิทย์และสถานีโทรทัศน์ขนาดใหญ่ ทั้งก่อตั้งศูนย์งานบรรเทาทุกข์ระหว่าง ประเทศ (TIMA) ศูนย์การบริจาคไขกระดูกซึ่งใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก และเครือข่ายงานอาสาสมัคร เพื่อการกุศลต่าง ๆ เป็นต้น ด้วยการทำงานขององค์กรพุทธฉือจี้ ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่ไปทั่วโลก

พระครูอาทรปริยัติสุธี (ทุมสิงห์) (2553) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระ ราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ และ วิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร และหลักนิเทศศาสตร์ 3) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พุทธธรรม ของ พระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาจาก ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์พระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง บุคคลที่รับการเผยแผ่พุทธธรรมของท่าน ณ ศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่ง ประเทศไทย วัดหลวงพ้อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 200 ท่าน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1. รูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) นั้นมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมที่หลากหลาย เพื่อโน้มน้าวบุคคลให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าและการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนา ชีวิตของตนเองและสังคม โดยใช้วิธีการทั้งการปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เป็นต้น โดยดำเนินการผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยู โทรทัศน์ และ สื่อผสม โดยมีเทคนิคในการเผยแผ่ เช่น การสนทนา การถามตอบ การโน้มน้าวจิตใจ การปฏิบัติตนให้ เป็นแบบอย่าง เป็นต้น 2. ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) โดยใช้หลักพุทธธรรมและหลักนิเทศศาสตร์นั้นพบว่า มี 9 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทเจ้าอาวาสท่านมีความเสียสละและพรหมวิหารธรรม บทบาทเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจัด ให้มีการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ บทบาทกรรมการบริหาร

หน่วยวิทยบริการ จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่พระสังฆาธิการ บทบาทผู้อำนวยการสถาบัน เครือข่ายมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก จัดอบรมสมณวิปัสสนาแก่ชาวต่างชาติ บทบาท ประธานศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย จัดให้มีหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรการปฏิบัติธรรม 5 สำนัก บทบาทประธานศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อความ มั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภาคกลาง เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ บทบาทนักเผยแผ่ พุทธธรรมที่มีวิสัยทัศน์และใช้สื่อที่หลากหลาย บทบาทนักวิชาการที่มีความชำนาญในการเขียน บทความธรรมะและบทบาทพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ ด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ซึ่งแต่ละ บทบาทล้วนมีความสัมพันธ์การเผยแผ่พุทธธรรมและการใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อพระพุทธศาสนาและประชาชนทั่วไป 3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล) พบว่า กลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนผู้ที่ได้รับฟังและรับการ ปฏิบัติตามแนวทางของ พระราชญาณวิสิฐ จำนวน 200 ราย มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมที่ พระราชญาณวิสิฐ ใช้ในการเผยแผ่ และมีความพึงพอใจในสาระธรรมที่ได้ศึกษาจากเผยแผ่ของพระ ราชญาณวิสิฐ หรือจากช่องทางการสื่อสารทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความ พึงพอใจในการปาฐกถาธรรมในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การปฏิบัติธรรม และด้านบรรยายธรรม ตามลำดับ จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนและจรโลงพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างในการศึกษาสัมมา ปฏิบัติและเผยแผ่พุทธธรรมเป็นอย่างดี ส่วนหลักนิเทศศาสตร์ที่พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล) ได้นำมาเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมนั้น พบว่า ท่านเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ส่งสารที่ดี มีกัลยาณมิตรธรรม สามารถใช้เนื้อหาของสารที่ประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของประชาชนในยุคปัจจุบันออกมาสสาร ได้เป็นอย่างดี โดยสามารถใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ดี ซึ่งมีผล ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจหลักธรรมและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง จนก่อให้เกิดการเผยแผ่ พุทธธรรมในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

พระมงคฺโล รุติมงคฺโล (สังฆราช) (2553) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษากรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยทางชีวสังคม ที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสอน ศีลธรรมที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 จำนวน 255 รูป ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) มาตรฐาน ส่วน ประเมินค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.972 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูป ทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบ สมมติฐานโดยการทดสอบค่า t-test การทดสอบค่า F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีความคิดเห็นต่อปัจจัย ในการปฏิบัติงานของ พระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.44 และเมื่อ จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับ ความคิดเห็นมากที่สุด

มีค่าเฉลี่ย 3.77 รองลงมา คือ ด้านสิ่งจูงใจที่ไม่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน และ ด้านการยอมรับนับถือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.67 ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านสิ่งจูงใจ ที่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ย 2.75 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีความคิดเห็นต่อขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.11 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติงาน ตามระเบียบ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.16 รองลงมา คือ ด้านความต้องการที่จะอยู่ในงานต่อไป มีค่าเฉลี่ย 4.09 ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านความตั้งใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ย 4.08 การเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยทาง ชีวสังคม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และประสบการณ์ในการเผยแผ่ พบว่า ไม่แตกต่างกันตามระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย การเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยในการทำงานสูงต่ำ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีปัจจัยในการปฏิบัติงานสูง มีขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสูงกว่าพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีปัจจัยในการปฏิบัติงานต่ำ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สิริลักษณ์ ศรีจินดา (2553) ได้วิจัยเรื่อง การใช้วาทศิลป์ทางภาษาเพื่อการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีผ่านสื่อสารมวลชน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสารมวลชนในการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธี และวิเคราะห์ใช้วาทศิลป์ทางภาษาในการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธี นอกจากนี้ยัง ศึกษาความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีผ่านสื่อสารมวลชน งานวิจัย ชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิเคราะห์สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งสิ้น 48 เรื่อง สื่อ โทรทัศน์ รวมทั้งสิ้น 60 ตอน สื่อวิทยุรวมทั้งสิ้น 30 ตอน และการสัมภาษณ์เชิงลึก พระมหาวุฒิชัยวชิรเมธี ทีมงานผู้ผลิตและสัมภาษณ์ผู้รับสารทั้งสิ้น 30 คน ผลการวิจัยพบว่า พระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีใช้สื่อสารมวลชน 4 ประเภทหลักในการเผยแผ่ธรรมะ คือ สื่อ สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุและสื่อใหม่ มีกระบวนการการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน โดยเริ่มจาก เมื่อมี เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในสังคม สื่อสารมวลชนจะเป็นผู้กำหนดวาระหรือประเด็นทางสังคม ซึ่ง สื่อสารมวลชนนี้เองเป็นผู้มอบพื้นที่ในสื่อให้แก่พระมหาวุฒิชัยวชิรเมธี จากนั้นพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีจะสร้าง สารธรรมะและนำเสนอผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดธรรมะในสื่อสารมวลชนขึ้น ส่วนของกลวิธี พระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีมีการวิเคราะห์ผู้รับสารวิเคราะห์ธรรมชาติของสื่อ โดยมุ่งนำเสนอธรรมะในระดับใช้งาน และคำนึงถึงช่วงเวลาและสถานการณ์ในการเผยแผ่ธรรมะ ผลการวิจัยพบว่า วาทศิลป์ทางภาษาที่พบ ได้แก่ การใช้สัมผัส การซ้ำคำและกลุ่มคำ การใช้คำซ้อน การสร้างคำประสมขึ้นใหม่ การใช้สำนวน คำต่างประเทศ ส่วนการใช้ภาพพจน์ที่พบ ได้แก่ คำถามเชิง พรรณศิลป์ การเปรียบเทียบ อุปมา อุปลักษ์ณ บุคลาธิษฐาน คำซ้ำ และคำปฏิทรรศน์ ในด้านจุดจับใจในสารที่ พบ ได้แก่ จุดจับใจด้านความอบอุ่น จุดจับใจด้านอารมณ์ขัน จุดจับใจด้านอารมณ์ จุดจับใจด้านความเป็น ตัวเอง จุดจับใจด้านดนตรีและจุดจับใจด้านดารานอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า พระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีมีการ สร้างสารผ่านถ้อยคำที่งดงาม ประณีต ทราบว่าควรจะทำอย่างไร และเลือกใช้เนื้อหา ถ้อยคำใดเพื่อให้ธรรมะที่ ถ่ายทอดออกมาซาบซึ้งกินใจ และสอดคล้องกับช่องทางสื่อสารมวลชนที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้รับสารในเชิงบวก ได้แก่ ความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับตัวผู้ส่งสาร ความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับสาร และความคิดเห็น

เชิงบวกเกี่ยวกับสื่อ ในส่วนความคิดเห็นเชิงลบที่พบ ได้แก่ ความคิดเห็นเชิงลบเกี่ยวกับสาร และความคิดเห็นเชิงลบเกี่ยวกับสื่อ

ฉวีมนต์ สุขไพบูลย์ (2553) ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมในการเผยแพร่ธรรมะกรณีศึกษา : พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมกับการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี และศึกษาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนทางออก ที่พึงประสงค์ของการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การศึกษา วิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลผู้ใกล้ชิด กลุ่มลูกศิษย์ของพระมหาวุฒิชัย วชิร เมธี ตลอดจนกลุ่มผู้ติดตามผลงานทั้งที่ชื่นชมและไม่ชื่นชมการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักคิดในการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี สะท้อนให้เห็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในเชิงรุก (Active Buddhism) โดยมีเป้าหมายคือทำให้พุทธศาสนิกชนนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ยุทธศาสตร์ในการเผยแพร่ที่เรียกว่า “เข้าใจ เข้าใจ เข้าถึง” 2. การเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์ “เข้าใจ เข้าใจ เข้าถึง” ประกอบด้วยยุทธวิธีในการดำเนินงาน 3 ประการคือ การเปลี่ยนภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย การนำเสนอพระพุทธศาสนาให้เข้าใจง่าย และการแปรทฤษฎีสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง 3. การเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักการการตลาดเพื่อสังคมใน ขั้นตอนของการสำรวจปัญหาพื้นฐาน การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) การเลือกกลุ่มเป้าหมายในการรับการเผยแพร่ธรรมะ และการกำหนดส่วนผสมทางการตลาด อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ช่องทางและการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้แก่ ปัญหาจากการตีความบทบาท ที่พึงประสงค์ของพระในสื่อ ปัญหาจากทัศนคติและการรับรู้ของคน ปัญหาคุณสมบัติเรื่องวัยของผู้เผยแพร่ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในเชิงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ปัญหา ด้านประเด็นในการนำเสนอและปัญหาด้านการรู้เท่าทันผู้แสวงหาผลประโยชน์ ทางออกที่พึงประสงค์ หลักในการแก้ไขปัญหเหล่านี้ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนและพัฒนาคุณภาพบุคลากร การเพิ่มช่องทางและปรับเปลี่ยนสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ให้มีความเชื่อมโยงถึงกันเพื่อลดข้อจำกัดด้านสื่อ และการใช้สื่อกระแสหลักเพื่อสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อคุณสมบัติ และบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม

ปริญาลักษณ์ โทณะวนิก (2554) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการสร้างพระพุทธรูปและกุศโลบายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา พระครูภาวนาจิตสุนทร (สมจิตร จิตตสวโร) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระพุทธรูปและการสร้างพระพุทธรูปในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทย ในการสร้างพระพุทธรูปและกุศโลบายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (3) เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูภาวนาจิตสุนทรในการสร้างพระพุทธรูปและกุศโลบายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ผลจากการวิจัยพบว่า ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทในการสร้างพระพุทธรูปเพิ่มมากขึ้นเพราะมีผลสำเร็จเป็นรูปธรรมได้ง่ายจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น การทำประชาสัมพันธ์และสื่อต่าง ๆ มีส่วนให้พระสงฆ์สามารถหาปัจจัยสนับสนุนได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนี้ พุทธศาสนิกชน ก็ยังมีศรัทธาในพระพุทธรูปอย่างแรงกล้าและเชื่อว่า พระพุทธรูปเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้าและมีพุทธานุภาพ รวมทั้งความเชื่อในอานิสงส์จากการสร้างพระพุทธรูป พระพุทธรูปเป็นสมบัติที่มีคุณค่า เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ เป็นศูนย์รวม ความสามัคคี

และวัฒนธรรมประเพณีไทย พระพุทธรูปเป็นที่พึ่งที่ระลึกของประชาชน นำเงินบริจาคมาสู่วัด นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ท้องถิ่นและประเทศไทย พระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีทรงมีพระราชศรัทธาสรางพระพุทธรูปทั้งที่เป็นประเพณีและในบางโอกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนสร้างพระพุทธรูปถวายแด่พระองค์มากที่สุดและอย่างต่อเนื่อง การสร้างพระพุทธรูปเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีและมีหลากหลายวิธีสามารถน้อมนำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาเบื้องต้นจนถึงระดับปัญญาสูงสุดในขั้นสำเร็จมรรคผลได้ แต่ก็ขึ้นกับแต่ละบุคคลว่าจะมีปัญหาในลำดับใด อย่างไรก็ดี พระพุทธรูปก็ไม่ใช่กุศโลบายที่ดีที่สุดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องมีองค์ประกอบอื่นด้วย สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์จะต้องมีเจตนาบริสุทธิ์ในการสร้างพระพุทธรูป ส่วนโครงการก็ต้อง มีความโปร่งใสและมีกุศโลบายนำมวลชนให้มีศรัทธาต่อพระพุทธรูปและพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องด้วย พระครูภาวนาจิตสุนทรมีกุศโลบายที่หลากหลายในการสร้างพระพุทธรูป เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ท่านยังได้ผสมประโยชน์จากการสร้างพระพุทธรูปเพื่อการเผยแผ่พระธรรมรวมทั้งการบำรุงวัดและพระสงฆ์ อานิสงส์ในการสร้างพระพุทธรูปได้ส่งผลให้ท่านมีความซาบซึ้งในพุทธบารมีและได้ตั้งสัจจะที่จะบำเพ็ญพุทธการกธรรมเพื่อเป็นพระพุทธรูปเจ้าอีกด้วย ความศรัทธาในพระพุทธรูปและการสร้างพระพุทธรูป เพื่อแสดงความรักและศรัทธาแก่พระพุทธรูปเจ้าเป็นเรื่องยากจะหยุดยั้งได้และเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ควรต่อยอดไปสู่ปัญญา เพื่อเข้าใจถึงธรรมและเกิดการหยั่งรู้ในมรรคผลนิพพาน ทั้งนี้เพราะมีแต่พระอรหันต์ที่หลุดพ้นเข้าสู่กระแสสุญญตาแล้วเท่านั้น ที่จะละทิ้ง ศรัทธา อาจารย์พระพุทธรูปเจ้า หรือพระพุทธรูปได้ แต่แน่นอนที่ว่า บุคคลคนธรรมตาย่อมแตกต่างกัน

พระมหาธนาชัย ตนต์ติปาโล (แสนณรงค์) (2554) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี (บุญรอด ปณฺญาวโร) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธรูปทรงใช้วิธีการแสดงธรรม การสนทนาเป็นโอกาสในการสอน การตอบปัญหาธรรม โดยทรงยับยั้งปัญหาไร้สาระและสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มาถามปัญหา ทรงมีพุทธวิธีการสอนที่น่าอัศจรรย์ ทรงวิเคราะห์ผู้ที่จะสอน จำแนกพระธรรมคำสอนให้เหมาะแก่ผู้ที่จะสอน เมื่อเกิดพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น พระองค์ทรงใช้พุทธวิธีในการบริหารที่เยี่ยมยอด มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การวางแผนประกาศพระศาสนา การจัดการองค์กรให้เป็นระเบียบ การกระจายอำนาจการปกครอง การบริหารบุคคลากรทรงมอบอำนาจความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ การอำนวยความสะดวก การสั่งการในแต่ละครั้งจะทรงใช้แรงจูงใจมิได้บังคับ ทรงปกครองแบบธรรมาธิปไตย ในการกำกับดูแล พุทธองค์ทรงใช้พระวินัยในการควบคุมดูแลคณะสงฆ์ ทรงสอนวิธีการปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์ที่แท้จริง ทำให้ผู้ศึกษารู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น เมื่อปฏิบัติก็พ้นทุกข์ได้จริง จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน การศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี ทำให้ทราบถึงบทบาทของนักเผยแผ่ที่ดี ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อให้มีความรู้จริง ดูออก บอกได้ ทำเป็น และการทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อ

สร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับผู้พบเห็น สำคัญต้องมีปัญญาในการประยุกต์หลักธรรมคำสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล กับสถานที่ กับงาน กับเวลา พระวิกรมมุนีมีรูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ มีคำพูดคำคมที่มีคติสอนใจ ทำให้ผู้ฟังสนใจ รู้จักวิธีการใช้สื่อในการเผยแผ่หลักธรรมด้วยวารสารธรรมเล่มเล็กขนาดพกพา อ่านง่ายข้อความกระชับ ทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านจบและเข้าใจได้ง่ายในระยะเวลาอันสั้น การจัดทำหนังสือคู่มือการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับผู้สนใจในการศึกษาปฏิบัติธรรม ท่านได้พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ธรรมและปฏิบัติธรรม อิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ท่านได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เช่น โครงการฝึกอบรมพระนวกะ โครงการฝึกอบรมพระมหาลกะ โครงการบวชศีลจาริณี โครงการฝึกอบรมนักเรียนนิสิตนักศึกษาและข้าราชการ เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นต้น รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านได้มีการนำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่าง ๆ มากมายในปัจจุบัน โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการแสดงธรรมเป็นหลักสำคัญ พุทธวิธีในการบริหารมีหลักธรรมาธิปไตยเป็นแนวทางการบริหารงานทางพระพุทธศาสนา พุทธองค์ทรงสอนแนวทางการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์คือ พระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด พระวิกรมมุนีท่านได้นำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสร้างรูปแบบการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน รักษาไว้ซึ่งหลักปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในอนาคตสืบต่อไป

เพชญา ชะอุ่ม (2554) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในการเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์การวิจัย (1) บทบาทเกี่ยวกับการเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (2) บทบาทของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในกายเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนา (3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ข้อจำกัดและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในการเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และได้รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษา พบว่า 1) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏข้อมูลบางอย่างที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นพระศาสดาผู้ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาและสอนธรรมแก่ชาวพุทธต่างมุ่งมั่นพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการเผยแผ่และปกป้องพระศาสนาของพระองค์ เมื่อมีผู้ทูลถามพระองค์ทรงมีวิธีการตอบแตกต่างกันเฉพาะกรณี ทรงใช้ปาฏิหาริย์ในบางกรณี แต่ทรงยกย่องอนุศาสน์ปฏิหาริย์ การที่ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ เป็นการเริ่มงานเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์ในท่ามกลางลัทธิความเชื่ออื่น ๆ ที่หยั่งรากลึกในวิถีชีวิตและสังคมในขณะนั้น ตลอดพระชนมชีพพระองค์เสด็จด้วยพระบาทเปล่าไปยังท้องถื่นดินแดนต่าง ๆ เพื่อแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ หลังพุทธปรินิพพานแล้ว พุทธบริษัทก็ร่วมกันพิทักษ์รักษาพระพุทธพจน์ไว้อย่างหมดจด บทบาทในการเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนาของพระสาวกผู้ใหญ่ที่ศึกษาในครั้งนั้น ได้แก่ พระอานนท์ พระมหาโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร ผู้ทำงานเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งและจริงจัง 2) ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย มีบทบาทในการส่งเสริมและปกป้องพระพุทธศาสนา ประสานงานกับองค์กรพุทธ เผยแผ่ธรรม สื่อสารกับประชาชน สนับสนุน

กิจการคณะสงฆ์ บำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์ สนับสนุนงานแก่ชาวพุทธทั้งหลาย โดยเป็นตัวแทนของชาวพุทธ และสนับสนุนกิจการงานของศูนย์ฯ เอง 3) จากการศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ข้อจำกัดและแนวทางแก้ไขของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย พบว่า 3.1) ปัจจัยด้านบุคลากรศูนย์ฯ (1) ที่มีความมุ่งมั่นทำงานอุทิศเพื่อพระพุทธศาสนา (2) ปัจจัยทางสังคม ด้วยศูนย์ฯ มุ่งทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา จึงมีศรัทธาของพุทธบริษัทผู้มีความปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนาเป็นทุนทางสังคมในการดำเนินงาน และ (3) ปัจจัยด้านการใช้สื่อ ศูนย์ฯ มีสื่อที่เข้าถึงประชาชนหลายๆ ช่องทางทั้งรวดเร็วทั่วถึง ปัจจัยเหล่านี้เอื้ออำนวยให้งานของศูนย์ฯ ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ 3.2) แต่มีข้อจำกัดของศูนย์พิทักษ์ฯ ได้แก่ (1) ข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานะของบุคลากรเนื่องจากในบางกรณีความเป็นบรรพชิต ซึ่งมีวิถีชีวิตเฉพาะและมีวินัยกำกับให้เจริญในไตรสิกขา ทำให้ไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงาน และโดยปกติชาวพุทธก็มักจะให้เกิดจินตนิมิตพระเป็นผู้นำหรือเป็นแกนนำในการปฏิบัติการ (2) ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเงิน ศูนย์ฯ มีงบประมาณในการดำเนินงานไม่แน่นอนและขึ้นต่อศรัทธาของประชาชน จึงไม่คล่องตัวในการปฏิบัติการ 3.3) แนวทางการแก้ปัญหาของ ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการแก้ไขต่อข้อจำกัดนั้นดังนี้ (1) ด้านบุคลากร ศูนย์ฯ ได้จัดโครงการอบรมอาสาสมัครพิทักษ์พระพุทธศาสนา เพื่อผลิตบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้พอต่อการใช้งาน (2) เกี่ยวกับข้อจำกัดด้านการเงินศูนย์ฯ ได้จัดโครงการระดมทุน โดยจัดทอดผ้าป่าสามัคคีและเปิดช่องทางรับบริจาคให้ผู้ศรัทธาร่วมตั้งเป็นกองทุน

พระสุริยนต์ ทสสนีโย (น้อยสงวน) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การบิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ในด้านความเป็นมาของการบิณฑบาต วัฒนธรรมการบิณฑบาต และวิเคราะห์การบิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความสำคัญ และจุดมุ่งหมาย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บิณฑบาต หมายถึง การตกลงแห่งก้อนข้าวอาหารที่ใส่ลงในบาตรของพระสงฆ์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิถีในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ สามเณรนั้นขึ้นอยู่กับอาหารบิณฑบาต การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกรณียกิจ คือ กิจที่พระภิกษุสามเณรพึงกระทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นพุทธวงศ์ คือ พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ต่างก็มีวิถีชีวิตที่อาศัยอาหารบิณฑบาตจากผู้อื่นเลี้ยงชีพ เป็นพุทธกิจ คือ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน เพื่อโปรดสรรพสัตว์ เป็นการเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์สำหรับบรรพชิต และการสมาทานบิณฑบาตเป็นวัตร จัดเป็นธุดงค์ที่ช่วยขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง บาตรเป็นบริวารในปัจจัยสี่ บาตรมีก่อนพุทธกาลโดยใช้ผลน้ำเต้า หรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ขนาดใหญ่ที่แห้ง ดินเผา กะโหลกผี เป็นต้น ของนักบวชสันยาสี เพื่อใช้รับอาหาร ทำวชิกรรมหาพรหมถวายบริวารต่อพระพุทธองค์ มีบาตรอยู่ด้วยเป็นใบแรกในพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมในการบิณฑบาตของพระสงฆ์นั้น คือ การบิณฑบาตที่เป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ สามเณร จึงเป็นระเบียบประเพณีที่ติงามของชาวพุทธที่ตอนเช้าตื่นขึ้นมาได้ทำบุญให้ทานเป็นวัฒนธรรมที่ติงามอย่างพุทธ และวัฒนธรรมของพระสงฆ์ สามเณร ก่อนออกบิณฑบาตจะต้องตรวจตราความเรียบร้อย มีความว่า ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อจะเข้าหมู่บ้าน พึงนุ่งห่มให้เรียบร้อย และปฏิบัติตนตามเสขียวัตถ์ คือ การนุ่งห่มให้ได้ปริมณฑลอย่างนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน นุ่งปล่อยชายเหมือนงวงช้าง เหมือนหางปลา นุ่งปล่อยชายสี่แฉก

คล้ายยกกลับตาลตั้งร้อย หากนุ่งเป็นเช่นนั้น ทรงปรับอาบัติทุกกฏผู้ที่ล่วงละเมิด มีบทบัญญัติในสถานที่ที่ไม่ให้เข้าไปบิณฑบาต เรียกว่าที่ อโคจร ที่จำเป็นต้องห้ามและกิริยามารยาทจะต้องสำรวมระวัง เพื่อจะยังความศรัทธาให้เลื่อมใสเกิดแก่อุบาสก อุบาสิกา และเอื้อเพื่อต่อพระวินัย การรับอาหารบิณฑบาตก็รับแต่พอดี และพึงสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ รับอาหารตามพุทธานุญาต และฉันอาหารด้วยความเคารพ ไม่ดูหมิ่นดูแคลนอาหารที่รับมาจากญาติโยม เป็นการฝึกพัฒนาตน บิณฑบาตในฐานะเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่อยู่ 3 ด้าน คือ 1) ด้านอัตตประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเองมี 4 ประการ คือ (1) เพื่อการดำรงชีพ (2) เพื่อพัฒนากาย ให้แข็งแรง และให้มีกายสงบสำรวมมีความสง่างาม (3) เพื่อพัฒนาจิต คือ เกื้อหนุนพัฒนาจิตให้มีสมาธิ มีสติสัมปชัญญะและมีความสันโดษ (4) เพื่อพัฒนาปัญญา คือ รู้คุณค่าอาหาร ละการสะสม และรู้จักปล่อยวาง 2) ด้านปรารถนาประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น มี 2 ประการ (1) เพื่อแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน เป็นหน้าที่เป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต (2) เพื่อส่งเสริมชาวบ้านบำเพ็ญบุญ ให้ทานลดความตระหนี่ เพื่อความสุขในปัจจุบัน และก่อบุญเพิ่มกุศลในภพหน้า 3) ด้านศาสนประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในทางศาสนามี 2 ประการ คือ (1) เพื่อสืบทอดพระวินัย โดยการประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเอาไว้ เพื่อความสำรวมและความผาสุกของหมู่สงฆ์ (2) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะการบิณฑบาตเป็นการออกประกาศพระศาสนา ทั้งทางตรงทางอ้อม มีโอกาสแสดงธรรมให้ประชาชน ละการทำชั่ว ตั้งอยู่ในความดี ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส

เจ้าอธิการสุรสิทธิ์ ขนดีโก (ศรีสุข) (2554) ได้วิจัยเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน : ศึกษากรณีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ เพื่อศึกษาถึงผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตพื้นที่อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ผู้นำชุมชนและผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พระอาจารย์ผู้สอน จำนวน 350 รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยดังนี้ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานีใช้วิธีที่เน้นประโยชน์สุข 3 ประการ คือ 1. ประโยชน์ชาตินี้ 2. ประโยชน์ชาติหน้า และ 3. ประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคคลที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ต้องประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือกัลยาณมิตรธรรม ขั้นตอนในการสอนใช้หลักของธรรมเทศกธรรม คือ องค์ธรรมของผู้แสดงธรรม ลีลาการสอนนั้นใช้หลัก 4 ส คือ 1) สันตัสสนา 2) สมาทปนา 3) สมุตเตชนา 4) สัมปหังสนา และหลักธรรมที่เน้นปลูกฝังแก่เยาวชนนั้นใช้หลักที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตที่เรียกว่า “วิถนมุข” ผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของชุมชนในการนำหลักธรรมไปพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน และประชาชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปประพฤติปฏิบัติ และเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.16 ด้านการจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อบรม และปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยการศึกษา ขึ้นพื้นฐานแก่เด็กและเยาวชน

และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.19 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอว่า เห็นสมควรดำเนินการต่อไป เพราะเป็นประโยชน์ต่อเด็กเยาวชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ แต่ควรปรับปรุงให้ทันสมัยทั้งด้านการบริหาร บริการ อาคารสถานที่ เป็นต้น

ธนพร จุลศักดิ์ (2554) ได้วิจัยเรื่อง การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบ เนื้อหา ภาษา ที่ใช้สื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2) เพื่อศึกษาความต้องการและความพึงพอใจของผู้รับสารที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาในแง่ของผู้ส่งสาร โดยศึกษาผลงานของ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ที่เผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก แฟนเพจ (Facebook Fan Page) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2555 การศึกษาวิจัยในแง่ผู้รับสาร โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มตัวอย่าง อายุ 18-24 ปี จำนวน 8 คน และอายุ 25-34 ปี จำนวน 8 คน รวม 16 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่เป็นเฟซบุ๊ก แฟนเพจ (Facebook Fan Page) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ใช้กรอบแนวคิดการนำเสนอแบบมัลติมีเดียพบว่า เฟซบุ๊ก แฟนเพจ (Facebook Fan Page) ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี มีการใช้มัลติมีเดียได้อย่างสมบูรณ์ ทุกรูปแบบ โดยเป็นการกระจายไปยังเมนูต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยมีการใช้ข้อความตัวอักษร (Text) มากที่สุด จำนวน 10 เมนู รองลงมาคือ การใช้รูปภาพ (Image) จำนวน 8 เมนู วิดีโอ ลิงค์ดาวน์โหลด (Video Link Download) จำนวน 6 เมนู และการใช้เสียง (Sound) 5 เมนู และยังพบว่าในแต่ละเมนูมีการใช้การนำเสนอแบบมัลติมีเดีย มากกว่า 1 ชนิด ซึ่งเป็นการผสมผสานเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใช้งาน ด้านเนื้อหาจากการศึกษาพบว่าภายในเมนูใหม่ไลน์ เฟซบุ๊ก แฟนเพจ (Facebook Fan Page) ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี เป็นเนื้อหาประเภทข้อคิด หลักธรรม คำสอน มากที่สุดจำนวน 35 หัวข้อ ซึ่งเป็นข้อความที่ให้แง่คิด คติสอนใจ อ่านเพื่อนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนเนื้อหาประเภทข่าวสาร เป็นเนื้อหาที่รองลงมาโดยมีจำนวน 14 หัวข้อ ซึ่งเป็นการเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ การบรรยายธรรม การแจ้งข่าวสาร รวมถึงการแจ้งลิงค์ดาวน์โหลด (Link Download) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือเสียงบรรยายธรรม อีกทั้งในบางหัวข้อที่เผยแพร่อาจมีการนำเสนอเนื้อหามากกว่า 1 ประเด็น โดยเป็นการนำเสนอควบคู่กันไป ด้านภาษาจากการศึกษาพบว่า ภาษาที่ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะส่วนใหญ่ใช้ภาษาแบบที่ไม่เป็นทางการจำนวน 35 หัวข้อ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สั้นกระชับ และคล้องจอง ส่วนภาษาที่เป็นทางการจำนวน 8 หัวข้อ เป็นการใช้ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษ ในการอธิบายถึงหลักคำสอน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงความต้องการและความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ที่มีอายุระหว่าง 18-24 ปี และ อายุ 25-34 ปี มีความต้องการและความพึงพอใจในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเข้าใช้งานมาประมาณ 3-9 เดือน และสนใจต่อรูปแบบการนำเสนอด้วยการใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย มีการสอดแทรกภาษาบาลี และภาษาอังกฤษพร้อมคำแปล โดยกลุ่มตัวอย่างจะเน้นไปที่การอ่านข้อความเพื่อทำความเข้าใจด้วยตนเอง และจะไม่มีการโต้ตอบกลับไปยังข้อความที่โพสต์ขึ้น หากพึงพอใจก็จะทำการกดถูกใจ (Like)

เท่านั้น และเห็นว่าข้อคิดคำคมที่นำมาเผยแพร่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานได้

พระครูใบฎีกาชิตวัธส์ ธวัชชโย (ทนนาน) (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอาเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอาเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของ พระธรรมทูต และด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ก็อยู่ในระดับมาก และมีการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอาเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด พบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูตและ ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง

บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2556) ได้วิจัยเรื่องวิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการและทฤษฎีการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักและข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ในหนังสือวิชาการ เอกสาร งานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น ปัจจุบัน คณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ให้มีศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา แห่งชาติ และศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ก็ได้นำแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีของ Gulick and Urwick ทฤษฎีของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง (Dr. W. Edwards Deming) ก็ตาม ยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการ ซึ่งเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ควรนำมาประกอบการบริหารองค์กร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามีวิธีการคิดและบูรณาการเชิงบริหารแล้วจะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินกว่าที่คิดที่เดียวและเห็นว่าควรนำมาใช้กับการบริหารองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ต่อไป

พระครูวิเวการาภรณ์ (ประสิทธิ์ ฐานวโร) (2556) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และนักเรียนต่อบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทของพระธรรมทูต ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู และ นักเรียน จำนวน 384 คน การวิจัยครั้งนี้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา/วุฒิการศึกษา จำนวนครั้งที่ฟังธรรม สถานที่ในการฟังธรรม ระยะเวลาในการฟังธรรม และสอบถามแบบปลายเปิด (Openond Questions) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ได้แก่ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านเนื้อหาการอบรมบรรยาย ด้านเทคนิคและวิธีการนำเสนอ และด้านรูปแบบการบรรยายธรรม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าความถี่ (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม และทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าครูและนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับมากทุกข้อ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือสถานภาพ เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา/วุฒิการศึกษา จำนวนครั้งที่ฟังธรรม สถานที่ในการฟังธรรม ระยะเวลาในการฟังธรรม พบว่า ครู และ นักเรียนที่มี เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา/วุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนครู และ นักเรียนที่มี สถานภาพ จำนวนครั้งที่ฟังธรรม สถานที่ในการฟังธรรม ระยะเวลาในการฟังธรรม มีความคิดเห็นต่อบทบาทของของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านปัญหาและอุปสรรค พระธรรมทูตบางรูป ไม่ค่อยมีการสาธิต หรือการยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเข้าใจได้มากขึ้น เวลาในการบรรยายน้อยเกินไป ไม่มีช่วงที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้สนทนาสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อปฏิบัติให้ชัดเจน ขาดสื่ออุปกรณ์ในการ

นำเสนอประกอบการบรรยาย เพื่อจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น ความจูงใจ โดยขาดการใช้วิธีการสนทนา ถามตอบปัญหาจากเรื่องที่ได้บรรยายแล้ว พระธรรมทูตบางรูปยังขาดการใช้วิธีนำเสนอที่ดี เพราะขาดความรู้ทางธรรมะ ใช้เวลาบรรยายยาวเกินไป ทำให้เกิดตั้งเครียดแก่ผู้ฟัง สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่าไม่ค่อยมีการสาธิต หรือการยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจได้มากขึ้น ควรใช้เวลาในการบรรยายให้มากกว่านี้ และควรเว้นเวลาไว้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้สอบถามบ้างตามสมควร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์การเผยแพร่ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ ควรมีการสนทนาโต้ตอบกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ร่วมกันให้เพิ่มมากขึ้น ควรใช้วิธีการนำเสนอแบบง่าย เช่นเล่านิทานชาดก มาประกอบบ้าง ลดเนื้อหาในการบรรยายลงบ้าง สอดแทรกเรื่องสนุกๆบ้างเพื่อให้ผ่อนคลายไม่เครียด

พระไพโรจน์ อตุโล (สมหมาย) (2556) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 2) เพื่อศึกษาบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 3) เพื่อศึกษาผลกระทบของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูล เอกสาร และการสัมภาษณ์ประกอบตามขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในวิชาการและคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จำแนกเป็น 3 ระยะ คือ 1) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ. 2469-2485) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีบทบาทในการเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา และเขียนหนังสือตามรอยพระอรหันต์และออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสนารายตรีมาส ปาฐกถา เทศนา 2) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ. 2486-2529) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศนาและปาฐกถาธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ และมีการเขียนหนังสือความอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน พุทธธรรมกับสันติภาพ พุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม จิตวิทยาแบบพุทธ 3) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ. 2530-2536) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภาษาคน ภาษาธรรม อานาปานสติฉบับสมบูรณ์ และมาฆบูชาเทศนา 2) บทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคตินิยมและคติทางธรรม มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแพร่ให้พุทธบริษัทศึกษาเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแพร่ด้วยเทคนิควิธีการสื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ใช้สื่อศิลปะ สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น 3) ผลกระทบด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย พบว่า มีผลกระทบต่อการสังคมไทยหลายด้าน คือ 1) ผลกระทบด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีผลกระทบด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี 2) ผลกระทบด้านการศึกษาโดยรณรงค์ให้นำหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรมกลับเข้าสู่สถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง

3) ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติการอนุรักษ์ต้นไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่าทุกชนิดในบริเวณสวนโมกขพลารามและกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

พระมหาสนอง จำนัล (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย 2) วิเคราะห์แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย และ 3) พัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย โดยใช้กระบวนการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการตรวจสอบความเป็นไปได้โดยอิงผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย 6 หลักการ และ 19 แนวทาง ดังนี้ หลักการมี 6 หลัก ประกอบด้วย ความตระหนักในหน้าที่ หลักการเผยแผ่ศาสนาอย่างกว้างไกล การดำเนินงานด้านการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง สงเคราะห์ประชาชนทุกระดับ ความเป็นประโยชน์ต่อชีวิตชาตินี้ แสวงหาและสร้างกัลยาณมิตร แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 19 ประการ ประกอบด้วย 1) การเปิดใจยอมรับฟังคำสอนของนักปราชญ์อื่น ๆ 2) การสอนแบบบรรยาย 3) การถามตอบปัญหา 4) การสนทนาปราศรัยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5) การสอนด้วยทฤษฎี 4ส. คือ สันตัสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหังสชา 6) การสอนด้วยปาฏิหาริย์ 3 คืออิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุศาสนียปาฏิหาริย์ 7) การเสนอคำสอนที่เป็นแก่นแท้ 8) การประยุกต์/บูรณาการคำสอนขึ้นมาใหม่ 9) คณะพระธรรมทูต 10) การปฏิรูปและปฏิวัติ 11) การแสดงพระธรรมเทศนา 12) การปรับบุคลิกภาพตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น 13) การไปเยี่ยมบ้าน 14) การปลูกปลูกอบขวัญกำลังใจ 15) การปฏิบัติแบบเชิงรุก 16) การเข้าหาผู้นำทางศาสนาการเมืองและเศรษฐกิจ 17) การเจริญสัมพันธไมตรี 18) การใช้ล่ามแปล และ 19) การที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำและทรงเป็นผู้สนับสนุน ส่วนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย กำหนดได้ 19 ยุทธศาสตร์

พระครูสังฆรักษ์เพชรกำแพง บุญมา (2558) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของ พระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ และ 2) ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ เอกสาร หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์และแถบบันทึกเสียง ที่เป็นผลงานของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากพระธรรมกถึกร่วมสมัย ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป จำนวน 60 คน การนำเสนอข้อมูลใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของทางด้านการเทศน์มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ คือจัดการอบรมและส่งเสริมกิจกรรมการเทศน์เทศน์มหาชาติในสถานศึกษา วัด และหน่วยงานเอกชน ส่งเสริมกิจกรรมการเทศน์มหาชาติในวันสำคัญทางศาสนา และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติ มี 5 วิธี คือวิธีการนำเสนอโดยตรง โดยการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการยกบุคคลตัวอย่างมา

ประกอบ โดยการอุปมาอุปมัยโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ และโดยการยกพุทธศาสนา สุภาสิต สุภาสิต โคลง กลอน มาประกอบ 2) ผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์ มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความมั่นคงทาง สังคม 3) ด้าน คือ ด้านการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของ ประชาชนให้เป็นสุข ปลุกฝังความศรัทธาและความเชื่อมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเริ่ม การพัฒนาจากบุคคลและครอบครัวไปสู่การพัฒนาของสังคมใหญ่ ด้านการนำความเจริญทางด้านวัตถุ มาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ รู้จักการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการปกครอง สร้าง ความมั่นคงและ สันติสุขแก่สังคมมนุษย์ และด้านศาสนา ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการนำ หลักธรรมไปเผยแพร่ให้กว้างขวางขึ้น อันเป็นการประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมตลอดไป จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสรุปได้ตัวแปรที่นำมาศึกษา ดังนี้

ตัวแปรต้น

1) นโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนา 2) ส่งเสริมการศึกษาบุคลากรผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนา (3) ส่งเสริมพุทธศาสนิกชน

2) การบริหารการจัดการ ประกอบด้วย (1) กลยุทธ์องค์การ (2) โครงสร้างองค์การ (3) ระบบปฏิบัติการ องค์การ (4) การจัดการบุคลากร (5) ทักษะความรู้ความสามารถองค์การ (6) ภาวะผู้นำ และ (7) ค่านิยมร่วม

3) บริบทวัฒนธรรม ประกอบด้วย (1) วิถีชีวิต (2) วัฒนธรรม (3) เครือข่ายทางสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียประกอบด้วย

(1) การพัฒนาบุคลากร (2) การดำเนินกิจกรรม (3) วิธีการเผยแพร่ (4) การนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้มีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และวารสาร ซึ่งผู้วิจัยได้มีแนวทางการดำเนินการวิจัยและเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยยึดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ นโยบายสาธารณะ นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การบริหารจัดการ และวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้การวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 การจัดทำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้มี 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวน 13 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป

กลุ่มที่ 3 พุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย จำแนกตามเขตการปกครองแบบ

จังหวัดและเขตการปกครองแบบพิเศษ ประกอบด้วย

(1) เมืองบันดุง จังหวัดชวาตะวันตก จำนวน 21,061 คน

(2) เมืองเมดาน จังหวัดสุมาตราเหนือ จำนวน 300,499 คน

(3) เมืองจาการ์ตา เขตนครหลวงพิเศษจาการ์ตา จำนวน 330,801 คน

รวมทั้งหมด จำนวน 652,361 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซีย

ลำดับ	ตำแหน่ง	สังกัดหน่วยงาน	ประเทศ	จำนวน
1	กรรมการมหาเถรสมาคม	มหาเถรสมาคม	ไทย	3
2	กรรมการบริหาร	สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต ไปต่างประเทศ (ธรรมยุต)	ไทย	4
3	กรรมการบริหารสมาคมพุทธ วัดวิปัสสนาคราะห์	สมาคมพุทธวัดวิปัสสนาคราะห์	เมืองบันดุง อินโดนีเซีย	2
4	กรรมการบริหารสมาคมพุทธ วัดศากยะมุนีพุทธะ	สมาคมพุทธวัดศากยะมุนี พุทธะ	เมืองเมดาน อินโดนีเซีย	2
5	กรรมการบริหารสมาคมพุทธ วัดเหมอีโรเขมาวตี	สมาคมพุทธวัดเหมอีโร เขมาวตี	เมืองจาการ์ต้า อินโดนีเซีย	2
รวม				13

และผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย 7 รูป ประกอบไปด้วย

- (1) พระพรหมเมธี (จันทน์ ธรรมจารี) วัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพฯ
- (2) พระพรหมมุนี (สุชิน อคคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ
- (3) พระธรรมบัณฑิต (อภิพล อภิพล) วัดพระรามเก้ากาญจนาภิเษก กรุงเทพฯ
- (4) พระสุธรรมาธิปดี (แบน กิตติสารโร) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ
- (5) พระธรรมเจติยาจารย์ (บุญเรือง ปุญญโชโต) วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร

กรุงเทพฯ

(6) พระราชวัชรภรณ์ (สมพงษ์ ฐิตวงโส) วัดชูจิตธรรมาราม (พระอารามหลวง)
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(7) พระราชพิศาลสุธี (อาจ อาวุธปญโญ) วัดทุ่งโพธิ์ ตำบลอิสาน อำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธอินโดนีเซีย 6 คน ประกอบไปด้วย

- (1) กรรมการสมาคมพุทธวัดวิปัสสนาคราะห์ เมืองบันดุง 2 คน
- (2) กรรมการสมาคมพุทธวัดศากยะมุนีพุทธะ เมืองเมดาน 2 คน
- (3) กรรมการสมาคมพุทธวัดเหมอีโรเขมาวตี เมืองจาการ์ต้า 2 คน

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต รวมทั้งสิ้น 14 รูป ทำการสุมตัวอย่างแบบเจาะจง ดังแสดง
ในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ลำดับ	ชื่อ / ฉายา	สังกัด	ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวน
1	พระครูประกาศธรรมนิเทศ	วัดวิปัสสนาคราหะ	เมืองบันดุง	1
2	พระเสรี ยุตโต	วัดวิปัสสนาคราหะ	เมืองบันดุง	1
3	พระชนวโร	วัดศากยมุนีพุทธะ	เมืองเมดาน	1
4	พระภุริปัญญา	วัดจาตีศากยะ	เมืองเมดาน	1
5	พระฐิตวงโส	วัดรักชิตวนา	เมืองเมดาน	1
6	พระอคคจิตโต	วัดบุพพาราม	เมืองเมดาน	1
7	พระธีรปัญญา	วัดศากยมุนีพุทธะ	เมืองเมดาน	1
8	พระครูวิเศษธรรมคุณ	วัดพุทธเมตตาอารามะ	เมืองจาการ์ตา	1
9	พระนันทพงศ์ ชันติโก	วัดพุทธเมตตาอารามะ	เมืองจาการ์ตา	1
10	พระศักดิ์ชาย ฐุสัโก	วัดเวสสสันดร	เมืองจาการ์ตา	1
11	พระครูวินัยธรคณิต สัญญาโน	วัดหะมะธีโรเขมาวตี	เมืองจาการ์ตา	1
12	พระครูสังฆรักษ์บุญสุข สุขปัญญา	วัดหะมะธีโรเขมาวตี	เมืองจาการ์ตา	1
13	พระศรีวิสาร พุทธวิริโย	วัดพุทธวิริโย	เมืองจาการ์ตา	1
14	พระกิตติชัย สุวโจ	วัดพุทธวิริโย	เมืองจาการ์ตา	1
รวม				14

2) การวิจัยเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณทำการสุ่มจากกลุ่มที่ 3 (พุทธศาสนิกชน) ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% กำหนดให้มีคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 5% ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

โดย n = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้
 N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้

จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง } n &= \frac{652,361}{1 + 652,361(0.05^2)} \\ &= 400 \end{aligned}$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 400 คน

จากนั้นจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิโดยสุ่มเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) ดังนี้

$$\text{สูตร } n_i = N_i \frac{n}{N}$$

โดย n = จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน
 N = จำนวนประชากรเท่ากับ 652,361 คน
 n_i = จำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละพื้นที่
 N_i = จำนวนขนาดของประชากรในแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 3.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่พุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

พื้นที่ศึกษา	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
เมืองบันดุง จังหวัดชวาตะวันออก	21,061	14
เมืองเมดาน จังหวัดสุมาตราเหนือ	300,499	186
เมืองจาการ์ตา เขตนครหลวงพิเศษจาการ์ตา	330,801	200
รวม	652,361	400

การสุ่มอย่างง่ายโดยใช้วิธีแบบเจาะจง ซึ่งคัดเลือก 2 จังหวัดคือ จังหวัดชวาตะวันออก จังหวัดสุมาตราเหนือ และคัดเลือกเขตปกครองพิเศษ 1 แห่ง คือ เขตนครหลวงพิเศษจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างกระจายไปทั่วจำแนกตามพื้นที่ ดังในตารางที่ 3.3

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แยกเป็นตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และบริบทของประเทศอินโดนีเซีย

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) ด้านการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านวิธีการเผยแผ่ และ 4) การนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยนำไปใช้กับกลุ่มที่ 1 ซึ่งไปสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวนทั้งสิ้น 13 คน และกลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต รวมทั้งสิ้น 14 รูป

3.3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยนำไปใช้กับกลุ่มที่ 3 (พุทธศาสนิกชน) ซึ่งแบ่งเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) ด้านการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านวิธีการเผยแผ่ และ 4) การนำหลักธรรมไปปฏิบัติ โดยตอนที่ 2 ถึง ตอนที่ 5 ใช้การคำตอบเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด ระดับความคิดเห็นมาก ระดับความคิดเห็นปานกลาง ระดับความคิดเห็นน้อย และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศอินโดนีเซีย

3.3.3 แบบประเมินร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เพื่อตรวจสอบร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินดังกล่าวจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยกำหนดเป็นระดับของความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ผลของแบบประเมิน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจากค่าความถี่ของระดับความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ

3.3.4 แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ที่ได้รับการปรับปรุงหลังจากกระบวนการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินดังกล่าว ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความง่ายต่อการนำไปใช้ (ตามภาคผนวก ก) โดยกำหนดเป็นระดับของความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับมากที่สุด
 มาก หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับมาก
 ปานกลาง หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับปานกลาง
 น้อย หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับน้อย
 น้อยที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่นำเสนอในระดับน้อยที่สุด
 การวิเคราะห์ผลของแบบประเมิน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจากค่าความถี่ของระดับความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ

3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้การวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มี 2 ส่วน ได้แก่

3.4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) การสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย
 1.1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้
 (1) นำกรอบความคิดในการวิจัย และหน่วยในการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวแล้วข้างต้นมาทำการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง ของอันเป็นสถานะแวดล้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยการประเมินการกำหนดรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้เทคนิค SWOT analysis การพิจารณาถึงปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (S-Strength) จุดอ่อน (W-Weak) และปัจจัยภายนอกได้แก่ โอกาส (O-Opportunity) และอุปสรรค (T-Threat) เป็นเครื่องมือ และวิธีการสร้างการกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(2) สร้างแบบสัมภาษณ์ ตามที่ศึกษาในข้อ 1 ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับใช้ในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย

(1) นำแบบสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเป็นไปตามกรอบแนวความคิด

(2) นำแบบสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเป็นไปตามกรอบแนวความคิดจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ 3 ท่าน และเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย 2 ท่าน รวมเป็น 5 ท่าน

(3) นำแบบสัมภาษณ์ กับมาปรับปรุงแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญ

(4) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองกับไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริง

(5) จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และขณะที่สัมภาษณ์ เมื่อพบประเด็นที่เกี่ยวข้องก็ปรับปรุงเพื่อครอบคลุมประเด็นที่ต้องการให้มากที่สุด

3.4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณสำหรับกลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย

(1) แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1.1) ศึกษาจากตำรา เอกสาร ที่เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ นโยบายสาธารณะ นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การบริหารจัดการ วัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสร้างแบบสอบถาม

(1.2) ศึกษาวิธีสร้างเครื่องแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามแนวของลิเคิร์ต (Likert)

(1.3) สร้างแบบสอบถามตามที่ศึกษาในข้อ 1 และข้อ 2 ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดโดยการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง ของ อันเป็นสภาวะแวดล้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยการประเมินการกำหนดรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้เทคนิค SWOT analysis การพิจารณาถึงปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (S-Strength) จุดอ่อน (W-Weak) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (O-Opportunity) และอุปสรรค (T-Threat) จำนวน 85 ข้อ

2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณสำหรับกลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย

(2) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแนะนำและปรับปรุงแก้ไข

(2.1) เครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถามมีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยอาศัยความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ 2 ท่าน และเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย 3 ท่าน รวมเป็น 5 ท่าน มีรายนาม ดังนี้

(1) ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(3) อาจารย์ พลโท ดร.ประสารโชค ฐะนุติ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

(4) อาจารย์ ดร.พรนิภา เตียสุธิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

(5) อาจารย์ ดร.ชัมย์ภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

เพื่อประเมินประเด็นคำถามว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยนั้นหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การประเมินดังต่อไปนี้

- +1 หมายความว่า แน่ใจว่าตรงหรือสอดคล้อง
- 0 หมายความว่า ไม่แน่ใจว่าตรงหรือสอดคล้อง
- 1 หมายความว่า แน่ใจว่าไม่ตรงหรือสอดคล้อง

2.2) นำผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจากข้อ 5 มาบรรจุลงในตารางเพื่อคำนวณหาค่าความตรงด้านเนื้อหาโดยค่าที่ยอมรับได้ต้องมากกว่า 0.6 ในของแต่ละคำถาม

2.3) นำแบบสอบถามที่ได้จากข้อ 2.2 ไปทดลองใช้ (Try Out) ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง 30 คน จากนั้นนำข้อมูลวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยแยกการวิเคราะห์ดังรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ผลวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	0.8151
ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา	0.7918
ด้านส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรเผยแผ่	0.9232
ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน	0.8838
ปัจจัยการบริหารจัดการ	0.9469
ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ	0.8642
ด้านโครงสร้างองค์การ	0.8806
ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ	0.7625
ด้านการจัดการบุคลากร	0.8666
ด้านทักษะ ความสามารถองค์การ	0.8500
ด้านวิธีการบริหาร	0.7774
ด้านค่านิยมร่วม	0.8666
ปัจจัยบริบทของประเทศอินโดนีเซีย	0.9464
ด้านชีวิตความเป็นอยู่	0.8660
ด้านวัฒนธรรม	0.9531
ด้านเครือข่ายทางสังคม	0.8847
ปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย	0.9321
ด้านการพัฒนาบุคลากร	0.8886
ด้านการดำเนินกิจกรรม	0.7985
ด้านวิธีการเผยแผ่	0.8370
ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ	0.7524

2.4) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยดำเนินการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในช่วงเดือนมกราคม-กันยายน 2559 และแจกแบบสอบถาม ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2560 โดยผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.5.1 การเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ในเมืองเมดาน ประเทศอินโดนีเซีย ที่ต้องการสัมภาษณ์ เพื่อแจ้งความประสงค์ในการขอสัมภาษณ์ตามหัวข้อที่กำหนดพร้อมในการขอการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2) นัดหมายวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์ทั้งเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น

3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมาย

4) ถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์พร้อมทั้งวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมาประกอบการสรุปผลการวิจัยต่อไป

3.5.2 การเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มที่ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังในเมืองบันดุง เมืองเมดาน เมืองจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามการวิจัย

2) แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มที่ 3 ตามจำนวนที่กำหนด

3) ติดตามผลของแบบสอบถามเพื่อรับแบบสอบถามกลับคืน

3.5.3 กรรมวิธีทางข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามได้ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้จัดเตรียมความพร้อมของข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม

2) กำหนดรหัสของข้อมูล และกำหนดค่าคะแนนที่จะให้แก่คำตอบในแต่ละข้อ

5 คะแนน คำตอบ ความคิดเห็นมากที่สุด

4 คะแนน คำตอบ ความคิดเห็นมาก

3 คะแนน คำตอบ ความคิดเห็นปานกลาง

2 คะแนน คำตอบ ความคิดเห็นน้อย

1 คะแนน คำตอบ ความคิดเห็นน้อยที่สุด

3) ดำเนินการลงรหัสพร้อมให้คะแนนในแบบสอบถามแต่ละข้อทุกแบบสอบถาม

4) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสและให้คะแนนแล้วไปบันทึกเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ และเมื่อข้อมูลมีความสมบูรณ์ จึงบันทึกรหัสลงในแบบสอบถาม บันทึกข้อมูลลงในเครื่องประมวลผล (Computer) และประมวลผลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจัดลำดับการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.6.1 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 2) นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบข้อความเพื่อง่ายต่อการแยกประเด็น
- 3) ทำการวิเคราะห์และจัดแยกประเด็นตามกรอบแนวคิดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 4) สังเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
- 5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอ่านสรุปเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลแต่ละประเด็น โดยการสังเคราะห์เนื้อหา

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage)
- 2) วิเคราะห์ระดับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
- 3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยการทดสอบความสัมพันธ์ของนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และขนมธรรมเนียมประเพณีของประเทศอินโดนีเซีย

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตรคำนวณความกว้างของชั้นข้อมูล ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ช่วงคะแนน}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ซึ่งแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ได้ดังนี้

4.21-5.00 หมายถึง มีระดับความคิดอยู่ในระดับมากที่สุด

- 3.41-4.20 หมายถึง มีระดับความคิดอยู่ในระดับมาก
 2.61-3.40 หมายถึง มีระดับความคิดอยู่ในระดับปานกลาง
 1.81-2.60 หมายถึง มีระดับความคิดอยู่ในระดับน้อย
 1.00-1.80 หมายถึง มีระดับความคิดอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4) สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

4.1) สถิติเชิงพรรณนา ในกรณีนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศ อายุ และระดับการศึกษา อยู่ในเมืองเมดาน ประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้สถิติค่าร้อยละ และการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวัดระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

4.2) สถิติอนุมานใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

5) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากกลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวน 13 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูตจำนวน 14 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณของกลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) สรุปโดยภาพรวมเพื่อสร้างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียต่อไป

3.7 การจัดทำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

การจัดทำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีการดำเนินการ ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาสังเคราะห์และจัดทำเอกสารเป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เข้าร่วมสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2560 ณ วัดชูจิตธรรมาราม (พระอารามหลวง) อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศ จำนวน 4 คน และ (3) กลุ่มนักวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน โดยทำการสังเคราะห์ร่วมกันภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะกำหนดเป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

2) ผู้วิจัยได้นำผลลัพธ์ที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ มาปรับร่างเอกสารรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียให้เป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม แล้วจึงนำมาสร้างแบบประเมินความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการเผยแผ่ดังกล่าว ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความง่ายต่อการนำไปใช้ โดยนำไปเปรียบเทียบกับประเด็นที่ถูกระบุแล้ว ในการสนทนากับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมพิจารณาให้ความเห็นกับรูปแบบใหม่ที่ได้ เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันผลที่ได้จากกระบวนการ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บการรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

4.1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4.1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเผยแผ่

4.1.4 ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทประเทศอินโดนีเซีย

4.1.5 ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

4.1.6 ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้วยหลัก SWOT Analysis

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนบุคคลประกอบด้วยเพศอายุ และระดับการศึกษา

4.2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

4.2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4.2.4 ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย

4.2.5 ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

4.2.6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

4.3 การกำหนดรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสมประกอบด้วย

4.3.1 ตอนที่ 1 การสังเคราะห์ร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

4.3.2 ตอนที่ 2 การตรวจสอบและการประเมินรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

4.4 การนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์จากกลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน ประกอบไปด้วย 1) กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย 7 รูป 2) กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย 6 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูตรวมทั้งสิ้น 14 รูป ประกอบไปด้วย 1) พระธรรมทูตในเมืองบันดุง จำนวน 2 รูป 2) พระธรรมทูตในเมืองเมดาน จำนวน 5 รูป 3) พระธรรมทูตในเมืองจาการ์ต้า จำนวน 7 รูป

ตารางที่ 4.1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n = 27)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	22	81
หญิง	5	19
รวม	27	100

4.1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป ได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประเด็นนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 ได้แสดงความคิดเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศคณะสงฆ์ไทยโดยคณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยการกำหนดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี นักรธรรม และธรรมศึกษา เมื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียให้ได้ประสิทธิภาพ คณะสงฆ์ไทยต้องมีนโยบายด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา การส่งเสริมบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความสามารถ และส่งเสริมพุทธศาสนิกชนให้มีความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาจนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความสนใจในศึกษาพระพุทธศาสนาจากจำนวนผู้เข้าสอบธรรมศึกษามากกว่าประเทศอื่น ๆ ในสนามต่างประเทศ หากมีการบริหารจัดการที่ดีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียจะมีประสิทธิภาพมาก ปัญหาที่ผ่านมาเนื่องจากไม่มีการแปลหลักสูตรนักรธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอินโดนีเซียจึงไม่มีการสอบธรรมศึกษา หากพระธรรมทูตได้ร่วมกันทำงานด้านนักรธรรมและธรรมศึกษาในประเทศอินโดนีเซียให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดี ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแผนกธรรมทานอินดีให้ความสนับสุนนอย่างเต็ม

กำลังสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซียผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า นโยบายการเผยแผ่ของพระธรรมทูตชาวอินโดนีเซียมีการขยายพื้นที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในท้องถิ่นชนบทด้วยการสนับสนุนการสร้างวัด สร้างสถานที่สวดมนต์ให้กับชาวพุทธในชนบทเนื่องจากสังคมชนบทนั้น ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีประชาชนนับถือศาสนาอื่น ๆ หลายศาสนาอยู่ร่วมกันแต่ละศาสนานั้นสามารถปฏิบัติกิจทางศาสนาของตนเองได้อย่างเสรี ตัวอย่าง ที่ประเทศอินโดนีเซีย ในหมู่บ้านจะมีทั้ง มัสยิด ทั้งโบสถ์คริสต์ และวัดในพุทธศาสนาตั้งอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อมีกิจกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา ศาสนิกของแต่ละศาสนาก็แยกกันประกอบกิจกรรม แต่บางกิจกรรมทางศาสนาที่สามารถร่วมกิจกรรมกันได้โดยไม่ขัดกับหลักของแต่ละศาสนาก็มาร่วมกันทำกิจกรรมได้ เช่นงานแต่งงาน การบริจาคโลหิตเพื่อการกุศล การบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าบางหมู่บ้านในประเทศอินโดนีเซีย มีการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาแล้ว ถึงแม้ว่าจะเป็นโรงเรียนของรัฐบาลหรือเป็นอิสลามหากมีเด็กนักเรียนชาวพุทธไปเรียนก็ต้องสอนวิชาพุทธศาสนา แต่ครูสอนมีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เป็นคนพุทธเพราะฉะนั้นจึงขาดครูสอนวิชาพุทธศาสนา ขาดบุคลากรในการสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างๆผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 ได้แสดงความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีความสำคัญไม่ใช่เฉพาะการสร้างวัดอย่างเดียว ต้องสร้างโรงเรียนด้วย ตัวอย่างเช่นที่โรงเรียนสุโตโมเป็นโรงเรียนขององค์การชาวพุทธสร้างขึ้น ถือว่าเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดในเมืองนี้ จำนวนนักเรียนมากที่สุดเป็นหมื่นคน มีองค์การชาวพุทธเป็นเจ้าของและสนับสนุนและมีอำนาจในการบริหาร มีการกำหนดกิจกรรมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิถีพุทธ มีการไหว้พระ มีการใช้คำทักทายเป็นคำเกี่ยวกับพุทธศาสนา ก็ไม่มีการบังคับให้ทำทุกคน แต่เมื่อเวลานาน ๆ ไป เขาก็สวดด้วยเป็นกิจวัตรของเขา เป็นกิจกรรมของโรงเรียน สภาพแวดล้อมก็ทำให้เขาเปลี่ยนไปเอง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่านโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีการศึกษาพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนต้องได้รับการศึกษาพระพุทธศาสนาภายในวัด ด้วยการมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ภายในวัด

สรุปประเด็นนโยบายส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา พบว่า จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาการสอบธรรมศึกษาทุกปีแต่ยังขาดหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตหลักสูตรการอบรมบัณฑิตและหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ

2) ประเด็นนโยบายส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าท่านได้ให้ความสำคัญกับเรื่องภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภาษามีความสำคัญอย่างมากต่อการเผยแผ่ เพราะเมื่อพระธรรมทูตยังไม่ได้ภาษาท้องถิ่นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางก่อน พระธรรมทูตที่มาประจำที่ประเทศอินโดนีเซียต้องแสดงธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียได้ มีการจัดกิจกรรมต่างๆให้ชาวพุทธมาร่วมดำเนินกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5

แสดงความคิดเห็นว่า ด้านการส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ไทยยังขาดการเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ที่เป็นที่ตั้งศรัทธาของชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซีย มีสาเหตุสำคัญคือ จำนวนพระธรรมทูตไทยที่มีความสามารถในด้านภาษาอินโดนีเซียที่จะนำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจำนวนน้อย แต่ละปีที่มีพระธรรมทูตไทยที่สำเร็จจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศไปปฏิบัติงานในประเทศอินโดนีเซียล้วนแล้วแต่ต้องไปเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาอินโดนีเซียใหม่ทั้งหมด ส่วนชาวอินโดนีเซียที่ประสงค์จะบวชเป็นพระสงฆ์นั้นมีเป็นจำนวนน้อย และเมื่อจะบวชก็มีความยากลำบากในกฎของคณะสงฆ์ไทยที่ในอดีตนั้นยังไม่มีพระอุปชฌาย์ในคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยในประเทศอินโดนีเซีย และหากจะนิมนต์พระอุปชฌาย์จากประเทศไทยไปให้การอุปสมบทในประเทศอินโดนีเซีย พระอุปชฌาย์รูปนั้นต้องได้รับการอนุญาตจากมหาเถรสมาคมก่อนหรือในกรณีที่กุลบุตรชาวอินโดนีเซียต้องการเดินทางอุปสมบทกับพระอุปชฌาย์ในประเทศไทย พระอุปชฌาย์รูปนั้นต้องมีความเข้าใจในภาษาอินโดนีเซียและกุลบุตรรูปนั้นต้องอยู่จำพรรษากับพระอุปชฌาย์เป็นเวลา 5 พรรษาแล้วจึงจะกลับไปจำพรรษาที่ประเทศอินโดนีเซียได้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการกำหนดขึ้นมาเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นการกำหนดให้การขยายจำนวนพระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียในสังกัดของคณะสงฆ์ไทยเป็นไปอย่างล่าช้า ส่งผลต่อการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในภาพรวม

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาแก่บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการส่งเสริมการศึกษา ควรมีทุกระดับทั้งพระธรรมทูตที่เป็นชาวไทยและชาวอินโดนีเซีย บัณฑิตะ (โรโม) เป็นผู้นำกิจกรรมในพิธีและอยู่ประจำตามหมู่บ้านต่าง ๆ และผู้นำเยาวชนในวัด ในหมู่บ้านจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่า นโยบายการเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ในประเทศอินโดนีเซียควรมีความชัดเจน ในปัจจุบันนี้เรามีการอุปสมบทแต่ว่ายังไม่มีพระอุปชฌาย์ ยังไม่สามารถจัดการอุปสมบทด้วยตนเองได้ ต้องนิมนต์พระอุปชฌาย์มาให้การอุปสมบทจากเมืองไทย ที่วัดแห่งนี้ก็มีโบสถ์ทำการอุปสมบทได้ ทำถูกต้องตามหลักพระวินัยทุกประการ มีวิสุคามสีมาทุกอย่างวิสุคามสีมาถูกต้อง แต่ยังมีเงื่อนไข กฎของมหาเถรสมาคมไทยอยู่ว่า ถ้าเป็นคณะสงฆ์ไทยผู้ที่จะให้การอุปสมบทได้จะต้องได้รับการแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคมไทย อันนี้คือเงื่อนไขสำคัญ ไม่ได้อยู่กับเงื่อนไขทางพระวินัยเท่านั้น แต่เป็นเงื่อนไขทางกฎหมายต้องได้รับการแต่งตั้งมาจากประเทศไทยแต่หากว่าตามพระธรรมวินัย ไม่ได้ผิดพระวินัยนะ เพราะพระสงฆ์อินโดนีเซียบวชพระได้ แต่ว่าไม่มีกฎหมายเมืองไทยรับรอง เวลากลับเมืองไทย เค้าก็จะถามว่า คุณสังกัดวัดไหน คณะไหน ท่านจะตอบไม่ได้ จะเป็นปัญหา แต่ถ้าหากท่านอยู่ในอินโดนีเซียอย่างนี้ก็ไม่มีปัญหาอะไรได้เลยตามพระวินัย แต่ว่ามหาเถรสมาคมที่เมืองไทยท่านยังไม่ได้ให้โอกาสตรงนี้ มันเกี่ยวข้องกับระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเมืองไทยวัตถุประสงค์ที่สร้างอุโบสถก็เพื่อการรองรับการอุปสมบท แต่เมื่อพระอุปชฌาย์ยังไม่มีก็ยังไม่อุปสมบทไม่ได้ มันเป็นปัญหานโยบาย เรื่องการเผยแผ่ไม่มีปัญหาอะไรมากนัก แต่นโยบายคณะสงฆ์ไทยท่านไม่ได้มองว่าบริบทต่างประเทศเป็นอย่างไร มองแต่สังกัดเป็นตัวหลักพระสงฆ์ไทยไม่มีใครต้องการก้าวล่วงนโยบายของมหาเถรสมาคมถ้าหากไม่ได้อุปสมบทจากพระอุปชฌาย์ที่มาจากเมืองไทย เมื่อพระที่จากอุปสมบทกับพระอุปชฌาย์ที่มาจากประเทศอื่น ๆ ทางคณะสงฆ์ไทยถือว่าเป็นนานาสังวาส ไม่สามารถร่วมสังฆกรรมกับคณะสงฆ์ที่อุปสมบทกับอุปชฌาย์เมืองไทยได้ อันนี้เกี่ยวกับ

พระวินัยเรื่องนานาสังวาสคือมีบางรูปที่จัดอุปสมบทไม่ปฏิบัติตามมหาเถรสมาคม แต่ครูบาอาจารย์ของที่นี่มาจากเมืองไทย ก็เคารพนับถืออยู่ ไม่ขัดคำสั่งพระเถระผู้ใหญ่ แต่ถ้าหากจะเป็นพระดื่อก็ทำได้ ไม่ผิดพระวินัย ที่ประเทศอินโดนีเซียไม่เกี่ยวกับประเทศไทยแต่วัฒนธรรมของเราเป็นอย่างนี้พระสงฆ์ที่อินโดนีเซียนี้เป็นศิษย์ของพระอุปชฌาย์จากเมืองไทยทั้งนั้น แล้วความเคารพในครูบาอาจารย์ของเรานั้นมีสูง ไม่มีใครแยกตัวออกไปตั้งเป็นเอกเทศ ยังเคารพอยู่เรายังรักษาตรงนั้นอยู่ ถ้าหากเป็นพระที่ไม่เคารพผู้ใหญ่ ก็จะทำได้อีกอย่างอื่น คือ กระจายอำนาจในบริบทต่างประเทศยังน้อยอย่างนโยบายที่เรากำลังปฏิบัติกันอยู่นี้ คือความพยายามจะนิมนต์พระเถระจากเมืองไทย ให้มาเห็นงานที่อินโดนีเซียให้ท่านเห็นความสำคัญว่างานของเราในอินโดนีเซียมีอะไรบ้าง แต่ความติดขัดก็คือการขยายตัวของพระสงฆ์ยังน้อยเพราะขาดพระอุปชฌาย์นี้แหละ พระอุปชฌาย์ที่จะให้การอุปสมบทยังมีน้อย เพราะว่าเงื่อนไขของมหาเถรสมาคมบอกว่า ผู้ที่จะให้การอุปสมบทพระได้จะต้องเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคมสถานการณ์การอุปสมบทขณะนี้ ถ้ามีผู้ต้องการบวชอุปสมบทจะต้องเดินทางไปอุปสมบทกับพระอุปชฌาย์ที่เมืองไทย ยังต้องขอลายเซ็นประธานพระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซียก่อนเมื่อก่อนก็ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์นี้ แต่ขออนุญาตกงสุลที่นี้อย่างเดียวก็พอแล้ว นี่คือการยาก หลายคนมีศรัทธาที่จะอุปสมบท แต่วิธีการที่จะไปอุปสมบทมันยากกว่าจะได้วีซ่า ก็จะได้ไปเมืองไทยยุ่งยากมาก จนหมดศรัทธาที่จะอุปสมบทกับพระอุปชฌาย์ไทย หันไปอุปสมบทกับพระอุปชฌาย์ประเทศอื่น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่ามีปัญหาเยอะพอสมควร ในด้านพระธรรมทูตเอง เรื่องภาษามีปัญหาในการสอนญาติโยมโดยเฉพาะชาวต่างชาติ ถ้าเป็นคนไทยก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ว่าปัญหาคือการจะพูดคุยกับโยมต่างชาติโดยเฉพาะฝรั่ง พระธรรมทูตเรา เรื่องหนึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการศึกษาในเรื่องของภาษามาน้อย ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่น เพราะฉะนั้นเมื่อไม่สามารถจะสนทนาได้ การเผยแผ่ก็เป็นอุปสรรค จะได้เฉพาะคนเข้าวัดที่เป็นคนไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียนี้ การที่พระธรรมทูตไทยมีความสามารถในการพูดภาษาอินโดนีเซียได้จะมีประโยชน์มาก เพราะท่านคิดว่าพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียเป็นพระธรรมทูตที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเป็นการเผยแผ่โดยตรงกับประชาชนชาวอินโดนีเซีย ซึ่งแตกต่างกับพระธรรมทูตที่ไปเผยแผ่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ เป็นการเผยแผ่กับชาวพุทธที่เป็นคนไทยที่ไปอยู่ในประเทศนั้น ๆ เพราะฉะนั้นจึงง่าย ง่ายหมายความว่าพื้นฐานของคนไทยในต่างประเทศเขามีความเป็นพุทธอยู่แล้ว การทำบุญ ถวายทาน ใส่บาตร ก็เป็นกิจวัตรของเขาอยู่แล้วก่อนไปประเทศนั้น ๆ เพราะฉะนั้นเขาจะไปอยู่ประเทศไหน ๆ ก็ทำอย่างนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศไม่ได้ประสบความสำเร็จเหมือนพระพม่า หรือพระศรีลังกา หรือพระไต้หวัน เป็นเพราะก่อนจะไปต่างประเทศท่านเหล่านั้นมีการอบรมโดยเฉพาะเรื่องภาษา พระธรรมทูตของไทยมีการอบรมสามเดือน แต่หลักสูตรที่อบรมไม่ใช่หลักสูตรที่ใช้ได้จริง ๆ ในการเผยแผ่ ทักษะไม่พอ ตัวอย่างง่าย ๆ เรียนธรรมทูต สอนสามเดือน ไม่พอ เพราะไม่ได้เรียนเฉพาะภาษา ถ้าสามเดือนเรียนเฉพาะภาษาอาจจะเพียงพอ แต่หลักสูตรนี้เรียนหลายวิชาหลายอย่าง (ประมาณ 18 วิชา) รวมทั้งวิชาถักไม้กวาดด้วย ไม้กวาดสำหรับกวาดลานวัดนี้แหละ มีวิชาทำไม้กวาด มีไม้กวาดลานวัด คือวิชานี้อาจใช้ได้บางประเทศ แต่ไม่สามารถใช้ได้ทุกที่ เพราะว่าบางประเทศไม่มีที่ดินจะเอาไปกวาดอะไรผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างพระธรรมทูตเพื่อจะไปสอน หนึ่ง ถ้าไปประเทศอินโดนีเซียควรจะสอนภาษาอินโดนีเซีย คือเป็นการเฉพาะเลย ถ้า

จะไปอินโดนีเซียสอนภาษาอินโดนีเซีย ถ้าจะไปประเทศจีน ก็สอนภาษาจีน ไม่ใช่รวมเป็นคณะเดียว เพราะถ้าหากว่าพระธรรมทูตพูดภาษาอังกฤษได้ดีก็มีโอกาสไปเรียนภาษาท้องถิ่นได้ง่ายขึ้นแต่สามเดือน ไม่พอ ถ้าหากว่าเขียนอ่านภาษาอังกฤษไม่ได้ แล้วจะไปอยู่นิวซีแลนด์อยู่สหรัฐอเมริกา เมื่อไปที่นั่นแล้วก็ได้แต่ภาษาท้องถิ่นของไทยกลับมาผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่า แล้วกระบวนการคัดเลือกผู้เข้าอบรมพระธรรมทูตในประเทศไทย เกณฑ์ในการคัดเลือกส่วนมากเน้นไปในการศึกษาด้านธรรมะ การศึกษาธรรมะซึ่งใช้หลักภาษาไทยเป็นหลัก อย่างเช่นต้องจบนักธรรมเอก ซึ่งไม่ใช่ทุกคนที่จบนักธรรมเอกจะสามารถสอนภาษาอังกฤษได้ดี เมื่อไปปฏิบัติงานต้องใช้เวลาในการอบรมภาษาท้องถิ่นอย่างน้อยอีกสามเดือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 9 แสดงความคิดเห็นว่าหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศควรมีหลักสูตรที่กำหนดเฉพาะประเทศอีกหลักสูตรหนึ่ง ตัวอย่างเช่น พระรูปที่จะเป็นพระธรรมทูตไปประเทศต่าง ๆ เช่น นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา อินโดนีเซีย เมื่อได้กลุ่มพระธรรมทูตแล้วก็นำพระกลุ่มนี้มาถวายความรู้อีกสามเดือนเกี่ยวกับ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ของประเทศที่พระธรรมทูตจะไป แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ สามเดือนก็ยังไม่พอ บางครั้งถ้างานกินไปพระก็ไม่ยอมเรียนเพื่อการอบรมอีก เช่นหลักสูตรพระธรรมทูตที่ประเทศไทยมี ณ ปัจจุบันนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 10 แสดงความคิดเห็นว่าเคยเข้าอบรมหลักสูตรพระธรรมทูต ถ้าเป็นพระชาวต่างชาติให้ไปได้เลย ให้อยู่ได้เลย ไม่ต้องผ่านการอบรม เพราะภาษาท้องถิ่นท่านได้อยู่แล้ว ซึ่งเวลาท่านไปอยู่ในต่างประเทศ ตัวอย่างเวลาที่ท่านไปอยู่นิวซีแลนด์ เขาก็ไม่มันต์โดยตรงไม่ได้ผ่านสำนักงานพระธรรมทูต แล้วอีกสองท่านก็เป็นพระลูกวัดของที่นี่ แต่เป็นคณะทำงานที่นี้โดยตรง เป็นชาวอินโดนีเซีย ก็ไม่ได้ผ่านกระบวนการอบรมพระธรรมทูต คือกระบวนการอบรมพระธรรมทูตไม่ได้ใช้กับพระสงฆ์ต่างชาติ ไม่ต้องอบรม ไม่มีส่วนร่วมกับการอบรมพระธรรมทูต ถ้าเป็นพระธรรมทูตชาวไทยจึงจะต้องอบรมผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 11 แสดงความคิดเห็นว่าในกรณีพระธรรมทูตที่เป็นชาวต่างชาติอยู่แล้วนี้ หมายความว่า ถ้าจบนักธรรมเอกแล้วก็สามารถไปเป็นพระธรรมทูตได้เลย เพราะพื้นฐานภาษาดีอยู่แล้วคืออย่างนี้ การอบรมพระธรรมทูตนี้กับเฉพาะพระไทยอย่างเดียว เพราะฉะนั้น ตัวอย่างเช่นท่านที่เป็นชาวอินโดนีเซียจะไปนิวซีแลนด์ นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการสงฆ์วัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการสงฆ์ถามว่า ท่านไม่ได้อบรมพระธรรมทูตไปได้อย่างไร ท่านหัวหน้าพระธรรมทูตนิวซีแลนด์ (พระเทพปริยัติวิมล) ดูแลอยู่ บอกว่าถ้าหากไม่ใช่พระไทยก็ไม่ต้องอบรมพระธรรมทูต ไปได้เลย เพราะว่าพื้นฐานภาษาดีอยู่แล้ว เน้นเรื่องภาษาเป็นหลัก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 12 แสดงความคิดเห็นว่าหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตมีวิชาหลายวิชาก็จริง แต่เมื่อไปอยู่ต่างประเทศแล้วไม่ได้ใช้ก็มีอย่างเช่นวิชาสารบัญ วิชาเหล่านี้ไม่ได้ใช้งานในต่างประเทศ หรือ วิชาถักไม้กวาดอย่างนี้ไปอยู่ต่างประเทศไม่มีพื้นที่กวาดลานวัดเหมือนอยู่ในประเทศไทย ก็ไม่ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 13 แสดงความคิดเห็นว่า เรื่องหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตไม่ได้หมายความว่าไม่เหมาะสม แต่หมายถึง ทักษะที่ได้จากการอบรมอาจจะไม่พอและบางวิชาอาจจะไม่ได้ใช้ คือ คำว่าไม่เหมาะสมของผมนั้นหมายถึง บางรายวิชา อย่างเช่น 18 รายวิชาอย่างนี้ ใน 18 รายวิชานี้ มีทั้งรายวิชาที่ใช้การได้ มีทั้งรายวิชาที่ใช้การไม่ได้แบบนี้ ตรงจุดนี้แล้วก็ตอนที่พบอีกตอนหนึ่งก็คือว่าในสาระของแต่ละวิชา ในภาพรวมของตัวหลักสูตรก็ตามยังไม่พอหรือไม่เหมาะสมที่จะสร้างพระธรรมทูตไทยที่จะไปอยู่ในต่างประเทศได้อย่างมีคุณภาพ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 14 แสดงความคิดเห็นว่าความสามารถของพระธรรมทูตที่ต้องมี ต้องรู้ หนึ่งคือเรื่องภาษา สองคือ วัฒนธรรมสำคัญ คือ เมื่อเราเป็นคนท้องถิ่นเรารู้ว่าวัฒนธรรมตรงนั้น ๆ เป็นอย่างไร การจะคุยการจะสนทนาอะไรมันก็ง่าย เพราะว่าวัฒนธรรม

มันสำคัญมาก ถ้าเรารู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดี มันก็เข้าถึงจิตใจได้ดีกว่า ดีกว่าแน่นอน ตัวอย่างง่าย ๆ แม้แต่เราไม่สามารถพูดภาษาเขาได้มาก ดูจากคนที่นี่นิสัยเขาเป็นยังไง ก็จะเข้าใจเขาได้ดี คือโจมตีที่จิตใจ

สรุปประเด็นนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากร พบว่า มีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่ปริมาณพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียมีจำนวนน้อยขาดการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูตขาดการส่งเสริมการอบรมบัณฑิตและขาดการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ

3) ประเด็นนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชนจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า การที่พระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศย่อมจะต้องเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในถิ่นนั้น ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่บางวิธีที่เราเคยใช้ได้ผลในประเทศไทยอาจนำมาใช้ที่ประเทศอินโดนีเซียไม่ได้เพราะวัฒนธรรมประเพณีไม่เหมือนกัน ท่านยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น การนั่งขัดสมาธิ ผู้หญิงในวัฒนธรรมไทยถือว่าการนั่งขัดสมาธิเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมสำหรับหญิงไทย แต่ที่อินโดนีเซียผู้หญิงนั่งขัดสมาธิถือเป็นเรื่องปกติ ฉะนั้นการเผยแผ่หลักธรรมของพระธรรมทูตต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมของประชาชนในถิ่นนั้นด้วยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าพระธรรมทูตควรมีบทบาทช่วยแก้ไขปัญหาสังคมให้มากขึ้นและเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริงบทบาทของพระธรรมทูตจึงไม่ควรจะเป็นเพียงการแสดงธรรมและประกอบพิธีกรรมเช่นในอดีตเท่านั้นควรนำสิ่งที่สอนนั้นไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของกิจกรรมร่วมกับชุมชนจนถึงรากหญ้าเพราะโอกาสที่ประชาชนจะเรียนรู้พุทธธรรมอย่างเต็มรูปแบบด้วยตนเองนั้นเป็นการยากและการเรียนทฤษฎีเชิงปริยัติที่ขาดพื้นฐานทางพุทธธรรมที่ดีพอให้เข้าใจไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกันพระธรรมทูตในต่างประเทศจึงควรนำหลักคำสอนด้านปริยัติหรือทฤษฎีนั้นไปเสนอแก่ชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันเช่นเดียวกับการสอนผ่านพิธีกรรมของพระธรรมทูตในอดีตสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ภายในวัดมีการสอนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ โดยแบ่งเป็นเวลาตามวัยของผู้เรียน ช่วงเช้าเวลา 09.00-12.00 น. เป็นเวลาสำหรับเด็กระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา ช่วงเที่ยง 13.00-16.00 น. เป็นเวลาสำหรับวัยรุ่นและวัยทำงานได้มาศึกษาและร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนช่วงค่ำ 19.00-22.00 น. เป็นเวลาสำหรับประชาชนทั่วไปได้ร่วมกันทำวัตรค่ำ นั่งสมาธิ-ฟังธรรมและผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีจำนวนน้อยอันนี้ก็เป็นจุดอ่อนของเรา สองคือความตระหนักถึงความเป็นชาวพุทธมีน้อย ตัวอย่างเช่น บางคนอาจจะไม่คิดหอกเขาส่งลูกชายไปเรียนในโรงเรียนคริสต์ ซึ่งความเป็นพ่อความเป็นแม่ต้องการให้ลูกได้เรียนหนังสือในโรงเรียนดี ๆ ระดับสูง ๆ เมื่อเด็กไปเรียนมีกิจกรรมกับเด็กคริสต์อาทิตย์ละครั้ง ๆ เมื่อนาน ๆ ไป ความคิดของเขาก็จะไม่มีความเป็นพุทธแล้วก็เปลี่ยนไปเป็นคริสต์ เพราะว่าที่โบสถ์คริสต์สนุกกว่าวัด มีร้องเพลงและกิจกรรมสนุก ๆ ฉะนั้นเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะฉะนั้นเมืองที่มีโรงเรียนพุทธในประเทศอินโดนีเซีย เช่น เมืองเมดาน และ

โรงเรียนบางโรงเรียน นักเรียนจะเป็นอิสลาม เป็นคริสต์ เป็นพุทธ เป็นฮินดู เวลาเข้าห้องเรียนต้อง สวดอะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ภาคะวา และเวลาพบอาจารย์ต้องทักทายว่า นะโมพุทธายะ มีโรงเรียน องค์การชาวพุทธบางโรงเรียนกำหนดกิจกรรมลักษณะนี้ให้นักเรียนปฏิบัติได้

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 8 แสดงความคิดเห็นในประเด็น นโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชนว่าควร ลักษณะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ก้าวล่วงสิทธิของคนอื่น ๆ อยู่ด้วยกันแบบพี่แบบน้อง คอยให้ กำลังใจกันแบบพี่แบบน้อง ให้เคารพกฎหมายบ้านเมือง เรื่องศาสนาให้เคารพกฎของศาสนาของใครของมัน พร้อมกันนั้นก็เคารพประเพณีของแต่ละชาติแต่ละศาสนา ทุกอย่างจะไปด้วยกันทุกฝ่าย ชาติช่วยศาสนา ศาสนาช่วยเรื่องประเพณี วัฒนธรรม ทุกอย่างก็จะไปด้วยดีพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซียมีการ จัดกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น การบริจาคโลหิต การแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบสาธารณภัย

สรุปประเด็นนโยบายส่งเสริมพุทธศาสนิกชนด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชน พบว่า มีกิจกรรมรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยผู้ป่วย มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับรัฐบาลแต่ยังขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ ขาด การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา

ดังนั้นสรุปนโยบายส่งเสริมพุทธศาสนิกชนโดยภาพรวมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่ม พบว่า นโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 3 ด้าน (1) ด้านการส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนา เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา มีการสอบธรรมศึกษาทุกปีแต่ยังขาดหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต ขาดหลักสูตรการอบรมบัณฑิต ขาดหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ (2) ด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรเนื่องจาก นโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่ปริมาณพระธรรมทูต ในประเทศอินโดนีเซียมีจำนวนน้อย ยังขาดการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต ขาดการส่งเสริมการ อบรมบัณฑิต ขาดการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธและ (3) ด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชน เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีกิจกรรมรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยผู้ป่วย มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับรัฐบาลแต่ยังขาดการมีส่วนร่วม กิจกรรมทางสังคมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา

4.1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป ได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นการบริหาร จัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีลักษณะเป็นอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการจัดการองค์การ จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ควรมีการบริหารองค์การแบบเชิงรุกหากยังไม่มีโครงสร้างองค์การที่ชัดเจนก็ควรจัดให้มีลักษณะของประเทศไทย คือ ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมี วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุน ส่งเสริมการ

พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการ ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชน ให้นำไปประยุกต์ใช้ในการ ประกอบสัมมาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางชีวิตที่มีความพอเพียง ให้ศูนย์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีสำนักงานกลางตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่า การบริหารงานควรมีกรรมการที่ปรึกษา ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการและเลขานุการผู้ช่วยเลขานุการ แต่งตั้งโดยคณะกรรมการกรรม การบริหารงานพระธรรมทูตไทย และให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งให้รักษาการไป จนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้ศูนย์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้เป็นศูนย์กลาง และ ประสานงานบุคลากรการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมายจัดทำ รวบรวมบัญชีรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ บุคลากร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดท้าวิสตดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการ สอนและการเผยแผ่ประจำศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติอำนวยความสะดวกและเป็น ที่ปรึกษาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและ บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูล สำคัญคนที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าอำนาจการบริหารจัดการองค์การพระธรรมทูตไทยในประเทศ อินโดนีเซียที่ต้องเกี่ยวข้องกับอำนาจการบริหารตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย มีลักษณะของการ บริหารงานตามนโยบายคณะสงฆ์ไทยที่ไม่เหมาะสมกับบริบทในประเทศอินโดนีเซีย ด้วยกฎหมายใน ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดให้วัดอยู่ภายใต้กฎหมายมูลนิธิจึงมีวัดหลายวัดที่ได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิเองโดย ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้สังกัดของคณะสงฆ์ไทยใดในประเทศอินโดนีเซีย แต่ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมการศาสนาพุทธ เมื่อมูลนิธิขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องที่กรมการศาสนาพุทธแล้ว มูลนิธิสามารถออกหนังสือรับรองให้กับ พระสงฆ์ที่ไปอยู่จำพรรษาในวัดของมูลนิธิได้และสามารถนำไปดำเนินการขอวีซ่า 2 เดือนได้และ สามารถต่อวีซ่าได้อีก 3 ครั้ง แต่ละครั้งมีอายุวีซ่าครั้งละ 1 เดือน ในประเด็นดังกล่าวนี้จึงเปิดโอกาสให้ พระสงฆ์หลาย ๆ รูปและจากหลาย ๆ ประเทศสามารถอยู่ในประเทศอินโดนีเซียได้หากสามารถ ประสานประโยชน์กับมูลนิธิต่าง ๆ ได้

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า การบริหาร จัดการองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีความสอดคล้องของกลยุทธ์กับเป้าหมายองค์การ แนวทาง การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้อง แผนการพัฒนาการเรียนรู้และการสร้างสมรรถนะของ บุคลากร แผนการปรับปรุงระบบและกระบวนการบริหาร สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจกลยุทธ์ของ องค์การผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 9 แสดงความคิดเห็นว่าพระธรรมทูตไทยขึ้นกับองค์การชาวพุทธ WALUB I (วาลูบี) เมื่อมหาเถรสมาคมส่งพระธรรมทูตไทยมาก็ต้องเข้าสังกัดองค์การชาวพุทธของ กรมการศาสนาพุทธของอินโดนีเซียแต่เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐบาล คือ พระธรรมทูตที่มาถือว่าเป็นข้าราชการของไทยใช้พาสปอร์ตราชการไทย (เล่มสีน้ำเงิน) ได้วีซ่า 1 ปีตอนนี้พระธรรมทูตไทยก็มี

องค์การชาวพุทธเป็นของตนเองแล้วแต่เอาคนมีตำแหน่งบริหารองค์การเป็นพระอินโดนีเซีย แต่ก็ยังขึ้นกับองค์การชาวพุทธวาสุบีเหมือนเดิม

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการจัดการองค์การ พบว่า องค์การชาวพุทธมีการจัดองค์การสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน วิธีการบริหารองค์การที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นจัดระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม แต่ยังขาดแผนการพัฒนากการทำงานเผยแผ่อย่างเหมาะสม บุคลากรขาดความเข้าใจในเป้าหมายการเผยแผ่อย่างชัดเจน

2) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านโครงสร้างองค์การจากการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าควรให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศอินโดนีเซีย ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าควรมีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินโดนีเซีย มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้เป็นสำนักงานกลางและศูนย์ประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดทำนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ โครงการ เป้าหมาย การวางแผนงานแผนปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามที่คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดทำงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดจัดทำรายงานผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอกรรมการบริหารงานพระธรรมทูตไทยดำเนินการเกี่ยวกับการเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล สารสนเทศดำเนินการให้มีการผลิตสื่อการเรียนการสอน ตำราวิชาการ โสตทัศนศึกษาส่งเสริมการจัดตั้งสถานีวิทย์โทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสนับสนุนส่งเสริมตลอดจนดำเนินการศึกษาจัดประชุมสัมมนาด้านพระพุทธศาสนาจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเรื่องอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหารงานจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่า ควรให้มีคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศอินโดนีเซีย มีอำนาจและหน้าที่ภายในพื้นที่ของจังหวัดนี้บริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดปฏิบัติตามนโยบาย และแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนากำกับบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดให้ดำเนินกิจกรรมอย่างมีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกันดำเนินการพัฒนาบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่แก่บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจารณาโครงการและเสนอแนะให้ความเห็นชอบงบประมาณต่าง ๆ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดและเสนอขออนุมัติจากคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นชอบการจัดทำแผนปฏิบัติงานและงบประมาณประจำปีของจังหวัด เสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนกำกับจริยาจรรยาบรรณบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย

จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นการบริหารจัดการการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตชาวอินโดนีเซีย มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการบริหารองค์การพระพุทธศาสนาเช่น มูลนิธิ มีกรรมการร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปการจัดองค์การอย่างง่าย มีกรรมการ 5 คน มีประธานกรรมการ กรรมการ และเหรัญญิก เป็นตำแหน่งที่มีอำนาจบริหารงานตามกฎหมายมูลนิธิ บางมูลนิธิมีกำลังในการบริหารจัดการกิจกรรมของวัดได้หลายวัดผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าในประเทศอินโดนีเซียมีรูปแบบการบริหารองค์การชาวพุทธดังนี้ การบริหารจัดการองค์การของคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) เป็นการจัดองค์การเป็นนิภายเถรวาทโดยเฉพาะ การบริหารจัดการองค์การของคณะสงฆ์สังฆาภูกุงอินโดนีเซีย (SAGIN) เป็นการรวมตัวกันของนิภายชาวพุทธ 3 นิภาย คือ นิภายมหายาน นิภายตันตระยาน และนิภายเถรวาท การบริหารจัดการองค์การของคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย (STT) อยู่ภายในการบริหารองค์การชาวพุทธวาฬูบี (WALUBI) ที่มีการรวมตัวกันขององค์การชาวพุทธอินโดนีเซีย 13 องค์การ องค์การคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย คือ มาจูปุตี (MAJU PUTIH) และจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่ามีวัดหลายวัดในประเทศอินโดนีเซียได้ประกาศไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของนิภายสงฆ์ในประเทศอินโดนีเซีย แต่บริหารจัดการกันโดยกรรมการมูลนิธิ เมื่อมีกิจกรรมทางศาสนาก็อาศัยการอาราธนาพระสงฆ์ในนิภายที่ตนเองศรัทธาไปเป็นประธานในพิธีต่าง ๆ เป็นครั้งคราวไป ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าอำนาจในการบริหารงานวัดในอินโดนีเซียขึ้นตรงต่อคณะกรรมการมูลนิธิเป็นที่สูงสุด และผู้ที่จะเป็นกรรมการมูลนิธิได้นั้นจะต้องเป็นผู้ถือสัญชาติอินโดนีเซียเท่านั้น ส่วนวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชนบทนั้นบางหมู่บ้านที่มีชาวพุทธอยู่เป็นส่วนน้อย พระธรรมทูตชาวอินโดนีเซียได้ดำเนินการสร้างสถานที่สวดมนต์ไว้ให้ชาวพุทธสวดมนต์ก่อน จากนั้นเมื่อมีจำนวนชาวพุทธมากขึ้นจึงร่วมกันสร้างเป็นวัดขึ้นในหมู่บ้านนั้น โดยมีการบริจาคทรัพย์ในการสร้างวัดและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อระดมทุนในการสร้างวัดหลาย ๆ วัดในชนบทเกิดจากการบริจาคทรัพย์จากชาวพุทธเชื้อสายจีนโดยผ่านพระธรรมทูตชาวอินโดนีเซีย เป็นข้อสังเกตที่เห็นได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถขยายไปสู่ชนบทในอินโดนีเซียได้อีกมาก

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่าการสร้างวัดในอินโดนีเซีย วัดต้องขึ้นกับสมาคม วัดเป็นศาสนสมบัติของสมาคม เหมือนมูลนิธิ เหมือนวัดจีนในเมืองไทยก็จะมีสาขาใหญ่มาจากจากการดำ แม้แต่พระที่จะมาอยู่ที่นี่ สังกัดนี้จะอยู่ในสารระบบ ของกรรมการศาสนาพุทธด้วยว่าแต่ละสมาคมอยู่ที่ใดบ้างมีกรรมการศาสนาพุทธ แล้วจะมีสมาคมชาวพุทธย่อย ๆ ขึ้นกับกรรมการศาสนา วัดก็ขึ้นอยู่กับสมาคมชาวพุทธเหล่านี้ บางสมาคมก็มีหลายวัด บางสมาคมก็มีวัดเดียวดูแลกันอย่างนี้ก็คือ กรรมการศาสนาพุทธนี้ ก็จะมี สมมติว่า 4-5 สมาคม แต่ละสมาคมก็จะมีวัด เพราะฉะนั้นประธานในการบริหารจัดการก็คือ ประธานสมาคม แต่ว่าแต่ละสมาคมก็ขึ้นกับรัฐบาลผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 11 แสดงความคิดเห็นว่าเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารว่า 1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหากจะให้มีประสิทธิภาพและมั่นคงยิ่งขึ้น คณะสงฆ์และองค์การพระธรรมทูตต้องมีนโยบายและรูปแบบการเผยแผ่ที่เหมาะสมกับประเทศอินโดนีเซียทั้งด้านกฎระเบียบและการบริหารจัดการ มีความเหมาะสมของโครงสร้างการบริหารองค์การ ความเหมาะสมของการแบ่งงานขององค์การ การจัดกลุ่มงานมีความเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ความเหมาะสมของลำดับขั้นการบังคับบัญชา มีมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสม (เช่น กฎระเบียบ) ในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย วัดในอินโดนีเซียถึงแม้ว่าไม่มีพระสงฆ์บริหาร แต่คณะกรรมการบริหารที่เป็นฆราวาสในองค์การชาวพุทธนั้น

มีอำนาจมีกำลังในการเผยแพร่สูงมาก ไม่มีพระสงฆ์อยู่ในวัด แต่คณะฆราวาสก็ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตลอด นี่คือลักษณะเด่น ถึงแม้จะมีพระสงฆ์น้อย แต่ที่นี้ฆราวาสมีความเข้มแข็งมาก เขามองว่าศาสนาต้องเป็นหน้าที่ของชาวบ้านดูแลรักษาอันนี้เป็นจุดเด่นของอินโดนีเซียเลยนะ ตัวอย่างวัดนี้ไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ ฆราวาสก็ช่วยกันดูแลทำกิจกรรมวันอาทิตย์ได้ ไปสวดมนต์ ไปสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำได้ทุกอย่าง อันนี้เขาทำได้พร้อมกันทุกอย่างหมดเลย

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านโครงสร้างองค์กร พบว่า ชาวพุทธจัดโครงสร้างการบริหารองค์กรอย่างที่เหมาะสม จัดลำดับขั้นที่การบริหารที่เหมาะสม มีกฎระเบียบในการทำงาน แต่ยังขาดการแบ่งงานกันทำกิจกรรมอย่างเหมาะสม และงานที่ทำยังไม่เหมาะสมต่อความรับผิดชอบ

3) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านระบบปฏิบัติการ องค์กรจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า การจัดการกิจกรรมให้ลูกหลานที่ไม่มีโอกาสอย่างวันธรรมดา เขาไปเรียนหนังสือ เขาไปทำงาน บางครั้งเขาไม่ว่างสามารถที่จะมีโอกาส ที่จะฟังเทศน์ได้จะร่วมกิจกรรมสวดมนต์ได้ อันนั้นเราจัดเป็นกิจกรรมหมุนเวียน สมมติว่าอาทิตย์นี้ที่บ้านคุณเอ อาทิตย์หน้าที่บ้านคุณบี คนไทยเรียกว่าแบบสัจจร ก็สลับไปสลับมา แล้วก็เวลามีคนป่วยพระธรรมทูตและกรรมการก็รีบไปโรงพยาบาล เยี่ยมคนป่วยไปสวดมนต์ให้จิตใจของเขา เข้าไปในวิถีชีวิตของเขา ซึ่งพระที่เมืองไทยไม่ค่อยได้ทำอะไรไปเมื่อเขาตายแล้วผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าในจังหวัดสุมาตราเหนือมีวัดอยู่ทั่วทุกจังหวัด แม้แต่อาแจห์ ซึ่งใช้กฎหมายอิสลามปกครอง ก็มีวัดในอาแจห์ การสร้างวัดไปได้เร็วมาก มีมานานแล้วแต่กระจายไปได้เร็วที่สุด ตั้งแต่หลวงพ่อชินะธัมโมไปประกาศผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการของรัฐบาลอินโดนีเซีย มีกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมดูแลมีอธิบดีกรมการศาสนา แต่ถ้าเป็นของพระสงฆ์จะมีการจัดเป็นจังหวัด มีเจ้าคณะจังหวัด บางทีก็มีการรวม 2 จังหวัด เป็นจังหวัดเดียว อยู่ที่จำนวนวัด จำนวนคนสำหรับตำแหน่งสูงสุดก็จะมีหัวหน้าสูงสุดเรียกว่า “เกอตั้ว มุงเกอ” ตำแหน่งสูงสุดเทียบเท่ากับเมืองไทยก็คือพระสังฆราชนั่นเอง แต่ต้องดูว่าสังกัดนิกายไหน เพราะมีหลายนิกาย แต่จะเรียกว่านิกายก็ไม่ใช่ เรียกว่าองค์กรชาวพุทธดีกว่า จะต้องดูว่าสังกัดองค์กรชาวพุทธไหน ในระบบของกรมการศาสนาพุทธ จะมีองค์กรชาวพุทธหลายองค์กร แล้วการบังคับบัญชาสูงสุดอยู่ที่อธิบดีกรมการศาสนาพุทธ แต่จะมีระดับฆราวาสดูแลลดหลั่นกันไปตาม ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ลงไปเป็นลำดับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 13 แสดงความคิดเห็นว่าการบริหารงานการเผยแผ่องค์กรพระธรรมทูตต้องมี ความเชี่ยวชาญขององค์กร ความชำนาญที่ทำได้เช่นการพัฒนา การจัดบริการ ที่มีคุณภาพ การกำหนดสมรรถนะหลักที่เอื้อต่อการทำงานขององค์กร คือ ปัจจัยทักษะความรู้ความสามารถองค์กรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 14 แสดงความคิดเห็นว่าองค์กรพระธรรมทูตไทยต้องมีระบบปฏิบัติการในองค์กร ต้องมีระบบและขั้นตอนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การติดตามควบคุมงาน ระบบการคัดเลือกบุคลากร การกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร ระบบและกลไกการดูแลเพื่อสนับสนุนการทำงานของบุคลากรเผยแพร่พระพุทธศาสนา

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านระบบปฏิบัติการ องค์กร พบว่า องค์กรชาวพุทธมีการวางแผนการทำงานเป็นระบบ, มีการติดตามการดำเนินงานเผยแผ่

แต่ยังขาดขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงาน ขาดคู่มือในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร ขาดระบบสนับสนุนให้กับบุคลากร

4) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการจัดการบุคลากร จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าจากประเด็นที่อำนาจการบริหารวัดอยู่ที่กรรมการมูลนิธิ และผู้ที่เป็นกรรมการมูลนิธิได้ต้องเป็นผู้ถือสัญชาติอินโดนีเซีย สิ่งที่จะพระสงฆ์ไทยที่จะต้องปฏิบัติได้ในการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้คือ ต้องมีปฏิปทาเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวพุทธอินโดนีเซีย ต้องไม่มีความขัดแย้งกับคณะกรรมการมูลนิธิ ต้องเข้าไปเป็นกรรมการมูลนิธิ ปัญหาที่ได้พบในการบริหารงานวัดของพระสงฆ์ไทยในประเทศอินโดนีเซียก็คือ เมื่อพระสงฆ์ไทยไปจำพรรษาในวัดต่าง ๆ แล้ว สร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับประชาชนได้แล้วเมื่อต้องการนำวัดที่ตนเองพัฒนามาอยู่ภายใต้สังกัดของคณะสงฆ์ไทยแต่คณะกรรมการมูลนิธิไม่เห็นชอบด้วยก็ไม่อาจนำมาขึ้นสังกัดคณะสงฆ์ไทยได้ แต่ในทางกลับกันหากคณะกรรมการมูลนิธิเห็นชอบที่จะนำวัดไปขึ้นกับสังกัดคณะสงฆ์ไทยก็สามารถทำได้ตามกฎหมาย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าจากช่องว่างที่กฎหมายในประเทศอินโดนีเซียไม่ได้บังคับให้พระสงฆ์ไทยต้องอยู่ภายใต้สังกัดคณะสงฆ์ไทยเท่านั้น จึงพบว่าพระสงฆ์ไทยหลายรูปไปอยู่จำพรรษาในวัดที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทยแต่สามารถขอวีซ่าอยู่ในอินโดนีเซียได้โดยการรับรองของมูลนิธินั้น ประเด็นนี้เป็นปัญหาทางด้านการปกครอง หากพระสงฆ์ที่ไปอยู่จำพรรษาในวัดนั้นเกิดปัญหาขึ้นคณะสงฆ์ไทยไม่สามารถเข้าไปแก้ปัญหาให้ได้เพราะพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซีย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายในภาพรวมของคณะสงฆ์ไทย และอีกหนึ่งปัญหาที่มีอยู่จริงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียคือ การที่มีประชาชนชาวอินโดนีเซียมีความศรัทธาเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้านวัตถุมงคล การทำนายพยากรณ์ และไสยศาสตร์ เป็นเหตุให้พระสงฆ์หลาย ๆ รูปจากหลาย ๆ ประเทศ สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเองได้จากการใช้ช่องทางเหล่านี้กับประชาชนอินโดนีเซีย และสามารถอยู่ได้ในประเทศอินโดนีเซียโดยที่คณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้เพราะวัดและมูลนิธิที่พระสงฆ์เหล่านั้นไปจำพรรษาไม่ได้อยู่ในความดูแลของคณะสงฆ์ไทย

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 8 แสดงความคิดเห็นว่าควรมีการจัดการบุคลากรทรัพยากรมนุษย์ในองค์การความเพียงพอของผู้ปฏิบัติงาน ความสามารถในการทำงาน การฝึกอบรมพัฒนาและจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงาน ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ความมีระเบียบวินัยตามข้อกำหนดขององค์การ

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการจัดการบุคลากร พบว่า บุคลากรในองค์การชาวพุทธมีระเบียบวินัย มีแรงจูงใจในการทำงาน แต่ปริมาณบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขาดการพัฒนาตนเองและความสามารถในงานที่รับผิดชอบ

5) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านทักษะความรู้ความสามารถองค์การ จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเป็นสิ่งสำคัญเพราะการเผยแผ่

กับชาวอินโดนีเซียที่เป็นเจ้าของประเทศโดยตรง ดังนั้นพระธรรมทูตที่มาอยู่ในประเทศนี้ต้องมีความรู้ด้านภาษาท้องถิ่นคือภาษาอินโดนีเซียให้ดี จึงจะสามารถทำงานการเผยแผ่ได้ดี ศรัทธาของชาวพุทธที่ร่วมกันสร้างวัดแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและในตัวพระธรรมทูต พระธรรมทูตจะต้องใช้ศรัทธานี้ให้ชาวพุทธได้เข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องโดยวิธีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่ การจัดกิจกรรม และวิธีการเผยแผ่

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากในการที่จะพูดคุยกับฝรั่ง พระธรรมทูตไทยสู่พระธิเบต พระพม่า พระศรีลังกา ไม่ได้เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตัวอย่างท่านดาโลลามะ ลูกศิษย์ของท่านเป็นคนมีชื่อเสียงทั้งนั้น เพราะภาษาท่านดีควรได้อยู่แล้ว เพราะต้องพูดได้อ่านได้เขียนได้ เพราะจะผ่านต้องได้ระดับหกหรือสูงกว่า อย่างเข้ามหาวิทยาลัยที่ต่างประเทศถ้าไม่จบตามเกณฑ์ ก็ไม่สามารถเรียนต่อได้ ข้อนี้ท่านไม่มีความสามารถที่จะไปเปลี่ยนแปลงกับผู้ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการพระธรรมทูตไทย

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านความรู้ความสามารถองค์การ พบว่า องค์การชาวพุทธมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ และการจัดการความรู้ในหลักการเผยแผ่ แต่พระธรรมทูตไทยยังขาดทักษะการใช้พูดภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารกับประชาชน และความสามารถที่ดีในการแสดงธรรมเป็นภาษาท้องถิ่น

6) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านภาวะผู้นำองค์การจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าควรจะกระตือรือร้นมากขึ้น คือพระธรรมทูตโดยเฉพาะพระไทยเรา เท่าที่ท่านสังเกต ส่วนมากมักจะรอญาติโยมเข้ามาวัด ไม่ได้เข้าไปหาโยม ไม่ได้ทำเชิงรุก เพราะฉะนั้น คริสต์ อิสลาม บุกอย่างเดียว พระธรรมทูตไทยตั้งรับแต่ในวัดอย่างเดียว ที่ประเทศอินโดนีเซียไม่ได้เผยแผ่เฉพาะในวัดอย่างเดียว บางสัปดาห์พระธรรมทูตต้องไปตามหมู่บ้านในหมู่บ้านนั้นบ้านใดบ้านหนึ่งใช้เป็นที่พักผ่อนนวดนวด นวดกันฟังเทศน์ จัดกันเดือนละสองครั้ง คือ ทำบุญใส่บาตรนี้เยอะ วันสำคัญทางศาสนา เสาร์อาทิตย์มีเยอะ ตอนบิณฑบาต ก็จะไม่ถวายเงินแต่ที่ว่าที่วัดนั้นก็นิยมถวายเงินกับของเหมือนกันก็มีการถวายส่วนตัว มีถวายเป็นส่วนรวมในวัด แบ่งส่วนกันไป ตัวอย่างที่วัดนี้ก็มีตู้บริจาค ผู้บริหารวัด ก็มีคณะกรรมการสมาคมดูแล ตัวอย่างที่นี้หากจะอนุมัติจ่ายเงินท่านต้องเซ็นต่ออนุมัติ และเหรียญของสมาคมต้องเซ็นด้วย แต่ว่าก็ไม่ได้เป็นอย่างนี้ทุกวัดนะ แล้วแต่เงื่อนไขของการบริหารโดยเฉพาะพระสงฆ์เมืองเมดาน มีมูลนิธิสำหรับพระป่วย ก็มีมูลนิธิสนับสนุน มีเงินเตรียมไว้ให้แล้วในระบบระบบการจัดการของพระสงฆ์ที่มีสวัสดิการ ถ้าหากพระสงฆ์ป่วยมูลนิธิก็จัดการทุกอย่าง จะไปโรงพยาบาลไหนก็แล้วแต่ ไปต่างประเทศก็เหมือนกัน ก็จะมีการดูแล แต่ก็มีเฉพาะที่คณะสงฆ์เมดานเท่านั้นนะมีคนอย่างมากในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเผยแผ่ เพราะว่าถ้าหากไม่กระตือรือร้น ก็จะสู้ศาสนาอื่นไม่ได้ที่สุมาตรานี้ จำนวนวัด สร้างได้รวดเร็วมาก เพิ่มจำนวนมากขึ้นทั่วอินโดนีเซียนี้ จังหวัดสุมาตราเหนือ เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีที่สุดในอินโดนีเซียและจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 12 แสดงความคิดเห็นว่าการบริหารที่ดีมีคุณภาพปัจจัยสำคัญคือ วิธีการบริหารของผู้นำองค์การผู้นำองค์การพระธรรมทูตต้องมี ความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารงาน ความรู้ความสามารถและการตัดสินใจที่รวดเร็วถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ของผู้บริหาร การสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์การ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

คิดเห็นทางการบริหารองค์การพุทธศาสนิกชนการบริหารแบบนี้ก็ดีจริงอยู่ แต่ว่าในเรื่องวัดอินโดนีเซีย ตัวอย่างเช่น วัดนี้ โยมถวายแล้ว ถวายพระสงฆ์แล้ว อันนี้ดี แต่ทุกวัดที่โยมยังไม่ถวาย อันนี้เป็นปัญหา เพราะว่าถ้าญาติโยมใส่พระออกจากวัดได้ ญาติโยมใหญ่กว่าพระ ถ้าพระไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ ซึ่งแตกต่างจาก เมืองไทยที่ถือว่าในวัดนี้ผู้มีสิทธิคือพระสงฆ์เจ้าอาวาสนี่คือพระสงฆ์ แต่ว่าที่อินโดนีเซีย ก็ไม่ได้ถวาย ทั้งหมดหรือ ก็สามารไลได้เหมือนกัน ที่อินโดนีเซียก็ดีขึ้นตรงที่วัดทุกวัดสร้างเป็นสมาคมไม่สามารถจะเอาไปไกลได้ เป็นสมบัติของสมาคมคืออย่างน้อยก็ยังใช้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมกับ ศาสนาพุทธได้ คือ ไม่ใช่เป็นของส่วนตัวหรือตลอดชีวิตจะบริหารก็บริหารไปเถอะ แต่ว่าวัดก็ยังเป็น ของสมาคม

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านภาวะผู้นำองค์การ พบว่า องค์การชาวพุทธนั้นผู้นำองค์การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และสร้างบรรยากาศในการทำงานได้ดี แต่ขาดความสามารถ ความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงาน และไม่สามารถ ตัดสินใจที่รวดเร็วให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

7) ประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านค่านิยมร่วม จากการสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า ศรัทธาของชาวอินโดนีเซียนั้นท่านเห็นว่าเขามีศรัทธาต่อพระสงฆ์มากแต่เป็น ศรัทธาที่อาจจะไม่เป็นแบบเถรวาทของไทยเรา แต่เป็นแบบมหายาน.เป็นแบบผู้มีศรัทธาคัดสิทธิ์ ข้อนี้ ก็เป็นงานของพระธรรมทูตที่ต้องปรับศรัทธาของเขาให้ถูกต้องตามหลักเถรวาท

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 10 แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้าน ค่านิยมร่วมองค์การพระธรรมทูตไทยต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาของบุคลากรต่อองค์การ การสร้างแนวทาง ระเบียบ ประเพณีเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติตาม การกำหนดวัฒนธรรมการทำงานที่ มุ่งเน้นประโยชน์ขององค์การ ความสอดคล้องของค่านิยมการทำงานกับภารกิจ

สรุปประเด็นการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านค่านิยมร่วม พบว่า บุคลากรศรัทธาในผู้นำองค์การอย่างหนักแน่นมีความเชื่อมั่นในแนวทางการเผยแผ่ แต่บุคลากร ขาดความมั่นคงในการเผยแผ่ ขาดการปฏิบัติตามระเบียบประเพณีอย่างเหมาะสม และไม่เข้าใจใน วัฒนธรรมการทำงาน

ดังนั้น สรุปการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม จากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่ม พบว่า การบริหารจัดการ มี 7 ด้าน (1) ด้านการจัดการองค์การ เนื่องจาก องค์การชาวพุทธมีการจัดองค์การสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีวิธีการบริหารองค์การที่ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น จัดระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมแต่ยังขาดแผนการพัฒนากการทำงาน เผยแผ่อย่างเหมาะสม บุคลากรขาดความเข้าใจในเป้าหมายการเผยแผ่อย่างชัดเจน (2) ด้านโครงสร้าง องค์การมีโครงสร้างการบริหารองค์การ จัดลำดับขั้นในการบริหาร และมีกฎระเบียบในการทำงานแต่ ยังขาดการแบ่งงานกันทำกิจกรรมอย่างเหมาะสม งานที่ทำยังไม่เหมาะสมกับความรับผิดชอบ (3) ด้าน ระบบปฏิบัติการองค์การวางแผนการทำงานเป็นระบบติดตามการดำเนินงานเผยแผ่แต่ยังขาดขั้นตอนที่ มีประสิทธิภาพในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงาน ขาดคู่มือในการปฏิบัติงาน และไม่สนับสนุนใน การทำงาน (4) ด้านการจัดการบุคลากรมีระเบียบวินัย และสร้างแรงจูงใจในการทำงานแต่ปริมาณ

บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ไม่พัฒนาตนเอง ไม่มีความสามารถในงานที่รับผิดชอบ (5) ด้านทักษะความรู้ความสามารถองค์การมีความเชี่ยวชาญในการเผยแพร่ข่าวงานในการพัฒนางานเผยแพร่ และการจัดการความรู้ในหลักการเผยแพร่ แต่พระธรรมทูตไทยยังขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารกับประชาชน พระธรรมทูตไทยขาดความสามารถที่ดีในการแสดงธรรมเป็นภาษาท้องถิ่น (6) ด้านวิธีการบริหารของผู้บังคับการมีผู้นำองค์การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน แต่ยังขาดความสามารถในการดำเนินงาน ขาดความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงาน และไม่สามารถตัดสินใจได้ทันทีและ (7) ด้านค่านิยมร่วม ในศรัทธาของผู้บังคับการมีอย่างหนักแน่น และมีความเชื่อมั่นแต่บุคลากรขาดความมั่นคงในการเผยแพร่ ขาดการปฏิบัติตามระเบียบประเพณีอย่างเหมาะสม และไม่เข้าวัฒนธรรมการทำงาน

4.1.4 ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทประเทศอินโดนีเซีย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป ได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซียมีผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิถีชีวิตจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่า พระธรรมทูตต้องภูมิใจเสมอว่าประเทศอินโดนีเซียนี้ก็แตกต่างจากประเทศอื่นอย่างเด่นชัดคือ เรามาเผยแพร่ให้กับประชาชนอินโดนีเซียที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอื่นแต่พระพุทธศาสนาก็ยังมาเผยแพร่ได้ และจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของพระธรรมทูตเริ่มต้นมาด้วยความยากลำบาก เพราะวัฒนธรรมดั้งเดิมชาวพุทธอินโดนีเซียเป็นชาวพุทธมหายาน รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่องค์การพระธรรมทูตนั้นยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน มีโครงสร้างการบริหารแบบกว้าง ๆ อนุโลมตามหลักระเบียบปฏิบัติของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ การบริหารจัดการองค์การพระธรรมทูตเฉพาะภายในประเทศอินโดนีเซียควรมีรูปแบบวิธีการให้ชัดเจน รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียนี้เป็นสิ่งที่พระธรรมทูตควรร่วมกันสร้างขึ้นเพราะเป็นผู้อยู่ในพื้นที่ รัฐบาลดี

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 14 แสดงความคิดเห็นว่าที่ชัดเจนที่สุดคือสมัย “กุดดุด” ประธานาธิบดีคนที่ 4 สมัยนั้นวันตรุษจีนเป็นวันหยุดของรัฐบาลเลย แต่วันวิสาขะตั้งแต่สมัยซูฮาร์โต ซึ่งสมัยของซูฮาร์โต ไม่มีใครสังเกตเห็นว่าเขากิดกันทางศาสนาพุทธ เพราะว่าแม่เจดีย์บรมพุทโธ เองก็บูรณะสมบูรณ์ในสมัยเขา แล้วก็วันวิสาขะของศาสนาพุทธเป็นวันสำคัญของโลก เป็นวันหยุดของรัฐบาลก็ในสมัยเขา เพราะฉะนั้นจึงนิยมมาก คือสร้างภาพให้เห็นว่าเค้าไม่ได้กิดกันนะ เค้ามีกิจกรรมสนับสนุนตลอด อาจจากคนที่บริหารคนที่วางนโยบายไว้ให้ พวกกระทรวงต่าง ๆ ที่เป็นคนดำเนินการกิดกัน เหมือนปากว่าตาขยิบผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 9 แสดงความคิดเห็นว่าพื้นฐานก็ต้องมีอยู่แล้ว เรื่องจารีตนี้เขาแน่นมาก จารีตที่มาจากพุทธจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่าพุทธศาสนิกชนอินโดนีเซียเขานับถือมาตามดั้งเดิม สมัยก่อนอินโดนีเซียนับถือพุทธแล้วหายไปช่วงหนึ่งแล้วเริ่มกลับมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 8 แสดงความคิดเห็นว่าอย่างท่านภุริปัญโญนี่ก็เป็นคนที่ท้องถิ่นเป็นชาวสุมาตรา ก็เป็นพุทธมาก่อน เขาอาจจะไม่เรียกตัวเองเป็นพุทธ แต่วิถีชีวิตที่ใช้นี้จะ

เป็นแนวทางชาวพุทธ อย่างของท่านธีระปุณฺโณ ก็เป็นชาวชวาก็มีความเป็นชาวพุทธอยู่แล้ว เกาะชวามีการสร้างเจดีย์บุโรพุทโธ เมื่อห้าร้อยปีที่แล้วก็เห็นอยู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 11 แสดงความคิดเห็นว่าไม่ใช่ชาวชวอย่างเดียว ชาวสุมาตราส่วนมากก็เป็นพุทธอย่างชวากโร (ชาวภูเขา) ก็เป็นพุทธส่วนมาก แต่อยู่บนภูเขา ขนาดปฏิทินชวากโรอย่างเดียว ยังใช้ภาษาสันสกฤตเลยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 12 แสดงความคิดเห็นว่าสมัยที่อิสลามบุกรุกเข้ามา ชาวพุทธที่ไม่อยากเปลี่ยนศาสนาอพยพขึ้นไปบนภูเขา ที่แน่นอนที่สุดคือสมัยก่อนรุ่นแรก ๆ ก็มีความพยายามของรัฐบาลชุดก่อน ๆ สมัยประธานาธิบดี ซูฮาร์โต ใช้นโยบาย (ทรานสมิเทออร์) คือ การเคลื่อนย้ายพลเมืองจากเกาะที่มีประชาชนจำนวนมากไปอยู่เกาะที่ไม่มีประชาชน หรือมีจำนวนน้อย ประชาชนนั้นให้อพยพไปหรือบางส่วนย้ายไปอยู่ เสร็จแล้วเมื่ออยู่ตรงนั้น ๆ เป็นจุดจุดที่มีอิทธิพลของอิสลาม พวกประชาชนเหล่านี้ก็เปลี่ยนศาสนาไปตามท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างเกาะสุมาตรา ก็มาจากเกาะชวาเยอะเพราะอพยพมา

สรุปประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิถีชีวิต พบว่า วิถีชีวิตมีอาชีพที่มั่นคงเพียงพอที่จะสนับสนุนการเผยแพร่พระพุทธศาสนา วิธีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อการรับบริการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก แต่ยังคงการรับบริการด้านสุขภาพที่ดีจากรัฐบาล และขาดความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่วัด

2) ประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่า พระธรรมทูตควรประยุกต์วิธีการเผยแพร่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแพร่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ทางสังคมจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมายไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตามเช่นทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคลรอจังหวะหรือโอกาสเป็นต้นนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานเผยแพร่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซียซึ่งชนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลามก็ยั้งรักษาวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งในบางยุคบางสมัยต้องตกอยู่ในอาณัติของต่างชาติที่เข้ามาครอบงำ แต่วัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซียมิได้เปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจครอบงำ ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ได้อย่างดีงาม ยกตัวอย่างเช่นที่เกาะบาหลี แม้วัฒนธรรมชาวโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม แต่วัฒนธรรมของชาวเกาะบาหลีก็ยังคงอยู่เหมือนครั้งในอดีตกาลที่ผ่านมาไม่เคยเปลี่ยนแปลง ในกลุ่มผู้นับถือศาสนาพุทธก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอื่น แต่ชาวพุทธก็ยังมีวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าประเด็นวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซียวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซีย ที่พระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถขยายได้นั้น มาจากวัฒนธรรมชาวพุทธท้องถิ่นของอินโดนีเซียที่เคยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และได้กระจายกันอยู่ตามชนบทที่ห่างไกลในเกาะต่าง ๆ เช่นเกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะกาลิมันตัน ส่วนในเมืองใหญ่ ๆ จะมีชาวพุทธที่นับถือศาสนาดั้งเดิมตามบรรพบุรุษ เช่น มหายาน ต้นตระกูล ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ซึ่งตามชนบทที่ห่างไกลในเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะกาลิมันตันส่วนในเมืองใหญ่ ๆ จะมีชาวพุทธที่นับถือศาสนาดั้งเดิมตามบรรพบุรุษ เช่น มหายาน ต้นตระกูล ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้จะมีความเชื่อความศรัทธาในเรื่องการบริจาทานเป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่แล้ว

และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าวัฒนธรรมอินโดนีเซีย คือ ใกล้ที่สุดแน่นที่สุดกับศาสนาพุทธเพราะฉะนั้นอิสลามไม่ใช่วัฒนธรรมของอินโดนีเซียที่จะไปปิดหัวหรืออะไรไม่ใช่วิถีชีวิตของชาวอินโดนีเซียเดิม คือพราหมณ์กับพุทธ อย่างบาหลี่ นั้นเป็นฮินดู ก็ใกล้ชิดกับพุทธและไม่ใช่เฉพาะเกาะสุมาตราเท่านั้น ทั้งประเทศอินโดนีเซียทั้งหมดเลย เพราะชาวพุทธเข้ามา ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ท่านภริปัญโญ สมัยหลวงพ่อชินธัมโม ยังไม่เข้าไปในหมู่บ้านซึ่งที่อยู่ของบ้านท่านภริปัญโญไม่ใช่ง่าย ๆ ที่จะเข้าไปถึงจุดนั้น แต่เมื่อหลวงพ่อเข้าไปถึงเขาเหล่านั้นบอกว่าเป็นสิ่งทีรอกอຍມານาน คือคำสอนพระพุทธศาสนา

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ชาวพุทธสามารถปรับตัวเข้ากันได้เป็นอย่างดี เช่น เคารพในความเชื่อทางศาสนาของกันและกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยาม แต่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ชาวพุทธเป็นผู้มีวัฒนธรรมปรับตัวเองได้ดี ดังนั้นจึงไม่มีความขัดแย้งกัน ความเอื้อเฟื้อของชาวพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยววัฒนธรรมของชาติได้อย่างดี ชาวพุทธไม่ค่อยมีปัญหาในส่วนวัฒนธรรมเลยมีตัวบ่งชี้คือ เชื่อชาติ คุณภาพชีวิต ทัศนคติ ความร่วมมือ การเข้าร่วมองค์การ

สรุปประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นช่วยเหลือสังคมประกอบอาชีพที่สุจริต แต่ยังมีส่วนร่วมน้อยในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคม และมีส่วนร่วมน้อยในการแก้ปัญหาสังคม

3) ประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านเครือข่ายทางสังคมจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่า พระธรรมทูตควรนำการเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลมาใช้ พระพุทธเจ้ามีวิธีการดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ 3 ประการอยู่เสมอและในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการคือ 1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา 2) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา 3) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขาสำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่า ถ้าเป็นกิจกรรมใส่บาตรนี้จะมาทีหลัง กิจกรรมที่วามันเป็นวิถีชีวิตคือ ในการใช้ชีวิตประจำวันของชาวพุทธอินโดนีเซีย อย่างที่เกาะสุมาตรา ผู้ใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านจะมีความสำคัญในการทำกิจกรรมคนที่ได้รับความเคารพนับถือไม่ใช่คนที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากรัฐบาล แต่มาจากคนที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเขาถือว่าเป็นผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่ลอมบอกผู้หญิงกับผู้ชายถ้าหากว่าเป็นคนในเมืองก็จะไปด้วยกันได้แต่ตามชนบทถ้าหากยังไม่ได้แต่งงานไม่สามารถจะไปจับมือกันได้และพวกกินเหล้าเสพยาเสพติดเขาถือว่าผิดมาก ฉะนั้นจารีตประเพณีในอินโดนีเซียให้ความสำคัญมากและผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าชาวกรูผู้หญิงก็มีผ้าพาดบ่าเหมือนผ้าสังฆาฏิพระ และถ้าแต่งงานกับลูกสาวเขาแล้ว ลูกเขยกับแม่ยายก็จะไม่คุยกันสองต่อสองโดยตรง เพราะกลัวว่าจะมีปัญหาจะตรงคุยผ่านคนกลางผู้ชายก็เหมือนกัน พ่อสามีก็ไม่สามารถคุยโดยตรงกับลูกสะใภ้ได้ ถึงแม้จะเป็นครอบครัวเดียวกันก็ยังถือธรรมเนียมอย่างนี้ไม่ให้ผ่านโดยตรง แล้วเรื่องฆ่าสัตว์ ถ้าสมมติว่าเรามีไก่ เราเลี้ยงไก่ เขาจะไม่ฆ่าไก่ เขาจะกินแต่ไข่เท่านั้นเฉพาะประเพณีของชาวกรู หากมีงานใหญ่จะมีคนรับหน้าที่ฆ่าสัตว์ให้ทำอาหารโดยเฉพาะเลย ชาวบ้านทั้งหมดจะไม่ฆ่า จะมีคนที่มืออาชีพฆ่าสัตว์ให้ เหมือนเมืองไทยก็มีโรงฆ่าสัตว์นั้นแหละ ตัดต้นไม้ใหญ่ก็ต้องหาวันตัด ต้องทำพิธีก่อนเป็นวิถีของพราหมณ์ของพุทธ

นั้นแหละถ้าอยู่ในเมืองแล้วประเพณีของคนบนเขาก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ถ้าที่บ้านบนภูเขาเขาก็ยังปฏิบัติได้อยู่ ชาวบ้านถ้าหากเข้าวัดต้องนั่งโสร่ง ผ่าถุง ไม่นั่งสั้น เข้าวัดแบบนี้จะนั่งสั้นไม่ได้ ต้องนั่งชุดเรียบร้อย เหมือนพม่าคือนั่งโสร่ง

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 10 แสดงความคิดเห็นว่า ด้านเครือข่ายทางสังคม ระบบการสื่อสารระหว่างองค์กร ระหว่างองค์กรกับประชาชนระหว่างประชาชนกับประชาชน ด้วยอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ สังคมออนไลน์เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ อินโดนีเซียให้มีคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 13 แสดงความคิดเห็นว่าซึ่งบางส่วนเป็นชาวพุทธเยอะเมื่อไปอยู่สุมาตราแล้ว สังคมที่อยู่ด้วยกันก็เป็นอิสลาม เมื่ออยู่ด้วยกันนานไปนานมากก็ไม่มีพระไม่มีอะไรก็เปลี่ยนเป็นอิสลาม เป็นนโยบายของรัฐบาล แต่ไม่ได้สั่งออกมาโดยตรงว่าคุณต้องเปลี่ยนเป็นอิสลาม ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ทำทางอ้อม เป็นคนพุทธก็ไม่ต้องการแสดงตัวว่าเป็นชาวพุทธ แต่ว่าการปฏิบัติต่าง ๆ เป็นพุทธทั้งหมด แต่ว่าเมื่อไม่มีความอิสระความสะดวกในการทำกิจกรรมทางศาสนาจึงเป็นการง่ายที่จะเปลี่ยนศาสนาตัวเอง ตัวอย่างเช่น การระบุดูศาสนาไปในบัตรประจำตัวประชาชน เป็นศาสนาพุทธ เป็นอิสลาม ถ้าคุณเป็นคนส่วนน้อยล่ะ การจะทำอะไรก็ไม่สะดวก แต่มาสมัยหลังซูฮาร์โตก็เริ่มมีความอิสระมากขึ้น

สรุปประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านเครือข่ายทางสังคม พบว่า การพัฒนาองค์กรเครือข่ายพระพุทธศาสนาได้การดำเนินกิจกรรมกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น มีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น ได้พัฒนาเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ยังขาดการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนา

ดังนั้น สรุปบริบทประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มพบว่า บริบทประเทศอินโดนีเซีย มี 3 ด้าน (1) ด้านวิถีชีวิต มีวิถีชีวิตมีอาชีพที่มั่นคงเพียงพอที่จะสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อการรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารได้อย่างสะดวกแต่ยังขาดการรับบริการด้านสุขภาพที่ดีจากรัฐบาล ขาดความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่วัด (2) ด้านวัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นช่วยเหลือสังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต แต่ยังมีส่วนร่วมน้อยในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคม และช่วยแก้ปัญหาสังคมและ (3) ด้านเครือข่ายทางสังคมองค์กรเครือข่ายพระพุทธศาสนามีการดำเนินกิจกรรมกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น ระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น และเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ยังขาดการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนา

4.1.5 ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์กรชาวพุทธจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป ได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการพัฒนาบุคลากร จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่างานพระธรรมทูตในต่างประเทศควรปรับให้เหมาะสมกับประเทศนั้น ๆ โดยการประยุกต์งานพระธรรมทูตในประเทศไทยที่ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 มีวัตถุประสงค์โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนาออกไปเผยแผ่จาริกหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของพระธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจสังคมการปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของสังคมแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้แก่ การเทศนา การบรรยาย การสนทนาธรรมกถวนำฝึกสมาธินำเป็นพุทธมากระยะเยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่นสาธิตและนำจัดกิจกรรมผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่า ความสำคัญของศรัทธาของชาวพุทธในอินโดนีเซียที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ชาวพุทธอินโดนีเซียมีอศยาศัยดี อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเคารพศรัทธาตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ในหมู่ชนเชื้อสายจีน บุคคลเหล่านี้มีความพร้อมทางด้านกำลังทรัพย์ กำลังบุคคลและสติปัญญาเฉียบแหลมในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตควรใช้ศรัทธาของชาวอินโดนีเซียในการเผยแผ่ด้วยการส่งเสริมให้มีสถานที่ให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเช่นโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าจากการที่พระสงฆ์ขาดการพัฒนาในเรื่องของภาษาอินโดนีเซียที่ลึกซึ้งพอที่จะแสดงธรรมให้ชาวพุทธเข้าใจได้พระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะส่งไปประจำตามวัดในชนบท อีกทางเลือกหนึ่งคือหากมีการอบรมฆราวาส (บัณฑิต) ให้มีความรู้ความสามารถในพระพุทธศาสนาและออกไปประจำตามหมู่บ้านชนบท นำพาชาวพุทธปฏิบัติศาสนกิจและแสดงธรรมได้และพัฒนาเยาวชนวัยรุ่นช่วยปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชนบทได้จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ยิ่งขึ้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการพัฒนาด้านหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มรูปแบบเนื่องจากยังไม่มีมีการแปลหลักสูตรจากภาษาไทยเป็นภาษาอินโดนีเซีย จึงยังไม่สามารถนำหลักสูตรจากประเทศไทยไปเปิดการเรียนการสอนได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่าวัฒนธรรมความศรัทธาอย่างสูงของชาวพุทธอินโดนีเซียต่อพระสงฆ์ไทย อาจเป็นสาเหตุของวิกฤติศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวมได้ คือ ความใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม รบกวอนศรัทธาชาวพุทธในปัจจุบันี่เกินสมณสารูปเมื่อพระสงฆ์รูปนั้นลาสิกขา ความคุ้นชินกับความเชื่อดั้งเดิมและยังไม่เข้าใจในแนวปฏิบัติวินัยเถรวัตรการบริหารจัดการวัดในแนวทางพุทธพานิช ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา เมื่อมีการเปิดการเรียนการสอนเป็นภาษาอินโดนีเซียแล้วจะพบกับปัญหาการขาดอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้ตรวจข้อสอบเป็นภาษาอินโดนีเซีย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ผลเห็นได้จากวิธีการทำงานของ หลวงพ่อชินธมโม ซึ่งเป็นสหวิหิกของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช เป็นพระอินโดนีเซียรุ่นแรกในอินโดนีเซียที่ยังมีชีวิตอยู่ พรรษาท่านมากที่สุดในประเทศอินโดนีเซีย ปีนี้ 47 พรรษา ถ้าว่าตามอาวุโสท่านคือสังฆราชของอินโดนีเซีย ท่านก็เป็นอิสลามมาก่อน แต่ว่ากลับมานับถือพุทธนี้มาจากวารสารเล่มเดียว

สมัยหนุ่ม ๆ ท่านได้รับวารสารมาจากบังคุง ท่านได้อ่านเกี่ยวกับบรูโรพุทโธ ความเป็นมาท่านบอกว่าเป็น ศาสนาของเรา นี่คือนิพนธ์ของเรา ท่านจึงเปลี่ยนเป็นพุทธเลยไปหาพระที่มีอยู่รูปเดียวตอนนั้น คือท่านชินรักชิตะ

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าวิถีชีวิต ของชาวอินโดนีเซีย แล้วจะบวชมีเป้าหมายเพื่ออะไรก็อยากจะศึกษา ปฏิบัติอยากจะเรียนจริง ๆ นั่นแหละ ที่จะบวชกันแบบตลอดชีวิต ที่นี้เค้าไม่นิยมลาสิกขานะ ไม่ให้สึก บวชเพื่อศึกษา บวชเผยแผ่ บวชตลอด ชีวิตที่นี้เค้าบวชด้วยความศรัทธา เพื่อที่จะทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นผู้ผู้นำในการเผยแผ่ เป็นผู้ นำในการสั่งสอนประชาชนศรัทธาด้วย ปฏิบัติด้วย ไม่ใช่ตามประเพณีผู้ที่บวชในอินโดนีเซีย จะต้อง แน่วแน่มาก เพราะวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ถ้าใครบวชพระเสร็จแล้ว แล้วสึกออกไปนี้ เขาจะไม่นับถือเลย ถ้าบวชคุณต้องบวชยาวเลย บวชต้องบวชตลอดชีวิตสึกได้ แต่ถ้ากลับมาบวชอีกก็ไม่มีใครศรัทธา ไม่มี ใครเชื่อถือ ถ้าเราเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เค้าถือว่าเราโลเลแล้ว ประเทศไทยเราก็คือชายสามโบสถ์อย่างนั้น เค้าไม่นับถือยกเว้น บวชเณรภาคฤดูร้อน เพราะตั้งใจที่จะสึกอยู่แล้ว บวชพระยังไม่ยอมรับกันถ้าสึก จากพระไปแล้วประเทศศรีลังกา ก็เป็นอย่างนั้น ถ้าบวชแล้วบวชยาว ก็มีสึกบ้าง แต่ก็มีน้อยการยอมรับทาง สังคมของเขาไม่เหมือนเมืองไทย เมืองไทยเราจะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาความเข้าใจของสังคม อินโดนีเซีย เข้าใจว่าการบวชแล้วเป็นการดำเนินชีวิตที่บริสุทธิ์แล้ว ไม่ควรจะลงมาต่ำอีก เพราะขณะที่ บวชเป็นพระนั้นเค้านับถือมาก อยู่ ๆ มาวันหนึ่งก็สึกออกมาเป็นคนปกติธรรมดา ศรัทธาชาวพุทธก็ตกไป จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่า คนอินโดนีเซียที่เป็นพุทธสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดได้ด้วยตนเองโยมก็สวดแบบสบายคือพระมีจำนวนน้อย อย่างที่เมืองเมดาน พระเรามีทั้งหมด ประมาณ 19 รูป ตัวอย่างเช่น จัดงานขึ้นบ้านใหม่ โยมก็สวดเองได้ มีโรมัน มีบัณฑิตะ ที่ได้รับการ แต่งตั้งจากกรมการศาสนาหรือคณะสงฆ์จะเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพราะว่าคณะสงฆ์ไม่พอ มีจำนวนน้อย แต่เราก็ต้องสร้างคนที่สามารถจะมาเป็นผู้ นำ นำเองได้ ทำเองได้ เพราะฉะนั้นจึงมีวัด เยอะมากในอินโดนีเซียถ้าจะบอกว่าจำนวนวัดในอินโดนีเซียมีจำนวนมาก วันอาทิตย์ก็ไปร่วมตัวกัน เรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โยมเขาก็มีการอบรมกันก่อน อบรมครูที่จะไปสอนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ก็จะอบรม 6 เดือน 1 ครั้ง 3 เดือน 1 ครั้ง หรือ 1 เดือน 1 ครั้ง รวมกันทั้งจังหวัด หลักสูตรที่ อบรมที่เหมือนกันทั้งหมด ก็เป็นระบบแบบนี้ หากจะเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศไทยกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียอันไหนมันถูกต้องกันแน่คือทุกคนก็ บอกว่าถูก สมมติว่าไปถามที่เมืองไทยก็ถูก ถามอินโดนีเซีย อินโดนีเซียก็ถูก ถูกแบบเมืองไทย ถูกแบบ อินโดนีเซียต้องดูที่ผลสำเร็จ ในอินโดนีเซียชาวอินโดนีเซียที่ชอบธุรกิจเขาก็ชอบเรื่องไสยศาสตร์ เรื่องของขลัง เขาสวดมนต์อย่างเดียวมันต้องดูผลสำเร็จของการเผยแผ่ ถือว่าอินโดนีเซียก็ได้ผลสำเร็จพอสมควร อย่างที่บอกพระธรรมทูตที่ไปทั่วโลก ที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดคืออินโดนีเซีย เพราะว่าสามารถทำให้ คนท้องถิ่นนับถือ แต่พระธรรมทูตที่ไปสหรัฐอเมริกา ยุโรป ไปเพื่อสอนคนไทย คนลาว ไม่ได้ฝรั่ง ได้เฉพาะสามี ที่ตามแม่บ้านมาวัด ขันธมาให้แม่บ้านและผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 8 แสดงความคิดเห็นว่าควรมีกลยุทธ์การ พัฒนาและเพิ่มปริมาณพระธรรมทูตภายในประเทศอินโดนีเซีย กลยุทธ์พัฒนาและการเพิ่มปริมาณ บัณฑิตะ โดยการพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการอบรมคือการฝึกสมาธิ ความเป็นสากล เพราะคริสต์ เค้าก็สนใจ อิสลามเค้าก็สนใจอย่างหลวงพ่อชินธมโมนี่ ทุกปีท่านจัดอบรมวิปัสสนา ยังมีชาวอิสลาม ชาวคริสต์มาร่วมด้วย ฟังเทศน์อย่างนี้แหละ ธรรมะทอล์คอย่างนั้นแหละอันนี้คือจุดร่วมที่ทุกศาสนา

สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ แต่อยู่ที่ว่า ศาสนาพุทธเราจะมีวิธีอย่างไรที่จะนำเสนอให้ร่วมกันได้ เท่าที่สังเกตดู เห็นได้ว่าศาสนาคริสต์จะย้ายมาพุทธบ้างแต่ก็ไม่มาก แต่ว่าอิสลามไม่ต้องไปพูดถึงน้อยมากไม่เยอะ แต่ ถ้าหากว่าเราดึงทั้งคริสต์ทั้งอิสลามมาทำสมาธิร่วมกันนั้นมาง่ายไม่มีปัญหา คือมานั่งสมาธิด้วยกัน มา ทำกิจกรรมร่วมกันคงเป็นอย่างนั้น เพราะว่าความเข้าใจของบางคน ยังเข้าใจว่าความสุขในชีวิตนี้มาจากวัตถุนิยม ซึ่งเราพยายามบอกโยมว่า มันไม่ใช่ความสุข มันมาจากจิตใจต้องไปหาตรงนั้น สิ่งอื่นทั้งหลายเป็นเพียงสิ่งของเฉย ๆ เวลาอาตมาสอนโยมก็พยายามเน้น เน้นสาระอย่างนั้น ก็พยายามกลับมาหาตัวเอง จิตใจ ฝรั่งมีปัญหาครอบครัว หรือปัญหาอะไรก็แล้วแต่ อย่าพยายามไปที่อื่น ไปผับไปคาราโอเกะ ไปห้าง ไปโน่น ไปนี่ ไม่ใช่ ต้องไปดูที่จิตใจของตนเองว่าปัญหามันมาจากไหน ไปแก้ที่นั่นส่วนความแตกต่างของเมืองไทยเรา แตกต่างกันตรงที่ว่าถ้าถามว่าผู้ที่เข้าถึงพระพุทธศาสนาเยอะมั๊ย เยอะแต่ว่าเป็นพระที่อยู่ในป่า พระกรรมฐานที่ท่านปฏิบัติ แต่ที่นี้ท่านก็มีความสุขของท่าน ท่านมีความเข้าใจของท่านเอง เวลาที่โยมที่อยู่ทางบ้านแทนที่จะศึกษาเพื่อปฏิบัติตาม ก็ไม่เอา แต่ขอเกาะชายฉัตรพระ มันง่ายดี คือ ทำบุญกับพระแล้วก็ไป นี่คือความต่าง พอไม่มีพระให้นำให้ตามแล้ว แล้วก็ตายเพราะไม่มีที่พึ่ง แต่ยุโรปไม่เหมือนกัน ยุโรปเค้าศึกษาเพื่อที่จะปฏิบัติตามด้วยตัวเอง ไม่ใช่ต้องการตามพระที่นี้พุทธศาสนาเราคนไทยเราฝากชีวิตไว้กับพระ พระป่า หลวงตามหาบัวหมดไปแล้ว เหนงาเลยวัดจะเริ่มเจ็บบแล้ว คนไม่เข้าวัดเพราะอะไร ไปวัดก็เพื่ออยากจะทำบุญกับหลวงตา เพื่อตัวเองจะได้บุญได้ขึ้นสวรรค์ ไม่ใช่จะไปฟังธรรมะ แล้วนำมาปฏิบัติ แล้วตัวเองจะได้มีความสุข ความคิดต่างกันอย่างนี้นั่นคือ ความแตกต่าง ที่นี้เราจะทำอย่างไร ถึงจะทำให้คนศึกษาพระพุทธศาสนาเนี่ยอยากศึกษาอยากเรียนรู้เพื่อที่จะสัมผัสกับความสุขจากพระพุทธศาสนาด้วยตัวเอง

สรุปประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากรองค์การ พบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย พระธรรมทูตมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะความเข้าใจหลักวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธแต่พระธรรมทูตไทยยังขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการสื่อสาร และใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการเผยแผ่ธรรมะได้ไม่ดีเลย

2) ประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการดำเนินกิจกรรมจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าหน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัด (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ความมุ่งหมายที่พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลสู่หมู่บ้านโดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่างานบรรพชาสามเณรฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนอายุตั้งแต่ 10 ปีเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมะในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรมการแนะนำสั่งสอนการปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใสและการตอบปัญหาข้อข้องใจ สงสัยเป็นต้นโดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องไปโดยลำดับชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตามุ่งประโยชน์ต่อ

มหาชนผู้ฟังไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะแสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดีสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือนทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนสอนด้วยเหตุผลเป็นศาสนาที่มีในโลกที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนอยู่เสมอว่าให้คิดตีตรองเสียให้ดีก่อนแล้วจึงเชื่อให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจ เหตุผลดีไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลัง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าควรมีการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ความประพฤติและจิตใจโดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เรียกพุทธมามกาจารย์แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประภมพุทธมามกะได้แก่เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่เด็กอายุ 16-18 ปี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าควรมีการเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชนเป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุโทรทัศน์วารสารนิตยสารเผยแผ่ธรรม และการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศการเผยแผ่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัดได้แก่โครงการอุทยานการศึกษาการจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานใจการกีฬาเป็นต้น และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซีย รัฐบาลอินโดนีเซียมิได้ปิดกั้นการเผยแผ่ของศาสนาอื่นซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย เช่นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู หรือ ซิกข์ ทุก ๆ บุคคลต่างศาสนามีการไปมาหาสู่กัน ปกป้องหรือกันหรือทำกิจกรรมรวมกันได้ โดยปราศจากปัญหา ชาวอินโดนีเซียมีความคิดว่าสังคมที่ดีคือบุคคลในสังคมนั้นไม่คิดเบียดเบียนหรือเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน สำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าที่นี้การเผยแผ่ขึ้นกับคนหนุ่มสาว สังเกตคนอินโดนีเซียที่เข้าวัดไม่มีคนแก่มีแต่คนหนุ่มสาว มีวัยรุ่นกับเด็กอันนี้อยู่ที่วิธีการทำ วิธีการสอน เท่าที่สังเกตที่เมืองไทย การเทศน์ก็น่าเบื่อ เพราะวิธีการเทศน์มันไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่ถึงกับขนาดอาจารย์มหาสมปองนะ อาจารย์สมปองตกลงเกินไป ที่นี้เอาแค่อธิบายธรรมะให้คนเข้าใจได้ง่าย แค่อธิบายหิริโอตตปปะให้คนเข้าใจง่าย คนอินโดนีเซียสามารถพูดเป็นชั่วโมงสองชั่วโมงได้ แต่ว่าทำให้คนฟังอยากฟังอยากได้ยินและจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า ประชาชนอินโดนีเซียส่วนใหญ่ที่นิยมการทำบุญการถวายทานส่วนใหญ่ก็ยังเป็นคนแก่ เพราะเด็กวัยรุ่นยังไม่มีสตางค์วัยรุ่นชอบฟังเทศน์ ชอบทำงานกิจกรรม คนที่จ่ายเงินสนับสนุนวัดคือคนแก่ อันนี้ชัดเจน เพราะคนแก่มีเงินเก็บเยอะ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับหัวข้อธรรมะที่เค้าเข้าใจแล้วนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันที่ได้ง่ายสุดหัวข้อใดที่นิยมและง่ายที่สุด ที่เขาสนใจมากคือ การทำบุญและหิริโอตตปปะ อันนี้มีส่วนสำคัญมากแต่ส่วนมากคือการทำบุญ การให้ทาน หิริโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปหิริโอตตปปะ เป็นหัวข้อธรรมะที่อยู่ในวิถีชีวิตของเค้าแล้ว เค้าเข้าใจพื้นฐานของคนจีนก็คือการให้ทาน คือ พระโพธิสัตว์

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าควรส่งเสริมด้วยการเปิดโรงเรียนวิถีพุทธะ เพื่อนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปสอนในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงปริญญาตรี เพื่อให้ชาวพุทธมีความคุ้นเคยใกล้ชิดกับพระสงฆ์ การเผยแผ่ธรรมะก็จะง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลไปที่การศึกษา ความเข้าใจ เป็นสำคัญเพื่อจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ที่โรงเรียนธรรมวิทยา เนื่องจากเราทำได้ดำเนินการมาได้ 8 ปี มีนักเรียนทุกชั้น หนึ่งพันกว่าคน ทำให้เด็ก ๆ มี

ความกระตือรือร้น เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น โครงการนี้สมควรที่จะเปิดเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวพุทธที่เรียนจบในชั้นต่าง ๆ ภูมิใจในความเป็นชาวพุทธ เพราะมีความเข้าใจในศาสนาของตน ไม่เกรงต่อการสอบถามจากคนศาสนาอื่น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 แสดงความคิดเห็นว่าประเทศอินโดนีเซียนี้ถึงจะเป็นชาวพุทธก็จริง แต่ไม่ใช่พื้นฐานของชาวพุทธอินโดนีเซียจะเป็นเถรวาท พื้นฐานของบางท่านบางคนก็มาจากมหายาน มีบางส่วนที่มีพื้นฐานเป็นเถรวาทก็ง่ายหน่อย อย่างสมัยก่อนวัดในอินโดนีเซียทุกวัด ในวัดทุกวัดเขาเข้าใจว่าต้องทานอาหารเจถ้าเป็นชาวพุทธ ถ้าอยู่ในวัดต้องทานอาหารเจอย่างเดียว เพราะฉะนั้นยุคแรก ๆ ที่มา คือ ทุกวัดนี้ต้องเป็นอาหารมังสะวิรัติเท่านั้น ช่วงหลังเมื่อมีพระเถรวาทของเราที่ศึกษาจากประเทศไทยกลับมาอินโดนีเซีย ก็เริ่มให้ความเข้าใจ ก็เริ่มมีการไปบิณฑบาต ทำกิจวัตรประจำวันของพระเหมือนที่ทำที่เมืองไทย ถ้าหากเป็นประเทศอื่น ๆ เป็นนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา พระก็ทำอยู่แต่ว่าทำเฉพาะในพรรษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่าและเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่รัฐบาลเขาสับสนุน การสร้างวัด โดยเฉพาะทางวัดนี้ ถ้ามีนักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็คนที่ท่านรัฐบาลก็ให้งบประมาณและก็เรื่องบางที่การสร้างวัดนี้ ตัวอย่างการสร้างวัดของท่านฤทธิปัญญา ในหมู่บ้านนั้นไม่มีชาวพุทธแต่สามารถสร้างวัดได้ หน้าวัดของท่านเป็นมุสลิมทั้งหมด ทางเข้าวัดมีแต่มุสลิม แต่ชาวบ้านก็สนับสนุนให้สร้างวัดได้ อยู่ด้วยกันได้ แล้วก็รัฐบาลบางที่ก็ให้ที่ดินสำหรับสร้างวัด เช่นที่วัดศรัทธาวนา ที่เกาะสุมาตรานี้ รัฐบาลก็ยกที่ดินให้สร้างสถานวัตถุประจำของแต่ละศาสนาที่เมืองสิริกาลังผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 5 แสดงความคิดเห็นว่าเขาไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับพระเหมือนคนไทย ไม่ฝากศาสนาไว้กับพระเหมือนเมืองไทยที่นี้พระสงฆ์จะพยายามอธิบายให้ญาติโยมเข้าใจว่า ศาสนาพุทธนี้ขึ้นกับ สี่เสาหลัก คือ ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา คือ ถ้ามีเฉพาะภิกษุอย่างเดียวมันก็ไม่ไหว ซึ่งที่เมืองไทยเข้าใจกันว่าอย่างนั้น คือ ภิกษุอย่างเดียว พระพุทธเจ้าท่านแสดงอยู่แล้วว่าทั้ง 4 ต้องร่วมกันบริษัทธิ์ แต่ว่าเมืองไทยให้ความสำคัญกับพระอย่างเดียวที่กล่าวถึง เวลานี้ภิกษุณีก็หายไปแล้ว อุบาสกอุบาสิกาในเมืองไทยก็ไม่แกร่งแล้ว ไม่แข็งแรงเท่ากับอินโดนีเซียผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าหลักการแสดงธรรม ก็ต้องดูระดับบุคคล บุคคลที่ฟังเทศน์ด้วย บางครั้งก็ผสม แต่ว่าที่สำคัญคนที่นี้พระเทศน์ไม่ได้ถือโบลาน ไอแพดก็ไม่ได้ถือ เป็นเทศน์สด เพราะฉะนั้นคนที่จะเทศน์ได้ต้องแนวแนวต้องรู้สาระจริง ๆ ต้องประยุกต์ธรรมะได้ ต้องดูว่าใครเป็นคนฟัง ถ้ามีชาวอิสลามต้องดูด้วยว่าใครเป็นคนฟัง ถ้ามีชาวอิสลาม ก็ต้องเทศน์เป็นกลาง ๆ เราต้องบอกพระเจ้าต้องมี ถ้าเราไปบอกว่าไม่มีพระเจ้าอันนี้เป็นปัญหาแล้วพระเจ้าแบบไหนก็ต้องอธิบายด้วย พระเจ้าของเขาก็เป็นอีกแบบหนึ่ง เพราะว่าที่นี้ แม้แต่อบรมกรรมฐาน ไม่ใช่ชาวพุทธอย่างเดียว มีทั้งชาวคริสต์ อิสลามมาร่วมด้วยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 11 แสดงความคิดเห็นว่าเป็นความเข้าใจในการทำบุญนั้นดี เพราะเวลาทำบุญแค่นี้ถึงว่าชาติหน้า หมายความว่าถ้าไม่ได้ทำบุญชาตินี้ ชาติหน้าจะเอาอะไรมากินมาใช้ละคือความสำคัญในตรงนั้นคือไม่เชื่อเรื่องกรรม ถ้าคนไม่เชื่อเรื่องกรรม ชีวิตมนุษย์อันนั้น หนึ่งในอิทธิพลจากการที่เราให้กับชาวพุทธ เราจะมีวันอังคาร วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันอาทิตย์ ก็จะมีการเทศน์ มีการสอน แล้วก็มีการอ่านหนังสือ อ่านหนังสือธรรมะ บางคนมีความรู้มากกว่าพระเสียอีก บางคนโยมมีความรู้ดีกว่าพระ ความรู้เกี่ยวกับธรรมะเกี่ยวกับสมาธิ เพราะเค้าอ่านหนังสือเยอะบางครั้งโยมเค้ามีเวลามาก ศึกษาทุกวัน บางคนเค้าก็เป็นแม่บ้านอย่างเดียว ดูแลลูกส่งลูกไปโรงเรียน รอรับลูกจากโรงเรียน วันๆ ก็อ่านหนังสือ ส่วนพระก็เดินไปสวดมนต์ งานศพ งานมงคล กิจของพระสงฆ์เยอะ ไม่มีเวลาไปพัฒนาตัวเอง อย่างง่ายอย่างท่านเพิ่งกลับมาจาก

ต่างประเทศเพิ่งมาถึงตอนเช้านี้เอง เมื่อกัณฐีมีคณมานิมิตไปทีไหนไปทีนี้ ไม่ไปก็ไม่ได้ เพราะว่าเราพยายามจะรักษาครุฑาที่ดี เพราะมีน้อยด้วย อย่างที่นี้มีแค่ 9 รูปรวมสามแฉกรด้วย บางวัดก็มี 2-3 รูป เวลาใส่บาตรวันอาทิตย์ต้องเอารถไปรับ สิ่งที่เราไปรับมาก็เอาไปบริจาคต่อไปที่คนจน เพราะฉะนั้นที่นี้ทุก 3 เดือน จะมีการไปบริจาคของ แล้วก็ได้เลือกว่าจะเป็นพุทธเป็นคริสต์เป็นอิสลาม

สรุปประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการดำเนินกิจกรรม พบว่า ชาวพุทธร่วมจัดกิจกรรมอย่างเข้มแข็งเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาและรักษาศิลร่วมนั้งธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3) ประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิธีการเผยแผ่จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่างานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการและประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่า พระธรรมทูตควรมีนโยบายในการเผยแผ่ตามหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้คือ การแสดงธรรมไปตามลำดับขั้นแจ้งให้เข้าใจชัดเจน มุ่งประโยชน์ต่อผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น อันนี้เป็นหลักการที่สำคัญยิ่งเพราะเรามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลก หากเราไม่ระมัดระวังในการเผยแผ่หลักธรรม อาจจะไปกระทบกับหลักคำสอนของศาสนาอื่นได้ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการเผยแผ่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่าหลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผลผลทุกประการย่อมมาจากเหตุถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผลด้วยเหตุนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี การประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นการประกาศให้ทราบว่พระพุทธศาสนามีลักษณะอะลุ่มอล่วยแสดงถึงการมีน้ำใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 13 แสดงความคิดเห็นว่า ในการปฏิบัติธรรม อย่างเมืองไทยมีการปฏิบัติธรรมสายพุทธโธ สายยุบหนอ พองหนอ แล้วคอนเท้นที่นำมาใช้ที่นี่ใช้หลักอะโรคหลักอานาปานะสติ ส่วนใหญ่ก็ใกล้เคียงกับที่ใช้ในประเทศไทยเหมือนกันจากพม่าก็เข้ามาเยอะอบรมก็เยอะเหมือนกันอย่างเทคนิคการทำสมาธิมันมีหลากหลายมันมีหลากหลาย ของพม่าก็เข้ามา แต่ของเราชาวพุทธจะใช้อานาปานะสติที่ชาวพุทธส่วนมากรู้จักกัน อันนี้เป็นหนังสือพระไตรปิฎกฉบับย่อ เป็นภาษาอินโดนีเซีย ภาษาอังกฤษก็มีเรามีเป็นตุ้เลย ที่ชาวบ้านขอได้ก็เป็นภาษาอินโดนีเซีย ภาษาอังกฤษเป็นต้นฉบับ ชุดเดียวเองแต่ภาษาอินโดนีเซียนี้แจกได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดการได้หลายรูปแบบ เช่น จัดการสอนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ สำหรับเด็กเล็ก จัดการสอนสวดมนต์ ฟังธรรม สำหรับผู้ใหญ่ฝึกชาวพุทธให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำในศาสนพิธีต่าง ๆ และสามารถเป็นผู้นำชุมชนแทนพระสงฆ์ได้ด้วย ในกรณีที่ชาวพุทธที่อยู่ไกลเมืองสามารถทำศาสนกิจได้ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา จัดกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สร้างโอกาสให้ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่าที่ท่านไปมาหลายประเทศที่เห็นชัดเจนก็คือ

ชาวตะวันตกยอมรับมากที่พระพุทธศาสนามีสิ่งที่พวกเขาต้องการ ก็เห็นความสวยงามของพระพุทธศาสนา ที่นอร์เวย์ ท่านมีเพื่อนคนหนึ่งเป็นอิสลาม เค้ายใช้เวลาถึงสองปีเพื่อที่จะแสดงตนเป็นชาวพุทธได้ ไปเจอที่แฟรงเฟิร์ต แล้วไปอยู่ด้วยกันที่สตาร์วามา เมืองเล็ก ๆ ตอนใต้ของออสเตรเลีย ใช้เวลาสองปี ปีที่หนึ่งพ่อไม่คุยด้วย ตั้งแต่เค้าประกาศตัวเองเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะว่าพ่อเค้าเป็นอิหม่าม ถือว่าเป็นระดับเคร่งครัด ระดับผู้ใหญ่ เขาได้อ่านหนังสือชื่อ ศาสนาพุทธเพื่อชาวตะวันตก จนปัจจุบันน้องสาวของเขาที่ใส่ที่คลุมหัวก็เปลี่ยนเป็นพุทธไปด้วยตอนนี้ เขาอยู่ที่แฟรงเฟิร์ตตอนนั้นข้าบวชพระพรชาหนึ่ง จำพรรษาอยู่ด้วยกัน ซึ่งยอมรับว่าเขาสุดยอดในการต่อสู้กับวิถีคิดของคุณพ่อปีหนึ่งเต็ม ๆ ที่เขาไม่ได้คุย แต่เขาก็ปฏิบัติตัวเป็นลูกที่ดีต่อพ่อแม่ ทุกวันเสาร์อาทิตย์ก็กลับบ้านดูแลพ่อแม่ ซ้อมกับข้าวให้แม่ทุกวันเสาร์อาทิตย์ จนสุดท้ายพ่อถามว่าคุณทำอะไร เสาร์อาทิตย์มาบ้านซื่อนั้นซื่อนี้ให้เรากินทั้ง ๆ ที่พ่อไม่เคยคุยกับคุณ เขาตอบว่าเพราะพุทธศาสนาสอนเขาอย่างนี้ ทำตามหน้าที่ของลูกที่ดีที่ทำได้ต่อพ่อ โดยไม่ต้องคิดว่าพ่อทำอะไรดีต่อคุณ คุณต้องทำหน้าที่ของลูกที่ดีต่อพ่อ ผมได้คำสอนนี้มาจากพุทธเท่านั้นแหละพ่อเขายอมรับเลย น้องสาวของเขาก็เปลี่ยนตามพี่ด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 9 แสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวัฒนธรรมของแต่ละประเทศบางอย่างอาจจะแตกต่างกัน แต่เราต้องมีปัญญาแยกแยะว่า อันไหนควรไม่ควร ถูกไม่ถูกแล้วค่อยตัดสินใจ เพราะแต่ละชาติแต่ละศาสนาประเพณีวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน ต้องใช้ความอดทนเพื่อรอผลของการแตกต่าง ไม่ควรรีบร้อนว่าอันไหนผิดอันไหนถูกเราต้องเชื่อด้วยเหตุผลเท่านั้นค่านิยม วัฒนธรรมในการศึกษาพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ ตัวอย่างในยุโรปต้องเข้าใจว่าพวกเขาเยอรมันเองที่บวชเป็นพระก็เยอะพอสมควรที่เป็นลูกศิษย์หลวงพ่อกษา นี่เยอะมากนะ อังกฤษก็เยอะ อิตาลีก็เยอะ ฝรั่งเศสก็เยอะ ล่าสุดที่ประชุมที่อินเดียนี้มาจากประเทศยุโรปที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ชา เป็นลูกศิษย์ของ นิช ดิช ฮันน์ เยอะมาก ตัวอย่างง่าย ๆ ที่เมืองสตอคโฮล์ม เด็กนักเรียนปีหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่สนใจเรียนศาสนาพุทธเยอะมากจนไม่สามารถรองรับได้ มันไม่พอ อย่างที่ออสเตรเลีย ท่านพระ ดร.อนิลมาล ท่านได้รับนิมนต์ไปสอนทุกปี ก็จัดเป็นหลักสูตร หลักสูตรนี้สอนเพียงแค่สามเดือน เดือนละสี่ครั้ง อาทิตย์ละหนึ่งครั้ง แล้วก็มีการสอบ คนที่จะไปเรียนจะต้องลงชื่อก่อน 1 ปี จึงจะได้ห้องเรียน จองคิวกันข้ามปี นิวซอฟเวล ของซิดนีย์ คือมีหลายประเทศที่สนใจ แม้แต่ที่เมลเบิร์นเองก็มีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา ที่สหรัฐเองก็มี มีมาจากยุโรป หรือสหรัฐเองก็จะมีคนที่สนใจมากคนฝรั่งเศสยุโรป อย่างที่เขาเข้ามา เขาติดใจรสของสมาธิ พอเขาได้สัมผัสแล้ว เขาก็มีความสุขด้วยตัวของเขาเอง มันไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำสอนของศาสนาไหน เหมือนเราทานอาหารแล้วอร่อย เราก็ดูใจไม่ว่าคนทำเป็นคนไทย คนเวียดนาม หรือคนอะไรก็แล้วแต่คือปัจจุบันนี้ฝรั่งเขาอิมโนวัตุนิยมแล้ว อิมเต็มตัวแล้ว จนไม่รู้ว่าจะอิมมีความสำคัญกับชีวิตเขาอย่างไร คือไม่สำคัญแล้วสำหรับเขาเพราะฉะนั้นที่นิวซีแลนด์ เวลาเมื่อบรมกรรมฐานซึ่งจัดอาทิตย์ละสองครั้ง ฝรั่งเต็มเต็มแต่คนเอเชียเรานี้น้อยมากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 12 แสดงความคิดเห็นว่าคนอินโดนีเซีย เรื่องหนังสือต้องยอมรับเลยว่าเค้าอ่าน e-book มาจากอินเทอร์เน็ตเค้าเอามาจากพม่า เอามาจากสิงคโปร์ เป็นหนังสือภาษาอังกฤษส่วนมาก แล้วก็ของอาจารย์สุเมธ อย่างนี้ หนังสือธรรมะ หลวงพ่อกษา อย่างนี้ คนอินโดนีเซียก็รู้จัก หลวงพ่อพุทธทาส สมเด็จพระสังฆราช หนังสือของท่านที่เผยแผ่ภาษาอินโดนีเซียนี้เยอะ ดูอย่างหนังสือพระไตรปิฎกเป็นฉบับย่อ เป็นภาษาอินโดนีเซียที่เรามีทีมแปล จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย ซึ่งรัฐบาลให้มาจากภาษาอังกฤษ แล้วปัจจุบันนี้แปลไปเยอะพอสมควร เกือบสามในสี่ในพระไตรปิฎกนั้นก็แปลเป็นภาษาอินโดนีเซียแล้ว ปี 2542 ที่พระไตรปิฎกเอามาจาก

ประเทศอังกฤษ แล้วที่นี้ก็จะมี การแต่งตั้งเป็นสมาคมแปลพระไตรปิฎกจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซียอยู่ในเมืองเมดาน แล้วเราก็แจกกับวัด วัดที่ไหนที่ต้องการก็แจ้งมา ฟรีไม่ได้เก็บเงิน คนไหนอยากได้หนังสือพระไตรปิฎกก็ติดต่อมาได้ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 14 แสดงความคิดเห็นว่าสื่อการสอนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักสูตรของเราที่ได้ทำใช้สำหรับพุทธศาสนาวินายกอินโดนีเซียเราทำเป็นการดู เป็นละคร เป็นแอนิเมชัน อันนี้ทางกระทรวงศาสนาเป็นคนดำเนินการ ทางกระทรวงศาสนาเป็นคนทำ คือ ได้รับคำแนะนำจากครูที่มีความรู้ด้านนี้ที่นั่นก็มี และเด็กพุทธศาสนาวินายกอินโดนีเซียที่นั่นก็มี เยอะนะ เต็มเลย เพราะว่าเมื่อนักเรียนเรียนเสร็จแล้วก็จะมีการจัดอาหารไว้ให้ ก็สนุกมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นวัดหลักในการเผยแผ่ แล้วก็เด็กก็พ่อแม่มาด้วย เพราะพ่อแม่มาฝากลูก ๆ พ่อแม่ก็ได้ อานิสงส์ไปด้วยมีการจัดการที่ดี และผู้ที่ขับเคลื่อนระบบการทำงานก็คือบรรดาวัยรุ่น มีการถ่ายทอดงานจากรุ่นสู่รุ่น

สรุปประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิธีการเผยแผ่ พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต การอ่านหนังสือธรรมะและศึกษาจากสังคมออนไลน์แต่มีจำนวนน้อยรับฟังจากพระธรรมทูตเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ)

4) ประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์กรชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียมีศัลห่าอย่างเคร่งครัดมาก ตามชนบท ถ้าหากผู้ชายไปจับมือผู้หญิงเค้าถือว่าผิดอย่างแรงเลย ถ้ายังไม่ได้แต่งงานกันอย่างการปฏิบัติตัว ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ผิดกาม ไม่ดื่มเหล้า พอเจอศัลห่าของพุทธเขาก็ตรงกันเลย ตรงกับคำสอนของพุทธอยู่แล้วคือวัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซีย มีศัลห่าอยู่ในวิถีชีวิตของเขาอยู่แล้ว แม้ว่าเขาไม่ได้ประกาศตัวเองว่าอันนี้เป็นศัลห่าเป็นอะไร แต่ว่าวิถีชีวิตที่เขาใช้อยู่ดำเนินอยู่นั้นเป็นพุทธ

กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 6 แสดงความคิดเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาไม่มีการบังคับว่าต้องเข้าก็ครั้งต่อเดือนอันนั้นอยู่ที่ความสำนึกของแต่ละคน ไม่ได้บังคับว่าทุกคนต้องเข้าวัด อาทิตย์ละครั้งหรือเท่าไร แต่ส่วนมากชาวพุทธของอินโดนีเซียโดยเฉพาะที่เมืองเมดานนี้ วันพระ 15 คำ จะถือศัลห่าโบสถ์ทุกวันพระและความเคร่งครัดในการรักษาศัลห่ามีอยู่สูงมาก จะไปเห็นชาวพุทธอินโดนีเซียกินเหล้าไม่มีนะ ดูปุหรี่ก็ไม่ได้ เขาไม่ทำ ถ้ากินเหล้าชาวพุทธอินโดนีเซียถือว่าผิดศัลห่าอย่างรุนแรง คนอินโดนีเซียคิดว่าถ้าผิดศัลห่านี้จะทำให้ไปผิดศัลห่าอื่น ๆ ได้ เพราะเกี่ยวกับสติผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 แสดงความคิดเห็นว่าอันนี้ไม่ใช่เรื่องวิถีชีวิตแต่เกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลด้วยมันเป็นอะไรที่กลมกลืนกันนะ ประเด็นที่หนึ่ง ความแข็งแกร่งในจิตใจของชาวพุทธที่มันฝังรากในดีเอ็นเอ มันสามารถผุดออกมาได้ตลอดเวลา ประกอบที่บอกว่าจังหวัดที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้พันธ์ตรงนี้มันเจริญงอกงามขึ้นมาได้ ที่ท่านบอกว่าเคมีมันตรงกันนั่นแหละ พอเคมีมันตรงกัน มันก็ระเบิดออกมาทั้ง ๆ ที่บอกว่าในความเข้มแข็ง โรมันหรือบัณฑิตะ สามารถที่จะเป็นตัวแทนของสงฆ์ในการประกอบกิจกรรมได้ อันนี้สำคัญที่สุด เพราะว่าชาวพุทธเป็นเจ้าของศาสนาพุทธไม่ใช่พระอย่างเดียว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 7 แสดงความคิดเห็นว่าการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธอินโดนีเซีย บางคนจะไปร้านอาหารอย่างนี้ คนที่กินอะไรก็ไม่กล้ากิน ไม่กล้าซื้อเพราะกลัวว่าจะผิดศัลห่า สมมติว่าที่ร้านอาหาร

บางร้าน มีพวกกึ่งพวกอะไรที่ยังมีชีวิตอยู่ เขารู้แล้วครั้งแรกที่ไป เสร็จแล้วครั้งหลังเขาก็ไม่กล้าไปอีก เพราะกลัวว่าจะบาปคือวิถีชีวิตคนพุทธอินโดนีเซียเหมือนพระวิถีชีวิตพระนี้ หากสงสัยว่าอาหารนี้เขาจะฆ่ามาเพื่อตัวเอง เหมือนเป็นสัตว์ที่ฆ่ามาถวายพระ พระฉันไม่ได้นะ ถ้าสงสัยว่าเขาจะฆ่ามาเพื่อตัวเองนี้ ถ้าสงสัยแล้วฉันไปนี่เป็นอับติเลย คนอินโดนีเซียแม้แต่สัตว์ที่ตายแล้วเขาก็ไม่กล้ากินเพราะกลัวบาปจริง ๆ แล้วหิริโอตปปะเป็นหัวข้อธรรมะที่มีความสำคัญมาก ถ้าเกิดว่ารักษาได้เพียงหนึ่งเดียวก็พอ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าหากรักษาวินัย 227 ข้อรักษายากให้รักษาแค่ข้อเดียวคือจิตของตัวเองมันทำให้จิตใจสามารถจะมั่นคงได้ถ้าสามข้อ คือ ละทุจริต ประกอบสุจริต ทำจิตใจให้ผ่องใส สองข้อ หิริโอตปปะ หัวข้อเดียวคือรักษาใจ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 10 แสดงความคิดเห็นว่ารูปแบบการเผยแผ่ก็มีจุดอ่อนพอสมควร แต่ว่าที่เราทำอยู่ปัจจุบันนี้ อย่างสังคมสงเคราะห์อย่างนี้ อย่างวัดของเรานี้ทุก ๆ สามเดือนจะมีการไปแจกสิ่งของแก่คนจนทั่วไป ไม่ได้เลือกว่าจะเป็นชาวพุทธ คริสต์ หรืออิสลามอย่างไร อันนี้ทำทุกสามเดือน อย่างข่าวสารสิ่งของใช้ประจำวันอย่างนี้ อย่างวันที่ 15 เดือนที่แล้ว เราก็จัดไป 500 กว่าครอบครัว สำหรับผู้ที่ยากจน เราได้รับการบริจาคมาจากชาวพุทธที่มีฐานะดี จะเติมศาลาข้างหน้านี้ ข่าวสารถุงละ 5 กิโล บ้าง บางครั้งก็ 10 กิโล ใช้ข่าวสารเป็น 100 ต้นเหมือนกัน แล้วทุก ๆ สามเดือนก็มีบริจาคโลหิต ที่นี้มีประชาชนที่ร่วมบริจาคโลหิต เคยมีสถิติถึง 700 คน มีคนที่มาบริจาคนี้เป็นชาวพุทธของเราเพิ่มขึ้น เมื่อก่อนประมาณ 400 คน ก็เพิ่มขึ้นถึง 700 คน ไม่ใช่แต่ที่วัดเราอย่างเดียวนะ ที่วัดอื่นก็เหมือนกัน อันนั้นก็เพิ่มขึ้นไปถึง 700-800 คน บริจาคทุก ๆ 3 เดือน

สรุปประเด็นปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียได้สวดมนต์ พร้อมเป็นผู้มีเมตตาเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น ประกอบอาชีพที่สุจริตความรักในครอบครัวชอบพูดความจริงและงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีเมตตาแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้น สรุปรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่ม พบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มี 4 ด้าน (1) ด้านการพัฒนาบุคลากร เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นพระธรรมทูตมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ พระธรรมทูตมีความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธแต่พระธรรมทูตไทยยังขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการสื่อสาร และขาดการสื่อสารด้วยภาษาอินโดนีเซียต่อการเผยแผ่ธรรมะ (2) ด้านการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากชาวพุทธร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็งร่วมกิจกรรมการเรียนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และรักษาศิลปวัฒนธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ยังมีจำนวนน้อยมาทำบุญที่วัดในวันหยุดเช่นวันหยุดทางศาสนาอิสลาม (3) ด้านวิธีการเผยแผ่ เนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตอ่านหนังสือธรรมะและสังคมออนไลน์ แต่มีจำนวนน้อยที่ได้รับจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และสื่อมวลชนมีเดีย (ซีดีธรรมะ) (4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีการสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเพื่อผู้อื่นประกอบอาชีพที่สุจริตรักในครอบครัวพูดความจริงและงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีเมตตาแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4.1.6 ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเด็นสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเพื่อทราบจุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรค ด้วยหลัก SWOT Analysis

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเด็นสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียเพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยใช้การวิเคราะห์จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้บริหารองค์การชาวพุทธในประเทศไทยและกลุ่มผู้บริหารองค์การชาวพุทธประเทศอินโดนีเซีย และ (2) กลุ่มพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียสามารถเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1) การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรค เรื่องสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ในประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ (1) นโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ปัจจัยการบริหารจัดการ (3) บริบทประเทศอินโดนีเซีย (4) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเอาเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย นำเสนอตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารองค์การชาวพุทธและพระธรรมทูต เกี่ยวกับสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียภาพรวม ตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT

ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการเผยแผ่	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
1. นโยบายส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา			มีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา มีการสอบธรรมศึกษาทุกปี	ขาดหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต ขาดหลักสูตรการอบรมบัณฑิต ขาดหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ
2. นโยบายส่งเสริมการศึกษาบุคลากร			มีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย มีจำนวนน้อย ขาดการส่งเสริมการอบรมบัณฑิต ขาดการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการเผยแผ่ฯ	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
3. นโยบายส่งเสริมพุทธศาสนิกชน			มีกิจกรรมรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับรัฐบาล	ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา
4. ด้านการจัดการองค์การ	มีการจัดองค์การสอดคล้องกับสถานการณ์ ปัจจุบันมีวิธีการบริหารองค์การที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีการจัดระบบงานอย่างเหมาะสม	ขาดแผนการพัฒนากิจการดำเนินงานเผยแผ่อย่างเหมาะสม บุคลากรขาดความเข้าใจในเป้าหมายการเผยแผ่อย่างชัดเจน		
5. ด้านโครงสร้างองค์การ	มีโครงสร้างการบริหารองค์การที่เหมาะสม มีลำดับชั้นที่การบริหารที่เหมาะสม มีกฎระเบียบในการทำงาน	ขาดการแบ่งงานกันทำกิจกรรมอย่างเหมาะสม งานที่ทำยังไม่เหมาะสมกับความรับผิดชอบ		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการเผยแพร่	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
6. ด้านระบบปฏิบัติการองค์กร	มีการวางแผนการทำงานเป็นระบบ มีการติดตามการดำเนินงานเผยแพร่	ขาดขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงาน ขาดคู่มือในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรขาดระบบสนับสนุนให้กับบุคลากร		
7. ด้านการจัดการบุคลากร	บุคลากรมีระเบียบวินัย มีแรงจูงใจในการทำงาน	บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขาดการพัฒนาตนเอง ขาดความสามารถในงานที่รับผิดชอบ		
8. ด้านทักษะความรู้ความสามารถองค์กร	มีความเชี่ยวชาญในการเผยแพร่ มีความชำนาญในการพัฒนางานเผยแพร่ มีการจัดการความรู้ในหลักการเผยแพร่	พระธรรมทูตขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารกับประชาชน พระธรรมทูตขาดความสามารถที่ดีในการแสดงธรรมเป็นภาษาท้องถิ่น		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการเผยแผ่ฯ	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
9. ด้านวิธีการบริหารของผู้นำองค์การ	ผู้นำองค์การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน	ขาดความสามารถในการดำเนินงาน ขาดความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงาน ขาดการตัดสินใจที่รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์		
10. ด้านค่านิยมร่วม	บุคลากรมีความศรัทธาในผู้นำองค์การอย่างหนักแน่น บุคลากรมีความเชื่อมั่นในแนวทางการเผยแผ่ฯ เป็นสิ่งที่ดี	บุคลากรขาดความมั่นคงในการเผยแผ่ ขาดการปฏิบัติตามระเบียบ ประเพณีอย่างเหมาะสม ขาดวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวม		
11. ด้านวิถีชีวิต			มีอาชีพที่มั่นคงพอที่จะสนับสนุนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนามีวิถีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อการรับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนามีเทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก	ขาดการรับบริการด้านสุขภาพที่ดีจากรัฐบาล ขาดความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่วัด

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการเผยแผ่ฯ	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
12. ด้านวัฒนธรรม			มีความเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือสังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต	ยังขาดการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคม ขาดการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม
13. ด้านเครือข่ายทางสังคม			มีการพัฒนาองค์กรเครือข่าย พระพุทธศาสนา มีการดำเนินกิจกรรมกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่นมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น การพัฒนาเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ	ขาดการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนา
14. การพัฒนาบุคลากร	พระธรรมทูตมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ พระธรรมทูตมีความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธ	พระธรรมทูตขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซีย เพื่อเพื่อการสื่อสาร พระธรรมทูตขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นในการ วิเคราะห์สภาพ การเผยแผ่ฯ	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	โอกาส O	อุปสรรค T
16. การจัด กิจกรรม	ชาวพุทธร่วม ดำเนินกิจกรรม อย่างเข้มแข็งร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาใน วันอาทิตย์ร่วม กิจกรรมในวัน สำคัญทาง พระพุทธศาสนา ร่วมการรักษาศีล ฟังธรรมในวัน สำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ส่วนน้อยมา ทำบุญที่วัดใน วันหยุดเช่น วันหยุดทาง ศาสนาอิสลาม		
17. วิธีการเผย แผ่	ได้รับความรู้ใน พระพุทธศาสนา จากสื่อเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต จากการอ่าน หนังสือธรรมะจาก สังคมออนไลน์	ส่วนน้อยได้ รับจากพระ ธรรมทูตในพิธี ที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา จากสื่อ มัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ)		
18. การนำ หลักธรรมไป ปฏิบัติ	มีการสวดมนต์มี เมตตาเอื้อเฟื้อ ผู้อื่นประกอบ อาชีพที่สุจริต มีความรักใน ครอบครัว ชอบพูดความจริง และงดเว้นจาก การเสพสิ่งเสพติด มีนเมา	ชาวพุทธยัง ขาดความรู้ ความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งใน การนำหลักธรรม ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน		

ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุปผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ทั้งสองกลุ่มและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT เพื่อสร้างตัวแปรต้น 1) นโยบาย ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ด้าน การส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรและด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชน 2) การบริหารจัดการมี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการองค์การด้านโครงสร้างองค์การด้านระบบปฏิบัติการองค์การด้านการจัดการ บุคลากรด้านทักษะความรู้ความสามารถองค์การด้านวิธีการบริหารของผู้บังคับการ และด้านค่านิยม 3) บริบทประเทศอินโดนีเซียมี 3 ด้าน ด้านวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม และด้านเครือข่ายทางสังคม และตัวแปรตามรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนา บุคลากร ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านวิธีการเผยแผ่ และด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ โดยนำปัจจัย ตัวแปรสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์เป็นลำดับ ต่อไป

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ 3 พุทธศาสนิกชน ในเมืองบันดุง เมืองเมดาน และเขตปกครองพิเศษเมืองจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ที่ตอบ แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด แบ่งการวิเคราะห์ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนบุคคลประกอบด้วยเพศอายุและ ระดับการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนบุคคลใช้การหาค่าความถี่และร้อยละสรุปได้ ดังนี้คือ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	164	41
หญิง	236	59
2. อายุ		
อายุต่ำกว่า 30 ปี	196	49
อายุ 30-40 ปี	96	24
อายุ 41-50 ปี	63	15.75
อายุ 51-60 ปี	29	7.25
อายุ 61 ปีขึ้นไป	16	4
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	276	69
ปริญญาตรี	121	30.25
ปริญญาโท	3	0.75

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

(n = 400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
4. กลุ่มเมือง		
บันดุง	14	3.5
เมดาน	186	46.5
จากการต่ำ	200	50

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.1 สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 41

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีคิดเป็นร้อยละ 49 รองลงมา คืออายุ 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24 อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.75 อายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.25 และอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 69 รองลงมา คือ การศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 30.25 และการศึกษา ระดับปริญญาโทคิดเป็นร้อยละ 0.75

กลุ่มเมืองที่อาศัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตปกครองพิเศษเมืองจาการ์คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ เมืองเมดานคิดเป็นร้อยละ 46.5 และเมืองบันดุง คิดเป็นร้อยละ 3.5

4.2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา

(n = 400)

ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านต้องการมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา	4.46	0.87	มากที่สุด
2. วัดของท่านต้องการมีการสอบธรรมศึกษาเป็นประจำทุกปี	3.87	1.09	มาก
3. วัดของท่านต้องการมีหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต	4.13	0.86	มาก
4. วัดของท่านต้องการมีหลักสูตรการอบรมบัณฑิต	4.05	0.94	มาก
5. วัดของท่านต้องการมีหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนพุทธ	4.28	0.74	มากที่สุด
รวม	4.16	0.72	มาก

จากตารางที่ 4.4 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านต้องการมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ วัดของท่านต้องการมีหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 3 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = 400)

ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านต้องการมีการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูต	4.33	0.78	มากที่สุด
2. วัดของท่านต้องการมีการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต	4.14	0.80	มาก
3. วัดของท่านต้องการมีการส่งเสริมการอบรมบัณฑิตะ	4.01	0.87	มาก
4. วัดของท่านต้องการมีการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ	4.22	0.74	มากที่สุด
5. วัดของท่านต้องการมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.26	0.71	มากที่สุด
รวม	4.19	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.5 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านความต้องการมีการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.78) รองลงมา คือ วัดของท่านต้องการมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.71) รองลงมาอีกลำดับ คือ วัดของท่านต้องการมีการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน

(n = 400)

ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส	4.54	0.64	มากที่สุด
2. วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย	4.20	0.95	มาก
3. วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับหน่วยงานของรัฐบาล	3.75	1.10	มาก
4. วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ	3.86	0.98	มาก
5. วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา	3.64	1.20	มาก
รวม	4.12	0.57	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.6 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายชื่อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.64) และรายชื่อทั้ง 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม

(n = 400)

นโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา	4.16	0.72	มาก
ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.19	0.60	มาก
ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน	4.00	0.69	มาก
โดยภาพรวม	4.12	0.57	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.7 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนารายด้านทุกด้านมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดเท่าเทียมกัน

4.2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์การจัดการ

(n = 400)

ด้านกลยุทธ์การจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีการจัดบุคลากรในวัดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	3.97	0.97	มาก
2. วัดของท่านมีวิธีการบริหารวัดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	3.98	0.72	มาก
3. วัดของท่านมีการจัดและปรับปรุงระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	3.96	0.81	มาก
4. วัดของท่านมีการแผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับบุคคลในวัดได้อย่างเหมาะสม	4.22	0.71	มากที่สุด
5. บุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	4.43	0.66	มากที่สุด
รวม	4.11	0.57	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.8 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านกลยุทธ์การจัดการองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการแผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับบุคคลในวัดได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.71) และรายข้อทั้ง 3 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างองค์การ

(n = 400)

ด้านโครงสร้างองค์การ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีโครงสร้างการบริหารวัดอย่างเหมาะสม	4.37	0.70	มากที่สุด
2. วัดของท่านมีการแบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม	4.23	0.74	มากที่สุด
3. วัดของท่านมีการแบ่งการทำงานเหมาะสมกับความรับผิดชอบ	4.15	0.73	มาก
4. การบริหารงานในวัดของท่านมีลำดับชั้นที่ความเหมาะสม	4.13	0.69	มาก
5. วัดของท่านมีกฎระเบียบการทำงานที่มีความเหมาะสม	4.11	0.85	มาก
รวม	4.20	0.55	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.9 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างองค์การ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายชื่อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านมีโครงสร้างการบริหารวัดอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.70) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการแบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.74) และรายชื่อทั้ง 3 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ

(n = 400)

ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ	4.42	0.64	มากที่สุด
2. วัดของท่านมีการติดตามควบคุมการดำเนินงานอย่างเหมาะสม	4.15	0.68	มาก
3. วัดของท่านมีขั้นตอนในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงานอย่างเหมาะสม	3.96	0.88	มาก
4. วัดของท่านมีการกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร	4.14	0.70	มาก

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

(n = 400)

ด้านระบบการปฏิบัติการองค์กร	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5. วัดของท่านมีระบบการสนับสนุนการทำงานของบุคลากร	4.31	0.65	มากที่สุด
รวม	4.20	0.51	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.10 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านระบบการปฏิบัติการองค์กรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ วัดของท่านมีระบบการสนับสนุนการทำงานของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.65) และรายข้อทั้ง 3 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านการจัดการบุคลากร

(n = 400)

ด้านการจัดการบุคลากร	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน	4.20	0.73	มาก
2. บุคลากรในวัดของท่านมีความสามารถในการทำงานที่รับผิดชอบ	4.11	0.65	มาก
3. บุคลากรในวัดของท่านมีการอบรมพัฒนาตนเอง	4.01	0.77	มาก
4. บุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงาน	4.23	1.59	มากที่สุด
5. บุคลากรในวัดของท่านมีระเบียบวินัยตามข้อกำหนดของวัด	4.06	0.82	มาก
รวม	4.12	0.61	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.11 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 1.59) และรายข้อทั้ง 4 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านทักษะความสามารถองค์การ

(n = 400)

ด้านทักษะความสามารถองค์การ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.34	0.71	มากที่สุด
2. วัดของท่านมีชำนาญในการพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.06	0.76	มาก
3. วัดของท่านมีการจัดการความรู้หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.89	0.86	มาก
4. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี	4.26	0.74	มากที่สุด
5. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการแสดงธรรมนำปฏิบัติให้ชาวพุทธได้เป็นอย่างดี	4.27	0.70	มากที่สุด
รวม	4.16	0.58	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.12 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านทักษะความสามารถองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการแสดงธรรมนำปฏิบัติให้ชาวพุทธได้เป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) รองลงมาอีกลำดับ คือ พระธรรมทูตในวัดของท่านมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการด้านรูปแบบการบริหารจัดการ

(n = 400)

ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.41	0.62	มากที่สุด
2. เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.36	0.65	มากที่สุด
3. เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีการตัดสินใจที่รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์	4.20	0.74	มาก

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

(n = 400)

ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
4. เจ้าอาวาสในวัดของท่านรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.36	0.69	มากที่สุด
5. เจ้าอาวาสในวัดของท่านสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.36	0.64	มากที่สุด
รวม	4.34	0.51	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.13 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าเจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.65) รองลงมาอีกลำดับ คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.69) และรายชื่ออีก 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านค่านิยมร่วม

(n = 400)

ด้านค่านิยมร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง	4.38	0.67	มากที่สุด
2. บุคลากรในวัดของท่านมีความศรัทธาในตัวผู้บริหารวัดอย่างหนักแน่น	4.22	0.65	มากที่สุด
3. บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นว่าแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดี	4.24	0.71	มากที่สุด
4. บุคลากรในวัดของท่านปฏิบัติตามระเบียบและประเพณีของวัดอย่างเหมาะสม	4.20	0.71	มาก

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

(n = 400)

ด้านค่านิยมร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5. บุคลากรในวัดของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก	4.45	0.65	มากที่สุด
รวม	4.30	0.52	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.14 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านค่านิยมร่วมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.67) รองลงมา คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นว่าแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.71) รองลงมาอีกลำดับ คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความศรัทธาในตัวผู้บริหารวัดอย่างหนักแน่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.65) และรายชื่ออีก 1 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการ โดยภาพรวม

(n = 400)

ปัจจัยการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ	4.11	0.57	มาก
ด้านโครงสร้างองค์การ	4.20	0.55	มาก
ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ	4.20	0.51	มาก
ด้านการจัดการบุคลากร	4.12	0.61	มาก
ด้านทักษะความสามารถองค์การ	4.16	0.58	มาก
ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ	4.34	0.51	มากที่สุด
ด้านค่านิยมร่วม	4.30	0.52	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.20	0.43	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.15 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านรูปแบบการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ด้านค่านิยมร่วมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.52) และรายด้านอีก 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นใกล้เคียงกัน

4.2.4 ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียด้านชีวิตความเป็นอยู่

(n = 400)

ด้านชีวิตความเป็นอยู่	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับการบริการสาธารณสุขที่ดีจากรัฐบาลอินโดนีเซีย	3.98	0.95	มาก
2. ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับบริการการเดินทางร่วมกิจกรรมที่วัดได้สะดวก	3.48	1.15	มาก
3. ชาวพุทธอินโดนีเซียใช้เทคโนโลยีการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก	4.11	0.81	มาก
4. ชาวพุทธอินโดนีเซียมีอาชีพที่มั่นคงที่สนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้	4.03	0.80	มาก
5. ชาวพุทธอินโดนีเซียมีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย	3.45	1.20	มาก
รวม	3.81	0.67	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.16 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย ด้านชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า รายข้อทั้ง 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียด้านวัฒนธรรม

(n = 400)

ด้านวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น	4.41	0.68	มากที่สุด
2. ชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่สังคม	4.39	0.66	มากที่สุด
3. ชาวพุทธอินโดนีเซียประกอบอาชีพที่สุจริต	4.16	0.75	มาก
4. ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนา	4.27	0.73	มากที่สุด
5. ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม	4.24	0.75	มากที่สุด
รวม	4.29	0.51	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.17 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย ด้านวัฒนธรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.68) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่สังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.73) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.75) และรายข้ออีก 1 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซีย ด้านเครือข่ายทางสังคม

(n = 400)

ด้านเครือข่ายทางสังคม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วัดของท่านมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น	4.46	0.65	มากที่สุด
2. วัดของท่านมีการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนาได้	4.04	0.87	มาก
3. วัดของท่านมีการเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ	4.17	0.67	มาก
4. วัดของท่านมีการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.25	0.67	มากที่สุด

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

(n = 400)

ด้านเครือข่ายทางสังคม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5. วัดของท่านมีการดำเนินกิจกรรมการกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น	4.26	0.74	มากที่สุด
รวม	4.24	0.53	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.18 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย ด้านเครือข่ายทางสังคม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วัดของท่านมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธ อื่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการดำเนินกิจกรรมการกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.74) รองลงมาอีกลำดับ คือ วัดของท่านมีการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.67) และรายข้อทั้ง 2 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม

(n = 400)

บริบทของประเทศอินโดนีเซีย	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านชีวิตความเป็นอยู่	3.81	0.67	มาก
ด้านวัฒนธรรม	4.29	0.51	มากที่สุด
ด้านเครือข่ายทางสังคม	4.24	0.53	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.11	0.46	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.19 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของประเทศอินโดนีเซีย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ด้านเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) และรายด้านอีก 1 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก

4.2.5 ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ในประเทศอินโดนีเซีย

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถาม
เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ด้านการพัฒนาบุคลากร

(n = 400)

ด้านการพัฒนาบุคลากร	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความรู้ด้านภาษา อินโดนีเซียในการสื่อสารอย่างเพียงพอ	3.87	1.02	มาก
2. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการ ถ่ายทอดธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.00	0.67	มาก
3. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการใช้ เทคโนโลยีในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	4.15	0.71	มาก
4. พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความเข้าใจในวิธีการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา	3.93	0.72	มาก
5. พระธรรมทูตในวัดของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ ชาวพุทธอินโดนีเซีย	4.13	0.71	มาก
รวม	4.02	0.60	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.20 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศ
อินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.60)
เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากรรายข้อทุกข้อมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการดำเนินกิจกรรม

(n = 400)

ด้านการดำเนินกิจกรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง	4.38	0.61	มากที่สุด
2. ชาวพุทธอินโดนีเซียร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	4.24	0.65	มากที่สุด
3. ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการรักษาศีลฟังธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	4.26	0.70	มากที่สุด
4. ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา)	4.42	0.62	มากที่สุด
5. ชาวพุทธอินโดนีเซียมาทำบุญที่วัดในวันหยุดเช่นวันอาทิตย์และวันหยุดทางศาสนาอิสลาม	4.14	0.83	มาก
รวม	4.29	0.46	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.21 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการดำเนินกิจกรรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการรักษาศีลฟังธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.70) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.65) และรายข้ออีก 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก

ตารางที่ 4.22 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านวิธีการเผยแพร่

(n = 400)

ด้านวิธีการเผยแพร่	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	4.32	0.65	มากที่สุด
2. ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีในอินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ ยูทูป ฯลฯ)	4.08	0.73	มาก
3. ชาวพุทธได้รับความรู้พระพุทธศาสนาจากการอ่านหนังสือธรรมะ	4.15	0.69	มาก
4. ชาวพุทธได้รับความรู้พระพุทธศาสนาจากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ ดีวีดีธรรมะ ฯลฯ)	4.13	0.74	มาก
5. ชาวพุทธได้รับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ก ไลน์ วอทแอป ฯลฯ)	4.15	0.79	มาก
รวม	4.17	0.51	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.22 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิธีการเผยแพร่โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.65) และรายข้อทั้ง 4 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.23 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

(n = 400)

ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเพื่อผู้อื่น	4.59	0.60	มากที่สุด
2. ชาวพุทธมีอาชีพที่สุจริต	4.30	0.73	มากที่สุด
3. ชาวพุทธมีความรักในครอบครัว	4.48	0.58	มากที่สุด
4. ชาวพุทธชอบพูดความจริง	4.08	0.81	มาก
5. ชาวพุทธงดเว้นการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา	4.04	0.88	มาก
รวม	4.30	0.53	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.23 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.60) รองลงมาคือ ชาวพุทธมีความรักในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.58) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธมีอาชีพที่สุจริตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.73) และรายข้อทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน

ตารางที่ 4.24 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยภาพรวม

(n = 400)

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.02	0.60	มาก
ด้านการดำเนินกิจกรรม	4.29	0.46	มากที่สุด
ด้านวิธีการเผยแผ่	4.17	0.51	มาก
ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ	4.30	0.53	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.19	0.41	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.24 สรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46) และรายด้านอีก 2 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน

4.2.6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย ทดสอบความสัมพันธ์ด้วยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis

เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา (X) กับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย (Y) เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงใช้สัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

ตัวแปรต้น

- X_1 ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา
- X_2 ด้านส่งเสริมบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- X_3 ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน
- X_4 ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ
- X_5 ด้านโครงสร้างองค์การ
- X_6 ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ
- X_7 ด้านการจัดการบุคลากร
- X_8 ด้านทักษะความสามารถองค์การ
- X_9 ด้านภาวะผู้นำองค์การ
- X_{10} ด้านค่านิยมร่วม
- X_{11} ด้านชีวิตความเป็นอยู่
- X_{12} ด้านวัฒนธรรม
- X_{13} ด้านเครือข่ายทางสังคม

ตัวแปรตาม

Y = รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม

ตารางที่ 4.25 แสดงผลค่าวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y)

ตัวแปร	Y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}	X_{11}	X_{12}	X_{13}
Y	1.00													
X_1	0.47*	1.00												
X_2	0.57*	0.66*	1.00											
X_3	0.50*	0.54*	0.52*	1.00										
X_4	0.58*	0.61*	0.59*	0.60*	1.00									
X_5	0.49*	0.47*	0.59*	0.46*	0.53*	1.00								
X_6	0.52*	0.33*	0.46*	0.39*	0.47*	0.62*	1.00							
X_7	0.56*	0.39*	0.48*	0.43*	0.55*	0.51*	0.62*	1.00						
X_8	0.60*	0.41*	0.52*	0.40*	0.55*	0.56*	0.61*	0.65*	1.00					
X_9	0.51*	0.32*	0.44*	0.30*	0.42*	0.49*	0.46*	0.50*	0.58*	1.00				
X_{10}	0.54*	0.40*	0.50*	0.41*	0.58*	0.61*	0.59*	0.58*	0.68*	0.59*	1.00			
X_{11}	0.64*	0.44*	0.48*	0.50*	0.44*	0.34*	0.41*	0.40*	0.39*	0.32*	0.37*	1.00		
X_{12}	0.57*	0.34*	0.45*	0.34*	0.43*	0.46*	0.42*	0.43*	0.56*	0.48*	0.54*	0.37*	1.00	
X_{13}	0.64*	0.49*	0.56*	0.51*	0.55*	0.58*	0.51*	0.46*	0.56*	0.54*	0.54*	0.43*	0.60*	1.00

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) มีค่าอยู่ 0.47-0.64 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันสูงสุด เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) กับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยภาพรวม (Y) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์การแปรปรวนจาก ตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยภาพรวม (Y)

สมการ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
$X_{13}, X_{11}, X_8, X_{12}, X_4, X_7$	Regression	44.228	6	7.371	121.159	0.000
	Residual	23.910	393	0.061		
	Total	68.138	399			

f. Predictors: (Constant), $X_{13}, X_{11}, X_8, X_{12}, X_4, X_7$

g. Dependent Variable: Y

จากตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์การแปรปรวนจากตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเกณฑ์และตัวแปรพยากรณ์ มีความสัมพันธ์กันในเชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรตาม (Y) กับตัวแปรต้น 6 ตัวแปรในมิติของด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13}) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11}) ทักษะความสามารถองค์การ (X_8) ด้านวัฒนธรรม (X_{12}) ด้านกลยุทธ์การจัดการองค์การ (X_4) และด้านการจัดการบุคลากร (X_7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากการคำนวณสามารถนำไปสร้างสมการโดยมีตัวแปรพยากรณ์ ดังตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.27 แสดงการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การถดถอยแบบหลายขั้นตอนของตัวแปรปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y)

ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3)	รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y)			t	Sig.
	สัมประสิทธิ์คะแนนดิบ		สัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐาน		
	B	S.E	Beta (β)		
1. ค่าคงที่ (Constant)	1.147	0.120		9.561	0.000
ด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13})	0.168	0.032	0.216	5.167	0.000
ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11})	0.207	0.021	0.340	9.720	0.000
ด้านทักษะความสามารถองค์การ (X_8)	0.096	0.031	0.135	3.029	0.003
ด้านวัฒนธรรม (X_{12})	0.119	0.031	0.150	3.797	0.000
ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ (X_4)	0.084	0.028	0.118	2.934	0.004
ด้านการจัดการบุคลากร (X_7)	0.068	0.027	0.102	2.464	0.014
$R = 0.806$ $R^2 = 0.649$ $R^2_{adj} = 0.644$ $SE_{est} = 0.246$ $F = 121.159$ $a = 1.147$					

จากตารางที่ 4.27 พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) ในด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13}) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11}) ทักษะความสามารถองค์การ (X_8) ด้านวัฒนธรรม (X_{12}) ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ (X_4) และด้านการจัดการบุคลากร (X_7) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) ในด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา (X_1) ด้านส่งเสริมบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_2) ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน (X_3) ด้านโครงสร้างองค์การ (X_5) ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ (X_6) ด้านภาวะผู้นำองค์การ (X_9) และด้านค่านิยมร่วม (X_{10}) ซึ่งไม่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y)

เมื่อนำปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) ในด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13}) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11}) ทักษะความสามารถองค์การ (X_8) ด้านวัฒนธรรม (X_{12}) ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ (X_4) และด้านการจัดการบุคลากร (X_7) ไปสร้างสมการพยากรณ์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้ค่า

สัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง (R^2) ได้ร้อยละเท่ากับ 64.90 และมีค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (a) เท่ากับ 1.147 โดยได้สมการพยากรณ์ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y = 1.147 + 0.168 (X_{13}) + 0.207 (X_{11}) + 0.096 (X_8) + 0.119 (X_{12}) + 0.084 (X_4) + 0.068 (X_7)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$ZY = 0.216 (X_{13}) + 0.340 (X_{11}) + 0.135 (X_8) + 0.150 (X_{12}) + 0.118 (X_4) + 0.102 (X_7)$$

4.3 การกำหนดรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

จากการรวบรวมข้อมูลรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น 2 ส่วนร่วมกัน คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน จึงได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวน 13 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูตจำนวน 14 รูป ให้ได้รายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซียจำนวน 400 คน ผู้วิจัยนำเสนอการได้มาซึ่งรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.3.1 ตอนที่ 1 การสังเคราะห์ร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

จากการผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญและจากการวิเคราะห์ SWOT ได้ทราบจุดเด่นจุดด้อยโอกาสและอุปสรรคของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียไปสู่การสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากผลการวิเคราะห์ทางสถิติได้ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด และจัดทำเป็นร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ดังนี้

1) การกำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้วิจัยได้นำผลลัพธ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (เชิงคุณภาพ) และจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) มาดำเนินการสังเคราะห์ร่วมกัน และได้องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 7 ประเด็น ดังนี้

1.1) ความหมายของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย จะเป็นกรอบคิดเชิงนโยบายในการจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

1.2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เป็นข้อเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับประเทศอินโดนีเซีย

1.3) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับเผยแพร่พระพุทธศาสนา นโยบายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของ Anderson (1970) และ Owen (1933) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ Certo & Certo (2006) และ Kreitner (2007) แนวคิดและ

ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินองค์การของแมคคินเซย์ Mckinsey (1980) แนวคิดการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และการวิเคราะห์ SWOT

1.4) องค์ประกอบของปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย M = Monk พระสงฆ์ (1) มหาเถรสมาคมมีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศไทยในทิศทางจัดการคณะสงฆ์ไทยในต่างแดนและการเพิ่มปริมาณพระสงฆ์เถรวาทในต่างแดนด้วยการมีพระอุปชฌาย์ในต่างแดนมีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านสนับสนุนการเผยแผ่ทั้งแนวทางและทิศทาง มีความชัดเจนในด้านการส่งเสริมการเผยแผ่ในโรงเรียนและกิจกรรมการเผยแผ่ (2) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) มีหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่มีประสิทธิภาพในการนำความรู้ไปใช้ตามประเทศที่พระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน มีหลักสูตรพัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีนด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร (3) พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียมีความรู้ความสามารถในภาษาอินโดนีเซียในระดับที่ใช้งานได้ดีมีการพัฒนาตนเองในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีนด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสารพระธรรมทูตต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซีย (4) บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาองค์การชาวพุทธมีทักษะความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้บริหารองค์การชาวพุทธมีความสามารถในการสร้างและบริหารกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบุคลากรปฏิบัติงานในองค์การชาวพุทธมีคุณภาพโดยได้รับการคัดเลือกและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5) องค์ประกอบปัจจัยกระบวนการประกอบด้วย E = Expand ขยาย (1) ด้านการบริหารจัดการ ทักษะความสามารถขององค์การ องค์การพุทธศาสนิกชนคือภิกษุสามเณรอุบาสิก อุบาสิกา มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกลยุทธ์การจัดการองค์การจัดการองค์การพุทธศาสนาให้เป็นที่น่าเชื่อถือร่วมกันบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาการจัดการบุคลากร D = Develop พัฒนา มีการพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในด้านทักษะการเผยแผ่และการสื่อสารความรู้ในการเผยแผ่ A = Action กิจกรรมการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสมมีการอบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในประเทศอินโดนีเซีย มีการแต่งตั้งผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ประจำหมู่บ้าน (2) ด้านบริบทวัฒนธรรมอินโดนีเซียมี N = Network เครือข่ายทางสังคมด้วยการพัฒนาเครือข่ายสังคมเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านสังคมทางกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มกิจกรรมสังคม สงเคราะห์ กลุ่มการศึกษา โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ ชีวิตความเป็นอยู่ มีการเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมในกลุ่มชาวพุทธที่มีวิถีชีวิตในเมืองใหญ่และในชนบท วัฒนธรรมมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

1.6) องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาบุคลากรมีคุณภาพ การพัฒนาพระธรรมทูตและบัณฑิตะในด้านภาษาเทคนิคและความแม่นยำในหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาเทคนิควิธีการผลิตพระธรรมทูตและนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ทั้งในประเทศและท้องถิ่น มีหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) มีประสิทธิภาพ

ต่อการนำไปใช้ปฏิบัติงานเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย (2) กิจกรรมการเผยแผ่มีคุณค่าการจัดกิจกรรม ทำสมาธิการจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาการจัดกิจกรรมประกาศตน เป็นพุทธมามกะการจัดกิจกรรมการแต่งงานแบบชาวพุทธการนำชาวพุทธไปให้กำลังใจผู้ป่วยการไป ร่วมงานฌาปนกิจศพชาวพุทธการจัดงานสังคมนาสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาสการเชิญชวนชาวพุทธบริจาค โลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยการจัดกิจกรรมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (3) วิธีการเผยแผ่มี ประสิทธิภาพ มีหลักสูตรและสื่ออบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา วิธีการ แสดงธรรมภายในวัดวิธีการแสดงธรรมสัญจรในบ้านในสถานที่ศึกษาวิธีการแสดงธรรมในโรงแรม วิธีการแสดงธรรมผ่านการแสดงละครเวทีวิธีการแสดงธรรมผ่านบทเพลงวิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อ อินเทอร์เน็ต วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (4) ชาวพุทธนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันการมี ความเมตตาการประกอบอาชีพสุจริตการมีความรักในครอบครัว การมีสัจจะ การมีสติในการดำเนินชีวิต

1.7) องค์ประกอบด้านการประเมินผล ประกอบด้วย (1) การประเมินคุณภาพ บุคลากรจากบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนามีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และ วิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) การประเมินการจัดกิจกรรม จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับคุณค่าทาง จิตใจจากการเข้าร่วมกิจกรรม (3) การประเมินวิธีการเผยแผ่จากการสามารถให้ผู้รับการเผยแผ่เข้าใจ หลักธรรมได้ (4) การประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันจากชาวพุทธมีการปฏิบัติตาม หลักธรรมที่ได้ศึกษาในชีวิตประจำวัน

2) การตรวจสอบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย ผู้วิจัยได้นำประเด็นข้างต้น มาจัดทำเป็นเอกสารร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ตามภาคผนวก ก) แล้วนำเอกสารร่างดังกล่าวไปสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 9 รูป/คน (ตามภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบ/ ประเมินร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นในแบบประเมินตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็น ดังตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.28 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็นในร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	-	-	-	4	5
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	-	-	-	4	5
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	1	8
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	-	2	7
ด้านกระบวนการ	-	-	-	3	6

ตารางที่ 4.28 (ต่อ)

ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านผลลัพธ์	-	-	-	4	5
ด้านประเมินผล	-	-	-	4	5

จากตารางที่ 4.28 แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีความเห็นด้วยในร่างที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น โดยสังเกตจากจำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็นในประเด็นที่ปรากฏในร่างเอกสารที่อยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด

4.3.2 ตอนที่ 2 การประเมินร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

จากผลการตรวจสอบร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปสร้างเป็นแบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเหมาะสม 2) ความถูกต้อง 3) ความเป็นประโยชน์ 4) ความเป็นไปได้ และ 5) ความง่ายในการนำไปใช้ และส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่ทำการตรวจสอบร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียชุดเดิม จำนวน 9 รูป/คน เป็นผู้ประเมินตามประเด็นที่กำหนด และจากแบบประเมินได้ผลลัพธ์ดังตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเหมาะสมในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	2	7
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	1	8
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	1	8
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	1	4	4
ด้านกระบวนการ	-	-	-	2	7
ด้านผลลัพธ์	-	-	-	1	8
ด้านประเมินผล	-	-	-	2	7

จากตารางที่ 4.29 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย อินโดนีเซียมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยประเด็นด้านปัจจัยนำเข้า มีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 1 ครั้ง ส่วนในประเด็นอื่นมีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ตารางที่ 4.30 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความถูกต้องในรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	3	6
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	2	7
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	2	7
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	1	4	4
ด้านกระบวนการ	-	-	-	3	6
ด้านผลลัพธ์	-	-	-	1	8
ด้านประเมินผล	-	-	-	2	7

จากตารางที่ 4.30 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซียมีความถูกต้องอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยประเด็นด้านปัจจัยนำเข้ามีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางจำนวน 1 ครั้งส่วนในประเด็นอื่นมีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ตารางที่ 4.31 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเป็นประโยชน์ในรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	1	8
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฯ	-	-	-	2	7
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	1	8
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	-	2	7

ตารางที่ 4.31 (ต่อ)

ประเด็นรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านกระบวนการ	-	-	-	1	8
ด้านผลลัพธ์	-	-	-	3	7
ด้านประเมินผล	-	-	1	2	6

จากตารางที่ 4.31 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยประเด็นด้านประเมินผลมีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางจำนวน 1 ครั้ง ส่วนในประเด็นอื่นมีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ตารางที่ 4.32 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความเป็นไปได้ในรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	-	-	1	4	4
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	-	-	1	7	1
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	7	2
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	1	6	2
ด้านกระบวนการ	-	-	2	4	3
ด้านผลลัพธ์	-	-	-	7	2
ด้านประเมินผล	-	-	-	7	2

จากตารางที่ 4.32 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยประเด็นความหมายของรูปแบบฯ ประเด็นวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ และด้านปัจจัยนำเข้ามีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางจำนวนประเด็นละ 1 ครั้ง และประเด็นด้านกระบวนการ มีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 2 ครั้ง ส่วนในประเด็นอื่นมีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ตารางที่ 4.33 แสดงความถี่ของระดับความคิดเห็น ในประเด็นความง่ายในการนำไปใช้ในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียของผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 รูป/คน)

ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย	จำนวนความถี่ของระดับความคิดเห็น/ ครั้ง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความหมายของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	-	-	-	7	2
วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	-	-	-	6	3
แนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	-	-	-	5	4
ด้านปัจจัยนำเข้า	-	-	1	2	6
ด้านกระบวนการ	-	-	1	5	3
ด้านผลลัพธ์	-	-	1	4	4
ด้านประเมินผล	-	-	-	4	5

จากตารางที่ 4.33 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีความง่ายในการนำไปใช้อยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยประเด็นด้านปัจจัยนำเข้า ประเด็นด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์มีค่าความถี่ในการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางจำนวนประเด็นละ 1 ครั้ง ส่วนในประเด็นอื่นมีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

การตรวจสอบและการประเมินรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียจากผู้เชี่ยวชาญข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่ผู้วิจัยนำเสนอ นั้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน โดยมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสนอรายละเอียดของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังกล่าวต่อไป

4.4 การนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินการกับองค์การชาวพุทธที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารองค์การชาวพุทธ กลุ่มพระธรรมทูต และกลุ่มพุทธศาสนิกชน จากการรวบรวมข้อมูลรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซียจำนวน 400 คน โดยข้อมูลทั้งสองส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและตีความร่วมกันแล้วจึงจัดทำเป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย นำไปสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเน้นไปที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลังจาก

ผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้วผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ปรากฏดังนี้

4.4.1 ปัจจัยนำเข้า

M = Monk พระสงฆ์

1) มหาเถรสมาคม (1) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย
(2) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศไทยในทิศทางการจัดการคณะสงฆ์
ไทยในต่างแดนและการเพิ่มปริมาณพระสงฆ์เถรวาทในต่างแดนด้วยการมีพระอุปัชฌาย์ในต่างแดน
(3) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านสนับสนุนการเผย
แผ่ทั้งแนวทางและทิศทาง (4) ชัดเจนในด้านการส่งเสริมการเผยแผ่ในโรงเรียนและกิจกรรมการเผยแผ่
(5) การขยายปริมาณพระสงฆ์และสามเณรในประเทศอินโดนีเซียทั้งจากประเทศไทยและพระสงฆ์ชาว
อินโดนีเซียด้วยการส่งพระธรรมทูตไทยที่ผ่านการอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไป
ต่างประเทศ (ธรรมยุต) เพิ่มมากขึ้น (6) การเพิ่มปริมาณพระอุปัชฌาย์ด้วยการส่งพระธรรมทูตที่มี
คุณวุฒิที่เหมาะสมเข้าอบรมหลักสูตรเพื่อสอบเป็นพระอุปัชฌาย์และไปปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ใน
ประเทศอินโดนีเซีย (7) กำหนดให้พระอุปัชฌาย์ในประเทศไทยที่มีความรู้ในภาษาอินโดนีเซียให้การ
อุปสมบทแก่กุลบุตรชาวอินโดนีเซียได้และให้การศึกษาหลักพระธรรมวินัยจนเข้าใจแล้วจึงอนุญาตให้
กลับประเทศอินโดนีเซียได้

2) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไป
ต่างประเทศ (ธรรมยุต) (1) มีหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่มีประสิทธิภาพในการนำความรู้ไปใช้
ตามประเทศที่พระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน (2) พัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีน
ด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้
พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร

3) พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย (1) มีความรู้ความสามารถในภาษาอินโดนีเซียใน
ระดับที่ใช้งานได้ดี (2) พัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีนด้านหลักธรรมที่แม่นยำ
ตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ
ได้ด้วยทักษะการสื่อสาร (3) พระธรรมทูตต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซีย

4) บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (1) องค์กรชาวพุทธมีทักษะความรู้ความสามารถ
ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ผู้บริหารองค์กรชาวพุทธมีความสามารถในการสร้างและบริหารกลยุทธ์
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (3) บุคลากรปฏิบัติงานในองค์กรชาวพุทธมีคุณภาพโดยได้รับการคัดเลือกและ
พัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบไปด้วย
การขยายปริมาณฆราวาสที่เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ให้มีจำนวนเพียงพอต่อการจัดกิจกรรม
เผยแผ่ด้วยให้พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียจัดการอบรมฆราวาสเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา
(บัณฑิตะ) ด้วยการรับสมัครตัวแทนชาวพุทธจากหมู่บ้านต่าง ๆ และผู้เข้ารับการอบรมต้องสอบผ่าน
หลักสูตรของพระธรรมทูตแล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นบัณฑิตะมีหน้าที่เป็นผู้นำชาวพุทธในหมู่บ้านของตนเอง
ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ

4.4.2 ปัจจัยกระบวนการมี 2 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการประกอบด้วย E = Expand ขยาย (1) ทักษะความสามารถขององค์การกรมมหาเถรสมาคมต้องจัดกระบวนการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีทักษะความสามารถในการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่น ฝึกอบรมทางการใช้ทักษะทางภาษาอินโดนีเซีย ฝึกอบรมการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต และฝึกอบรมการบริหารจัดการวัดในประเทศอินโดนีเซีย (2) ด้านกลยุทธ์การจัดการองค์การองค์การพุทธศาสนาต้องเน้นกลยุทธ์ที่ 1 สร้างกระบวนการความเข้าใจในพระพุทธศาสนา A = Action กิจกรรมกลยุทธ์ที่ 2 กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา D = Develop พัฒนากลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ (3) ด้านการจัดการบุคลากร กรมมหาเถรสมาคมต้องดำเนินการพัฒนาพระธรรมทูตให้มีความรู้ในการสื่อสารภาษาอินโดนีเซียทักษะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและพัฒนาบุคลิกภาพพระธรรมทูต

2) ด้านบริบทวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ประกอบด้วย N = Network (1) ด้านเครือข่ายทางสังคมพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยผ่านทางกลุ่มชาติพันธ์ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ กลุ่มการศึกษา โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์เป็นศูนย์กลางในการประสานงานร่วมกัน (2) ชีวิตความเป็นอยู่พุทธศาสนิกชนในอินโดนีเซียมีความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาดั้งเดิมอยู่แล้วด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในประเทศอินโดนีเซียและแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ชุมชน (3) วัฒนธรรมพุทธศาสนิกชนในอินโดนีเซียมีความศรัทธาในพุทธศาสนาแบบมหายาน ต้นตระกูล ลัทธิเต๋าและขงจื้อมาก่อนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีน และกลุ่มชาติพันธ์ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่เป็นชาวอินโดนีเซียท้องถิ่น เชื้อสายชวา ชาวมลายู และชาวอินเดียน ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงเป็นสาเหตุให้พระธรรมทูตนั้นต้องมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

4.4.3 ปัจจัยผลลัพธ์

1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย (1) การพัฒนาพระธรรมทูตและบัณฑิตะให้มีคุณภาพในด้านภาษาเทคนิคและความแม่นยำในหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) พัฒนาเทคนิควิธีการผลิตพระธรรมทูตและนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ทั้งในประเทศและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ปฏิบัติงานเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย

2) ด้านการดำเนินกิจกรรมอย่างมีคุณค่าและเหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วย (1) การทำสมาธิมีการจัดฝึกสมาธิให้กับชาวพุทธและผู้สนใจทุกศาสนาด้วยมีเป้าหมายคือ ให้ผู้เข้าฝึกสมาธิได้พบกับความสงบสุขในการดำเนินชีวิต (2) แสดงธรรมมีการจัดแสดงธรรมในวัดในบ้านในสถานศึกษาในโรงแรมการแสดงคำสอนในพระพุทธศาสนาผ่านละครเวทีแสดงหลักธรรมผ่านเพลงแสดงธรรมผ่านบทบาทสมมติ (3) พิธีกรรมมีการจัดสวดมนต์ร่วมกันในวัดสวดมนต์สังฆกรรมในหมู่บ้านพิธีบูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา พิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะ (4) สังคมสงเคราะห์ทางศาสนาแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ด้อยโอกาสทุกศาสนาเชิญชวนชาวพุทธบริจาคโลหิตแก่หน่วยงานของรัฐบาลอินโดนีเซียเพื่อนำไปรักษาผู้ป่วย

(5) จิตวิทยาทางศาสนานำชาวพุทธไปให้กำลังใจผู้ป่วยในโรงพยาบาลร่วมกิจกรรมฌาปนกิจศพของชาวพุทธ (6) การสอบธรรมศึกษาในวัดในโรงเรียนในบ้านแปลหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรีโทเอกเป็นภาษาอังกฤษอินโดนีเซียและจัดสอบนักธรรมและธรรมศึกษาเป็นประจำทุกปีมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3) ด้านวิธีการเผยแผ่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรและสื่ออบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา (1) วิธีการแสดงธรรมภายในวัด (2) วิธีการแสดงธรรมสัญจรในบ้านในสถานที่ศึกษา (3) วิธีการแสดงธรรมในโรงแรม (4) วิธีการแสดงธรรมผ่านการแสดงละครเวที (5) วิธีการแสดงธรรมผ่านบทเพลง (6) วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (7) วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (8) มีการอบรมธรรมพื้นฐานสำหรับประชาชน

4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ (4) ชาวพุทธนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น การมีความเมตตา การประกอบอาชีพสุจริต การมีความรักในครอบครัว การมีสัจจะการมีสติในการดำเนินชีวิต

4.4.4 ปัจจัยประเมินผล ประกอบด้วย (1) การประเมินคุณภาพบุคลากรจากบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนามีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) การประเมินการจัดกิจกรรม จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับคุณค่าทางจิตใจจากการเข้าร่วมกิจกรรม (3) การประเมินวิธีการเผยแผ่จากการสามารถให้ผู้รับการเผยแผ่เข้าใจหลักธรรมได้ (4) การประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวันจากชาวพุทธมีการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้ศึกษาในชีวิตรประจำวัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยมี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวน 13 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป และกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 400 คน โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยใช้วิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการสรุปตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผล
- 5.3 บทสังเคราะห์
- 5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณตามประเด็นที่ศึกษาทั้งโดยภาพรวมดังต่อไปนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์จากกลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธ จำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน ประกอบไปด้วย 1) กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธประเทศไทย 7 รูป ประกอบด้วย (1) กรรมการมหาเถรสมาคม 3 รูป (2) กรรมการสถาบันฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) 4 รูป (2) กรรมการบริหารองค์การชาวพุทธอินโดนีเซีย 6 คน ประกอบไปด้วย (1) กรรมการองค์การชาวพุทธวัดวิปัสสนาคราะห์ เมืองบันดุง 2 คน (2) กรรมการองค์การชาวพุทธวัดศากยะมุนีพุทธะ เมืองเมดาน 2 คน (3) กรรมการองค์การชาวพุทธพุทธวัดเหมอีโรเขมาวดี เมืองจาการ์ต้า 2 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต รวมทั้งสิ้น 14 รูป ประกอบไปด้วย 1) พระธรรมทูตในเมืองบันดุง จำนวน 2 รูป 2) พระธรรมทูตในเมืองเมดาน จำนวน 5 รูป 3) พระธรรมทูตในเมืองจาการ์ต้า จำนวน 7 รูป ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59 อายุส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 49 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่

ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 69 กลุ่มเมืองที่อาศัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตปกครองพิเศษเมืองจากรท่า คิดเป็นร้อยละ 50

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนโยบายการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 3 ด้าน (1) ด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ยังขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ (2) ด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรยังขาดการส่งเสริมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางการสื่อสารในด้านภาษาต่างประเทศ และ (3) ด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชน ยังขาดการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาให้กับชุมชนในพื้นที่ของแต่ละประเทศ

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านต้องการมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ วัดของท่านต้องการมีหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 3 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านความต้องการมีการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.78) รองลงมา คือ วัดของท่านต้องการมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.71) รองลงมาอีกลำดับคือ วัดของท่านต้องการมีการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 2 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.64) และรายข้อทั้ง 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกัน และโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางด้านทุกด้านมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดใกล้เคียงกัน

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นการบริหารจัดการ มี 7 ด้าน (1) ด้านการจัดการองค์การ ควรมิกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทิศทางเดียวกัน (2) ด้านโครงสร้างองค์การ ควรจัดองค์การชาวพุทธมีโครงสร้างองค์การให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามการบริหารจัดการในปัจจุบัน (3) ด้านระบบปฏิบัติการองค์การ ควรจัดระบบและขั้นตอนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การติดตามควบคุมงาน ระบบการคัดเลือกบุคลากร การกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร ระบบและกลไกการดูแลเพื่อสนับสนุนการทำงานของบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา (4) ด้านการจัดการบุคลากร ควรพัฒนาบุคลากรในองค์การชาวพุทธให้มีทักษะ ความสามารถที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลงขององค์การ องค์การชาวพุทธควรพัฒนาบุคลากรที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ภายในองค์การสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ควรสร้างแรงจูงใจบุคลากรในการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) ด้านทักษะความรู้ความสามารถองค์การ ควรจัดบริการที่มีคุณภาพ การกำหนดสมรรถนะหลักที่เอื้อต่อการทำงานขององค์การ (6) ด้านวิธีการบริหารของผู้นำองค์การ ควรให้ความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารงาน ความรู้ความสามารถและการตัดสินใจที่รวดเร็ว ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ของผู้บริหาร การสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์การ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการบริหารองค์การพุทธศาสนิกชน (7) ด้านค่านิยมร่วม ควรมีการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาของบุคลากรต่อองค์การ การสร้างแนวทาง ระเบียบ ประเพณี เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติตาม การกำหนดวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ขององค์การ

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์การจัดการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการแผนการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับบุคคลในวัดได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.71) และรายข้อทั้ง 3 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน ด้านโครงสร้างองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านมีโครงสร้างการบริหารวัดอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.70) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการแบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 3 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ วัดของท่านมีระบบการสนับสนุนการทำงานของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.65) และรายข้อทั้ง 3 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน ด้านการจัดการบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 1.59) และรายข้อทั้ง 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากันด้านทักษะ ความสามารถองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการแสดงธรรมนำปฏิบัติให้ชาวพุทธได้เป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) รองลงมาอีกลำดับ คือ พระธรรมทูตในวัดของท่านมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.74) และรายข้อทั้ง 2 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดเท่ากัน ด้านรูปแบบการบริหารจัดการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.65) รองลงมาอีกลำดับ คือ เจ้าอาวาสในวัดของท่านรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.69) และรายชื่ออีก 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ด้านค่านิยมร่วมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า บุคลากรในวัดของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.67) รองลงมา คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นว่าแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.71) รองลงมาอีกลำดับ คือ บุคลากรในวัดของท่านมีความศรัทธาในตัวผู้บริหารวัดอย่างหนักแน่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.65) และรายชื่ออีก 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ด้านค่านิยมร่วมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.52) และรายด้านอีก 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากใกล้เคียงกัน

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทประเทศอินโดนีเซีย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นบริบทประเทศอินโดนีเซีย มี 3 ด้าน (1) ด้านวิถีชีวิต มีวิถีชีวิตที่เหมาะสมในการเอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ด้านวัฒนธรรม ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความศรัทธาอย่างสูงต่อพระพุทธศาสนา (3) ด้านเครือข่ายทางสังคมมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวอินโดนีเซียต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นบริบทของประเทศอินโดนีเซียด้านชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า รายข้อทั้ง 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดใกล้เคียงกันด้านวัฒนธรรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.68) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่สังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.73) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.75) และรายชื่ออีก 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากด้านเครือข่ายทางสังคมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดของท่านมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ วัดของท่านมีการดำเนินกิจกรรมการกุศลร่วมกับ

องค์กรชาวพุทธอื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.74) รองลงมาอีกลำดับ คือ วัดของท่านมีการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.67) และรายชื่อทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่ใกล้เคียงกัน และโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ด้านเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) และรายด้านอีก 1 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด

5) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มี 4 ด้าน (1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีพระธรรมทูตต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นส่วนผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำชุมชน และผู้นำเยาวชนชาวพุทธของประเทศอินโดนีเซียนั้นควรได้รับการอบรมในหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ด้านการดำเนินกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (3) ด้านวิธีการเผยแผ่ ควรนำหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย (4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติควรส่งเสริมให้ชาวพุทธมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากรรายข้อทุกข้อมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดใกล้เคียงกันด้านการดำเนินกิจกรรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการรักษาศีล พังงธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.70) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธอินโดนีเซียร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.65) และรายชื่ออีก 1 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดด้านวิธีการเผยแผ่โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.65) และรายชื่อทั้ง 4 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่ใกล้เคียงกันด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ ชาวพุทธมีความรักในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.58) รองลงมาอีกลำดับ คือ ชาวพุทธมีอาชีพที่

สุจริตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.73) และรายข้อทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่ใกล้เคียงกัน และโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.46) และรายด้านอีก 2 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่ใกล้เคียงกัน

5.1.2 ผลการวิเคราะห์หัตถุประสงค์ที่ 2

หัตถุประสงค์ที่ 2 ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีรายละเอียด ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยผู้วิจัยสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยประกอบไปด้วย

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซียที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) ในด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13}) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11}) ทักษะความสามารถองค์การ (X_8) ด้านวัฒนธรรม (X_{12}) ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ (X_4) และด้านการจัดการบุคลากร (X_7) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อนำปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (X_1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย (X_3) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม (Y) ในด้านเครือข่ายทางสังคม (X_{13}) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (X_{11}) ทักษะความสามารถองค์การ (X_8) ด้านวัฒนธรรม (X_{12}) ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ (X_4) และด้านการจัดการบุคลากร (X_7) ไปสร้างสมการพยากรณ์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง (R^2) ได้ร้อยละเท่ากับ 64.90 และมีค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (a) เท่ากับ 1.147 โดยได้สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบคือ

$$Y = 1.147 + 0.168 (X_{13}) + 0.207 (X_{11}) + 0.096 (X_8) + 0.119 (X_{12}) + 0.084 (X_4) + 0.068 (X_7)$$

ส่วนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐานคือ

$$ZY = 0.216 (X_{13}) + 0.340 (X_{11}) + 0.135 (X_8) + 0.150 (X_{12}) + 0.118 (X_4) + 0.102 (X_7)$$

5.1.3 ผลการวิเคราะห์หัตถุประสงค์ที่ 3

หัตถุประสงค์ที่ 3 ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม มีรายละเอียด ดังนี้

1) การตรวจสอบร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสมโดยการจัดทำเป็นเอกสารร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียแล้วนำไปสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำนวน 9 รูป/คน สรุปได้ว่า ร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่ประกอบไปด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เป็นข้อเสนอในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย แนวคิดพื้นฐานที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการกำหนดร่างรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ปัจจัยนำเข้ามีประกอบด้วย มหาเถรสมาคม สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ พระธรรมทูตบุคลากรเผยแพร่พระพุทธศาสนา ปัจจัยกระบวนการประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการมีปัจจัยย่อย 3 ปัจจัย คือ ทักษะความสามารถขององค์กร กลยุทธ์การจัดการองค์กร การจัดการบุคลากร ด้านบริบทวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซียมีปัจจัยย่อย 3 ปัจจัย คือ เครือข่ายด้านสังคม ชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรม ปัจจัยผลลัพธ์ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากร การดำเนินกิจกรรม วิธีการเผยแพร่ การนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ปัจจัยการประเมินผลประกอบด้วย การประเมินบุคลากร การประเมินการดำเนินกิจกรรม การประเมินวิธีการเผยแพร่ การประเมินการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในร่างรูปแบบการเผยแพร่ฯ ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุดในทุกประเด็น

2) การตรวจสอบ/การประเมินความเป็นไปได้ รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ทำการตรวจสอบและประเมินรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ผ่านแบบประเมินใน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเหมาะสม (2) ความถูกต้อง (3) ความเป็นประโยชน์ (4) ความเป็นไปได้ และ (5) ความง่ายในการนำไปใช้ สรุปได้ว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่นำเสนอขึ้นผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุดในทุกประเด็นที่กำหนด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเรื่องการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย

3) สรุปผลการนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสมควรมีการดำเนินการประกอบไปด้วย (1) ด้านปัจจัยนำเข้า (2) ด้านกระบวนการ (3) ด้านผลผลิต และ (4) ด้านการประเมินผล

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยอภิปรายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

5.2.1 สภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันที่เกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในการอภิปรายด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า นโยบายการส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในด้านการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนานั้นมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา มีการสอบธรรมศึกษาทุกปีขาดหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต ขาดหลักสูตรการอบรมบัณฑิต ขาดหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ และเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณโดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และข้อวัตของทำนองต้องการมีโรงเรียนสอน

พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีความสนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนา แต่องค์การพระธรรมทูตยังขาดนโยบายการเผยแผ่ในด้านการส่งเสริมการศึกษาด้วยการพัฒนาหลักสูตรในการอบรมพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย หลักสูตรการอบรมบัณฑิตะ หลักสูตรอบรมผู้นำเยาวชนพุทธ เพื่อฝึกให้การศึกษาพระพุทธศาสนาขยายผลไปถึงชาวพุทธทุกระดับ คือ บัณฑิตะผู้นำกิจกรรมของพุทธศาสนิกชน และเยาวชนในระดับต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของบุญศรี พานะจิตต์ (2545, น. 21) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจโดย มีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกอาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประณมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยา วรเมธี (2551) ได้ศึกษาเรื่องแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาผลการศึกษา พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทเป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนวิฑฒคุณ (2552) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่าการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต วัดไทยในอินเดีย ถือเป็นยุคทองของพระธรรมทูต วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดียและชาวพุทธต่างชาติ ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนทั่วโลก ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก การทำงานไม่เป็นทีมขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสร้างสำนักงานพระธรรมทูตให้ชัดเจน เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับองค์กรได้

ด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรผลการวิจัย พบว่า นโยบายการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรนั้นมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ปริมาณพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียมีจำนวนน้อย ขาดการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต ขาดการส่งเสริมการอบรมบัณฑิตะ ขาดการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธและเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และข้อวัดของท่านมีความต้องการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูตอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีทุนทรัพย์ในการสนับสนุนบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่องค์การชาวพุทธยังขาดนโยบายในการส่งเสริมบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้รับการศึกษาและการอบรมความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทองศรี เอกวาโส (2551) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการฟังวิทยุชุมชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาสถานีวิทยุวัดสามพราน วัดนายโรงและวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ผลการวิจัย พบว่า การสื่อวิทยุชุมชนได้มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับด้านการศึกษาคุณภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน และจำเป็นอย่างไรต้องมี

การส่งเสริมสนับสนุน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการวางแผนเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (2552) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ในอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตได้ให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษา มีการสร้างโรงเรียนปัจจุบัน และโรงเรียนต้นกล้า มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้และเด็กและเยาวชน ได้นำเยาวชนมาปฏิบัติธรรมในวัด มีการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ในส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า วัดยังไม่ได้สร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อประสานงานกับองค์กรข้างนอก ผู้สอนขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่น และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามาช่วยเหลือ

ด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชน ผลการวิจัย พบว่า นโยบายการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการส่งเสริมพุทธศาสนิกชนนั้นมีกิจกรรมรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยผู้ป่วย มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับรัฐบาล แต่ยังขาดการมีส่วนร่วม กิจกรรมทางสังคมกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา และเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และข้อวัตของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวพุทธ อินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นในกลุ่มชาวพุทธ แต่ยังขาดการยอมรับจากภาครัฐในการที่จะให้มีหน้าที่ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมในวงกว้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยา วรเมธี (2551) ได้ศึกษาเรื่องแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกาผลการศึกษา พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนาออกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของ วัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (สมัชชาสงฆ์ไทย)

5.2.2 สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการจัดการองค์การ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการจัดการองค์การ มีการจัดการสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีวิธีการบริหารองค์การที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีการจัดระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม แต่ยังขาดแผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่อย่างเหมาะสม บุคลากรขาดความเข้าใจในเป้าหมายการเผยแผ่อย่างชัดเจน และเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และข้อบุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดอาจเนื่องจากบุคลากรในองค์การชาวพุทธเป็นคนรุ่นใหม่มีความรู้ในการจัดการองค์การแต่ยังขาดความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานที่เหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชญา ชะอุ่ม (2554) ได้ศึกษาบทบาทศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยใน

การเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย มีบทบาทในการส่งเสริม และปกป้องพระพุทธศาสนา ประสานงานกับองค์กรพุทธ เผยแผ่ธรรมสื่อสารกับประชาชน สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ บำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์ สนับสนุนงานแก่ชาวพุทธทั้งหลาย โดยเป็นตัวแทนของชาวพุทธ และสนับสนุนกิจการงานของศูนย์ฯ เอง และจากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ข้อจำกัดและแนวทางแก้ไขของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรศูนย์ฯ (1) ที่มีความมุ่งมั่นทำงานอุทิศเพื่อพระพุทธศาสนา (2) ปัจจัยทางสังคมด้วยศูนย์ฯ มุ่งทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา จึงมีศรัทธาของพุทธบริษัทผู้มีความปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนา เป็นทุนทางสังคมในการดำเนินงาน

ด้านการจัดการบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการจัดการบุคลากร บุคลากรในองค์กรมีระเบียบวินัย มีแรงจูงใจในการทำงาน แต่ปริมาณบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขาดการพัฒนาตนเอง ขาดความสามารถในงานที่รับผิดชอบและเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และข้อบุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงานอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากบุคลากรในองค์กรชาวพุทธเป็นบุคลากรจิตอาสาไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงินตรา จึงทำให้บุคลากรมีจำนวนน้อย ที่มีอยู่ในองค์กรก็มาจากหลายสาขาอาชีพ มีความรู้ในการทำงานแตกต่างกันเมื่อมาทำงานในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงขาดความเข้าใจในการทำงาน ขาดการพัฒนาตนเอง ขาดความสามารถในงานที่รับผิดชอบ จึงต้องมีการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุริยนต์ ทสสนีโย (น้อยสงวน) (2554) ได้การศึกษาวิเคราะห์ ปัญหาที่เป็นฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่อยู่ 3 ด้าน คือ 1) ด้านอัตตประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเองมี 4 ประการ คือ (1) เพื่อการดำรงชีพ (2) เพื่อพัฒนากายให้แข็งแรง และให้มีกายสงบ สบาย มีความสง่างาม (3) เพื่อพัฒนาจิต คือ เกื้อหนุนพัฒนาจิตให้มีสมาธิ มีสติสัมปชัญญะและมีความสันโดษ (4) เพื่อพัฒนาปัญญา คือ รู้คุณค่าอาหาร ละการสะสม และรู้จักปล่อยวาง 2) ด้านปรารถนาประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น มี 2 ประการ (1) เพื่อแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน เป็นหน้าที่เป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต (2) เพื่อส่งเสริมชาวบ้านบำเพ็ญบุญ ให้ท่านลดความตระหนี่ เพื่อความสุขในปัจจุบัน และก่อบุญเพิ่มกุศลในภพหน้า 3) ด้านศาสนประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในทางศาสนามี 2 ประการ คือ (1) เพื่อสืบทอดพระวินัย โดยการประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเอาไว้ เพื่อความสำรวมและความผาสุกของหมู่สงฆ์ (2) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะการบิณฑบาตเป็นการออกประกาศพระศาสนาทั้งทางตรงทางอ้อม มีโอกาสแสดงธรรมให้ประชาชน ละการทำชั่ว ตั้งอยู่ในความดี ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส

5.2.3 สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันที่เกี่ยวกับบริบทประเทศอินโดนีเซียในด้านวิถีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า มีวิถีชีวิตมีอาชีพที่มั่นคงเพียงพอที่จะสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิถีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อการรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีเทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก แต่ยังคงขาดการได้รับบริการด้านสุขภาพที่ดีจากรัฐบาล ขาดความสะดวกในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่วัดและเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก และทั้ง 4 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดถึงกัน อาจเนื่องจากในเมืองใหญ่ ๆ จะมีชาวพุทธที่นับถือศาสนาตั้งเดิมตามบรรพบุรุษ เช่น มหายาน ต้นตระกูล ลัทธิขงจื้อ

ลัทธิเต๋า ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้มีความเชื่อความศรัทธาในเรื่องการบริจาคตานเป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่แล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของปรียาลักษณ์ โทณะวณิก (2554) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ไทย ในการสร้างพระพุทธรูปและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา พระครูภาวนาจิตสุนทร (สมจิตร จิตตสวโร) ผลการวิจัย พบว่า ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทในการสร้างพระพุทธรูปเพิ่มมากขึ้น เพราะมีผลสำเร็จเป็นรูปธรรมได้ง่ายจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น การทำประชาสัมพันธ์และสื่อต่าง ๆ มีส่วนให้พระสงฆ์สามารถหาปัจจัยสนับสนุนได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนี้ พุทธศาสนิกชน ก็ยังมีศรัทธาใน พระพุทธรูปอย่างแรงกล้าและเชื่อว่า พระพุทธรูปเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้าและมีพุทธานุภาพ รวมทั้งความเชื่อในอานิสงส์จากการสร้างพระพุทธรูป พระพุทธรูปเป็นสมบัติที่มีคุณค่า เป็นสัญลักษณ์ ของประเทศ เป็นศูนย์รวม ความสามัคคีและวัฒนธรรมประเพณีไทย พระพุทธรูปเป็นที่พึ่งที่ระลึกของ ประชาชน นำเงินบริจาคมาสู่วัด นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ท้องถิ่นและประเทศไทย พระมหากษัตริย์ไทย ในราชวงศ์จักรีทรงมีพระราชศรัทธาสร้างพระพุทธรูปทั้งที่เป็นประเพณีและในบางโอกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนสร้างพระพุทธรูปถวายแต่ พระองค์มากที่สุดและอย่างต่อเนื่อง

5.2.4 สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันที่เกี่ยวกับรูปแบบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในด้านการดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ชาวพุทธ ร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ร่วมกิจกรรมใน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมการรักษาศิลปวัฒนธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ยังมีจำนวนน้อย มาทำบุญที่วัดในวันหยุดเช่นวันหยุดทางศาสนาอิสลาม และเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด และข้อชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทาง พระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา) อยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับการร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จึงเป็นโอกาสที่พระธรรมทูตและบุคลากรที่ทำงานเผยแผ่จะต้องดำเนินกิจกรรมให้มีความ น่าสนใจและมีสาระความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้ร่วมกิจกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาลักษณ์ โทณะวณิก (2554) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการสร้างพระพุทธรูป และกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา พระครูภาวนาจิตสุนทร (สมจิตร จิตตสวโร) ผลการวิจัยพบว่าการสร้างพระพุทธรูปเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีและมี หลากหลายวิธีสามารถน้อมนำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาเบื้องต้นจนถึงระดับปัญญาสูงสุดใน ขั้นสำเร็จมรรคผลได้ แต่ก็ขึ้นกับแต่ละบุคคลว่าจะมีปัญหาในลำดับใด อย่างไรก็ตาม พระพุทธรูปก็ไม่ใช่ กุศโลบายที่ดีที่สุดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องมีองค์ประกอบอื่นด้วย สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์ จะต้องมีความบริสุทธิ์ในการสร้างพระพุทธรูป ส่วนโครงการก็ต้องมีความโปร่งใสและมีกุศโลบายนำ มวลชนให้มีศรัทธาต่อพระพุทธรูปและพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องด้วย

ด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศอินโดนีเซียด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจาก สื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต จากการอ่านหนังสือธรรมะ จากสังคมออนไลน์ แต่ยังมีจำนวนน้อยที่ได้รับ จากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ) และเมื่อพิจารณา เชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากและข้อชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจาก

พระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดอาจเนื่องจากวิธีการเผยแพร่ที่ชาวพุทธให้ความสำคัญมากคือการรับฟังจากพระธรรมทูต แต่เมื่อพิจารณาจากความรู้ที่ได้กลับได้จากสื่อออนไลน์ จึงเป็นข้อยืนยันว่าการสื่อสารของพระธรรมทูตในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยังไม่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย) (2556) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จำแนกเป็น 3 ระยะ คือ 1) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ. 2469-2485) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีบทบาทในการเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา และเขียนหนังสือตามรอยพระอรหันต์และออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสนารายตรีมาส ปาฐกถา เทศนา 2) การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ. 2486-2529) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้วยการเทศนาและปาฐกถาธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ และมีการเขียนหนังสือความอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน พุทธธรรมกับสันติภาพ พุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม จิตวิทยาแบบพุทธ และ 3) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ. 2530-2536) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภาษาคน-ภาษาธรรม อานาปานสติฉบับสมบูรณ์ และมาฆบูชาเทศนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริลักษณ์ ศรีจินดา (2553) การใช้วาทศิลป์ทางภาษาเพื่อการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาภูติชัย วชิรเมธี ผ่านสื่อสารมวลชน ผลการวิจัยพบว่า พระมหาภูติชัย วชิรเมธีใช้สื่อสารมวลชน 4 ประเภทหลักในการเผยแพร่ธรรมะ คือ สื่อ สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุและสื่อใหม่ มีกระบวนการการเผยแพร่ธรรมะสู่สาธารณชน โดยเริ่มจาก เมื่อมีเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในสังคม สื่อสารมวลชนจะเป็นผู้กำหนดวาระหรือประเด็นทางสังคมซึ่งสื่อสารมวลชนนี้เองเป็นผู้มอบพื้นที่ในสื่อให้แก่พระมหาภูติชัย วชิรเมธี จากนั้นพระมหาภูติชัย วชิรเมธี จะสร้างสารธรรมะและนำเสนอผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดธรรมะในสื่อสารมวลชนขึ้น ส่วนของกลวิธี พระมหาภูติชัย วชิรเมธีมีการวิเคราะห์ผู้รับสาร วิเคราะห์ธรรมชาติของสื่อ โดยมุ่งนำเสนอธรรมะในระดับใช้งาน และคำนึงถึงช่วงเวลาและสถานการณ์ในการเผยแพร่ธรรมะ ผลการวิจัยพบว่า วาทศิลป์ทางภาษาที่พบ ได้แก่ การใช้สัมผัส การซ้ำคำและกลุ่มคำ การใช้คำซ้อน การสร้างคำ ประสมขึ้นใหม่ การใช้สำนวน คำต่างประเทศ ส่วนการใช้ภาพพจน์ที่พบ ได้แก่ คำถามเชิง วรรณศิลป์ การเปรียบเทียบ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน คำซ้ำ และคำปฏิทรรศน์ ในด้านจุดจับใจในสารที่พบได้แก่ จุดจับใจด้านความอบอุ่น จุดจับใจด้านอารมณ์ขัน จุดจับใจด้านอารมณ์ จุดจับใจด้านความเป็นตัวเอง จุดจับใจด้านดนตรีและจุดจับใจด้านดาราศาสตร์

ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในประเทศอินโดนีเซียด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ชาวพุทธมีการสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเพื่อผู้อื่น ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความรักในครอบครัว ชอบพูดความจริงและงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา แต่ชาวพุทธยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันและเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดและข้อชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเพื่อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด อาจเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีพื้นฐานในการต้องการปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วและต้องการนำหลักธรรมที่ง่ายนำไปใช้ในชีวิตประจำวันคือ เรื่องการบริจาคทานเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น เรื่องศีล การมีระเบียบวินัย เรื่อง

ภาวนา การพัฒนาจิตใจตนเองให้มีความสุขสอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีมนต์ สุขไพบุลย์ (2553) ได้ศึกษา การประยุกต์แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมในการเผยแพร่ธรรมะ กรณีศึกษา : พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ผลการวิจัยพบว่า การเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ หลักการตลาดเพื่อสังคมใน ขั้นตอนของการสำรวจปัญหาพื้นฐาน การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) การเลือก กลุ่มเป้าหมายในการรับการเผยแพร่ธรรมะ และการกำหนดส่วนผสมทางการตลาด อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ช่องทางและการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่ธรรมะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้แก่ ปัญหาจากการตีความบทบาท ที่พึงประสงค์ของพระในสื่อ ปัญหาจากทัศนคติและการรับรู้ของคน ปัญหาคุณสมบัติเรื่องวัยของผู้เผยแพร่ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในเชิงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ปัญหา ด้านประเด็นในการนำเสนอและปัญหาด้านการรู้เท่าทันผู้แสวงหาผลประโยชน์ ทางออกที่พึงประสงค์ หลักในการแก้ไขปัญหเหล่านี้ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนและพัฒนาคุณภาพบุคลากร การเพิ่มช่องทางและปรับเปลี่ยนสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ให้มีความเชื่อมโยงถึงกันเพื่อลดข้อจำกัดด้านสื่อ และการใช้สื่อ กระแส หลักเพื่อสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อคุณสมบัติ และบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อสังคม

5.2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดย อภิปรายถึงปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และ ปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซีย ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศ อินโดนีเซียโดยภาพรวมในด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ทักษะความสามารถองค์การ ด้านวัฒนธรรม ด้านกลยุทธ์การจูงใจ และการจัดการบุคลากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 อาจเนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาแบบมหายานและตันตระยานเป็น พื้นฐานเดิมอยู่แล้วเมื่อมาศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทยจึงมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ ในชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของภิกษุณีปัญญสิมา พิทยรังสฤษฏ์ (2552) ได้ศึกษาวิธีการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการจัดองค์กรที่มีหลายด้าน และมีความสัมพันธ์กันหลายลักษณะ องค์กรพุทธฉือจี้จึงมีเครือข่ายหลายชั้น ในเครือข่ายมีการสร้าง สายสัมพันธ์ ที่เชื่อมโยงผู้คนอย่างกว้างขวาง โดยผ่านพื้นที่ปฏิสัมพันธ์หลากหลาย อาทิ ความสัมพันธ์ แบบบุคคล ความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม ความสัมพันธ์ผ่านสื่อ นับเป็นกลไกในการขับเคลื่อน กระตุ้น และประสานผู้คนให้มาทำความดีร่วมกันได้อย่างมีพลัง และด้วยระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เครือข่ายของฉือจี้มีความแน่นแฟ้นและยึดโยงกันอย่างทั่วถึง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรปริยัติสุธี (ทุมสิงห์) (2553) ได้ศึกษาการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและวิธีการในการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) นั้นมีรูปแบบและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมที่หลากหลายเพื่อโน้มน้าวบุคคลให้ ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าและการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนเองและ สังคม โดยใช้วิธีการทั้งการปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การส่งเสริม การปฏิบัติธรรม เป็นต้น โดยดำเนินการผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อผสม โดยมีเทคนิค ในการเผยแพร่ เช่น การสนทนา การถามตอบ การโน้มน้าวจิตใจ การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง เป็นต้น

5.2.6 รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม ในการอภิปรายด้านการพัฒนาบุคลากร ควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีพระธรรมทูตต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ส่วนผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำชุมชน และผู้นำเยาวชนชาวพุทธของประเทศอินโดนีเซียนั้นควรได้รับการอบรมในหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ในระดับความคิดเห็นมากอาจเนื่องจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียยังมีปริมาณน้อยทั้งพระธรรมทูตบัณฑิตและผู้นำเยาวชนชาวพุทธและในด้านคุณภาพยังต้องได้รับการพัฒนาทุกระดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตไทยในอินเดียผลการวิจัยพบว่า ด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า จากการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ได้มองเห็นประโยชน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา มีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงามและมุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นประโยชน์ ที่เป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต ส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตที่ทำงานไม่ต่อเนื่อง เกิดอาการท้อแท้ หมดกำลังใจ รู้สึกเบื่อต่อภาระที่รับผิดชอบ และเกิดความรู้สึกว่าการมาปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูต ทำให้ความรู้ ความสามารถของตนเองด้อยลง จำเป็นต้องสร้างกำลังใจและพึงพอใจในการทำงานให้มากขึ้น และด้านความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า แนวความคิดเห็นของพระธรรมทูตได้เกิดรู้สึกมีความเสียสละ มีความรับผิดชอบด้านการเผยแผ่และได้ทุ่มเทกำลังกายและใจให้กับภารกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตควรพัฒนาทัศนคติต่อความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะจะขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ ขาดทักษะในด้านภาษาอังกฤษและการสื่อสาร จึงมีค่าเฉลี่ยน้อยตามอันดับ

ด้านการดำเนินกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดอาจเนื่องจากกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียพระธรรมทูตต้องพัฒนาทักษะทางภาษาให้มีระดับสมารถที่จะแนะนำกิจกรรมใหม่และสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับกิจกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา ได้มีการอนุเคราะห์ต่อผู้อื่น มีการแจกสิ่งของเครื่องใช้อุปโภค บริโภคและการดูแลรักษาพยาบาลให้ มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุเคราะห์การศึกษาเผยแผ่ ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า วัดยังขาดกองทุนเพื่อการสงเคราะห์สุขภาพชุมชน เมื่อประสบภัยพิบัติ ขาดทุนทรัพย์ในการบริหาร จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิขึ้น เพื่อจะเอื้อต่อการทำงานสงเคราะห์ด้านนี้

ด้านวิธีการเผยแผ่ ควรนำหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย อาจเนื่องจากวัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซียมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนาแบบมหายานที่เน้นให้การบริจาคตานเพื่อการปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์จึงนิยมการสังคัมสงเคราะห์สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสนอง จำนิต (2556) การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย 6 หลักการ ประกอบด้วย ความตระหนักในหน้าที่ หลักการเผยแผ่ศาสนาอย่างกว้างไกล การดำเนินงานด้านการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง

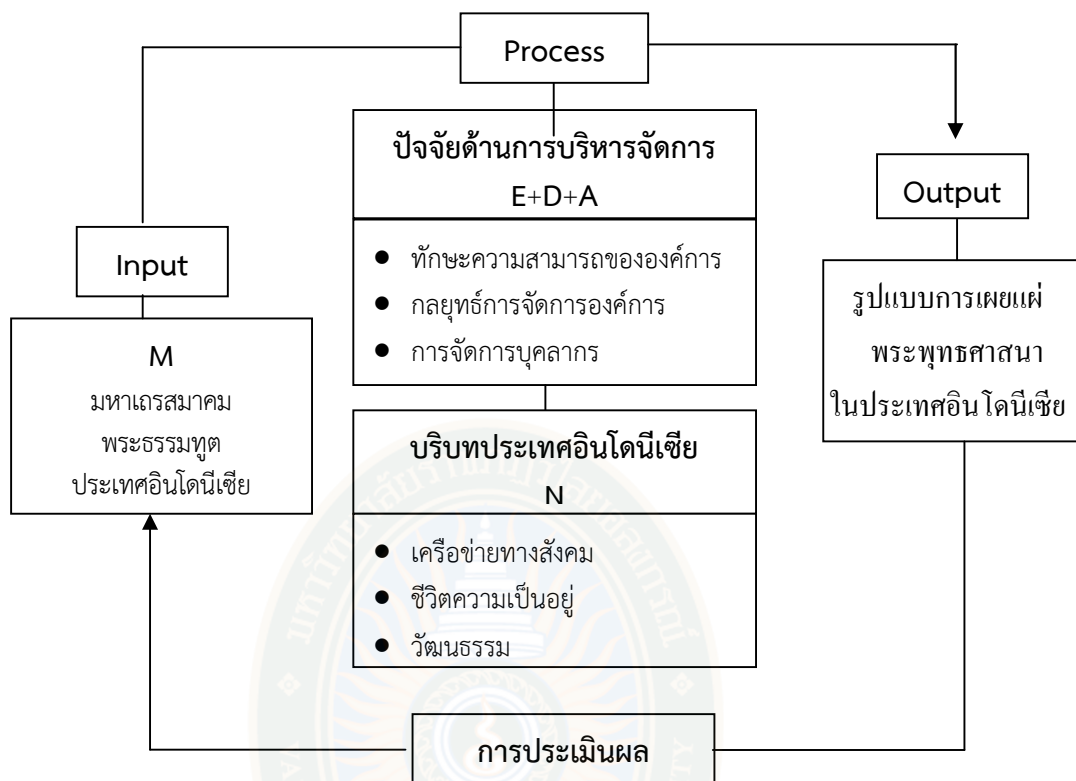
สงเคราะห์ประชาชนทุกระดับ ความเป็นประโยชน์ต่อชีวิตชาตินี้ แสวงหาและสร้างกัลยาณมิตร และแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 19 ประการ ประกอบด้วย 1) การเปิดใจยอมรับฟังคำสอนของนักปราชญ์อื่น ๆ 2) การสอนแบบบรรยาย 3) การถามตอบปัญหา 4) การสนทนาปราศรัยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5) การสอนด้วยทฤษฎี 4 ส. คือ สันตัสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหังสนา 6) การสอนด้วยปาฏิหาริย์ 3 คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนียปาฏิหาริย์ 7) การเสนอคำสอนที่เป็นแก่นแท้ 8) การประยุกต์/บูรณาการคำสอนขึ้นมาใหม่ 9) คณะพระธรรมทูต 10) การปฏิรูปและปฏิบัติ 11) การแสดงพระธรรมเทศนา 12) การปรับบุคลิกภาพตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น 13) การไปเยี่ยมบ้าน 14) การปลูกปลอบขวัญกำลังใจ 15) การปฏิบัติแบบเชิงรุก 16) การเข้าหาผู้นำทางศาสนาการเมืองและเศรษฐกิจ 17) การเจริญสัมพันธไมตรี 18) การใช้ล่ามแปล และ 19) การที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำและทรงเป็นผู้สนับสนุน ส่วนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์เพชรกำแพง บุญมา (2558) บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของ พระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของทางด้านการเทศน์มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ คือ จัดการอบรมและส่งเสริมกิจกรรมการเทศน์เทศน์มหาชาติในสถานศึกษา วัด และหน่วยงานเอกชน ส่งเสริมกิจกรรมการเทศน์มหาชาติในวันสำคัญทางศาสนา และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติ มี 5 วิธี คือ วิธีการนำเสนอโดยตรง โดยการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ โดยการอุปมาอุปมัยโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ และโดยการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอน มาประกอบ 2) ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของพระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความมั่นคงทางสังคม 3 ด้าน คือ ด้านการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนให้เป็นสุข ปลูกฝังความศรัทธาและความเชื่อมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเริ่มการพัฒนาจากบุคคลและครอบครัวไปสู่การพัฒนาของสังคมใหญ่ ด้านการนำความเจริญทางด้านวัตถุมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ รู้จักการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจและการปกครอง สร้างความมั่นคงและสันติสุขแก่สังคมมนุษย์ และด้านศาสนา ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการนำหลักธรรมไปเผยแผ่ให้กว้างขวางขึ้น อันเป็นการประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมตลอดไป

ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติควรส่งเสริมให้ชาวพุทธมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันมีอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดอาจเนื่องจากวัฒนธรรมชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แม้ว่าจะอาศัยอยู่ในถิ่นชนบทก็มีวัฒนธรรมที่ดีจึงง่ายต่อการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธนาชัย ตนต์ปิลา (แสนณรงค์) (2554) ได้ศึกษา บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมณี (บุญรอด ปญญาวโร) ผลการวิจัยพบว่า ในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการแสดงธรรม การสนทนาเป็นโอกาสในการสอน การตอบปัญหาธรรม โดยทรงยับยั้งปัญหาไร้สาระและสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มาถามปัญหา ทรงมีพุทธวิธีการสอนที่น่าอัศจรรย์ ทรงวิเคราะห์ผู้ที่จะสอน จำแนกพระธรรมคำสอนให้เหมาะแก่ผู้ที่จะสอน เมื่อเกิดพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น พระองค์ทรงใช้พุทธวิธีในการบริหารที่เยี่ยมยอด มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบการวางแผนประกาศพระศาสนา

การจัดการองค์กรให้เป็นระเบียบ การกระจายอำนาจการปกครอง การบริหารบุคคลากรทรงมอบอำนาจความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ การอำนวยการ การสั่งการในแต่ละครั้งจะทรงใช้แรงจูงใจมิได้บังคับ ทรงปกครองแบบธรรมาธิปไตยในการกำกับดูแล พุทธองค์ทรงใช้พระวินัยในการควบคุมดูแลคณะสงฆ์ ทรงสอนวิธีการปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์ที่แท้จริง ทำให้ผู้ศรัทธารู้ยั้งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น เมื่อปฏิบัติก็พ้นทุกข์ได้จริง จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย) (2556) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการวิจัย พบว่าบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคดีโลกและคดีทางธรรม มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก แล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษาเรียนรู้ประพลติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ใช้สื่อศิลปะ สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น

5.3 บทสังเคราะห์

จากการรวบรวมข้อมูลรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น 2 ส่วนร่วมกัน คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน จึงได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวพุทธจำนวน 13 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระธรรมทูต จำนวน 14 รูป ให้ได้รายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ 2) การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 400 คน โดยข้อมูลทั้งสองส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและตีความร่วมกันแล้วจึงจัดทำเป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย นำไปสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเน้นไปที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลังจากผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้ว จึงทำการตรวจสอบด้วยแบบประเมินความเป็นไปได้ใน 5 ประเด็น คือ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความง่ายต่อการนำไปใช้ ซึ่งผลการประเมินที่ได้จากรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่น่าเสนอมิแนวโน้มที่สะท้อนว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียสามารถปฏิบัติตามรูปแบบการเผยแผ่ฯ ใหม่ได้จริง ดังปรากฏในภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 การสังเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย MEDAN Model

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น จะเป็นข้อเสนอในเชิงนโยบายสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสมโดยมีบทสรุป ดังนี้

5.3.1 องค์ประกอบรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย MEDAN MODEL ประกอบด้วย

- M = Monk พระสงฆ์
- E = Expand ขยาย
- D = Develop พัฒนา
- A = Action จัดกิจกรรม
- N = Network เครือข่าย

5.3.2 ปัจจัย ประกอบไปด้วย ปัจจัยนำเข้า

- M = Monk พระสงฆ์

- 1) มหาเถรสมาคม (1) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย
- (2) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศไทยในทิศทางจัดการคณะสงฆ์ไทยในต่างแดนและการเพิ่มปริมาณพระสงฆ์เถรวาทในต่างแดนด้วยการมีพระอุปัชฌาย์ในต่างแดน
- (3) มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านสนับสนุนการเผยแผ่ทั้งแนวทางและทิศทาง (4) ชัดเจนในด้านการส่งเสริมการเผยแผ่ในโรงเรียนและกิจกรรมการเผยแผ่

(5) การขยายปริมาณพระสงฆ์และสามเณรในประเทศอินโดนีเซียทั้งจากประเทศไทยและพระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียด้วยการส่งพระธรรมทูตไทยที่ผ่านการอบรมจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) เพิ่มมากขึ้น (6) การเพิ่มปริมาณพระอุปัชฌาย์ด้วยการส่งพระธรรมทูตที่มีคุณวุฒิที่เหมาะสมเข้าอบรมหลักสูตรเพื่อสอบเป็นพระอุปัชฌาย์และไปปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในประเทศอินโดนีเซีย (7) กำหนดให้พระอุปัชฌาย์ในประเทศไทยที่มีความรู้ในภาษาอินโดนีเซียให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวอินโดนีเซียได้และให้การศึกษาหลักพระธรรมวินัยจนเข้าใจแล้วจึงอนุญาตให้กลับประเทศอินโดนีเซียได้

2) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) (1) มีหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่มีประสิทธิภาพในการนำความรู้ไปใช้ตามประเทศที่พระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน (2) พัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีนด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร

3) พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย (1) มีความรู้ความสามารถในภาษาอินโดนีเซียในระดับที่ใช้งานได้ดี (2) พัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซียภาษาจีนด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร (3) พระธรรมทูตต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซีย

4) บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (1) องค์กรชาวพุทธมีทักษะความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ผู้บริหารองค์กรชาวพุทธมีความสามารถในการสร้างและบริหารกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (3) บุคลากรปฏิบัติงานในองค์กรชาวพุทธมีคุณภาพโดยได้รับการคัดเลือกและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบไปด้วยการขยายปริมาณฆราวาสที่เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ให้มีจำนวนเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมเผยแผ่ด้วยให้พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียจัดการอบรมฆราวาสเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ด้วยการรับสมัครตัวแทนชาวพุทธจากหมู่บ้านต่างๆและผู้เข้ารับการอบรมต้องสอบผ่านหลักสูตรของพระธรรมทูตแล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นบัณฑิตะมีหน้าที่เป็นผู้นำชาวพุทธในหมู่บ้านของตนเองในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ

5.3.3 ปัจจัยกระบวนการมี 2 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการประกอบด้วย E = Expand ขยาย (1) ทักษะความสามารถขององค์กร กรรมการเถรสมาคมต้องจัดกระบวนการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีทักษะความสามารถในการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่น ฝึกอบรมทางการใช้ทักษะทางภาษาอินโดนีเซียฝึกอบรมการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต และฝึกอบรมการบริหารจัดการวัดในประเทศอินโดนีเซีย (2) ด้านกลยุทธ์การจัดการองค์กร องค์กรพุทธศาสนาต้องเน้นกลยุทธ์ที่ 1 สร้างกระบวนการเข้าใจในพระพุทธศาสนา A=Action จัดกิจกรรมกลยุทธ์ที่ 2 กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ (3) ด้านการจัดการบุคลากร D = Develop พัฒนาระบบเถรสมาคมต้องดำเนินการพัฒนาพระธรรมทูตให้มีความรู้ในการสื่อสารภาษาอินโดนีเซียทักษะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและพัฒนาบุคลิกภาพพระธรรมทูต

2) ด้านบริบทวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ประกอบด้วย N = Network เครือข่าย (1) ด้านเครือข่ายทางสังคม พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยผ่านทางกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ กลุ่มการศึกษา โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์เป็นศูนย์กลางในการประสานงานร่วมกัน (2) ชีวิตความเป็นอยู่พุทธศาสนิกชนในอินโดนีเซียมีความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาดั้งเดิมอยู่แล้วด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในประเทศอินโดนีเซีย และแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ชุมชน (3) วัฒนธรรมพุทธศาสนิกชนในอินโดนีเซียมีความศรัทธาในพุทธศาสนาแบบมหายาน ต้นตระกูล ลัทธิเต๋าและขงจื้อมาก่อนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีน และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่เป็นชาวอินโดนีเซียท้องถิ่น เชื้อสายชวา ชาวมุสลิมนิกาย และชาวอินเดียน ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงเป็นสาเหตุให้พระธรรมทูตนั้นต้องมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

5.3.4 MEDAN MODEL ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย (1) ส่งผลต่อการพัฒนาพระธรรมทูตและบัณฑิตะให้มีคุณภาพในด้านภาษาเทคนิคและความแม่นยำในหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) มีการพัฒนาเทคนิควิธีการผลิตพระธรรมทูตและนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ทั้งในประเทศและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ปฏิบัติงานเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย

2) ด้านการดำเนินกิจกรรมอย่างมีคุณค่าและเหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ประกอบด้วย (1) สมาธิมีการทำสมาธิมีการจัดฝึกสมาธิให้กับชาวพุทธและผู้สนใจทุกศาสนาด้วยมีเป้าหมายคือให้ผู้เข้าฝึกสมาธิได้พบกับความสงบสุขในการดำเนินชีวิต (2) แสดงธรรมมีการจัดแสดงธรรมในวัดในบ้านในสถานศึกษาในโรงแรมการแสดงคำสอนในพระพุทธศาสนาผ่านละครเวทีแสดงหลักธรรมผ่านเพลงแสดงธรรมผ่านบทบาทสมมติ (3) พิธีกรรมมีการจัดสวดมนต์ร่วมกันในวัดสวดมนต์สัจจรในหมู่บ้านพิธีบูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่นวันมาฆบูชาวันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชาพิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะ (4) สังคมสงเคราะห์ทางศาสนาแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ด้อยโอกาสทุกศาสนาเชิญชวนชาวพุทธบริจาคโลหิตแก่หน่วยงานของรัฐบาลอินโดนีเซียเพื่อนำไปรักษาผู้ป่วย (5) จิตวิทยาทางศาสนา นำชาวพุทธไปให้กำลังใจผู้ป่วยในโรงพยาบาลร่วมกิจกรรมฌาปนกิจศพของชาวพุทธ (6) การสอบธรรมศึกษาในวัดในโรงเรียนในบ้านแปลหลักสูตรนิกธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรีโทเอกเป็นภาษาอินโดนีเซียและจัดสอบนิกธรรมและธรรมศึกษาเป็นประจำทุกปีมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3) ด้านวิธีการเผยแผ่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรและสื่ออบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา (1) วิธีการแสดงธรรมภายในวัด (2) วิธีการแสดงธรรมสัจจรในบ้านในสถานที่ศึกษา (3) วิธีการแสดงธรรมในโรงแรม (4) วิธีการแสดงธรรมผ่านการแสดงละครเวที (5) วิธีการแสดงธรรมผ่านบทเพลง (6) วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (7) วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (8) มีการอบรมธรรมพื้นฐานสำหรับประชาชน

4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ชาวพุทธนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันเช่น การมีความเมตตาการประกอบอาชีพสุจริตการมีความรักในครอบครัวการมีสัจจะการมีสติในการดำเนินชีวิต

5.3.5 ปัจจัยประเมินผล ประกอบด้วย (1) การประเมินคุณภาพบุคลากรจากบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนามีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) การประเมินการจัดกิจกรรม จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับคุณค่าทางจิตใจจากการเข้าร่วมกิจกรรม (3) การประเมินวิธีการเผยแผ่จากการสามารถให้ผู้รับการเผยแผ่เข้าใจหลักธรรมได้ (4) การประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันจากชาวพุทธมีการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้ศึกษาในชีวิตประจำวัน

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสมในครั้งนี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียและประเทศที่นับถือศาสนาอื่น เพื่อให้พระธรรมทูตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้วางแผนคาดการณ์ล่วงหน้าและตอบสนองต่อความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงในประเทศอินโดนีเซียและประเทศต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายรายละเอียด ดังนี้

ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหน่วยงานของรัฐต้องให้การพัฒนา ดังนี้

1) จัดยุทธศาสตร์การเผยแผ่

ในอำนาจการบริหารจัดการองค์การพระธรรมทูตไทยในประเทศอินโดนีเซียที่ต้องเกี่ยวข้องกับอำนาจการบริหารตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย มีลักษณะของการบริหารงานตามนโยบายคณะสงฆ์ไทยที่ไม่เหมาะสมกับบริบทในประเทศอินโดนีเซีย ด้วยกฎหมายกำหนดให้วัดอยู่ภายใต้กฎหมายมุลนิธิจึงมีวัดหลายวัดที่ได้จัดตั้งเป็นมุลนิธิเองโดยที่ไม่ได้อยู่ภายใต้สังกัดของคณะสงฆ์นิกายใดในประเทศอินโดนีเซีย แต่ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมการศาสนาพุทธ เมื่อมุลนิธิขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องที่กรมการศาสนาพุทธแล้ว มุลนิธิสามารถออกหนังสือรับรองให้กับพระสงฆ์ที่ไปอยู่จำพรรษาในวัดของมุลนิธิได้และสามารถนำไปดำเนินการขอวีซ่า 2 เดือนได้และสามารถต่อวีซ่าได้อีก 3 ครั้ง แต่ครั้งละอายุวีซ่าครั้งละ 1 เดือน ในประเด็นดังกล่าวนี้จึงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์หลาย ๆ รูปและจากหลาย ๆ ประเทศสามารถอยู่ในประเทศอินโดนีเซียได้หากสามารถประสานประโยชน์กับมุลนิธิต่าง ๆ นี้ได้จากช่องว่างที่กฎหมายในประเทศอินโดนีเซียไม่ได้บังคับให้พระสงฆ์ไทยต้องอยู่ภายใต้สังกัดคณะสงฆ์ไทยเท่านั้น จึงพบว่า มีพระสงฆ์ไทยหลายรูปไปอยู่จำพรรษาในวัดที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทยแต่สามารถขอวีซ่าอยู่ในอินโดนีเซียได้โดยการรับรองของมุลนิธินั้น ประเด็นนี้เป็นปัญหาทางด้านการปกครองหากพระสงฆ์ที่ไปอยู่จำพรรษาในวัดนั้นเกิดปัญหาขึ้นคณะสงฆ์ไทยไม่สามารถเข้าไปแก้ปัญหาให้ได้ เพราะพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยในอินโดนีเซีย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายในภาพรวมของคณะสงฆ์ไทยปัญหาที่มีอยู่จริงในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียคือ การที่มีประชาชนชาวอินโดนีเซียมีความศรัทธาเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้านวัตถุมงคล การทำนายพยากรณ์ และไสยศาสตร์ เป็นเหตุให้พระสงฆ์หลาย ๆ รูปจากหลาย ๆ ประเทศ สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเองได้จากการใช้ช่องทางเหล่านี้กับประชาชนอินโดนีเซีย และสามารถอยู่ได้ในประเทศอินโดนีเซียโดยที่คณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้เพราะวัดและมูลนิธิที่พระสงฆ์เหล่านั้นไปจำพรรษาไม่ได้อยู่ในความดูแลของคณะสงฆ์ไทย

ในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตชาวอินโดนีเซีย มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการบริหารองค์การพระพุทธศาสนา เช่น มูลนิธิ มีกรรมการร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปการจัดองค์การอย่างง่าย มีกรรมการ 5 คน มีประธานกรรมการ กรรมการ และเหรัญญิก เป็นตำแหน่งที่มีอำนาจบริหารงานตามกฎหมายมูลนิธิ บางมูลนิธิมีกำลังในการบริหารจัดการกิจกรรมของวัดได้หลายวัด

จากประเด็นที่อำนาจการบริหารวัดอยู่ที่กรรมการมูลนิธิ และผู้ที่เป็นกรรมการมูลนิธิได้ต้องเป็นผู้ถือสัญชาติอินโดนีเซีย สิ่งที่พระสงฆ์ไทยที่จะต้องปฏิบัติได้ในการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้คือ 1) ต้องมีปฏิปทาเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวพุทธอินโดนีเซีย และ 2) ต้องไม่มีความขัดแย้งกับคณะกรรมการมูลนิธิ ต้องเข้าไปเป็นกรรมการมูลนิธิ ปัญหาที่ได้พบในการบริหารงานวัดของพระสงฆ์ไทยในประเทศอินโดนีเซียก็คือ เมื่อพระสงฆ์ไทยไปจำพรรษาในวัดต่าง ๆ แล้ว สร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับประชาชนได้แล้วเมื่อต้องการนำวัดที่ตนเองพัฒนามายู่ภายใต้สังกัดของคณะสงฆ์ไทยแต่คณะกรรมการมูลนิธิไม่เห็นชอบด้วยก็ไม่อาจนำมาขึ้นสังกัดคณะสงฆ์ไทยได้ แต่ในทางกลับกันหากคณะกรรมการมูลนิธิเห็นชอบที่จะนำวัดไปขึ้นกับสังกัดคณะสงฆ์ใด ก็สามารถทำได้ตามกฎหมายมีวัดหลายวัดในประเทศอินโดนีเซียได้ประกาศไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของนิคายสงฆ์ในประเทศอินโดนีเซียแต่บริหารจัดการกันโดยกรรมการมูลนิธิ เมื่อมีกิจกรรมทางศาสนาที่อาศัยการอาราธนาพระสงฆ์ในนิคายที่ตนเองศรัทธาไปเป็นประธานในพิธีต่าง ๆ เป็นครั้งคราวไป ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าอำนาจในการบริหารงานวัดในอินโดนีเซียขึ้นตรงต่อคณะกรรมการมูลนิธิเป็นที่สูงสุด และผู้ที่จะเป็นกรรมการมูลนิธิได้นั้นจะต้องเป็นผู้ถือสัญชาติอินโดนีเซียเท่านั้น

2) พัฒนาคน

2.1) พระธรรมทูตไทย ควรดำเนินการพัฒนาเรื่องภาษา คณะสงฆ์ไทยยังขาดการเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ที่เป็นที่ตั้งศรัทธาของชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซีย มีสาเหตุสำคัญคือ จำนวนพระธรรมทูตไทยที่มีความสามารถในด้านภาษาอินโดนีเซียที่จะนำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีจำนวนน้อย แต่ละปีที่มีพระธรรมทูตไทยที่สำเร็จจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศไปปฏิบัติงานในประเทศอินโดนีเซียแล้วแต่ต้องไปเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาอินโดนีเซียใหม่ทั้งหมด

2.2) พระธรรมทูตชาวต่างชาติ ควรดำเนินการอำนวยความสะดวกในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนา ตามระบบการศึกษา เพราะชาวอินโดนีเซียที่ประสงค์จะบวชเป็นพระสงฆ์นั้นมีเป็นจำนวนน้อย และเมื่อจะบวชก็มีความยากลำบากในกฎของคณะสงฆ์ไทยที่ในอดีตนั้นยังไม่มีพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทยในประเทศอินโดนีเซีย และหากจะนิมนต์พระอุปัชฌาย์จากประเทศไทยไปให้การอุปสมบทในประเทศอินโดนีเซีย พระอุปัชฌาย์รูปนั้นต้องได้รับการอนุญาตจากมหาเถรสมาคมก่อนหรือในกรณีที่กุลบุตรชาวอินโดนีเซียต้องการเดินทางอุปสมบทกับพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทย พระอุปัชฌาย์รูปนั้นต้องมีความเข้าใจในภาษาอินโดนีเซียและกุลบุตรรูปนั้นต้องอยู่จำ

พรรษากับพระอุปัชฌาย์เป็นเวลา 5 พรรษาแล้วจึงจะกลับไปจำพรรษาที่ประเทศอินโดนีเซียได้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการกำหนดขึ้นมาเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นการกำหนดให้การขยายจำนวนพระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียในสังกัดของคณะสงฆ์ไทย เป็นไปอย่างล่าช้า ส่งผลต่อการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในภาพรวม

3) หลักสูตร

ด้านหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยยังไม่มีจัดการเรียน การสอนอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากยังไม่มีการแปลหลักสูตรจากภาษาไทยเป็นภาษาอินโดนีเซีย จึงยัง ไม่สามารถนำหลักสูตรจากประเทศไทยไปเปิดการเรียนการสอนได้ การพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา เมื่อมีการเปิดการเรียนการสอนเป็นภาษาอินโดนีเซียแล้วจะพบกับปัญหาการขาดอาจารย์ผู้สอนและ อาจารย์ผู้ตรวจข้อสอบเป็นภาษาอินโดนีเซีย

ในประเทศอินโดนีเซียมีพระสงฆ์จำนวนน้อยมาก แม้แต่เป็นสามเณรบวชเพียง ไม่กี่วันก็สามารถแสดงธรรมได้ ยิ่งเป็นพระภิกษุด้วยแล้วยิ่งต้องมีความสามารถที่จะต้องแสดงธรรมได้ พระสงฆ์ในประเทศอินโดนีเซียที่แสดงธรรมได้ดีจึงสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลอย่างมี ประสิทธิภาพ พระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียบวชไม่นานสามารถแสดงธรรมได้เพราะมีใช้ภาษาอินโดนีเซีย แต่ยังไม่อาจรับรองได้ว่าจะมีความเข้าใจในธรรมวินัยได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้งพอ แต่สถานการณ์ จำเป็นที่จักต้องแสดง ส่วนพระสงฆ์ไทยถึงแม้จะมีพรรษามากมีความเข้าใจในหลักธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง แต่ก็ไม่อาจจะแสดงหลักธรรมเป็นภาษาอินโดนีเซียได้อย่างลึกซึ้ง เพราะข้อจำกัดทางด้านความรู้ความเข้าใจ ในภาษาอินโดนีเซียไม่ลึกซึ้งพอ

5.4.2 ข้อเสนอแนะการนำนโยบายไปปฏิบัติ รายละเอียดดังนี้

1) ชัดเจนในหลักการและวิธีการเผยแผ่วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชนบทนั้น บางหมู่บ้านที่มีชาวพุทธอยู่เป็นส่วนน้อย พระธรรมทูตชาวอินโดนีเซียได้ดำเนินการสร้างสถานที่สวดมนต์ ไว้ให้ชาวพุทธสวดมนต์ก่อน จากนั้นเมื่อมีจำนวนชาวพุทธมากขึ้นจึงรวมกันสร้างเป็นวัดขึ้นในหมู่บ้านนั้น โดยมีการบริจาคทรัพย์ในการสร้างวัดและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อระดมทุนในการสร้างวัดหลาย ๆ วัด ในชนบทเกิดจากการบริจาคทรัพย์จากชาวพุทธเชื้อสายจีนโดยผ่านพระธรรมทูตชาวอินโดนีเซีย เป็น ข้อสังเกตที่เห็นได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถขยายไปสู่ชนบทในอินโดนีเซียได้อีกมาก

2) ใช้ศรัทธาพุทธศาสนิกชน วัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซีย ที่พระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถขยายได้นั้น มาจากวัฒนธรรมชาวพุทธท้องถิ่นของอินโดนีเซียที่เคยนับถือพระพุทธศาสนา มา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และได้กระจายกันอยู่ตามชนบทที่ห่างไกลในเกาะต่าง ๆ เช่น บรรพบุรุษ เช่น มหายาน ต้นตระกูล ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ซึ่งตามชนบทที่ห่างไกลในเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะกาลิมันตัน เกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะกาลิมันตัน ส่วนในเมืองใหญ่ ๆ จะมีชาวพุทธที่นับถือ ศาสนาดั้งเดิม ตามวัฒนธรรมความศรัทธาอย่างสูงของชาวพุทธอินโดนีเซียต่อพระสงฆ์ไทย อาจเป็น สาเหตุของวิกฤติศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวมได้ ประกอบไปด้วย ความใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม รบกวณศรัทธาชาวพุทธในปัจจุบันที่เกินสมณะสาธูป เมื่อพระสงฆ์รูปนั้นลาสิกขา ความคุ้นชินกับความเชื่อ ดั้งเดิมและยังไม่เข้าใจในแนวปฏิบัติในกายเถรวาท และการบริหารจัดการวัดในแนวทางพุทธพาณิชย์ เนื่องจากส่วนในเมืองใหญ่ ๆ จะมีชาวพุทธที่นับถือศาสนาเดิมตามบรรพบุรุษ เช่น มหายาน ต้นตระกูล

ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้จะมีความเชื่อความศรัทธาในเรื่องการบริจาคตานเป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่แล้ว

3) ขยายปริมาณบุคลากรเผยแผ่จากกรณีที่พระสงฆ์ขาดการพัฒนาในเรื่องของภาษาอินโดนีเซียที่ลึกซึ้งพอที่จะแสดงธรรมให้ชาวพุทธเข้าใจได้พระสงฆ์ชาวอินโดนีเซียมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะส่งไปประจำตามวัดในชนบท อีกทางเลือกหนึ่งคือมีการอบรมฆราวาส (บัณฑิตะ) ให้มีความรู้ความสามารถในพระพุทธศาสนาและออกไปประจำตามหมู่บ้านชนบท นำพาชาวพุทธปฏิบัติศาสนกิจและแสดงธรรมได้และพัฒนาเยาวชนวัยรุ่นช่วยปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชนบทได้จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ยิ่งขึ้น

4) ปรับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีหลายรูปแบบที่แตกต่างจากประเทศไทย บางรูปแบบเป็นการปรับให้เข้ากับบริบทของสังคม

5.4.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ควรทำการวิจัยถึงรูปแบบการบริหารจัดการองค์การของคณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) เป็นการจัดการองค์การเป็นนิกายเถรวาทโดยเฉพาะ ในประเทศอินโดนีเซีย

2) ควรทำการวิจัยในการบริหารจัดการองค์การของคณะสงฆ์สังฆอากุงอินโดนีเซีย (SAGIN) เป็นการรวมตัวกันของนิกายชาวพุทธ 3 นิกายคือ นิกายมหายาน นิกายตันตระยานและนิกายเถรวาทในประเทศอินโดนีเซีย

3) ควรศึกษาการบริหารจัดการองค์การชาวพุทธวาฬูบี (WALUBI) ที่มีการรวมตัวกันขององค์การชาวพุทธอินโดนีเซีย 13 องค์การในประเทศอินโดนีเซีย

4) ควรศึกษาหลักธรรมที่มาประยุกต์ใช้ต่อการดำเนินชีวิตในประเทศอินโดนีเซีย

บรรณานุกรม

GRAD VRU

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2540). **หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กิติมา ปรีดีลภ. (2529). **ทฤษฎีการบริหารองค์การ**. กรุงเทพฯ: ชนะการพิมพ์.
- จิราภรณ์ สว่างเนตร. (2543). **หลักการบริหารและการพัฒนากรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เจ้าอธิการสุรสิทธิ์ ขนดีโก (ศรีสุข). (2554). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน: ศึกษากรณีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉวีมณฑิ์ สุขไพบูลย์. (2553). **การประยุกต์แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมในการเผยแผ่ธรรมะกรณีศึกษา : พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยบริการ.
- ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล. (2552). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ทศนา เขมมณี. (2550). **รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). **วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธงชัย สภานุชาติ. (2542). **การบริหารองค์กรพัฒนาเอกชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาและอาชีพมูลนิธิศึกษา เอเชีย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนพร จุลศักดิ์. (2554). **การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). **คัมภีร์พุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โครงการธรรมศึกษาวิจัย.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2534). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บทิการพิมพ์.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2548). **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กเพรส.
- บัญชายุทธ นาคมุจลินท์. (2556). **วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา. (2548). **การจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับ CEO**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้วอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). **ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย. (2552). **ประเทศอินโดนีเซีย**. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org>
- ปรียาลักษณ์ โทณะวณิก. (2554). **ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการสร้างพระพุทธรูป และกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา พระครูภาวนาจิตสุนทร (สมจิตร์ จิตตสวโร)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปัญญา ทองนิล. (2553). **รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยการบูรณาการแบบสอดแทรก สำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิ่น มุกข์นิตย์. (2507). **กลวิธีแก้ทุกข์**. กรุงเทพฯ: สติ.
- พระครูใบฎีกาชิตวัตรส ฐวชโย (ทนนาน). (2555). **ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ. (2552). **เทศน์มหาชาติ และข้าวทิพย์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูวิเวการาภรณ์ (ประสิทธิ์ ฐานวโร). (2556). **บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์เพชรกำแหง บุญมา. (2558). **บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการเทศน์มหาชาติของ พระครูวินัยธร ดร.มานพ ปาละพันธ์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรปริยัติสุธี (ทุมสิงห์). (2553). **ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัยขยมงคล)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2540). **ศิลปะการเทศนา**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- พระประทีป ยสินธโร. (2551). **เทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถา อภิธรรม ปุจฉา-วิสัชนา เทศนาแบบพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). (2543). **เทศนาวาไรตี้**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). (2547). **คม ชัด ลึก เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย). (2556). **วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทองศรี เอกวโส. (2551). **การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการฟังวิทยุชุมชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาสถานีวิทยุวัดสามพราน วัดนายโรงและวัดชลประทานรังสฤษดิ์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาธนาชัย ตนต์ิปาโล (แสนณรงค์). (2554). **บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรม มูณี (บุญรอด ปญญาวโร)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสนอง จำนัล. (2556). **การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย** วิทยานิพนธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิทยทรัพยากร.
- พระมหาสุริยา วรเมธี. (2551). **ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยาวกร). (2552). **รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่**. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2540). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชวรจารย์ (วิญญู วิชาโน). (2530). **พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศอินโดนีเซีย**. สืบค้นจาก http://tidga.net/index.php?option=com_content&view=article&id
- พระสาสนโสภณ. (2549). **ทำเนียบพระราชอาณาเขต ฉบับสมบูรณ์**. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี สหภาพพัฒนาการพิมพ์.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). (2551). **หลักธรรมสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระสุริยันต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน). (2554). **การศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือ หนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). **การพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพชญา ชะอุ่ม. (2554). **บทบาทศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในการเผยแผ่และ ปกป้องพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ คณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ชรี สุมิตร. (2552). **ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ภิกษุณีบุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์. (2552). **ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ ในไต้หวัน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เบอร์เน็ท.
- มัลลิกา พงศ์ปริตร และศิริพร โตทงคำ. (2549). **อินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.

- ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. (2550). **พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง และระเบียบต่าง ๆ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2552). **วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ. (2547). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **รายงานการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2547 (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วศิน อินทสระ. (2536). **สำนักเสริมสร้างวินัยและรักษาคุณธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.
- วัดบวรนิเวศวิหาร. (2547). **ประวัติวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร**. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- วิชัย สงวนวงศ์วาน. (2521). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: แมสพับลิชชิง.
- วิทยา ด้านธำรงกุล. (2546). **การบริหาร (Management)**. กรุงเทพฯ: เฮอร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- วีโรจน์ สารรัตน์. (2542). **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริพร โตกทองคำ. (2549). **อินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- ศุภชัย ยาวะประภาช. (2550). **นโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภลักษณ์ เศษชะพานิช. (2544). **การนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จในโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ศุภลักษณ์ สนธิชัย. (2549). **อินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ: อทิตตา.
- สภาการศึกษามหาภูมิราชวิทยาลัย. (2530). **ศาสนศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ 33**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารามพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- สมนึก นนธิจันทร์. (2538). **รีเอ็นจิเนียริง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). **การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร เฟื่องจันทร์. (2552). **นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ออน อาร์ต ครีเอชั่น.
- สิริลักษณ์ ศรีจินดา. (2553). **การใช้วาทศิลป์ทางภาษาเพื่อการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาอุทัย วชิรเมธี ผ่านสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา เลานันท์. (2531). **การพัฒนาองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2549). **เที่ยวดวงเจดีย์ที่พม่าประเทศ : ทางประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2542). **กรรม นิพพาน มหาสากายสมัยพุทธกาล**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

- อมร รักษาสัตย์. (2554). **การพัฒนานโยบาย**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อำนาจ เถาตระกูล. (2548). **การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม.
- Allison, G. (1971). **Essence of Decision**. Boston: Little, Brown and Company.
- Anderson, R. D. (1970). **Developing Children's Thinking Through Science**.
Englewood Cliffs: New Jersey Prentice-Hall, Inc.
- Anderson, J. E. (1994). **Public Policy-Making: Introduction**. 2nd. New York: Houghton
Mifflin Company.
- Bardo, J. W. & Hardman, J. J. (1982). **Urban sociology: A systematic introduction**.
New York: F.E.Peacock.
- Certo, S. C. & Certo, S. T. (2006). **Modern Management**. 10th ed. New York:
Harper & Row Publisher.
- Considine, M. (1994). **Public Policy: A Critical Approach**. South Melbourne,
Australia: MacMillan.
- Cook, W. C. & Hunsaker, P. L. (2001). **Management and Organization Behavior**.
3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Dumarcay, J. (1995). **"Thailand" In Cultural Sites of Burma, Thailand, and
Cambodia**. New York: Oxford University Press.
- Dye, T. R. (1981). **Understanding Public Policy**. Englewood Cliffs. Prentice Hall.
- Dye, T. R. (1984). **Understanding Public Policy**. 5th ed. Englewood Cliffs, New Jersey :
Prentice-Hall, Inc.
- Eulau, H. & Prewitt, P. (1973). **Labyrinths of Democracy**. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Eyestone, R. (1971). **The Threads of Public Policy: A Study of Policy Leadership**.
Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Fergusson, G. A. (1981). **Statistical Analysis in Psychology and Education**. 5th ed.
Tokyam Mc Graw-Hill Book Company.
- Forman, E. (1980). **Constructive Play: Applying Piager in the Preschool**. Monterey,
Calif: Frooms Cole
- Freeman, J. B. (1993). **Thinking Logically Basic Concepts for Reasoning**. Englewood
Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Frohock, F. M. (1979). **Public Policy Scope and Logic**. Englewood Cliffs,
New Jersey: Prentice-Hill, Inc.
- George, J. M. & Jone, G. R. (2006). **Understanding and managing: Organizational
Behavior**. 2nd ed. Massachusetts: Addison – Wesley.
- Griffin, R. W. (2005). **Management**. 8th ed. Boston, MA: Houghton Mifflin.

- Heclo, H. (1972). Policy Analysis. **British Journal of Political Science**. 2(January). Hellstern, G.M, 20-31.
- Hellriegel, Jackson & Stocum. (2005). **Management**. New York: Oxford University Press.
- Hersey, P. B. & Johnson, D. E. (1996). **Management of Organizational Behavior**. 7th ed. Upper Sandle River, NJ: Prentice-Hall.
- Hogwood, B. W. & Gunn, L. (1984). **Policy Analysis for the Real World**. Oxford: Oxford University Press.
- House, E. R. (1984). How We think About Evaluation. **Evaluation Studies Review Annual**. 9, 56-66.
- Jame, E. & Char Wankel, N. (1986). **Public Policy Making**. USA: Longman Publication.
- Jenifer, G. C. (1994). **Qualitative Program Evaluation and Promise: Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks, California: Sage.
- Keeves, P. J. (1988). **Educational research, methodology and measurement :An international handbook**. Oxford: Pergamum Press.
- Kreitner, R. (2007). **Management**. 10th ed. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Lasswell, H. D. & Kaplan, A. (1970). **Power and Society**. New Haven: Yale University press.
- Legge, J. D. (1992). "The Writing of Southeast Asian History" : In Nicholas Tarling (ed.), **The Cambridge History of Southeast Asia Volume One: From Early Times to c 1550**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Likert, S. (1961). **New patterns of management**. New York: McGraw-Hill.
- Lineberry, R. L. (1983). **American Public Policy: What Government Does and What Difference It Makes**. NY: Harper Ron Publishers.
- March, J. & Olsen, J. P. (1983). **Reiscovering Institutions: The Organizational Basis Politics**. New York: The Free Press.
- March, J. G. & Simon, H. A. (1958). **Organization**. New York: John Wiley & Sons.
- Mckinsey, D. T. (1980). The Role of Strategic Philanthropy in Marketing Strategy. **European Journal of Marketing**. 36(5/6), 689-705.
- Myens, D. (1983). **Social Psychology**. Tokyo: Mc Graw-Hill International Book.
- Nagel, S. S. (1994). "Systemic Policy Evaluation" In Stuart S. Nagel. ed. **Encyclopedia of Policy Studies**. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Naylor, J. B. (2004). **Management**. 2nd ed. Publisher: Financial Times/ Prentice Hall.
- Owen, J. M. (1933). **Program Evaluation: Forms and Approaches**. California: University of California Press. Ltd.
- Patton, M. Q. (1986). **Qualitative evaluation and research methods**. New berry Park, CA: Sage.

- Phrasanasobhana, R. (1970). **Social Security in Japan**. Tokyo: National Institution of Population and Social Security Research.
- Plunkett, R. W. Attner, F. R. & Allen, S. G. (2008). Management: meeting and exceeding customer expectations. **Thomson South-Western**. (8), 412.
- Procter, P. & Paul, R. (1978). **Longman Dictionary of Contemporary English**. London: Longman.
- Robbins, C. & Coulter, R. (2002). **Management**. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Rose, J. H. (1969). Age differences in care practices and outcomes for hospitalized patients with cancer. **Journal of the American Geriatrics Society**. 48(5), S25-S32.
- Rossi, P. H. & Freeman, H. (1993). **Evaluation: A systematic approach**. 5 ed. Newbury Park, Ca.: Sage.
- Sallis, E. (2002). **Total Quality Management in Education**. 3rd ed. London: Kogan Page.
- Simon, H. A. (1960). **Administrative Behavior**. New York: The McMillen Company.
- Steiner, E. (1988). **Methodology of theory construction**. Sydney: Educology Research Associates.
- Tosi, H. L. & Carroll, S. J. (1982). **Management**. New York: John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

GRAD VRU

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย

GRAD VRU

เรื่อง รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

แบบสัมภาษณ์การวิจัยครั้งนี้เป็นของนายไพฑูรย์ ตรงเที่ยง นักศึกษาระดับดุษฎีนิพนธ์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งการให้ข้อมูล โดยสัมภาษณ์ของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัยครั้งนี้ และข้อมูลดังกล่าวจะเก็บเป็น ความลับ โดยใช้เฉพาะเพื่อการวิจัยเพียงเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล

เพศ

ระดับการศึกษา

ตำแหน่ง.....

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ เดือน พ.ศ.

สถานที่

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบไปด้วย

1. นโยบายการส่งเสริมพระพุทธรศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. การบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย มีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. วัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ประกอบไปด้วย

1. ด้านการพัฒนาบุคลากร

.....

.....

.....

2. ด้านการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

3. ด้านวิธีการเผยแผ่

.....

.....

.....

4. ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)

.....

.....

.....

Judul: Bentuk Pembinaan Agama di Indonesia

Formulir pertanyaan ini milik Phra Khru Sunthorn Dhammarakkhita Mahasiswa Program S3 Fakultas Public Administration of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

I. Riwayat Pribadi orang yang menjawab pertanyaan:

Nama:

Jenis kelamin:

Pendidikan:

Jabatan:

Hari jawaban di berikan: Tanggal Bulan Tahun.....

Tempat:

II. Faktor-faktor yang berpengaruh terhadap pembinaan agama Buddha di Indonesia terdiri dari:

1. Bagaimana perencanaan dalam pembinaan agama Buddha di Indonesia

.....

.....

.....

2. Bagaimana Management pembinaan agama Buddha Indonesia?

.....

.....

.....

3. Apakah ada atau tidak pengaruh Buddhaya dalam pembinaan agama Buddha di Indonesia? Apabila ada bagaimana pengaruhnya?

.....
.....
.....

III. Susunan tata cara pembinaan agama Buddha di Indonesia terdiri dari:

1. Pelatihan sumber daya manusiany

.....
.....
.....

2. Kegiatan pembinaan dalam praktik nyata

.....
.....
.....

3. Tata cara pengajaran

.....
.....
.....

4. Damma Buddha

.....
.....
.....

(Saran)

.....
.....
.....

GRAD VRU

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย

GRAD VRU

เรื่อง รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

(สำหรับพุทธศาสนิกชน)

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียและ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม ในการนี้ใคร่ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอในภาพรวมไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาเพียงต้องการข้อมูลมาวิเคราะห์ทางการศึกษาเท่านั้น

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงรูปแบบการเผยแพร่

พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

นายไพฑูรย์ ตรงเที่ยง

นักศึกษาระดับปริญญาเอกหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ให้ตรงกับคุณสมบัติของท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

อายุต่ำกว่า 30 ปี

อายุ 30-40 ปี

อายุ 41-50 ปี

อายุ 51-60 ปี

อายุ 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

สูงกว่าปริญญาโท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา						
1.	วัดของท่านมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา					
2.	วัดของท่านมีการสอบธรรมศึกษาเป็นประจำทุกปี					
3.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต					
4.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมบัณฑิตะ					
5.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนพุทธ					
ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
6.	วัดของท่านมีความต้องการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูต					
7.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต					
8.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมบัณฑิตะ					
9.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ					
10.	วัดของท่านมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา					

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน						
11.	วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส					
12.	วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย					
13.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับหน่วยงานของรัฐบาล					
14.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ					
15.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ข้อ	ปัจจัยการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ						
16.	วัดของท่านมีการจัดบุคลากรในวัดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
17.	วัดของท่านมีวิธีการบริหารวัดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
18.	วัดของท่านมีการจัดและปรับปรุงระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม					
19.	วัดของท่านมีการแผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับบุคคลในวัดได้อย่างเหมาะสม					
20.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน					

ข้อ	ปัจจัยการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านโครงสร้างองค์การ						
21.	วัดของท่านมีโครงสร้างการบริหารวัดอย่างเหมาะสม					
22.	วัดของท่านมีการแบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม					
23.	วัดของท่านมีการแบ่งการทำงานเหมาะสมกับความรับผิดชอบ					
24.	การบริหารงานในวัดของท่านมีลำดับชั้นที่เหมาะสม					
25.	วัดของท่านมีกฎระเบียบการทำงานที่มีความเหมาะสม					
ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ						
26.	วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ					
27.	วัดของท่านมีการติดตามควบคุมการดำเนินงานอย่างเหมาะสม					
28.	วัดของท่านมีขั้นตอนในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงานอย่างเหมาะสม					
29.	วัดของท่านมีการกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร					
30.	วัดของท่านมีระบบการสนับสนุนการทำงานของบุคลากร					
26.	วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ					
ด้านการจัดการบุคลากร						
31.	วัดของท่านมีบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน					
32.	บุคลากรในวัดของท่านมีความสามารถในการทำงานที่รับผิดชอบ					
33.	บุคลากรในวัดของท่านมีการอบรมพัฒนาตนเอง					
34.	บุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงาน					

ข้อ	ปัจจัยการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
35.	บุคลากรในวัดของท่านมีระเบียบวินัยตามข้อกำหนดของวัด					
ด้านทักษะ ความสามารถองค์การ						
36.	วัดของท่านมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
37.	วัดของท่านมีชำนาญในการพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
38.	วัดของท่านมีการจัดการความรู้หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
39.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี					
40.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการแสดงธรรมนำปฏิบัติให้ชาวพุทธได้เป็นอย่างดี					
ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ						
41.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
42.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
43.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีการตัดสินใจที่รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์					
44.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
45.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
ด้านค่านิยมร่วม						
46.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง					
47.	บุคลากรในวัดของท่านมีความศรัทธาในตัวผู้บริหารวัดอย่างหนักแน่น					
48.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นว่าแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดี					

ข้อ	ปัจจัยการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
49.	บุคลากรในวัดของท่านปฏิบัติตามระเบียบและประเพณีของวัดอย่างเหมาะสม					
50.	บุคลากรในวัดของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย

ข้อ	บริบทประเทศอินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านชีวิตความเป็นอยู่						
51.	ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับการบริการสาธารณสุขที่ดีจากรัฐบาลอินโดนีเซีย					
52.	ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับบริการการเดินทางร่วมกิจกรรมที่วัดได้สะดวก					
53.	ชาวพุทธอินโดนีเซียใช้เทคโนโลยีการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก					
54.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีอาชีพที่มั่นคงที่สนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้					
55.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย					
ด้านวัฒนธรรม						
56.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น					
57.	ชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่สังคม					
58.	ชาวพุทธอินโดนีเซียประกอบอาชีพที่สุจริต					
59.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนา					
60.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม					
ด้านเครือข่ายทางสังคม						
61.	วัดของท่านมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น					

ข้อ	บริบทประเทศอินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
62.	วัดของท่านมีการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนาได้					
63.	วัดของท่านมีการเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ					
64.	วัดของท่านมีการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
65.	วัดของท่านมีการดำเนินกิจกรรมการกุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น					

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ข้อ	รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการพัฒนาบุคลากร						
66.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความรู้ด้านภาษาอินโดนีเซียในการสื่อสารอย่างเพียงพอ					
67.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการถ่ายทอดธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
68.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
69.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
70.	พระธรรมทูตในวัดของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธอินโดนีเซีย					
ด้านการดำเนินกิจกรรม						
71.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง					
72.	ชาวพุทธอินโดนีเซียร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
73.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการรักษาศีล ฟังธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					

ข้อ	รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
74.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา)					
75.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมาทำบุญที่วัดในวันหยุด เช่นวันอาทิตย์และวันหยุดทางศาสนาอิสลาม					
ด้านวิธีการเผยแพร่						
76.	ชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา					
77.	ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีในอินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ ยูทูบ ฯลฯ)					
78.	ชาวพุทธได้ความรู้พระพุทธศาสนาจากการอ่านหนังสือธรรมะ					
79.	ชาวพุทธได้รับความรู้พระพุทธศาสนาจากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ ดีวีดีธรรมะ ฯลฯ)					
80.	ชาวพุทธได้รับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ก ไลน์ วอทแอป ฯลฯ)					
ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ						
81.	ชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่น					
82.	ชาวพุทธมีอาชีพที่สุจริต					
83.	ชาวพุทธมีความรักในครอบครัว					
84.	ชาวพุทธชอบพูดความจริง					
85.	ชาวพุทธงดเว้นการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา					

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย (เพิ่มเติม)

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณครับ

Aturan Penyebaran Agama Buddha di Indonesia

(Untuk Umat Buddha)

Penjelasan

1. Mengenai pertanyaan ini merupakan bagian dari Penelitian tentang Rumus Pertahanan Umum dijenjang Pasca Sarjana Doktoral fakultas Administrasi Publik Universitas Valaya Alongkorn Rajabhat, yang memiliki tujuan: 1.Untuk mempelajari kondisi penyebaran agama Buddha di Indonesia saat ini 2.Untuk mempelajari sebab-sebab penyebaran agama Buddha di Indonesia 3.Untuk mempelajari cara/model penyebaran agama Buddha yang tepat. Oleh karena itu, saya mohon anda untuk menjawab pertanyaan di bawah ini sesuai dengan kenyataan yang ada. Jawaban anda akan menjadi sumber referensi thesis yang saya susun, dan tidak ada akibat apapun yang akan terjadi pada anda. Saya hanya membutuhkan sumber referensi untuk thesis yang saya susun, supaya dapat menghasilkan thesis yang baik pula.

2. Tanya – Jawab ini dibagi 6 bagian yaitu:

Bagian pertama mengenai profil si penjawab

Bagian kedua mengenai aturan penyebaran agama Buddha

Bagian ketiga mengenai essensi dalam Penyebaran Agama Buddha

Bagian keempat mengenai kebudayaan di Indonesia

Bagian kelima mengenai model penyebaran agama Buddha di Indonesia

Bagian keenam silahkan memberi komentar mengenai evaluasi dalam penyebaran agama Buddha di Indonesia

Penyusun berharap adanya kerjasama yang baik untuk menghasilkan thesis yang baik, dan dalam kesempatan ini penyusun mengucapkan terima kasih yang sebesar-besarnya.

Hormat Saya

Mr. Paitoon Trongtiang

Mahasiswa Doktoral Fakultas Administrasi Publik-Universitas Valaya Alongkorn

Thailand

Bagian pertama yaitu profil penjawab

Penjelasan: Silahkan centang dengan tanda ✓ dalam kotak yang tersedia sesuai dengan diri anda

1. Jenis Kelamin

laki-laki

Perempuan

2. Usia

usia dibawah 30 tahun Usia 30-40 tahun

Usia 41-50 tahun Usia 51-60 tahun

Usia 61 tahun keatas

3. Pendidikan

TK-D 3

S1

S2

S3 keatas

Bagian kedua mengenai aturan penyebaran Agama Buddha

No.	Aturan Pengembangan Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian Perkembangan dan Penelitian Agama Buddha						
1.	Apakah ada sekolah Buddhis di Vihara anda?					
2.	Apakah ada Ujian Sikkhadhamma (Ujian dhamma) setiap tahunnya di Vihara anda?					
3.	Apakah ada pelatihan dhammaduta di Vihara anda?					
4.	Apakah ada pelatihan Pandita di Vihara anda?					
5.	Apakah ada pelatihan Muda/I di Vihara anda?					
Bagian mengenai perkembangan personil dalam penyebaran agama Buddha						
6.	Apakah masih dibutuhkan penambahan Dhammaduta di Vihara anda?					

No.	Aturan Pengembangan Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
7	Apakah ada perkembangan pelatihan dhammaduta di Vihara anda?					
8.	Apakah ada perkembangan pelatihan Pandita di Vihara anda?					
9	Apakah ada perkembangan pelatihan untuk muda/l di vihara anda?					
10	Apakah ada bantuan untuk para pembabar Agama Buddha/Dhamma?					
Bagian perkembangan untuk umat Buddha						
11.	Apakah ada bantuan sosial untuk fakir miskin di Vihara anda?					
12.	Apakah ada donor darah di Vihara anda?					
13.	Apakah ada aktivitas yang berhubungan dengan pemerintah di vihara anda?					
14	Apakah ada komunitas lain yang bergabung dengan aktivitas di vihara anda?					
15	Apakah ada agama lain yang bergabung dengan aktivitas di Vihara anda?					

Bagian ketiga mengenai essensi dalam Penyebaran Agama Buddha

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian strategi dalam penyebaran agama Buddha						
16.	Apakah ada penilaian personil sesuai dengan kondisi terkini di Vihara anda?					
17.	Apakah ada strategi pelayanan sesuai dengan kondisi terkini di Vihara anda?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
18.	Apakah ada evaluasi mengenai strategi dan aktivitas di vihara anda?					
19.	Apakah ada perencanaan perkembangan dalam penyebaran agama Buddha kepada umat di vihara anda?					
20.	Apakah ada kerjasama baik antar umat dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
Bagian Struktur dalam vihara						
21.	Apakah ada struktur organisasi dalam vihara anda?					
22.	Apakah ada pembagian divisi – divisi /seksi-seksi dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
23.	Apakah ada pembagian aktivitas sesuai dengan keahliannya di vihara anda?					
24.	Apakah aktivitas dilakukan secara struktural di vihara anda?					
25.	Apakah ada AD/ART dalam beraktivitas di Vihara anda?					
Bagian system operasional						
26.	Apakah ada system penyusunan jadwal aktivitas di vihara anda?					
27.	Apakah ada pengontrolan dalam beraktivitas di vihara anda?					
28.	Apakah ada penyeleksian dalam memilih personil dalam beraktivitas di vihara anda?					
29.	Apakah ada program yang tersusun dalam beraktivitas di vihara anda?					
30.	Apakah ada kerjasama baik antar personil di vihara anda?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian aktivitas sesuai dengan keahliannya						
31.	Apakah memadai personil yang bertugas di vihara anda?					
32.	Apakah personil mampu bertugas dengan baik di vihara anda?					
33.	Apakah ada perkembangan personil dalam beraktivitas di vihara anda?					
34.	Apakah ada keseriusan personil dalam beraktivitas di vihara anda?					
35.	Apakah ada peraturan bagi para personil di vihara anda?					
Bagian ketrampilan dalam berorganisasi						
36.	Apakah ada profesionalisme dalam perkembangan agama Buddha di vihara anda?					
37.	Apakah ada keahlian secara organisasi dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
38.	Apakah ada prinsip-prinsip pengetahuan manajemen dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
39.	Apakah para dhammaduta memiliki keahlian dalam berkomunikasi yang baik dengan umat di vihara anda?					
40.	Apakah para dhammaduta memiliki ketrampilan dalam menyampaikan dhamma kepada umat di vihara anda?					
Bagian ini mengenai ciri khas pelayanan						
41.	Apakah kepala vihara memiliki profesionalisme beraktivitas dalam perkembangan agama Buddha di vihara anda?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
42.	Apakah kepala vihara memiliki pengetahuan dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
43.	Apakah kepala vihara mampu memutuskan segala sesuatu dengan baik dan benar di vihara anda?					
44.	Apakah kepala vihara juga mau mendengar dari orang lain mengenai penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
45.	Apakah kepala vihara mampu mengkondisikan lingkungan sekitar dengan baik di vihara anda?					
Bagian ini memiliki kebersamaan dalam bertugas						
46.	Apakah para personil memiliki keyakinan dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
47.	Apakah para personil memiliki kepercayaan kepada pengurus di vihara anda?					
48.	Apakah para personil memiliki kepercayaan terhadap cara penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
49.	Apakah para personil juga memiliki peraturan di vihara anda?					
50.	Apakah para personil memiliki budaya kerja gotong royong di vihara anda?					

Bagian keempat mengenai kebudayaan di Indonesia

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian kehidupan masyarakat Indonesia						
51.	Apakah umat Buddha mendapatkan bantuan sosial dari pemerintah Indonesia?					
52.	Apakah umat Buddha memiliki kendala dalam beraktivitas di vihara?					
53.	Apakah umat Buddha menggunakan teknologi dalam berkomunikasi dengan lain?					
54.	Apakah umat Buddha memiliki pekerjaan yang mendukung dalam perkembangan agama Buddha?					
55.	Apakah kehidupan umat Buddha di Indonesia tidak ada rintangan?					
Bagian kebudayaan						
56.	Apakah umat Buddha di Indonesia memiliki cinta kasih terhadap orang lain?					
57.	Apakah umat Buddha di Indonesia memiliki kepedulian terhadap sesama?					
58.	Apakah umat Buddha di Indonesia selalu mentaati hukum yang berlaku?					
59.	Apakah umat Buddha di Indonesia juga ikut andil dalam kemajuan negeri?					
60.	Apakah umat Buddha di Indonesia juga ikut andil dalam menyelesaikan masalah di masyarakat?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian ini mengenai hubungan antar sesama						
61.	Apakah ada kerjasama vihara anda dengan vihara lain?					
62.	Apakah ada kerjasama vihara anda dengan agama lain?					
63.	Apakah ada pengembangan umat Buddha di tempat lain?					
64.	Apakah ada kemajuan dalam pengembangan penyebaran agama Buddha ?					
65.	Apakah ada kerjasama dengan agama Buddha aliran lain dalam melakukan aktivitas?					

Bagian kelima mengenai model penyebaran agama Buddha di Indonesia

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
Bagian kemajuan bagi personil						
66.	Apakah para dhammaduta luar negeri mampu menguasai Bahasa Indonesia dengan baik di vihara anda?					
67.	Apakah para dhammaduta luar negeri mampu memberikan dhammadesana dengan baik di vihara anda?					
68.	Apakah para dhammaduta luar negeri mampu menggunakan teknologi dalam menyebarkan agama Buddha di vihara anda?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
69.	Apakah para dhammaduta luar negeri mampu memahami system dalam penyebaran agama Buddha di vihara anda?					
70.	Apakah para dhammaduta luar negeri bisa menjadi teladan yang baik terhadap umat Buddha Indonesia?					
Bagian Pelaksana tugas						
71.	Apakah umat Buddha Indonesia bersama - sama dalam melaksanakan aktivitas agama Buddha dengan baik?					
72.	Apakah umat Buddha memiliki kebersamaan dalam belajar agama Buddha di hari minggu dengan baik?					
73.	Apakah umat Buddha bersama - sama dalam mempraktikkan Sila (Aturan), mendengar dhamma di hari besar agama Buddha?					
74.	Apakah umat Buddha ada kebersamaan dalam pelaksanaan kegiatan di hari-hari besar agama Buddha (seperti hari magha puja, hari waisak puja, hari asalha Puja)?					
75.	Apakah umat Buddha datang ke vihara pada hari libur untuk berdana ? misalnya hari minggu, hari libur umat islam					
Bagian metode dalam penyebaran						
76.	Apakah umat Buddha bisa mengerti dhamma dari dhammadesana yang di sampaikan oleh para dhammaduta mengenai agama Buddha?					

No.	Essensi dalam penyebaran Agama Buddha	Tingkat Kepuasan Responden				
		Sangat Setuju	setuju	Ragu-ragu	Kurang setuju	Tidak setuju
77.	Apakah umat Buddha bisa memahami agama Buddha dari penggunaan teknologi melalui internet (website, youtube dll) ?					
78.	Apakah umat Buddha bisa mengerti agama Buddha dari buku-buku dhamma?					
79.	Apakah umat Buddha bisa mengerti agama Buddha dari multimedia (CD dhamma, VCD dhamma dll) ?					
80.	Apakah umat Buddha bisa mengetahui agama Buddha dari Media Sosial (Facebook, line, Whatsapp dll) ?					
Bagian ini mengenai pelaksanaan dalam sehari-hari						
81.	Apakah umat Buddha ada membaca paritta untuk pengembangan cinta kasih terhadap sesama?					
82.	Apakah umat Buddha memiliki perbuatan baik yang tidak menyalahi Hukum ?					
83.	Apakah umat Buddha memiliki cinta kasih terhadap keluarganya?					
84.	Apakah umat Buddha suka berbicara benar?					
85.	Apakah umat Buddha bebas dari narkoba dan alcohol?					

Bagian keenam silahkan memberi komentar mengenai evaluasi dalam penyebaran agama Buddha di Indonesia

.....

.....

.....

Terima kasih

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

GRAD VRU

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

(สำหรับพุทธศาสนิกชน)

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียและ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม ในการนี้ใคร่ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอในภาพรวมไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาเพียงต้องการข้อมูลวิเคราะห์ทางการศึกษาเท่านั้น

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

นายไพฑูรย์ ตรงเที่ยง

นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ให้ตรงกับคุณสมบัติของท่าน

1. เพศ
 ชาย หญิง
2. อายุ
 อายุต่ำกว่า 30 ปี อายุ 30-40 ปี
 อายุ 41-50 ปี อายุ 51-60 ปี
 อายุ 61 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
 ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท สูงกว่าปริญญาโท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา									
1.	วัดของท่านมีโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนา	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
2.	วัดของท่านมีการสอบธรรมศึกษาเป็นประจำทุกปี	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
3.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
4.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมบัณฑิตะ	+1	+1	0	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
5.	วัดของท่านมีหลักสูตรการอบรมผู้นำเยาวชนพุทธ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ด้านส่งเสริมบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา									
6.	วัดของท่านมีความต้องการเพิ่มปริมาณพระธรรมทูต	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
7.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมพระธรรมทูต	+1	+1	0	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
8.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมบัณฑิตะ	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
9.	วัดของท่านมีการส่งเสริมการอบรมผู้นำเยาวชนชาวพุทธ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10.	วัดของท่านมีกองทุนสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	0	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน									
11.	วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส	0	+1	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
12.	วัดของท่านมีกิจกรรมรับบริจาคโลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
13.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับหน่วยงานของรัฐบาล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
14.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ	0	+1	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
15.	วัดของท่านมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับศาสนิกต่างศาสนา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านกลยุทธ์การจัดการ									
16.	วัดของท่านมีการจัดบุคลากรในวัดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	+1	0	+1	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
17.	วัดของท่านมีวิธีการบริหารวัดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
18.	วัดของท่านมีการจัดและปรับปรุงระบบงานส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
19.	วัดของท่านมีการแผนการพัฒนาการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
20.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านโครงสร้างองค์การ									
21.	วัดของท่านมีโครงสร้างการบริหารวัดอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
22.	วัดของท่านมีการแบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
23.	วัดของท่านมีการแบ่งการทำงานเหมาะสมกับความรับผิดชอบ	+1	0	0	+1	+1	5	0.60	ใช้ได้
24.	การบริหารงานในวัดของท่านมีลำดับชั้นที่เหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
25.	วัดของท่านมีกฎระเบียบการทำงานที่มีความเหมาะสม	0	+1	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
ด้านระบบการปฏิบัติการองค์การ									
26.	วัดของท่านมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ	+1	0	+1	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
27.	วัดของท่านมีการติดตามควบคุมการดำเนินงานอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
28.	วัดของท่านมีขั้นตอนในการคัดเลือกบุคลากรมาดำเนินงานอย่างเหมาะสม	+1	0	+1	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
29.	วัดของท่านมีการกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร	0	+1	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
30.	วัดของท่านมีระบบการสนับสนุนการทำงานของบุคลากร	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
ด้านการจัดการบุคลากร									
31.	วัดของท่านมีบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
32.	บุคลากรในวัดของท่านมีความสามารถในการทำงานที่รับผิดชอบ	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
33.	บุคลากรในวัดของท่านมีการอบรมพัฒนาตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
34.	บุคลากรในวัดของท่านมีการจูงใจให้ทำงาน	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
35.	บุคลากรในวัดของท่านมีระเบียบวินัยตามข้อกำหนดของวัด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านทักษะความสามารถองค์กร									
36.	วัดของท่านมีความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	0	+1	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
37.	วัดของท่านมีชำนาญในการพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
38.	วัดของท่านมีการจัดการความรู้หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
39.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
40.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการแสดงธรรมนำปฏิบัติให้ชาวพุทธได้เป็นอย่างดี	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ									
41.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
42.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
43.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านมีการตัดสินใจที่รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
44.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
45.	เจ้าอาวาสในวัดของท่านสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ด้านค่านิยมร่วม									
46.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง	+1	0	+1	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
47.	บุคลากรในวัดของท่านมีความศรัทธาในตัวผู้บริหารวัดอย่างหนักแน่น	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
48.	บุคลากรในวัดของท่านมีความเชื่อมั่นว่าแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดี	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
49.	บุคลากรในวัดของท่านปฏิบัติตามระเบียบและประเพณีของวัดอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
50.	บุคลากรในวัดของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านชีวิตความเป็นอยู่									
51.	ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับการบริการสาธารณสุขที่ดีจากรัฐบาลอินโดนีเซีย	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
52.	ชาวพุทธอินโดนีเซียได้รับการเดินทางร่วมกิจกรรมที่วัดได้สะดวก	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
53.	ชาวพุทธอินโดนีเซียใช้เทคโนโลยีการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
54.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีอาชีพที่มั่นคงที่สนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
55.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ด้านวัฒนธรรม									
56.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
57.	ชาวพุทธอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่สังคม	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
58.	ชาวพุทธอินโดนีเซียประกอบอาชีพที่สุจริต	0	+1	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
59.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนา	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
60.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ด้านเครือข่ายทางสังคม									
61.	วัดของท่านมีระบบการประสานงานกับองค์กรชาวพุทธอื่น	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
62.	วัดของท่านมีการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับองค์กรต่างศาสนาได้	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
63.	วัดของท่านมีการเพิ่มเครือข่ายองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
64.	วัดของท่านมีการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
65.	วัดของท่านมีการดำเนินกิจกรรม กากุศลร่วมกับองค์กรชาวพุทธอื่น	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านการพัฒนาบุคลากร									
66.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความรู้ด้านภาษาอินโดนีเซียในการสื่อสารอย่างเพียงพอ	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
67.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการถ่ายทอดธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้
68.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
69.	พระธรรมทูตในวัดของท่านมีความเข้าใจในวิถีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	+1	0	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
70.	พระธรรมทูตในวัดของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธอินโดนีเซีย	+1	+1	+1	0	+1	5	0.80	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
ด้านการดำเนินกิจกรรม									
71.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง	+1	0	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
72.	ชาวพุทธอินโดนีเซียร่วมจัดกิจกรรมการเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
73.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการรักษาศิล วัฒนธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
74.	ชาวพุทธอินโดนีเซียเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา)	+1	0	+1	+1	0	5	0.60	ใช้ได้
75.	ชาวพุทธอินโดนีเซียมาทำบุญที่วัดในวันหยุด เช่นวันอาทิตย์และวันหยุดทางศาสนาอิสลาม	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
ด้านวิธีการเผยแพร่									
76.	ชาวพุทธได้รับฟังการแสดงธรรมจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
77.	ชาวพุทธได้รับความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีในอินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ ยูทูป ฯลฯ)	+1	+1	+1	0	0	5	0.60	ใช้ได้
78.	ชาวพุทธได้ความรู้พระพุทธศาสนาจากการอ่านหนังสือธรรมะ	+1	0	+1	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
79.	ชาวพุทธได้รับความรู้พระพุทธศาสนาจากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ ดีวีดีธรรมะ ฯลฯ)	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
80.	ชาวพุทธได้รับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ก ไลน์ วอทแอปฯลฯ)	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ									
81.	ชาวพุทธสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่น	+1	+1	0	0	+1	5	0.60	ใช้ได้
82.	ชาวพุทธมีอาชีพที่สุจริต	+1	0	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้

ข้อ	นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					Σ_R	IOC	ผลสรุป
		1	2	3	4	5			
83.	ชาวพุทธมีความรักในครอบครัว	+1	+1	+1	+1	0	5	0.80	ใช้ได้
84.	ชาวพุทธชอบพูดความจริง	+1	+1	0	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้
85.	ชาวพุทธงดเว้นการเสพสิ่งเสพติด มีนเมา	+1	0	+1	+1	+1	5	0.80	ใช้ได้

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย (เพิ่มเติม)

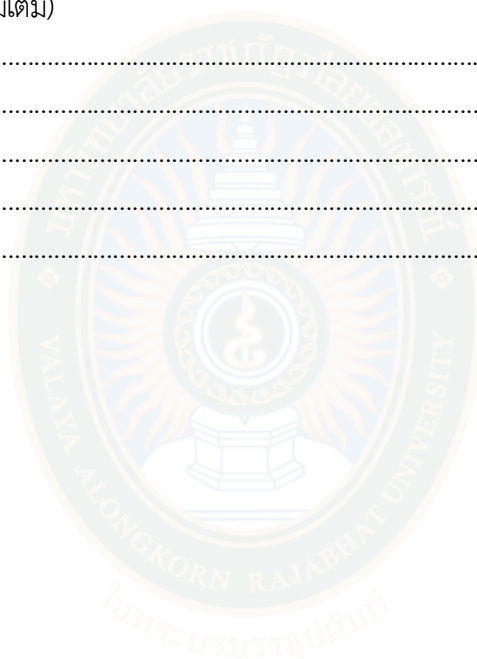
.....

.....

.....

.....

.....

GRAD VRU

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

GRAD VRU

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
แบบสอบถามปัจจัยนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ1	44.0000	29.5172	.3570	.8095
ข้อ2	43.8333	29.6609	.5057	.8014
ข้อ3	43.7000	30.2862	.2961	.8129
ข้อ4	43.7667	31.0816	.2954	.8122
ข้อ5	43.8000	30.1655	.2422	.8186
ข้อ6	43.8667	29.7057	.4002	.8063
ข้อ7	43.8667	29.7747	.4369	.8044
ข้อ8	43.8333	29.6609	.4454	.8039
ข้อ9	44.1000	28.9897	.3982	.8068
ข้อ10	43.8667	29.4299	.4001	.8063
ข้อ11	44.2667	28.6161	.5052	.7991
ข้อ12	44.3667	25.9644	.6528	.7852
ข้อ13	44.2667	26.5471	.6984	.7831
ข้อ14	44.3667	27.2747	.5629	.7938
ข้อ15	44.4333	29.8402	.2705	.8170

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 15

Alpha = .8151

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ด้านส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ1	13.5667	3.9092	.5411	.7653
ข้อ2	13.4000	4.4552	.5678	.7575
ข้อ3	13.2667	3.9954	.5890	.7465
ข้อ4	13.3333	4.5057	.6194	.7490
ข้อ5	13.3667	3.5506	.6102	.7441

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .7918

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ด้านส่งเสริมการศึกษามุสลิม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ6	13.0000	5.4483	.9074	.8850
ข้อ7	13.0000	5.6552	.9246	.8851
ข้อ8	12.9667	5.6885	.8900	.8907
ข้อ9	13.2333	6.0471	.5097	.9717
ข้อ10	13.0000	5.3103	.8737	.8906

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .9232

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ด้านส่งเสริมพุทธศาสนิกชน

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ11	11.2333	8.1161	.7429	.8565
ข้อ12	11.3333	7.0575	.7580	.8508
ข้อ13	11.2333	7.1506	.8945	.8179
ข้อ14	11.3333	7.6092	.7085	.8616
ข้อ15	11.4000	8.3862	.5352	.9002

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8838

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยการบริหารจัดการ โดยรวม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ16	108.5667	259.1506	.2733	.9475
ข้อ17	108.4000	257.8345	.4476	.9464
ข้อ18	108.5000	256.1207	.5665	.9458
ข้อ19	108.6000	254.8000	.4896	.9460
ข้อ20	108.5000	256.8103	.5225	.9460
ข้อ21	108.5667	257.0126	.5309	.9460
ข้อ22	108.6333	256.6540	.5931	.9457
ข้อ23	108.4333	251.2885	.6882	.9447
ข้อ24	108.5000	256.3966	.5489	.9458
ข้อ25	108.4000	256.8000	.5120	.9460

ข้อ26	108.6000	260.0414	.3423	.9469
ข้อ27	108.5667	258.1161	.4581	.9463
ข้อ28	108.5333	261.1540	.2531	.9474
ข้อ29	109.2333	234.2540	.8206	.9429
ข้อ30	108.6333	259.3437	.4043	.9466
ข้อ31	109.2333	234.2540	.8206	.9429
ข้อ32	108.5000	256.8103	.5225	.9460
ข้อ33	108.4333	251.2885	.6882	.9447
ข้อ34	109.3333	233.8851	.8237	.9429
ข้อ35	109.3333	234.0920	.8402	.9427
ข้อ36	108.5667	259.1506	.2733	.9475
ข้อ37	108.4667	254.4644	.4838	.9461
ข้อ38	108.5000	256.1207	.5665	.9458
ข้อ39	108.5667	258.1851	.3193	.9472
ข้อ40	108.5333	256.5333	.4806	.9461
ข้อ41	108.4667	251.7747	.6662	.9449
ข้อ42	108.4667	252.3954	.6342	.9451
ข้อ43	108.3333	248.9885	.5047	.9462
ข้อ44	109.2333	234.2540	.8206	.9429
ข้อ45	109.1000	251.6103	.3394	.9487
ข้อ46	109.2333	234.2540	.8206	.9429
ข้อ47	108.5000	256.8103	.5225	.9460
ข้อ48	108.4333	251.2885	.6882	.9447
ข้อ49	109.3333	233.8851	.8237	.9429
ข้อ50	109.3667	233.7575	.8490	.9426

N of Cases = 30.0

N of Items = 35

Alpha = .9469

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านกลยุทธ์การจัดองค์การ**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ16	13.6000	3.1448	.7061	.8333
ข้อ17	13.4333	3.7023	.6519	.8445
ข้อ18	13.5333	3.4989	.7991	.8121
ข้อ19	13.6333	3.2057	.6890	.8376
ข้อ20	13.5333	3.7747	.6269	.8502

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8642

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างองค์การ**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ21	13.6333	3.3437	.5375	.8929
ข้อ22	13.7000	3.1138	.7560	.8485
ข้อ23	13.5000	2.5345	.7923	.8393
ข้อ24	13.5667	2.9437	.7744	.8413
ข้อ25	13.4667	2.9471	.7505	.8466

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8806

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านระบบปฏิบัติการองค์การ**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ26	12.6333	3.6885	.5894	.8534
ข้อ27	12.6000	3.4897	.6930	.7455
ข้อ28	12.5667	3.8402	.4583	.7210
ข้อ29	13.2667	2.4092	.3127	.8410
ข้อ30	12.6667	3.7471	.5809	.8598

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .7625

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการบุคลากร**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ31	12.0000	8.3448	.8770	.7857
ข้อ32	11.2667	14.6161	.2317	.9154
ข้อ33	11.2000	12.9931	.5203	.8783
ข้อ34	12.1000	8.0241	.9306	.7678
ข้อ35	12.1000	8.0931	.9498	.7613

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8666

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านทักษะ ความสามารถองค์การ**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ36	13.5333	3.7747	.6624	.8193
ข้อ37	13.4333	3.9782	.5441	.8537
ข้อ38	13.4667	4.1195	.7638	.8013
ข้อ39	13.5333	3.7057	.6957	.8098
ข้อ40	13.5000	4.0517	.6932	.8125

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8500

**ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านรูปแบบการบริหาร (ภาวะผู้นำ)**

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ41	12.4667	9.1540	.5995	.7397
ข้อ42	12.4667	9.1540	.5995	.7397
ข้อ43	12.3333	7.7471	.5781	.7268
ข้อ44	13.2333	6.6678	.6127	.7203
ข้อ45	13.1000	7.1966	.5290	.7534

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .7774

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านค่านิยมร่วม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ46	11.9667	8.3782	.8719	.7873
ข้อ47	11.2333	14.5989	.2391	.9146
ข้อ48	11.1667	12.9713	.5278	.8772
ข้อ49	12.0667	8.0644	.9238	.7700
ข้อ50	12.1000	8.0931	.9497	.7613

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8666

GRAD VRU

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยบริบทประเทศอินโดนีเซีย โดยรวม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ51	45.3667	125.7575	.5310	.9466
ข้อ52	45.3333	124.8506	.6446	.9451
ข้อ53	46.2333	119.5644	.5097	.9486
ข้อ54	46.2333	119.5644	.5097	.9486
ข้อ55	45.3333	124.8506	.6446	.9451
ข้อ56	45.4333	114.8747	.8003	.9406
ข้อ57	45.5667	110.4609	.8694	.9387
ข้อ58	45.3667	115.8954	.8350	.9401
ข้อ59	45.5667	112.8057	.8138	.9403
ข้อ60	45.3667	113.2747	.9010	.9382
ข้อ61	45.5667	110.4609	.8694	.9387
ข้อ62	45.4333	114.6678	.8390	.9398
ข้อ63	45.5667	112.8057	.8138	.9403
ข้อ64	45.5333	112.6713	.8138	.9403
ข้อ65	45.3000	129.1138	.4267	.9483

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 15

Alpha = .9464

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิถีชีวิต

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ51	12.0667	10.3402	.5865	.8635
ข้อ52	12.0333	9.9644	.7563	.8370
ข้อ53	12.9333	6.9609	.7894	.8203
ข้อ54	12.9333	6.9609	.7894	.8203
ข้อ55	12.0333	9.9644	.7563	.8370

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8660

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยบริบทประเทศอินโดนีเซีย ด้านวัฒนธรรม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ56	13.3333	16.6437	.8667	.9425
ข้อ57	13.4667	15.4299	.8739	.9428
ข้อ58	13.2667	16.9609	.9268	.9347
ข้อ59	13.4667	16.5333	.7842	.9577
ข้อ60	13.2667	16.4092	.9293	.9325

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .9531

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยบริบทประเทศอินโดนีเซีย
ด้านเครือข่ายสังคม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ61	13.3667	10.8609	.8251	.8351
ข้อ62	13.2333	11.8402	.8576	.8281
ข้อ63	13.3667	11.4126	.7923	.8431
ข้อ64	13.3333	11.1954	.8204	.8356
ข้อ65	13.1000	17.2655	.3508	.9244

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8847

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ปัจจัยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยรวม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ66	63.2000	41.8897	.7339	.9267
ข้อ67	63.2000	41.4759	.8064	.9254
ข้อ68	63.2000	42.6483	.6027	.9290
ข้อ69	63.2000	42.9241	.5556	.9298
ข้อ70	63.2333	41.8402	.7720	.9262
ข้อ71	63.1667	41.8678	.6174	.9287
ข้อ72	63.0333	43.1368	.4711	.9314
ข้อ73	63.1667	43.8678	.3837	.9328
ข้อ74	63.0000	43.1034	.4751	.9314

ข้อ75	63.1667	40.8333	.6233	.9291
ข้อ76	63.1333	42.3264	.6222	.9286
ข้อ77	63.2000	41.8897	.7339	.9267
ข้อ78	63.2000	41.4759	.8064	.9254
ข้อ79	63.2000	42.6483	.6027	.9290
ข้อ80	63.2000	42.9241	.5556	.9298
ข้อ81	63.2333	41.8402	.7720	.9262
ข้อ82	63.2667	41.4437	.4508	.9351
ข้อ83	63.0333	43.1368	.4711	.9314
ข้อ84	63.2000	41.8897	.7339	.9267
ข้อ85	63.2667	39.7885	.8045	.9246

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 20

Alpha = .9321

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

ปัจจัยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการพัฒนาบุคลากร

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ66	13.1667	2.3506	.7962	.8489
ข้อ67	13.1667	2.2816	.8571	.8343
ข้อ68	13.1667	2.4885	.6800	.8758
ข้อ69	13.1667	2.5575	.6245	.8881
ข้อ70	13.2000	2.5103	.6968	.8718

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8886

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ในประเทศอินโดนีเซีย ด้านการดำเนินกิจกรรม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ71	13.6333	2.6540	.6453	.7391
ข้อ72	13.5000	2.9483	.5145	.7797
ข้อ73	13.6333	2.9299	.5742	.7637
ข้อ74	13.4667	2.8782	.5596	.7668
ข้อ75	13.6333	2.3782	.6316	.7475
Reliability Coefficients				
N of Cases = 30.0		N of Items = 5		
Alpha = .7985				

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ในประเทศอินโดนีเซีย ด้านวิธีการเผยแพร่

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ76	13.2000	2.5103	.3908	.8718
ข้อ77	13.2667	2.0644	.8033	.7572
ข้อ78	13.2667	2.0644	.8033	.7572
ข้อ79	13.2667	2.2023	.6780	.7933
ข้อ80	13.2667	2.3402	.5610	.8251
Reliability Coefficients				
N of Cases = 30.0		N of Items = 5		
Alpha = .8370				

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัจจัยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ในประเทศไทยอินโดนีเซีย ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Item-total Statistics			
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ81	13.2333	3.0126	.6243	.6847
ข้อ82	13.2667	2.4092	.4919	.7417
ข้อ83	13.0333	3.2057	.3998	.7467
ข้อ84	13.2000	3.2000	.4632	.7289
ข้อ85	13.2667	2.4092	.7144	.6272

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .7524

GRAD VRU

ภาคผนวก จ

ข้อมูลทั่วไปในการสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารองค์การชาวพุทธและพระธรรมทูต

GRAD VRU

รายชื่อผู้บริหารองค์การชาวกุฑูตและพระธรรมทูต

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การชาวกุฑูต สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2559

- 1) กรรมการมหาเถรสมาคม 3 รูป
 - 1.1) พระพรหมเมธี (จันทน์ ธรรมจารี) วัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพฯ
 - 1.2) พระพรหมมุนี (สุมังคฺ อคฺคฺชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ
 - 1.3) พระธรรมบัณฑิต (อภิพล อภิพล) วัดพระรามเก้ากาญจนาภิเษก กรุงเทพฯ
- 2) กรรมการบริหารสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) 4 รูป
 - 2.1) พระสุธรรมวิธาน (แบน กิตติสาร) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ
 - 2.2) พระธรรมเจดียงจารย์ (บุญเรือง ปุณฺณโชโต) วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ
 - 2.3) พระราชวัชรภรณ์ (สมพงษ์ ฐิตวงโส) วัดชูจิตธรรมาราม (พระอารามหลวง)

อำเภอวังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

- 2.4) พระราชพิศาลสุธี (อาจ อาวุธปญฺโญ) วัดทุ่งโพธิ์ ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- 3) ผู้บริหารองค์การชาวกุฑูตอินโดนีเซีย 6 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2559
 - 3.1) กรรมการสมาคมกุฑูตวัดวิปัสสนาคราหะ เมืองบันดุง 2 คน
 - 3.2) กรรมการสมาคมกุฑูตวัดศากยมุนีพุทฺธะ เมืองเมดาน 2 คน
 - 3.3) กรรมการสมาคมกุฑูตวัดเหมะธีโรฆมาวตี เมืองจาการ์ตา 2 คน

กลุ่มที่ 2 รายชื่อพระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งสิ้น 14 รูป สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

1) พระครูประกาศธรรมนิเทศ	วัดวิปัสสนาคราหะ	เมืองบันดุง
2) พระเสรี ยุตโต	วัดวิปัสสนาคราหะ	เมืองบันดุง
3) พระธนะวโร	วัดศากยมุนีพุทฺธะ	เมืองเมดาน
4) พระภุริปัญโญ	วัดจาตีสากยะ	เมืองเมดาน
5) พระฐิตวงโส	วัดรักชิตวานา	เมืองเมดาน
6) พระอคฺคฺจิตโต	วัดบุพผาราม	เมืองเมดาน
7) พระธีรปัญโญ	วัดศากยมุนีพุทฺธะ	เมืองเมดาน
8) พระครูวิเศษธรรมคุณ	วัดพุทฺธเมตตารามะ	เมืองจาการ์ตา
9) พระนันทพงศ์ ชันติโก	วัดพุทฺธเมตตารามะ	เมืองจาการ์ตา
10) พระศักดิ์ชาย ฐวสฺสโก	วัดเวสสสันดร	เมืองจาการ์ตา
11) พระครูวินัยธรคณิต สัญญาโน	วัดเหมะธีโรฆมาวตี	เมืองจาการ์ตา
12) พระครูสังฆรักษ์บุญสุข สุขปัญโญ	วัดเหมะธีโรฆมาวตี	เมืองจาการ์ตา
13) พระศรีวิสาร พุทฺธวิริโย	วัดพุทฺธวิริโย	เมืองจาการ์ตา
14) พระกิตติชัย สุวโจ	วัดพุทฺธวิริโย	เมืองจาการ์ตา

ภาคผนวก ฉ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มร่างรูปแบบการเผยแพร่ฯ

GRAD VRU

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่มร่างรูปแบบการเผยแพร่

1. พระธรรมเจดีย์อาจารย์ กรรมการอำนวยการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) วัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางเขน กรุงเทพฯ
2. พระราชพิศาลสุธี กรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) วัดทุ่งโพธิ์ ตำบลอิสาน จังหวัดบุรีรัมย์
3. พระราชวัชรภรณ์ (สมพงษ์ ฐิตวังโส) รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย กรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต)
4. พระมหาจามร พรหมวังโส เลขาธิการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) วัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางเขน กรุงเทพฯ
5. พระครูประกาศธรรมนิเทศ ประธานคณะพระธรรมทูตไทยในประเทศอินโดนีเซีย วัดวิปัสสนาคราหะ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย
6. พระเจริญ บุญทศ ดร. นักวิชาการหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา วัดชูจิตธรรมาราม (พระอารามหลวง) อำเภอลำสนธิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
7. พระครูวินัยธร คณิต สัจญาโน พระธรรมทูตผู้ชำนาญการงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย วัดห่มะธีโรเมตตาวดี กรุงเทพมหานคร ประเทศอินโดนีเซีย
8. พระศกดิ์ชัย ธวัชโก พระธรรมทูตผู้ชำนาญการงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เมืองการาวัง ประเทศอินโดนีเซีย
9. Mr.Supriyanto B.A, M.A. ผู้ชำนาญการงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เมืองจาปาละ ประเทศอินโดนีเซีย

GRAD VRU

ภาคผนวก ช

แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแพร่ฯ

GRAD VRU

แบบประเมินความเป็นไปได้ ของร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

วัตถุประสงค์ของการประเมินในครั้งนี้

เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่ปรากฏ

คำชี้แจง

ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบ
ความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ที่
ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นจากข้อมูลการวิจัย โดยขอความอนุเคราะห์ได้โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง
ระดับความคิดเห็นของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ฯ ที่กำหนดเพื่อ
การนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายทางการบริหารจัดการต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ กล่าวคือ

มากที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ	ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับมากที่สุด
มาก	หมายถึง	เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ	ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับมาก
ปานกลาง	หมายถึง	เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ	ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับปานกลาง
น้อย	หมายถึง	เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ	ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ	ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากท่านมา ณ
โอกาสนี้ด้วย

ไพฑูริย์ ตรงเที่ยง

นักศึกษาลัทธิสุทธรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ปัญหาของการวิจัย

คณะสงฆ์ไทย เริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประเทศอินโดนีเซียในเมื่อปีพุทธศักราช 2512
โดยคณะสงฆ์ได้ร่วมกับกรมการศาสนาในนามของรัฐบาลไทย ได้จัดส่งพระภิกษุผู้สำเร็จการฝึกอบรม
จากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศแล้วเป็นพระธรรมทูตออกไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนา
ในประเทศอินโดนีเซียชุดแรก 4 รูป ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินโดนีเซีย และได้ผลัดเปลี่ยน
กันไปปฏิบัติศาสนกิจตั้งแต่ครั้งนั้นจนถึงปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลากว่า 48 ปี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน

ประเทศอินโดนีเซีย นอกจากมีองค์การคณะสงฆ์พุทธเถรวาท 3 องค์การ ได้แก่ คณะสงฆ์เถรวาทอินโดนีเซีย (STI) คณะสงฆ์สังฆะอากรุง (SAGIN) และคณะสงฆ์พระธรรมทูตไทย (STT) และยังมีคณะสงฆ์มหายาน คณะสงฆ์ตันตระยาน พร้อมทั้งคณะสงฆ์จากประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ และยังมีชาวพุทธส่วนหนึ่งที่ไม่เป็นพระสงฆ์แต่ดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการจัดตั้งเป็นสมาคม เป็นมูลนิธิซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก องค์การต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านองค์การ บุคลากร ศาสนวัตถุ และจำนวนพุทธบริษัท

ผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่เคยได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูต และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินโดนีเซีย เห็นประเด็นที่น่าศึกษาว่าประเทศอินโดนีเซียในอดีตพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุดอันมีเจดีย์บุโรพุทโธ และเจดีย์ต่าง ๆ เป็นหลักฐานยืนยัน และปัจจุบันถึงแม้จะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามที่มากที่สุดในโลก แต่พระพุทธศาสนาก็สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจากประเด็นที่ได้ตั้งข้อสังเกตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียไว้แล้วผู้วิจัยได้พิจารณาถึงโอกาสการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากบริบทที่เกี่ยวข้องคือ นโยบายการปกครองของประเทศอินโดนีเซีย ส่งเสริมให้ประชาชนชาวอินโดนีเซียมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยรัฐบาลอินโดนีเซียมีหน่วยงานของรัฐดูแลคือกรมการศาสนาของแต่ละศาสนา มีหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา เป็นหน่วยในการจัดการดูแลกิจการทางศาสนาของแต่ละศาสนา ซึ่งศาสนาพุทธก็มีหน่วยดังกล่าวเป็นผู้ดูแล ในส่วนองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียได้มีการรวมกลุ่มกันของชาวพุทธจัดตั้งเป็นองค์การพระพุทธศาสนา โดยมีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในรูปแบบของวัด สมาคม มูลนิธิ และมีรูปแบบการบริหารแบบกรรมการ ซึ่งหากมีการบริหารจัดการองค์การให้เหมาะสมแล้วจักส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียมีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันภาพดังกล่าวก็ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ

ผลกระทบที่มากับการมีองค์การชาวพุทธหลายองค์การทำให้มีปัญหาระหว่างองค์การชาวพุทธหลายประการเช่น การไม่เป็นเอกภาพในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา การนำเสนอหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ขัดแย้งกันทำให้ชาวพุทธเกิดความสับสน การดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ซ้ำซ้อนกันเพราะขาดการประสานงานระหว่างองค์การชาวพุทธ และการไม่ให้ความร่วมมือกับองค์การชาวพุทธอื่น ๆ เพราะคิดว่าไม่ใช่องค์การชาวพุทธที่ตนเองเป็นสมาชิก เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนองค์การชาวพุทธ ศาสนวัตถุ และพุทธบริษัทข้างต้น ย่อมแสดงถึงความเจริญและมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกเข้าไปอีกจะพบว่า หากไม่มีการบริหารจัดการในองค์การและประสานงานระหว่างองค์การที่ดี ก็ย่อมเป็นสิ่งบั่นทอนความเจริญและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้วยเช่นกัน การนี้ได้ตั้งข้อสังเกตของประเด็นในการสร้างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตดังนี้ 1. นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การพระธรรมทูตสอดคล้องกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหรือไม่ 2. องค์การการเผยแผ่ของพระธรรมทูตเหมาะสมกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหรือไม่ 3. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเหมาะสมกับวัฒนธรรมอินโดนีเซียหรือไม่

จากการพิจารณาบริบทข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยมุ่งศึกษาให้เข้าใจในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซีย อันเป็นการกำหนดโจทย์ของการศึกษาในครั้งนี้ โดยได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย และความสำคัญของรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศที่มีการนับถือศาสนาอื่น โดยการนำไปใช้ ประกอบเป็นข้อมูลสำหรับการประกาศใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นต้น ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียที่เหมาะสม

ขอบเขตในการวิจัย

พื้นที่การวิจัย ประเทศอินโดนีเซีย

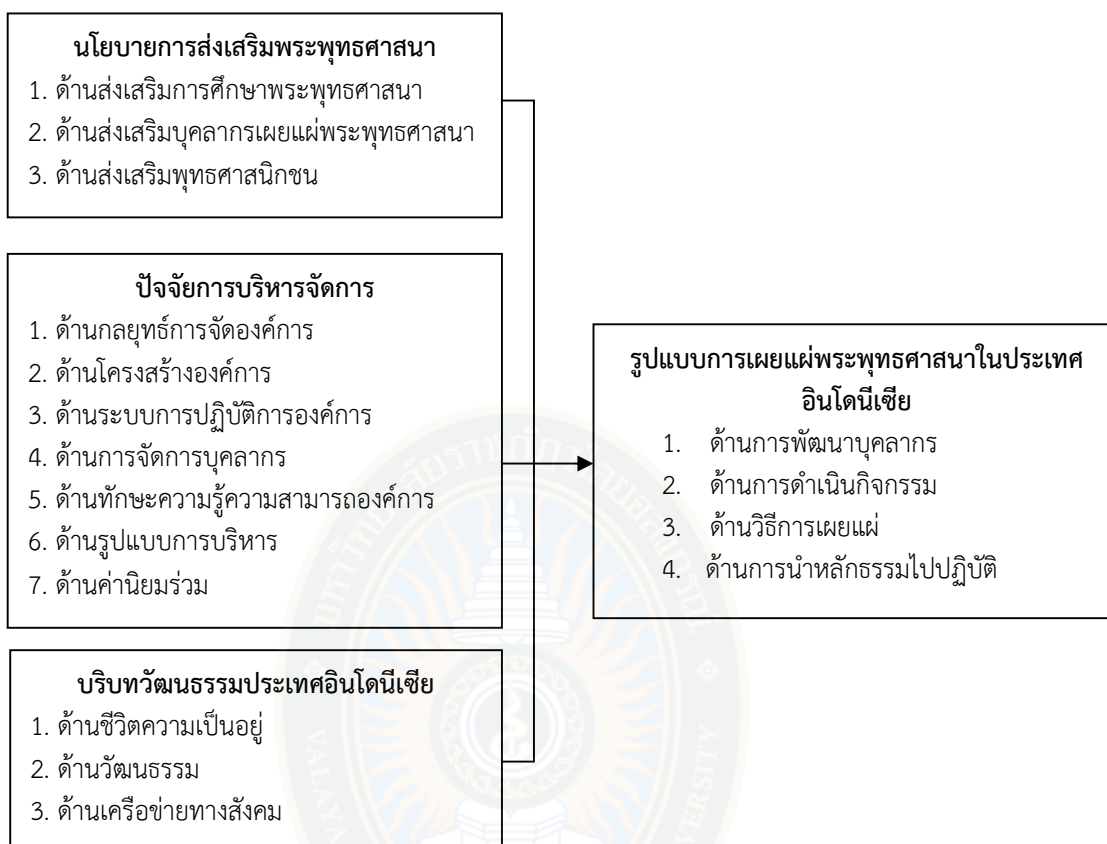
แหล่งข้อมูลหน่วยงาน ได้แก่ มหาเถรสมาคม สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) องค์การพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย

แหล่งข้อมูลเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูลบุคคล ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม กรรมการผู้บริหารสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) พระธรรมทูตไทย/อินโดนีเซีย กรรมการบริหารองค์การพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย และพุทธศาสนิกชนในประเทศอินโดนีเซีย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และวารสาร ผู้วิจัยได้มีแนวทางการดำเนินการวิจัยและเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย โดยยึดแนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินองค์การของ แมคคินเซย์ Mckinsey (1980) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ Certo & Certo (2006) และ Kreitner (2007) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของ Anderson (1970) และ Owen (1933) ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเอกสาร จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและจากการวิเคราะห์ SWOT ได้ทราบจุดเด่นจุดด้อยโอกาสและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย ไปสู่การสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากผลการวิเคราะห์ทางสถิติได้ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย ปรากฏดังนี้

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ประเด็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินโดนีเซีย มี 4 ด้าน (1) ด้านการพัฒนาบุคลากร เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระธรรมทูตมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ พระธรรมทูตมีความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธ แต่พระธรรมทูตยังขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการสื่อสาร พระธรรมทูตยังขาดความสามารถที่ดีในการใช้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ (2) ด้านการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากชาวพุทธร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง ร่วมกิจกรรมการเรียนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมการรักษาศีลฟังธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ยังมีจำนวนน้อยมาทำบุญที่วัดในวันหยุดเช่นวันหยุดทางศาสนาอิสลาม (3) ด้านวิธีการเผยแผ่ เนื่องจากชาวพุทธได้รับ

ความรู้ในพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต จากการอ่านหนังสือธรรมะ จากสังคมออนไลน์ แต่ยังมีจำนวนน้อยที่ได้รับจากพระธรรมทูตในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จากสื่อมัลติมีเดีย (ซีดีธรรมะ) (4) ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ เนื่องจากชาวพุทธมีการสวดมนต์มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่น ประกอบอาชีพที่สุจริต,มีความรักในครอบครัว ชอบพูดความจริงและงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมีนเมา แต่ชาวพุทธยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

จากข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม คือ ปัจจัยการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์การจูงใจ ด้านทักษะความสามารถจูงใจ ด้านการจัดการบุคลากร และปัจจัยบริบทวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ประกอบด้วย ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวม อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด และจัดทำเป็นร่างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ/ประเมินและแนะนำเพื่อปรับปรุงตามประเด็น ดังนี้

1 ความหมายของรูปแบบการเผยแผ่ฯ

ความหมายของ รูปแบบการเผยแผ่ฯ คือกรอบคิดเชิง นโยบายในการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศ อินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเผยแผ่ฯ

วัตถุประสงค์ของ รูปแบบการเผยแผ่ฯ คือ นำไปใช้เป็น รูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน ประเทศอินโดนีเซีย	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

3. แนวคิดการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดการบริหารจัดการ
1. แนวคิดเกี่ยวกับเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของ Anderson (1970) และ Owen (1933)
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ Certo & Certo (2006) และ Kreitner(2007)
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินองค์การของ Mckinsey (1980)
7. แนวคิดการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ และการวิเคราะห์ SWOT

ระดับความคิดเห็นของท่านในประเด็นนี้

ระดับความคิดเห็น				
มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

GRAD VRU

4. ปัจจัยนำเข้า (M) ประกอบด้วยประเด็นเหล่านี้

1. มหาเถรสมาคม มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศไทยในทิศทางการจัดการคณะสงฆ์ไทยในต่างแดน และการเพิ่มปริมาณพระสงฆ์เถรวาทในต่างแดนด้วยการมีพระอุปัชฌาย์ในต่างแดน มีความชัดเจนในนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียด้านสนับสนุนการเผยแผ่ทั้งแนวทางและทิศทาง มีความชัดเจนในด้านการส่งเสริมการเผยแผ่ในโรงเรียน และกิจกรรมการเผยแผ่
2. สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ(ธรรมยุต)มีหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่มีประสิทธิภาพในการนำความรู้ไปใช้ตามประเทศที่พระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน มีหลักสูตรพัฒนาพระธรรมทูตในด้านภาษาอินโดนีเซีย ภาษาจีน ด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร
3. พระธรรมทูตในประเทศอินโดนีเซียมีความรู้ความสามารถในภาษาอินโดนีเซียในระดับที่ใช้งานได้ดี พัฒนาตนเองในด้านภาษาอินโดนีเซีย ภาษาจีน ด้านหลักธรรมที่แม่นยำตรงตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทพร้อมสามารถประยุกต์หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติได้ด้วยทักษะการสื่อสาร พระธรรมทูตต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมประเทศอินโดนีเซีย
4. บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา องค์การชาวพุทธมีทักษะความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้บริหารองค์การชาวพุทธมีความสามารถในการสร้างและบริหารกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคลากรปฏิบัติงานในองค์การชาวพุทธมีคุณภาพโดยได้รับการคัดเลือกและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับความคิดเห็นของท่านในประเด็นนี้

ระดับความคิดเห็น				
มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

5.กระบวนการปฏิบัติ (E+D+A+N) ประกอบด้วยประเด็นเหล่านี้

<p>1. ด้านการบริหารจัดการ (Expand ขยาย Develop พัฒนา Action กิจกรรม)</p> <p>1.1 ทักษะความสามารถขององค์กร องค์กรพุทธศาสนิกชน คือ ฝึกฯ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม</p> <p>1.2 กลยุทธ์การจัดการองค์การจัดการองค์การพุทธศาสนาให้เป็นที่น่าเชื่อถือ ร่วมกันบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา</p> <p>1.3 การจัดการบุคลากร มีการพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในด้านทักษะการเผยแผ่และการสื่อสาร ความรู้ในการเผยแผ่ การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสม มีการอบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ในประเทศอินโดนีเซีย แต่งตั้งผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ประจำหมู่บ้าน</p> <p>2. ด้านบริบทวัฒนธรรมอินโดนีเซีย (Network เครือข่าย)</p> <p>2.1 เครือข่ายสังคม มีการพัฒนาเครือข่ายสังคมเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านสังคมทางกลุ่มชาติพันธ์ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ กลุ่มการศึกษา โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์</p> <p>2.2 ชีวิตความเป็นอยู่ เผยแผ่หลักพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมในกลุ่มชาวพุทธที่มีวิถีชีวิตในเมืองใหญ่และในชนบท</p> <p>2.3 วัฒนธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์</p>

ระดับความคิดเห็นของท่านในประเด็นนี้

ระดับความคิดเห็น				
มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

6. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วยประเด็นเหล่านี้

<p>1. การพัฒนาบุคลากรมีคุณภาพ พัฒนาพระธรรมทูตและบัณฑิตะในด้านภาษา เทคนิคและความแม่นยำในหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาเทคนิควิธีการผลิตพระธรรมทูตและนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ทั้งในประเทศและท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ(ธรรมยุต)มีประสิทธิภาพต่อการนำไปใช้ปฏิบัติงานเผยแผ่ในประเทศอินโดนีเซีย</p> <p>2. กิจกรรมการเผยแผ่มีคุณค่า การจัดกิจกรรมทำสมาธิ การจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมประกาศตนเป็นพุทธมามกะ การจัดกิจกรรมการแต่งงานแบบชาวพุทธ การนำชาวพุทธไปให้กำลังใจผู้ป่วย การไปร่วมงานฌาปนกิจศพชาวพุทธ การจัดงานสังคมนาถเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส การเชิญชวนชาวพุทธบริจาคโลหิตเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย การจัดกิจกรรมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์</p> <p>3. วิธีการเผยแผ่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรและสื่ออบรมผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (บัณฑิตะ) ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา วิธีการแสดงธรรมภายในวัด วิธีการแสดงธรรมสังฆกรรมในบ้าน ในสถานที่ศึกษา วิธีการแสดงธรรมในโรงแรม วิธีการแสดงธรรมผ่านการแสดงละครเวที วิธีการแสดงธรรมผ่านบทเพลง วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต วิธีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์</p> <p>4. ชาวพุทธนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน การมีความเมตตา การประกอบอาชีพสุจริต การมีความรักในครอบครัว การมีศีลจจะ การมีสติในการดำเนินชีวิต</p>
--

ระดับความคิดเห็นของท่านในประเด็นนี้

ระดับความคิดเห็น				
มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

7. ปัจจัยการประเมินผล ประกอบด้วยประเด็นเหล่านี้

<p>1. การประเมินคุณภาพบุคลากร จากบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนามีความรู้ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา</p> <p>2. การประเมินการจัดกิจกรรม จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับคุณค่าทางจิตใจจากการเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>3. การประเมินวิธีการเผยแผ่ จากการสามารถให้ผู้รับการเผยแผ่เข้าใจหลักธรรมได้</p> <p>4. การประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากชาวพุทธมีการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้ศึกษาในชีวิตประจำวัน</p>
--

ระดับความคิดเห็นของท่านในประเด็นนี้

ระดับความคิดเห็น				
มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

แบบประเมินความเป็นไปได้
ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

.....

วัตถุประสงค์ของการประเมินในครั้งนี้

เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย
ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่ปรากฏ

คำชี้แจง

ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบ
ความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ที่
ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นจากข้อมูลการวิจัย โดยขอความอนุเคราะห์ได้โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง
ระดับความคิดเห็นของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ฯ ที่กำหนดเพื่อ
การนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายทางการบริหารจัดการต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ กล่าวคือ หมายเลข ความหมาย คำแปล

5 มากที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับมากที่สุด

4 มาก หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับมาก

3 ปานกลาง หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับปานกลาง

2 น้อย หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับน้อย

1 น้อยที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากท่านมา ณ
โอกาสนี้ด้วย

ไพฑูริย์ ตรงเที่ยง

นักศึกษาลัทธิสุทธรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

ประเด็น ของ รูปแบบที่ ปรากฏใน เอกสาร ข้อมูล	ประเด็นการประเมินความเป็นไปได้																													
	ความเหมาะสม					ความถูกต้อง					ความเป็นประโยชน์					ความเป็นไปได้					ความง่ายต่อการนำไปใช้									
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5					
ความหมาย ของ รูปแบบฯ																														
วัตถุประสงค์ ของ รูปแบบฯ																														
แนวคิดการ บริหาร จัดการ																														
ด้านปัจจัย นำเข้า																														
ด้าน กระบวนการ																														
ด้าน ผลลัพธ์																														
ด้านการ ประเมินผล																														

ขอขอบคุณ

GRAD VRU

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นายไพฑูรย์ ตรงเที่ยง
วัน เดือน ปี ที่เกิด	19 สิงหาคม 2513
สถานที่เกิด	จังหวัดสุรินทร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	86 หมู่ 6 ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2553	ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2555	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2557-2559	พระธรรมทูต ประเทศอินโดนีเซีย
พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน หน่วยวิจัยและพัฒนาบูรณาการเกษตร และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน หน่วยวิจัยและพัฒนาบูรณาการเกษตร และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ที่ทำงานปัจจุบัน	หน่วยวิจัยและพัฒนาบูรณาการเกษตรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร

GRAD VRU